Coordonatorul colecţiei: MIHAI RETEGAN
Redactor: NARCTS DORIN ION
Coperta colecţiei: FLOAREA ŢUŢUIANU
Ilustraţia copertei: reproducere după *Portretul lui René de Weck* (1921), tablou realizat de pictorul Hiram Brulhart (1878 – 1947), ulei pe pânză (81 x 50 cm), aflat la Muzeul de Artă şi Istorie, Fribourg (Elveţia), Nr. inv. 1951 – 1.
Publicarea acestui volum a fost posibilă datorită sprijinului acordat de
SCHWEIZER KULTURSTIFTUNG PROHELVETIA
şi
AFFAIRES CULTURELLES CANTON DE FRIBOURG
AFFAIRES CULTURELLES CANTON DE FRIBOURG
KULTURELLE ANGELEGENHEITEN KANTON FREIBURG
©EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMANE
Aleea Alexandru, nr. 38, sectorul 1
Bucureşti 71273
ROMÂNIA
Tel.: 230.25.43
Fax: 230.75.59
E-mail = feralgoritma.ro
ISBN 973 – 577 – 279 – 5
RENE DE WECK
JURNAL
Jurnalul unui diplomat elveţian în România: 1939 – 1945
Ediţie tradusă din franceză şi îngrijită de VIOREL GRECU şi CLAUDIA CHINEZU
EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE
Bucureşti 2000
CUPRINS
Notă asupra ediţiei… VII
JEAN CLAUDE JOSEPH.
Ambasadorul Elveţiei în România
René de Weck-un predecesor al meu… XIII
MIHAI RĂZVAN UNGUREANU.
Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe
Marginalii la un Jurnal de diplomat… XVII
„Un scriitor rătăcit în diplomaţie”, studiu introductiv… XXI

Repere biografice – René de Weck… XLIX
Anul 1939… 1
Anul 1940… 23
Anul 1941… 60
Anul 1942… 107
Anul 1943… 165
Anul 1944… 214
Anul 1945… 238
Legaţia elveţiană în România (1939 – 1945) … 269
Indice adnotat… 271
Ilustraţii… 293
V

Notă asupra ediţiei în aprilie 1933, René de Weck este numit ministru plenipotenţiar şi însărcinat extraordinar al Confederaţiei Elveţiene în România, Grecia şi Iugoslavia. În timpul misiunii sale de la Bucureşti, de Weck trăieşte o perioadă tulbure pentru istoria Europei şi a României, marcată de ascensiunea extremei drepte şi de declanşarea celui de-al doilea război mondial. În acest timp, el începe să redacteze un *Jurnal* (1939 – 1945), care este editat acum după manuscrisele aflate la Biblioteca Universitară şi Cantonală din Fribourg.

Jurnalul lui René de Weck se înscrie în tradiţia literaturii diplomatice şi este cu atât mai preţios cu cât reprezintă, deopotrivă, oglinda vieţii mondene şi mărturia unei epoci. Indiferent deleacţia provocată de aceste consemnări, care sunt uneori arogante şi caustice, ele rămân o sursă inedită şi interesantă despre diplomaţia româno-elveţiană, despre vedetele politicii româneşti sau despre istoria contemporană, în general.

Autorul şi-a notat impresiile şi reflecţiile politice pe agende româneşti, cumpărate de la Galeriile Hachette de pe strada Lipscani nr. 26, şi pe caiete de şcoală, toate scrise cu cerneală neagră.

Cronologic, *Jurnalul* începe în 20 iunie 1939 şi durează până în 5 iulie 1945, fiind redactat pe patru agende şi pe două caiete fără linii, care se prezintă astfel:

1939 – agendă format 13 x 21 cm, 120 de pagini scrise de mână
1940 – agendă format 13 x 21 cm, 280 de pagini scrise de mână
1941 – agendă format 14 x 22 cm, 150 de pagini scrise de mână
1942 – agendă format 10 x 14 cm, 300 de pagini scrise de mână

1943 – caiet de şcoală format 15 x21 cm, 316 de pagini scrise de mână şi numerotate de autor

VII

1944 (9 ianuarie) – 1945 (5 iulie) – caiet de şcoală format 15 x 22 cm.

390 de pagini scrise şi numerotate de autor în total, *Jurnalul* cuprinde 1 550 de pagini de manuscris.

Din punct de vedere structural. *Jurnalul* a fost conceput sub formă de note zilnice (predomină) sau de consemnări ulterioare de evenimente (despre pactul de non-agresiune germano-sovietic din 23 august 1939 apar menţiuni pe data de 30 august; invadarea Poloniei de către trupele germane, în 1 septembrie 1939, este prezentată în 5 septembrie), începând cu anul 1942, notele devin mai consistente şi mai interesante, autorul consemnând aproape zilnic evenimentele politice, convorbirile avute cu oameni politici, cu diplomaţi şi cu reprezentanţii Palatului. În acest sens, *Jurnalul* relevă concepţia lui René de Weck asupra politicii internaţionale şi, totodată, conturează principalele interese ale diplomaţiei elveţiene în România, în perioada celui de-al doilea război mondial.

René de Weck l-a însărcinat pe scriitorul elveţian Leon Savary să se ocupe de îngrijirea acestui *Jurnal* şi i-a acordat 10.000 de franci pentru publicare. Proiectul nu a mai fost realizat, iar Savary a depus manuscrisul la Biblioteca Universitară şi Cantonală din Fribourg, unde a căzut în umbra timpului.

După 1990, în contextul deschiderii create de dezmembrarea blocului comunist din Europa centrală şi orientală, raporturile României cu ţările occidentale au fost relansate. Prin urmare, s-au înregistrat câteva iniţiative româneşti pentru studierea unor aspecte ale diplomaţiei elveţiene în România, în timpul lui René de Weck; revista „Magazin istoric” din Bucureşti a reprodus în paginile sale fragmente din rapoartele politice ale ministrului elveţian. De fapt, cuprinsul *Jurnalului* a stârnit mai mult interesul românilor decât cel al elveţienilor, pentru care René de Weck rămânea un scriitor de expresie franceză, printre mulţi alţii, un jurnalist, un critic literar şi un eseist puţin remarcant.

În privinţa traducerii şi publicării în limba română a consemnărilor diplomatului elveţian, moştenitorii legali ai familiei de Weck au condiţionat împlinirea acestui proiect de întâietatea unei

apariţii editoriale în limba franceză. Aşa se face că în timpul primului meu mandat la Ambasada României din Elveţia (1994 – 1996), a trebuit să mă limitez la lecturi din Fondul René de Weck de la Fribourg.

În Elveţia, împlinirea termenului de 50 de ani, pentru accesul la documentele de arhivă din perioada celui de-al doilea război mondial, a fost marcată de vii dezbateri privind atitudinea acestei ţări neutre faţă de beligeranţi, faţa de refugiaţi şi, în special, faţă de evrei. În acest context, familia de Weck s-a decis să realizeze o ediţie franceză a acestui *Jurnal*. În 1999, tânărul istoric elveţian, Simon Roth, avea să-şi asume această responsabilitate, înscriindu-se, totodată, şi la un doctorat cu o teză asupra personalităţii literare şi diplomatice a lui de Weck, sub coordonarea profesorului Francis Python de la Universitatea din Fribourg. Concomitent, tânăra cercetătoare din România, Claudia Chinezu, avea să înceapă, tot la Fribourg, o teză de doctorat pe tema relaţiilor diplomatice româno-elveţiene în perioada misiunii lui René de Weck la Bucureşti. Aşadar, am considerat firesc să o asociez traducerii *Jurnalului*, revenindu-i şi sarcina elaborării studiului introductiv şi a aparatului critic.

În calitate de coordonator al acestei ediţii în limba română, mă simt onorat că Excelenţele lor, domnul Jean Claude Joseph, Ambasadorul Elveţiei în România din 1996, şi domnul Mihai Răzvan Ungureanu, Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe, au primit cu interes propunerea de a evoca personalitatea lui René de Weck în cadrul prezentului volum.

Aşadar, ediţia românească a *Jurnalului* a fost realizată pornind tot de la textul original, cuprins în cele 1 550 de pagini de manuscris, şi ea nu este identică cu ediţia din limba franceză. Am recurs la suprimarea unor pasaje care nu prezintă interes direct pentru istoria ţării noastre.

Pentru selecţia manuscrisului, am căutat să se păstreze, în special, referinţele la situaţia internaţională şi internă a României în anii terifianţi ai războiului, care sunt pigmentate cu picanterii din *high-life-ul* bucureştean şi arozate cu parfumul unor istorii de alcov.

René de Weck avea să-şi încheie în iulie 1945 misiunea începută în România cu doisprezece ani în urmă, fiind apoi trimis la Roma, în aceeaşi calitate de ministru plenipotenţiar al Elveţiei. El nu abandonează gustul de a ţine un jurnal până la moartea sa, în 1950.

Manuscrisul din

VIII

IX

această perioadă este păstrat în arhiva personală a familiei de Weck din Fribourg, dar, oricum, nu ne-ar fi interesat pentru volumul de faţă.

Se impun câteva precizări referitoare la stabilirea textului final:

Punctuaţia a fost ameliorată. Numele proprii au fost restabilite în română, iar în cazul scrierii lor eronate în textul original, ele au fost corectate. Uneori, scriitorul a folosit doar iniţialele unor nume de persoane. Pentru claritatea textului, am încercat să le identificăm cât mai corect; în alte cazuri, am păstrat iniţialele numelui neidentificat de noi.

Notele de subsol aduc explicaţii la evenimentele de politică românească şi internaţională, la unele instituţii elveţiene şi oferă alte informaţii privind situaţia elveţienilor din România sau a românilor din

Elveţia.

A fost alcătuit un indice onomastic adnotat, plasat la sfârşitul volumului, care să ofere un plus de informaţie privind personalităţile din scena politică românească şi elveţiană.

În ediţia românească am inclus o listă cu membrii misiunii diplomatice a Elveţiei în România, în perioada 1939 până în 1945, precum şi fotografii de epocă.

În privinţa titlului, René de Weck a notat mai târziu că partea care cuprinde anii ’39—45 ar putea fi intitulată *Jurnal de război*. În ideea că acest jurnal este conceput de un diplomat şi că este departe de a fi scris în stilul unui militar de carieră, am păstrat denumirea de *Jurnal*, completând însă cu subtitlul explicit *Jurnalul unui diplomat elveţian în România*, *1939 – 1945*.

Jurnalul lui René de Weck este în primul rând jurnalul unui diplomat care este convins de valorile democraţiei occidentale şi ale pacifismului continental. De altfel, el consideră că modelele de civilizaţie din Europa sunt reprezentate de Franţa şi de Marea Britanie. Obiectivul autorului este de a surprinde evoluţia evenimentelor politice internaţionale şi repercusiunile lor asupra vieţii politice şi asupra mentalului colectiv din România.

În al doilea rând. René de Weck face o analiză a crizelor de

guvern din toamna anului 1939, a rolului monarhiei în viaţa politică a

României, apoi a evenimentelor care au dus la instalarea statului naţional-legionar şi a dictaturii militare antonesciene. Un aspect important l-au constituit contactele pe care de Weck le-a avut şi le-a cultivat cu diferite personalităţi politice şi diplomatice din România. A întreţinut relaţii amicale, vizite şi conversaţii cu: Armand Călinescu, Grigore Gafencu, George Oprescu, Nicolae Iorga, Victor Cădere, Mihai Ralea, Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, prinţul Moruzzi, prinţul Ştirbey, Alice şi Magda Sturdza, Martha Bibescu, Sabina Brătianu, regina Elena, regele Mihai, mareşalul Antonescu, Mihai Antonescu. De asemenea, sunt de reţinut raporturile personale pe care de Weck le-a cultivat cu membrii corpului diplomatic din Bucureşti, printre care amintim: Bastos (ministrul Portugaliei), Birring (ministrul Danemarcei), Renato Bova Scoppa (ministrul Italiei), Cassulo (Nunţiul apostolic), Gtinther şi Benton (miniştrii Statelor Unite), Hoare (ministrul Marii Britanii), Suplii Bey Tanrioer (ministrul Turciei), Renterswărd (ministrul Suediei), Truelle şi Paul Morand (miniştrii Franţei).

Nu lipsesc nici scenele din viaţa intimă a unui diplomat elveţian în România: programul aproape zilnic de mers la piscina *Udo*, agapele de la restaurantul *Capsa*, weekend-uri la palatul brâncovenesc al Marthei Bibescu de la Mogoşoaia, la Predeal sau la Sinaia, vacanţe estivale la Mamaia împreună cu familia Gafencu, relaţia apropiată cu prinţesa Martha Bibescu, întâlniri amoroase în garsoniera personală de pe bulevardul Dacia sau în atelierul de croitorie de pe strada Dionisie Lupu.

În fine. *Jurnalul* îşi aduce contribuţia la istoriografia relaţiilor româno-elveţiene, deoarece literatura de specialitate este foarte redusă în acest domeniu. Aspectele surprinse de René de Weck redau, de fapt, poziţia oficială a guvernului elveţian faţă de evenimentele din Europa centrală şi orientală şi, cu precădere, din România în perioada celui de-al doilea război mondial. Întâlnim, de pildă, aspecte referitoare la dictatura lui Carol al II-lea, considerat că a dus soarta României la eşec, prin practicarea unei *„politici Africii”* şi a unui, *joc de basculă*. Apoi, scene inedite privind plecarea Legaţiilor americane şi engleze din Bucureşti, la începutul anului 1942, şi preluarea de către Legaţia elveţiană a reprezentării intereselor mai multor ţări în România, printre care: Belgia, Grecia, Egipt, Luxemburg, Marea

Britanie, Polonia, Statele Unite şi Iugoslavia. Alte informaţii privesc cenzura presei elveţiene în România, regimul intern al elveţienilor în timpul mareşalului Ion Antonescu, atitudinea guvernului român faţă de evrei. De asemenea. René de Weck reţine eforturile vizibile ale opoziţiei de a ajunge la un

X

XI

compromis cu Aliaţii pentru ieşirea României din război şi demersurile ministrului român de la Berna, Nicolae Lahovary, pe lângă preşedintele Confederaţiei, Pilet-Golaz, pentru ca Elveţia să intervină în negocierile româno-anglo-americane (în mai 1942). Şi, nu în ultimul rând, sunt redate şi analizate, pe rând, evoluţia ţării de la lovitura de palat, din 23 august 1944, până la crizele guvernamentale de la sfârşitul anului 1944 şi începutul anului următor, care au culminat în 6 martie 1945, odată cu preluarea guvernării de către comunişti.

În România, René de Weck a jucat un important rol oficial şi neoficial, în calitatea sa de ministru al unei ţări neutre şi de reprezentant a două mari puteri, Marea Britanie şi Statele Unite. El a fost socotit când un antigerman exaltat sau un consilier al păcii, când un evreu sau un filobolşevic. Aceste imagini evocă, de fapt, poziţia intelectuală şi politică a diplomatului René de Weck în faţa provocărilor lansate de războiul mondial. Intervenţiile sale în favoarea celor care îi solicitau ajutorul i-au atras recunoştinţa posterităţii. Fostul Rabin Şef al comunităţii evreieşti din România, Dr. Alexandru Safran, avea să noteze în memoriile sale, *Un tăciune smuls flăcărilor*, următoarele: „Descendent dintr-o veche familie din Fribourg, el [René de Weck] părea la prima vedere rece şi distant dar, în realitate, a făcut multe pentru comunitatea evreiască. I-am cerut adesea nu doar ajutorul, ci şi sfaturi. Cetăţean al unei ţări neutre, el se bucura de un mare prestigiu în cercurile politice româneşti…”. Şi din această perspectivă, *Jurnalul* lui René de Weck conferă o nouă deschidere cunoaşterii personalităţii acestui diplomat elveţian într-o perioadă controversată.

VIOREL GRECU

Berna, mai 2000

René de Weck – un predecesor al meu în 1848, când Elveţia modernă s-a constituit ca stat federal, diplomaţia ei era embrionară. Existau două legaţii, una la Paris şi alta la Viena, în timp ce ministerul

(numit pe atunci «Departamentul politic federal») avea, în total, ca funcţionari, un şef şi un secretar. În schimb, reţeaua consulară elveţiană era mult mai dezvoltată, căci foarte mulţi elveţieni emigraseră deja în lumea întreagă, ca urmare a lipsei de locuri de muncă şi de hrană suficientă în patria lor. Aceşti emigranţi contau pe consulate pentru a-şi apăra drepturile în faţa autorităţilor locale, sarcina principală a acestor reprezentanţe fiind sprijinirea concetăţenilor expatriaţi; Parlamentul elveţian s-a arătat dispus să le dea satisfacţie. Numai că, diplomaţii aveau reputaţia unui soi de aristocraţi, foarte puţin compatibili cu spiritul republican aşa cum acesta era resimţit de către populaţie şi de majoritatea zdrobitoare a parlamentarilor. Ca atare, doar câţiva oameni deosebit de înstăriţi puteau să-şi permită să exercite activitatea de diplomat, fapt care i-a ajutat pe adversarii diplomatici să-şi consolideze atitudinea anti-elitistă.

Până la sfârşitul secolului au mai fost deschise doar alte cinci legaţii elveţiene în: Italia, Germania, Statele Unite, Argentina şi Marea Britanie.

Reţeaua diplomatică elveţiană s-a extins pe măsură ce a devenit tot mai presantă necesitatea unor relaţii internaţionale şi pe măsură ce s-au intensificat schimburile economice. Aşa se face că René de Weck, investit cu titlul de Ministru plenipotenţiar, a sosit la Bucureşti în 1933, pentru a conduce Legaţia elveţiană.

România pe care a descoperit-o la acea vreme era o ţară în plină mutaţie. De la o ţară eminamente agricolă, cum era înainte, România

XII

XIII

se industrializa într-un mod impresionant, datorită în special zăcămintelor de petrol şi minereuri pe care le avea din abundenţă şi care i-au atras pe foarte mulţi investitori străini. Ministrul de Weck urmărea cu atât mai multă atenţie această evoluţie, cu cât tot mai mulţi elveţieni se stabileau în România pentru a contribui la această dezvoltare economică şi, evident, să agonisească un oarecare venit.

René de Weck, jurist de profesie, era înainte de toate un om de litere; a publicat mai multe romane şi a fondat Societatea elveţiană a scriitorilor. Cu toate acestea, nimic n-avea să-i scape din evoluţia tehnică, industrială şi politică din Europa de dinainte de război. Avea chiar o privire deosebit de ascuţită şi de perspicace asupra a ceea ce se

petrecea în lume, fapt pentru care era considerat unul din trimişii Confederaţiei cei mai ascultaţi de şefii Departamentului politic federal, Motta mai întâi, iar mai apoi Pilet-Golaz.

De Weck a trăit un profund sentiment de oroare faţă de invazia Germaniei naziste în Estul continentului, iar când România a fost cuprinsă şi ea de vârtej, el a desfăşurat o intensă colaborare cu Crucea Roşie pentru a contribui la limitarea deportărilor în lagărele din Transnistria şi la atenuarea efectelor acelor măsuri.

Chinuit de această oroare a nazismului şi de succedantele acestuia, a avut tendinţa, până la sfârşitul războiului, să subestimeze ravagiile antrenate de comunism. Încă din august 1944 şi după ocuparea României de către trupele sovietice, de Weck va măsura cu mai multă precizie amploarea şi atrocităţile comunismului. Faţă de mulţi alţii în situaţia lui, el a avut meritul de a-şi recunoaşte această eroare iniţială de apreciere. Această onestitate, adăugată la capacitatea de a stăpâni situaţii din cele mai dificile şi la harurile lui naturale, a contribuit la numirea sa ca ministru plenipotenţiar la Roma.

Moare aici, în 1950. după o scurtă suferinţă, lăsând amintirea unuia dintre cei mai remarcabili diplomaţi pe care Elveţia i-a avut în serviciul ei.

Scriitorul René de Weck se hotărăşte să noteze într-un jurnal intim evenimentele ieşite din comun pe care le-a trăit, precum şi sentimentele inspirate de aceste evenimente. Publicarea acestui document a fost de

— A se vedea remarcabila lucrare *Crucea Roşie Internaţională şi România 1939 – 1944* de Andrei Şiperco (Editura Enciclopedică), completată cu *Documente elveţiene 1940 – 1044*, de acelaşi autor (Editura Hasefer)

curând autorizată de către familia de Weck, atât în limba franceză în

Ct, torul fa. rOmână SClelţia Cuprinăă în VOlumul. fata.

Cât torul va descoperi un observator destul de fin al societăţii bucureştene, un admirator al literaturii şi al artelor, un critic politic sagace dar şi un bărbat nu lipsit de umor şi nici de căldură umană, pe scurt o personalitate captivantă.!

Bucureşti, iulie 2000

JEAN-CLAUDE JOSEPH Ambasador al Elveţiei în România

XIV

XV

Un (anume) elveţian la Bucureşti

Textul de faţă nu este neapărat un simplu jurnal intim, cât confesiunea discretă a unui intelectual conştient de vecinătatea unui veac agitat şi tulbure. Cumpăna sutei de ani l-a prins în Balcani, la nord de Dunăre, în capitala „naţiunii regente", între un atentat şi o schimbare de regim. Cititorul să nu se aştepte la o lectură comodă. Laudele lipsesc; va afla însă notiţe ce sugerează cunoaşterea detaliată a vieţii politice şi publice din România interbelică, însemnări care creionează diagnostice culturale, observaţii psihologice pline de har sau acide, nume, oameni, proiecte, vise.

Ca orice diplomat experimentat, jurist, om de litere şi veritabil poli-histor, René de Weck îşi provoca neîncetat competenţele politice sau administrative în împrejurări deseori incomode, determinate de relaţia – iniţial delicată – cu mediul românesc, marcat de imprevizibil, de accident, de malonestitate. Exerciţiul neîntrerupt al atenţiei diplomatice l-a salvat de la interpretări comode şi implicit grosiere ale României. Rândurile ce o privesc conţin reproşuri din dragoste, nu disperări. Conştient de spiritul său profund analitic, s-a străduit cât a putut să nu confunde amănuntul cu întregul şi nici să ceară socoteală faptului minor, tangent. A crezut sincer într-un destin românesc modelat de alţi contemporani decât de cei pe care i-a cunoscut direct, poate de generaţii viitoare mature şi responsabile, generoase şi definitiv europene. Deşi tentat, îndeosebi după intrarea României în război, de participarea directă la acţiunea politică îndreptată împotriva Reich-ului şi a aliaţilor săi, a ales prudent o prezenţă ocultă, care l-a recomandat curând ca element de legătură cu tabăra adversă. Timpul petrecut în Bucureşti – din 1933 în 1945 – i-a conferit avantajul rar de a fi martor al istoriei naţionale sub doi regi, Carol II şi Mihai I, şi diferite regimuri, în uniformă sau civile. Natură

XVII

sociabilă şi cu aplecare către zvonul parfumat, şi-a creat o adevărată reţea de prieteni, prin ochii cărora privirea lui pătrundea până în cele mai ascunse unghere ale politicii româneşti. Unii i-au răspuns cu aceleaşi sentimente, alţii s-au dovedit ingraţi. În cadrul corpului diplomatic oficia patriarhal, nestânjenit nici de faconda preţioasă a foştilor antantişti, nici, mai târziu, de ţâfna zornăitoare a reprezentanţilor Germaniei.

„Cu siguranţă viaţa este prost organizată”, exclamă diplomatul încurcat de iregularităţile vieţii pe Dâmboviţa. Şi-a dat curând seama că singura certitudine în haos este haosul însuşi, aşa că, în alegerea a ceea ce diplomaţii numesc „surse”, s-a bazat pe fler, pe simţiri inefabile. Nu şi-a ascuns niciodată simpatiile politice, exclusiv îndreptate spre acele personalităţi apte, în opinia lui, să promoveze şi să menţină cu orice preţ climatul democratic în România. îi vizitează des, le cere opinia, le aşteaptă înfrigurat explicaţiile, noutăţile, zvonurile, le împărtăşeşte emoţiile. Ralea se numără printre privilegiaţii unei asemenea amiciţii sincere şi dezinhibate, construită pe afinităţi verificate. Martha Bibescu îl va găzdui la Mogoşoaia în timpul bombardamentelor din primăvara lui 1944 şi până târziu, când sovieticii vor intra în Bucureşti. Moartea violentă a lui Armand Călinescu, în septembrie 1939, îl impresionează profund; va compune un reuşit portret de om politic, creionând cu reală simpatie şi atenţie pentru detaliu figura celui mai comentat premier interbelic, avocat dedicat al democraţiei în paradoxul coabitării cu dictatura, ale cărui greşeli par să fi fost astăzi răscumpărate de intenţiile sale bune. În schimb, ambasadorul Ţării Neutre prin excelenţă nu reuşeşte să-şi disimuleze umorile acide stârnite de *„imbecilitatea indiferentă sau interesată”* a celorlalţi reprezentanţi ai clasei politice autohtone, oportunişti de toate speciile, inşi pregătiţi – crede diplomatul elveţian – să tragă maximum de profit din orice împrejurare favorabilă propriului confort sau propriilor planuri. Jurnalul exhibă nemilos diatribe prelungi, moderate doar de punctuaţie. De aici la judecăţile nerafinate aplicate întregii comunităţi, fie ea *„naţiune”* sau *„popor”*, n-a mai fost decât un pas, pe care de Weck îl face uneori apăsat, cu îndârjire scrâşnită, necum şviţeriană. Pe Ion Antonescu îl consideră prea militar şi lipsit de fantezie în vremuri când inteligenţa politică ar fi presupus ingeniozitate. Slăbiciunile lui Mihai Antonescu, vanităţile sale impenitente, orgoliile snoabe se împletesc într-un crochiu convingător, uneori comic, alteori tragic. Pe legionari îi dispreţuieşte pentru violenţa extremă; nu-şi va explica niciodată cum a fost posibil ca oameni de familie bună sau intelectuali de prestigiu, cărora le-a oferit în numeroase rânduri ospitalitate, să susţină cu îndârjire cauze pierdute şi, din perspectiva lui, necreştine. Nu va înţelege nici motivul pentru care relativismul moral se transformă peste noapte în rigoare inchizitorială şi în luptă pentru principii imuabile, apărate cu sânge.

Sarcasmul lui de Weck nu ocoleşte nici birocraţia română „*dezordonată şi cuprinsă de o crasă neglijenţă*”, cauză a tuturor relelor, sursă eternă de supărări şi discuţii în contradictoriu. Încontinuu anatemizat – îndeobşte pe motiv de joasă moralitate – funcţionarul agasat al ghişeelor aglomerate sfârşeşte prin a-l învinge simbolic pe elveţianul pedant şi respectuos faţă de reguli; cuprins de furie, de Weck va transforma episoadele de exasperare în înfrângeri cosmice ale ordinii şi ale disciplinei sociale. Soarta i-a jucat feste pe măsura dispreţului afişat în relaţiile cu autorităţile: l-a îndrăgostit, profitând de senectutea lui viril-egocentrică, de o Mariană aproape inocentă – dacă n-ar fi jinduit şi ea, alături de altele aidoma ei, să se stabilească în Elveţia postbelică. Amorul secret îi va îndulci asprimile şi-l va înţelepţi.

Demnă de laudă este strădania editorilor, care, graţie unei norocoase, dar şi atente arheologii în biblioteci străine, au recuperat un izvor esenţial de istorie contemporană. Încă şi mai important, editarea notelor zilnice ale lui René de Weck a profitat de convergenţa fericită a unui serios proiect ştiinţific de tinereţe şi a unui plan „diplomatic” mai vechi, ce răzbună ezitări şi indiferenţe. Lor – mulţumiri, iar cititorului – recompensa unei surprize intelectuale.

MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU Secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe

Bucureşti

XVIII

XIX

*Un scriitor rătăcit în diplomaţie** Studiu introductiv

Un aspect mai puţin cunoscut din activitatea lui René de Weck, ministrul Elveţiei în România, este interesul pe care l-a arătat, în calitate de diplomat şi de scriitor, pentru societatea intelectuală din Bucureşti şi pentru istoria poporului român. Venit dintr-o ţară care nu a cunoscut niciodată războiul, sau puseuri politice şi sociale, de Weck a asistat la primele semne ale prăbuşirii sistemului de la Versailles, la intrarea României în război, apoi la eforturile politicienilor români de a ajunge la un compromis de pace, la ocuparea ţării de către armata roşie, în 1944, urmată de tranziţia spre regimul comunist. Sursa inedită a judecăţilor şi opiniilor lui de Weck o putem regăsi astăzi în *Jurnalul* personal, redactat în timpul misiunii sale din România. René de Weck a făcut parte dintr-o generaţie a elitelor de cultură, printre care pot fi menţionaţi: Paul Claudel, Jean Giraudoux, Paul Morand, care

au îmbrăţişat o strălucită carieră diplomatică. De Weck mărturisea el însuşi că: „*Şi, la urma urmelor, nu sunt decât un scriitor rătăcit în diplomaţie*”, încercând să combată, de pe poziţiile unui diplomat şi intelectual elveţian, forţa de coerciţie prin persuasiunea cuvântului şi să apere valorile democraţiei şi ale raţionalismului cartezian.

Jurnalul diplomatului elveţian aduce o contribuţie particulară la analiza politicii externe şi interne a României din perioada celui de-al doilea război mondial, alături de informaţiile despre evenimentele care au marcat destinul ţării noastre de aproape cinci decenii. Caracterizările pe care le dă unor personalităţi politice din scena românească (Mihai Antonescu, Const. Argetoianu, Gh. Tătărescu, Radu Djuvara ș.a.) vin să completeze, sau să contrarieze imaginile vehiculate până acum de istoriografia naţională şi, mai mult, chiar să demitizeze anumiţi eroi

XXI

naţionali (cazul mareşalului Ion Antonescu, cazul Iuliu Maniu). îmbinarea stilului obiectiv şi subiectiv de definire a epocii în care a trăit René de Weck conferă acestor consemnări o perspectivă explicativă inedită şi provocatoare, privind schimbările care au afectat profund evoluţia României.

Consemnările personale sunt completate de seria *Rapoartelor politice*, pe care le-a trimis la Berna de două ori pe săptămână, înglobând fiecare în jur de zece pagini. Din aceste documente se poate observa atenţia riguroasă acordată de ministrul elveţian evenimentelor politice nu doar din România, ci şi din celelalte ţări învecinate: Bulgaria, Grecia, Polonia, Turcia, Ungaria, Iugoslavia şi Uniunea Sovietică. Evocând eforturile umanitare pentru ajutorarea persoanelor care au avut de suferit din cauza războiului, există dovada scrisorilor trimise de către de Weck Comitetului Internaţional al Crucii Roşii (C.I.C.R.), care se găsesc în arhivele de la Geneva.

Accesul lui René de Weck în viaţa mondenă românească a fost favorizat atât de atmosfera francofilă pe care a găsit-o în România, care vedea Franţa ca pe o soră mai mare, ci şi de prietenii români pe care îi întâlnise la Paris, în timpul studiilor sale universitare, sau în altă parte. Fostul ministru român al Justiţiei şi director al ziarului „Universul”, Stelian Popescu, i-a facilitat lui de Weck contactele cu o serie de personalităţi, precum Armand Călinescu şi Dinu Brătianu. Relaţiile oficiale şi personale cu politicienii români şi cu membrii corpului

diplomatic străin din Bucureşti au constituit importante canale de informare pentru diplomaţia elveţiană privind evoluţia evenimentelor din spaţiul Europei centrale şi orientale.

În timpul războiului, René de Weck a ştiut să joace un rol foarte abil între gruparea din jurul mareşalului Antonescu, promotor al politicii de colaborare cu Germania nazistă, pe de-o parte, iar pe de altă parte, familia regală, reprezentată de regina Elena şi de regele Mihai I, susţinuţi de partidele din opoziţie, care simpatizau cu anglo-americanii. Mai mult, de Weck a devenit o figură centrală în scena politică românească, în tripla sa calitate de observator neutru, de reprezentant al intereselor anglo-americane şi de factor de influenţă pentru cauza românească în Occident.

XXII

Schimbările rapide intervenite în raporturile de forţe din Europa, din toamna anului 1939 până în 1945, între polii de putere german, sovietic şi anglo-american, au avut un impact profund la nivelul strategiilor de politică naţională. Elveţia a reuşit să-şi păstreze constant aceleaşi principii de politică externă, bazate pe neutralitate, solidaritate umanitară şi oferirea bunelor oficii. În această perioadă, diplomaţia elveţiană a renunţat să mai caute o reconciliere cu Moscova, în timp ce ţările din Europa centrală şi orientală au intrat în zona de interese a marilor puteri.

René de Weck observă cu stupefacţie că acordul germano-sovietic din 23 august 1939 a creat o situaţie paradoxală, marcată de o alianţă imprevizibilă între două ideologii care se opun: „*... lumea întreagă estimează că aranjamentul de la Moscova cântăreşte greu în balanţa de puteri de pe câmpul de război*, *prin dezechilibrul*, *cel puţin momentan*, *pe care*-l *aduce în repartiţia de forţe din prezent*”. (*Jurnal*, 30 august 1939). Ocuparea Poloniei de către armata germană, în septembrie 1939, a fost condamnată de guvernul de la Bucureşti. Primul-ministru, Armand Călinescu, a declarat în Consiliul de Coroană că adoptarea neutralităţii este cea mai bună soluţie pentru România, până în momentul în care ea va fi pregătită să intervină activ în câmpul militar alături de puterile occidentale.

De Weck poartă discuţii politice cu interlocutorii săi şi reţine care este atitudinea acestora faţă de evenimentele internaţionale. Gr. Gafencu, ministrul de Externe, îi împărtăşeşte sentimentele sale francofile şi anglofile; Octavian Goga „*acest poet transilvănean*, *rătăcit*

în politică”, este un adept al apropierii de Germania; prim-ministrul Constantin Argetoianu, care „*se va închina şi va dedica imnuri Führerului*”, îşi manifestă frica faţă de pericolul comunist, estimând că singura opţiune pentru ţară este alianţa cu Germania.

O relaţie de amiciţie specială s-a legat între de Weck şi Victor Cădere, pe vremea când ambii făceau studiile doctorale în Drept şi frecventau acelaşi cerc de intelectuali francezi la Paris. Pe atunci, Cădere era „o *persoană veselă*, *un francofil ardent*, *aproape la fel de antigerman precum Dumur*”. În 1924, cu ocazia unei expoziţii de artă românească la Paris, de Weck îşi aminteşte că prietenul său, Cădere, l-a prezentat regelui Ferdinand şi reginei Maria. După aceea. Victor Cădere a devenit Secretar General în Ministerul de Interne şi, apoi, a fost numit ministru plenipotenţiar al României la Varşovia. Cei doi s-au reîntâlnit la Bucureşti, unde se mulţumeau să discute despre cauzele succesului

XXIII

Ideologiilor de dreapta în Europa şi în România şi despre rolul educaţiei pentru moralitatea tinerei generaţii. Aceste idei au fost reluate în cartea lui de Weck, *La Suisse parmi les mitions*, apărută în 1946.

Prietenia legată între René de Weck şi Armand Călinescu a constituit o pagină marcată de vii amintiri pentru ministrul elveţian. Prima impresie pe care A. Călinescu i-a lăsat-o interlocutorului său elveţian a fost redată astfel: „*De talie mică*, *alert şi vioi*, *cu ochiul drept sclipind de inteligenţă*, *iar cu ochiul stâng acoperit de un monoclu negru care dădeau fizionomiei sale un aspect sumbru*, *sever*…”. (*Armand Călinescu*, *manuscris*). De Weck aprecia mult stilul personal al lui Călinescu şi maniera sa de guvernare: „*Ceea ce frapa la el*, *nu era atât energia cât mai ales bucuria*, *optimismul*, *o încredere în sine care se potrivea celei mai simple modestii*…”. (*Armand Călinescu*, *manuscris*).

Devenit ministru de Interne, în decembrie 1937, Călinescu a dus o politică contra Gărzii de Fier, o organizaţie de extremă dreaptă, susţinută de Germania. El procedează la arestarea legionarilor vinovaţi de asasinarea unor personalităţi româneşti. Prin aceste măsuri, remarca de Weck, Călinescu arăta că este un bun patriot, un om care nu se lasă manipulat de mistica legionară şi care este decis să meargă până la capăt contra terorismului. Portretul politicianului Călinescu, caracterizat printr-o „*inteligenţă promptă*, *fraze concise*, *decizie rapidă*,

urmată de executarea imediată", este completat de portretul omului Călinescu: „*Oricât de importante ar fi fost preocupările lui și oricât de grele ar fi fost responsabilitățile care le avea, el acorda o deosebită atenție apariției sale în public, să fie amabil și surâzător, să vorbească de toate fără să se prefacă. El poseda un dar atât de rar la politicieni, acela de a uita cine era de fapt, de a nu ține cont de funcția pe care o avea, de a evada din rolul său oficial. Niciodată nu avea aerul că este luat în serios. Farmecul său natural era dat de caracterul său abordabil și sincer*". (*Armatul Călinescu, manuscris*).

Prietenia puternică care lega cele două personalități a fost fructuoasă și în domeniul relațiilor dintre cele două țări: „*... aș vrea să spun cât de prețioasă mi-a fost prietenia lui, atât ca om cât și ca ministru*". René de Weck a fost primit în biroul lui Armand Călinescu înainte cu două ore de producerea evenimentului tragic. Chiar în ziua asasinatului, 21 septembrie 1939, Călinescu a dat ordine ca grupul de elvețieni mobilizați să se poată întoarce la familiile lor din România.

De Weck a regretat enorm asasinarea premierului Călinescu, „*singurul om capabil să ferească România de aservire și de război*". El

XXIV

L

este informat printr-un jurnalist elvețian, W. Bosshard, că asasinatul de la București trebuia să fie însoțit de o insurecție în Bucovina. Însă planul a eșuat datorită prezenței trupelor sovietice la frontiera nordică a României, ceea ce a împiedicat joncțiunea dintre germanii din regiunile limitrofe.

În 7 mai 1940, de Weck este înștiințat, printr-o telegramă cifrată de la Berna, asupra deciziei Germaniei de a ocupa România. Mai multe zvonuri de acest fel circulau și la Berlin. Ministrul Elveției îi transmite această știre lui Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Externe, care însă era deja avizat. În 28 mai, postul de radio britanic anunță că la Ploiești au fost descoperite arme și muniții de proveniență germană. Toate aceste evenimente îl fac pe René de Weck să vorbească de prezența „*coloanei a cincea*" care a devenit mai amenințătoare ca niciodată pentru România.

De Weck consideră că principalul culpabil de situația țării este regele Carol al II-lea, care a promovat o „politică a fricii", cedând presiunilor Reich-ului, și practicând „un joc de basculă", încercând să se reconcilieze cu mișcarea legionară. În urma notei ultimative din 26

iunie 1940, Uniunea Sovietică solicita imperativ guvernului de la Bucureşti să cedeze Basarabia şi Bucovina de Nord. Consiliul de Coroană, convocat imediat, a cerut discuţii cu guvernul de la Moscova, pentru a mai câştiga timp să obţină un sprijin din partea Germaniei şi Italiei. Însă Führerul şi Ducele transmit guvernului de la Bucureşti „să cedeze" în faţa presiunilor sovietice. Un alt aliat posibil al României, Iugoslavia, şi-a derogat prin ministrul său de la Bucureşti, Avakumovici, orice responsabilitate, invocând faptul că guvernul său urmăreşte o apropiere de Moscova împotriva Reich-ului nazist. Asistând direct la aceste evenimente, de Weck este frapat de liniştea pe care o menţine guvernul român privind gravitatea situaţiei şi amplificarea, în acelaşi timp, a obsesiei unei invazii ungare şi bulgare. Printr-o altă notă ultimativă, din 27 iunie, guvernul de la Moscova stabilea ca trupele româneşti să se retragă din Basarabia şi din Bucovina de Nord în termen de 4 zile, începând din 28 iunie, în timp ce trupele sovietice urmau să se instaleze în aceste regiuni. Revenind asupra acestui mesaj. Consiliul de Coroană, întrunit în 28 iunie, a votat pentru evacuarea celor două provincii. A doua zi de la adresarea ultimatumului, trupele sovietice au început ocuparea

XXV

teritoriilor, dedându-se la excese de forţă: „*După relatările refugiaţilor*, *trupele sovietice*, *anticipând orarul prevăzut de convenţia româno-rusă*, *încă din primele zile* (*evacuarea trebuia să se facă în decurs de patru zile*) *aviatorii şi paraşutiştii*, *au tăiat*, *în anumite locuri*, *căile de retragere ale unor unităţi româneşti*. (*Raport politic no*. *3*4, 3 *iulie 1940*). În Cernăuţi, catedrala ortodoxă a fost incendiată şi mai mulţi preoţi români, care se opuneau sovieticilor, au fost ucişi. S-au produs incidente între cele două trupe şi între forţa militară de ocupaţie şi populaţia locală.

La sfârşitul lunii iulie, I. Gigurtu, noul prim-ministru, şi M. Manoilescu, ministrul de Externe, au fost convocaţi la Salzburg pentru a discuta „amical", împreună cu Hitler şi cu Mussolini, câteva chestiuni de litigii teritoriale pe care România le avea cu vecinii ei. De Weck estima în acel moment că românii au fost chemaţi mai degrabă „*să vorbească1*, decât să fie luaţi în serios. Negocierile româno-ungare au fost organizate la Berchstesgaden, în 29 august 1940. Pus în faţa unei hărţi haşurate, prin care arbitrii german şi italian au stabilit că România trebuia să cedeze Ungariei un teritoriu de 43 492 de km

pătraţi din Transilvania, cu o populaţie de 2, 6 milioane de locuitori, majoritatea fiind români, ministrul român de Externe, Manoilescu, a leşinat. Consiliul de Coroană a fost convocat în noaptea de 29 spre 30 august, şi 11 din 13 participanţi au votat pentru rezistenţa armată. De Weck notează că politicienii români resimţeau o mare teamă faţă de pericolul sovietic; mai mult, se vorbea de o situaţie de criză în care Moscova va profita de pe urma litigiilor româno-maghiare. În acest timp, Uniunea Sovietică a acceptat să joace un rol de complezenţă, dând Germaniei ocazia să-şi aranjeze afacerile proprii. La a doua şedinţă de Consiliu, reunit în 30 august, s-a aprobat în final cedarea teritorială.

Consecinţele deciziilor din vara anului 1940 au fost primite ca un şoc de către populaţia îndurerată, suportând pierderea teritoriilor naţionale cu *„sentimente de ruşine şi de mânie”*. René de Weck a formulat această stare de fapt ca o *„capitulare morală”* a românilor, resemnaţi totuşi să-şi urmeze conducătorii. Mai mult, pierderea Transilvaniei a provocat manifestaţii generale în toată ţara, dând *„o lovitură de forţă crizei guvernamentale”*. De Weck notează că acest fapt a trezit conştiinţa naţională a românilor, iar în Transilvania Iuliu Maniu pregătea o rezistenţă populară*: „În fine, efervescenţa care domnea în toată Transilvania a luat proporţii neliniştitoare. Protestatarii s-au întâlnit cu poliţia, demonstrând că aceşti «gardieni ai ordinii»*

XXVI

L

simpatizau cu mulţimea. Jar în teritoriile cedate, trupele române s-au ciocnit în mai multe locuri cu forţele ungureşti. Se spune că aproape de Satu Mare, 200 de soldaţi maghiari şi 80 de români ar fi fost ucişi”. (*Raport politic no. 45, 8 septembrie 1940*). Reacţia devine mai serioasă în 3 septembrie, când manifestanţii au ocupat în Bucureşti postul şi centrala telefonică, iar la Constanţa s-au înregistrat alte incidente.

Cabinetul Gigurtu a demisionat şi, în 6 septembrie 1940, regele Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. De Weck notează că schimbarea puterii politice a fost marcată de un sentiment general de bucurie, iar, pe moment, cenzura nu a mai fost deloc resimţită de presa internă şi străină care pătrundea pe piaţa românească. La 14 septembrie, generalul Ion Antonescu, devenit şeful Consiliului de Miniştri, a proclamat statul naţional legionar. Imaginea generalului

Antonescu a fost asociată cu ordinea şi reconstrucţia unei ţări slăbite; în acelaşi timp, soluţia propusă de general era strâns legată de Germania. Ministrul elveţian era însă de părere că toată încrederea acordată lui Antonescu se va transforma într-un *„pachet de iluzii şi decepţii”*. (*Raport politic no. 53, 10 octombrie 1940*).

René de Weck se întâlnise cu generalul Antonescu pe vremea când acesta din urmă fusese trimis ca ataşat militar la Legaţiile României de la Paris şi Londra. De atunci, el păstra o amintire pozitivă despre Antonescu, fost simpatizant al puterilor occidentale. Schimbarea atitudinii generalului l-a şocat într-o oarecare măsură pe de Weck, care se întreabă cum s-a produs acest viraj germanofil: *„om curajos, francofil şi anglofil, a devenit un dictator manipulat de Germania”*. (*Jurnal, 30 septembrie 1940*).

În urma aderării României la Pactul Tripartit, în 27 septembrie 1940, două divizii germane, însumând 22 430 de militari, au pătruns pe teritoriul românesc, instalându-se în zona petroliferă de la Ploieşti şi în jurul Capitalei. Prezenţa lor este justificată ca fiind efectul prieteniei germano-române, iar misiunea lor era de a reorganiza armata română. Fluxul soldaţilor şi civililor a iscat dezordine în ţările balcanice, nimeni neştiind care le era destinaţia. René de Weck a informat ministerul său de la Berna că, din cele auzite la Bucureşti, principala sarcină a garnizoanelor germane era să protejeze puţurile petroliere române contra oricărui atac britanic, precum şi pregătirea lor în vederea

XXVII

unei acţiuni militare rapide contra Greciei şi Iugoslaviei. În această situaţie, de Weck îi propune lui Pilet-Golaz, şeful diplomaţiei elveţiene, să admită că misiunea lui în România se apropie de sfârşit şi să îi permită să plece din Bucureşti, înainte ca germanii să îl oblige să o facă. Însă, în ciuda angajării ţării în război, misiunea elveţiană şi-a continuat activitatea în România, chiar şi atunci când Bucureştiul va suferi din cauza bombardamentelor britanice, în primăvara lui 1944, iar Legaţia Elveţiei va trebui să se mute în alt local, la palatul Mogoşoaia (aprilie-septembrie 1944).

La începutul anului 1941 efectivele trupelor germane din România ajung la 170 639 de oameni. Cu toate acestea, de Weck remarca în ţară o anumită atmosferă de nelinişte şi de frică. Relaţiile dintre Antonescu şi legionari erau încordate, deoarece verzii cereau

demisia celor doi colaboratori ai generalului, Mihai Antonescu şi colonelul Rioşanu. Mai mult, ei suportau cu greu ideea că Germania îl susţinea pe Antonescu, pe care îl acuzau de sentimente anglofile. În 14 ianuarie 1941, Antonescu pleacă la Bergoff pentru a stabili termenii viitoarei colaborări cu legionarii şi cu Reich-ul nazist, primind undă verde de a numi un alt guvern. La întoarcerea în ţară, Antonescu suprimă comisarii pentru „românizare" şi îi înlocuieşte pe prefecţii legionari cu militari fideli de-ai săi.

În noaptea de 18 spre 19 ianuarie, un ofiţer german este omorât în centrul Bucureştiului, pe bulevardul Take Ionescu. Incidentul a fost aruncat pe umerii unui evreu, dar, în realitate, s-a dovedit a fi un grec de origine turcă. Din 19 ianuarie, legionarii au organizat manifestaţii publice, reclamând pentru şeful lor, Horia Sima, poziţia de conducere în stat. În acelaşi timp, diverse zvonuri despre un complot organizat au început să circule*: „În rândul Legionarilor, se afirmă că colonelul Rioşanu, mai mulţi miniştri şi, poate, Conducătorul însuşi trădează Axa şi Legiunea: Anglia şi iudeo-masoneria îşi au susţinători până «în cele mai înalte sfere». În schimb, Preşedinţia Consiliului pretinde că generalul Petrovicescu, ministrul de Interne, este şeful unei conjuraţii care vizează răsturnarea lui Antonescu"*. (*Raport politic no. 3, 25 ianuarie 1941*).

În 21 ianuarie, legionarii au încercat să dea lovitura finală pentru preluarea puterii în Stat. Fostul ministru de Interne, Petrovicescu, care a fost demis, a facilitat lui Horia Sima ocuparea prefecturii şi a ca-zarmei de poliţie situată în apropierea Consiliului de Miniştri. Antonescu face apel la ordine, însă fără niciun rezultat, după care se decide să utilizeze forţa armată. În seara zilei de 21 ianuarie, conflictul a ajuns la puseu: câţiva miniştri sunt arestaţi de legionari, iar postul de radio cade când în mâna revoltaţilor, când sub controlul armatei. În după-amiaza zilei de 23 şi în 24 ianuarie, germanii au intervenit în jurul Palatului regal, trăgând în legionari: *„J) ar, oare ce trebuie să gândească bieţii idioţi de legionari văzându-se puşi la zid de soldaţii glorioşi ai celui de-al Hl-Reich, pe care i-au aclamat până mai ieri!"* (*Jurnal, 24 ianuarie 1941*).

În 24 ianuarie, sursele oficiale anunţă că situaţia a fost restabilită, în această situaţie, germanii au negat orice fel de intervenţie militară. Totuşi, de Weck este informat printr-un jurnalist elveţian, Karl Gyr, care făcea pe omul de legătură între legionari şi Legaţia germană din Bucureşti, de implicarea forţelor germane în

timpul evenimentelor controversate. Ministrul Elveţiei consideră că Antonescu „*deşi este victorios cel puţin provizoriu, cu siguranţă că a fost dezonorat*”. (*Jurnal, 24 ianuarie 1941*). Antonescu procedează la abrogarea statului naţional-legionar şi instituie un regim de dictatură militară, cu aprobarea populară. După părerea lui de Weck, rezultatul obţinut prin manipularea unui vot democratic pentru adeziunea la politica antonesciană nu era prea semnificativ: „*Situaţia personală a lui Antonescu este probabil mai puternică decât înaintea rebeliunii din ianuarie. Însă nu plebiscitul l-a consolidat: este «victoria» obţinută de general, cu sprijinul Germaniei asupra legionarilor revoltaţi*”. (*Raport politic no. 14, 7 martie 1941*).

În iunie 1941, Hitler îl cheamă pe Antonescu la München pentru a-i prezenta planul *Barbarossa*, privind atacarea Uniunii Sovietice, la care generalul a aderat fără să stabilească în prealabil condiţiile colaborării militare viitoare dintre armata germană şi română. Cât priveşte sursele oficiale româneşti, de Weck observă o tăcere totală asupra iminenţei unui război şi a cauzelor lui imediate: „*Degeaba am căuta în ziare cea mai mică aluzie la un conflict germano-sovietic sau româno-sovietic. Nicio voce oficială nu se face auzită. Totuşi, sunt luate măsuri pentru a convinge opinia publică de faptul că războiul începe mâine. Toate acestea se fac în tăcere. Nu se oferă nicio brumă de explicaţie*”. (*Jurnal, 18 iunie 1941*). Chiar şi cu patru zile înaintea declanşării conflictului, ministrul american de la Bucureşti, Günther, îi mărturiseşte lui de Weck că nu este sigur dacă românii se vor alia trupelor germane într-un război contra Sovietelor. În 19 iunie, într-o discuţie cu Al. Cretzianu, de Weck află de iminenţa unui conflict între cele două mari puteri, foste aliate, Germania şi Uniunea Sovietică, în care România va participa alături de

XXVIII

XXIX

armata germană. În 22 iunie, Hitler, în colaborare cu generalul Antonescu, a declanşat ostilităţile contra sovieticilor. Din acel moment, de Weck a început să cunoască experienţa dură într-o ţară în război: sirenele, care dădeau adesea alarmă falsă, obsesia bombardamentelor aeriene, zvonuri false amestecate cu cele adevărate, deriva corpului diplomatic străin, grija de a avea un adăpost de protecţie. Zvonul din 23 iunie că oraşul Cernăuţi a fost recucerit de trupele româneşti, a fost confirmat abia în 7 iulie 1941.

Raporturile pe care René de Weck le întreţine cu membrii corpului diplomatic străin sunt relevante pentru poziţia sa personală şi „neutră" între părţile aflate în conflict. În 29 aprilie 1941, noul ministru al Germaniei la Bucureşti, Manfred von Killinger, efectuează prima vizită protocolară ministrului Elveţiei. René de Weck nu avea o simpatie prea mare pentru von Killinger, pe care îl cunoştea dinainte ca fiind „*autoritar*, *tăios*, *încăpăţânat*, *mai hitlerist decât Führerul însuşi*". (*Raportpolitic no. 19, 21 martie 1941*). Relaţiile dintre cei doi sunt reci şi aparent amicale; declaraţiile ferme asupra victoriei finale a Germaniei în război sunt primite cu scepticism de către de Weck.

Deşi era reprezentantul unei ţări neutre, René de Weck a fost întotdeauna un anglofil şi un francofil convins. Deseori nu ezita să îşi declare aceste convingeri fie în timpul discuţiilor amicale, fie la întâlnirile cu guvernanţii români. Prezenţa lui era incomodă pentru germani, care au încercat chiar să-l discrediteze prin diferite mijloace: arestarea de persoane din anturajul lui de Weck, vizite inopinate ale ataşatului de poliţie german la reşedinţa Legaţiei, urmărirea unor diplomaţi elveţieni, difuzarea zvonului că Legaţia elveţiană ar fi oferit informaţii pentru ghidarea raidurilor aeriene ale sovieticilor. Prietenul său, Mihai Ralea, a fost arestat de poliţie şi interogat, printre altele, despre relaţiile sale cu de Weck şi despre părerile politice ale acestuia.

În 12 decembrie 1941, ministrul Statelor Unite, Benton, a primit o declaraţie de război din partea guvernului român. De pe poziţia sa, de Weck consideră că acest act este „*o prostie ireparabila şi o mare greşeală*" (*Jurnal*, *13 decembrie 1941*) a guvernanţilor români. Cu toate acestea, el încearcă să intervină pe lângă colegii lui americani şi îndeamnă să menţină bune raporturi cu România, continuând să acorde românilor stabiliţi în Statele Unite un tratament convenabil: „*Însă am făcut prietenilor mei americani observaţia că logica le impune să menţină relaţii amicale cu regatul danubian*. *Aceasta înseamnă să permită funcţionarea Legaţiei României de la Washington şi să-i trateze drept prieteni pe românii care se stabiliseră în număr mare pe teritoriul lor*". (*Jurnal*, *19 decembrie 1941*). Plecarea misiunilor americane şi engleze din Bucureşti a antrenat o atmosferă de angoasă în rândul politicienilor români „*de bon sens*".

La începutul anului 1942, René de Weck a reprezentat în România interesele americane, belgiene, britanice, greceşti şi iugoslave. Până la sfârşitul războiului, ministrul Elveţiei a mai preluat

reprezentarea altor interese: egiptene, canadiene, sud-africane, luxemburgheze, chineze, poloneze şi chiliene. De altfel, această situaţie i-a creat lui de Weck o poziţie de excepţie în scena politică românească: „*... românii mă tratează cu o consideraţie mult mai «distinsă» decât altă dată. Caută să fie în compania mea, mă asal*tează *cu invitaţii la prânz sau la cina şi iau spusele mele ca pe nişte oracole. Chiar Ică însuşi mă consultă şi ţine seama de părerea mea*". (*Jurnal, 14 ianuarie 1942*).

Prima sarcină importantă, care i-a revenit în calitate de reprezentant al intereselor americane, a fost în 5 aprilie 1942, când de Weck trebuia să ia contact cu Mihai Antonescu, ministrul de Externe, pentru a-i transmite un mesaj important din partea preşedintelui Franklin Roosevelt. Acest mesaj, care trebuia transmis simultan la Sofia şi la Budapesta, anunţa că guvernul de la Washington va renunţa la o declaraţie de război contra României dacă aceasta va opri asistenţa militară acordată germanilor pe frontul sovietic.

Dintr-o altă perspectivă, sunt de reţinut observaţiile pe care le face René de Weck despre colegul său, Bastos, ministrul Portugaliei în România, care trece printr-o evoluţie interesantă a sentimentelor sale politice. La începutul ostilităţilor, Bastos îşi etalează, în timpul discuţiilor cu de Weck, o atitudine de germanofil convins. Schimbarea lui intervine în 1942, când este însărcinat cu apărarea intereselor Braziliei, ţară care a rupt relaţiile cu Axa şi deci cu aliaţii acesteia. De Weck notează că Bastos a început să se cam îndoiască de certitudinea Pe care o avea odată. Atunci când vine la ministrul Elveţiei să îi ceară sfaturi privind maniera de apărare a cetăţenilor străini din România, de Weck nu ezită să înflăcăreze noua atitudine politică a ministrului portughez: „*Curajosul de Bastos râde acum de nemţi cu mai mult apetit decât anul trecut*". (*Jurnal, 25 mai 1942*).

XXX

XXXI

Jurnalul diplomatului elveţian aduce informaţii inedite despre relaţiile lui René de Weck cu membrii comunităţii elveţiene din România, care număra circa 1 200 de persoane. Elveţienii erau organizaţi în mai multe colonii, cele mai importante fiind create la Bucureşti, Galaţi, Constanţa, Cluj şi Şabag (în Basarabia). Ei trăiau fie ca români naturalizaţi, fie ca elveţieni cu permise de muncă pe termen limitat, fie ca investitori străini. Cea mai mare parte erau angajaţi în

industrie, în comerţ, în sistemul bancar şi educaţional. Cadrul juridic al stabilirii cetăţenilor elveţieni în România a fost fixat printr-un tratat, încheiat în 1933, şi printr-un acord semnat de ministrul de Interne, Armand Călinescu, în 1938. În baza acestuia, cetăţenii elveţieni erau scutiţi de obligaţia de a justifica originea lor etnică.

În 1935, şeful Coloniei elveţiene din Bucureşti, Manfred Eggermann, i-a oferit lui de Weck cartea sa, *Die Schweizerkolonien* în *Rumänien*, cu o dedicaţie de recunoştinţă şi de apreciere. Ministrul Elveţiei este adesea invitat să ia masa în Casa familiilor elveţiene, oferindu-i ocazia să cunoască astfel viaţa cotidiană, mediul social şi economic al compatrioţilor săi. Iar în aprilie 1943, cu prilejul aniversării a zece ani de activitate, membrii Societăţii helvetice organizează o manifestare specială.la *Maison suiş se* şi îi oferă cadou o frumoasă cupă de argint.

Atenţia acordată de către de Weck protejării elveţienilor din străinătate este întotdeauna pusă în evidenţă în discuţiile oficiale sau informale cu guvernanţii români. Atunci când ministrul Justiţiei, Constantin Stoicescu, îi face o vizită amicală, de Weck nu ezită să îi vorbească despre chestiunea evreiască din România şi îi cere ca aşa-numitul *criterium* de origine etnică să nu se aplice şi în cazul cetăţenilor elveţieni, potrivit acordului din 1938. Cu alte ocazii, ministrul Elveţiei îi solicită lui Mihai Antonescu să faciliteze acordarea de vize solicitanţilor elveţieni şi să le acorde protecţie contra arestărilor operate de poliţia germană pe teritoriul românesc.

În perioada războiului, România a devenit principalul furnizor de petrol şi de grâu al Elveţiei. Media exporturilor de produse româneşti, pentru perioada 1940 până în 1944, a fost: la petrol de 19, 25 milioane franci; la uleiuri de 12 milioane franci; la celuloză de 2, 6 milioane franci; la produse chimice de 6, 9 milioane franci. În cursul discuţiilor cu mareşalul Ion Antonescu, de Weck îi prezintă propunerile elveţiene pentru achiziţionarea de petrol românesc, sugerându-i totodată că este de preferat un dialog direct Berna-Bucureşti, fără intervenţia germanilor, în ianuarie 1942, observând la ministrul Finanţelor. Ion Marinescu, şi la colaboratorii lui o anumită rezistenţă faţă de presiunile economice ale Germaniei, René de Weck îl informează imediat prin telefon, despre această schimbare, pe Ebrard, şeful delegaţiei elveţiene care urma să negocieze la Berna cota-parte în comerţul cu petrol. De Weck îi sugerează că românii

aveau nevoie de arme pe care germanii nu le puteau furniza, dar că elveţienii ar putea negocia foarte bine aceste arme în schimbul petrolului românesc. În 8 septembrie 1942, de Weck se întâlneşte cu Mihai Antonescu pentru a se înţelege asupra cantităţilor de grâu şi de petrol românesc livrate Elveţiei. Vizita lui corespunde cu prezenţa la Bucureşti a ministrului german al Economiei, Funk, venit să exercite noi presiuni asupra furnizorilor români. În privinţa lui de Weck, el îl sfătuieşte pe Ică să facă totul pentru a împiedica orice imixtiune a Reich-ului în relaţiile economice româno-elveţiene. Deseori, de Weck este transmiţătorul deciziilor luate de Berna în problemele de aplicare a acordului comercial, încheiat în aprilie 1943, între România şi Elveţia. Pe lângă interesele politice şi economice urmărite de misiunea lui René de Weck în România, propaganda culturală a Elveţiei în exterior a constituit o preocupare constantă în relaţiile dintre cele două state. Astfel, au fost organizate schimburi de studenţi şi de profesori, conferinţe pe teme de literatură elveţiană la Bucureşti şi expoziţii de artă românească la Zürich şi Berna. În perioada ostilităţilor, regimul de cenzură a publicaţiilor de orice fel a funcţionat în ambele ţări. Deşi ziarele elveţiene aveau liberă circulaţie în România, cenzura autorităţilor naţionale s-a impus prin ruperea unor pagini de presă care contraveneau politicii guvernului Antonescu, sau prin interzicerea difuzării unor numere de ziare. Principalele jurnale care circulau pe piaţa românească au fost: „Neue Zürcher Zeitung”, „Tribune de Genève”, „Journal de Genève”, „Gazette de Lausanne”, „Schweizer Illustrierte”, „Mustre”. Până în toamna lui 1942, librăria „Literatura” era singura agenţie care se ocupa cu distribuirea presei elveţiene în România. Deoarece unul dintre proprietarii săi erau evreu, librăria a fost închisă sub presiunile făcute de Gestapo asupra guvernului român. Mai târziu, a fost creată o altă agenţie, „Orbis”, care a preluat atribuţiile fostei „Literatura”, fiind organizată cu sprijinul Legaţiei elveţiene de la Bucureşti. În privinţa rezultatelor obţinute pentru difuzarea unei imagini pozitive a ţării sale. René de

XXXII

XXXIII

Weck estima că influenţa intelectuală şi morală a Elveţiei în România dispune de un capital considerabil de simpatizanţi, remarcând: „*... presa din ţara noastră se bucura în România, şi în ciuda tuturor măsurilor pe care cenzura le-a luat contra ei, ele un renume*

foarte bun". (*Scrisoare* adresată Departamentului politic de la Berna, 16 decembrie 1942).

Ca şi alţi miniştri neutri, René de Weck a acceptat să intervină pe lângă guvernul român în favoarea evreilor. Unul din aceste gesturi extraordinare a fost în decembrie 1942, când, la intervenţia sa rapidă, Mihai Antonescu a reuşit să dejoace pregătirea unui pogrom clandestin în Bucureşti. În timpul unei întrevederi neoficiale cu Mihai Antonescu, de Weck îi mărturisește: „*Nu vă vorbesc în calitate de ministru al Elveţiei, ci ca un prieten care, pentru a vă face un serviciu, vă semnalează un posibil pericol. Prin gestul meu nu mă amestec în treburile interne, ci vreau doar să vă pun în situaţia de a fi în măsură să contracaraţi orice eventualitate.* (*Jurnal, 1 decembrie 1942*).

În timp ce atitudinea reprezentanţilor C.I.C.R. se arăta destul de rezervată faţă de situaţia evreilor. René de Weck a avut iniţiativa personală de a solicita o intervenţie imediată pentru a veni în sprijinul evreilor*: „În plus, insistasem pe lângă Comitet să trimită delegaţi care să se intereseze de soarta evreilor. Rohner, anul trecut, şi Wladimir de Steiger, anul acesta, au făcut tot ce au putut. Însă, Comitetul îmi pare prea ezitant, pentru a nu zice fricos*". (*Jurnal, 29 mai 1943*).

Delegaţii genovezi, Wladimir de Steiger, Brunei şi Rougetel, precum şi reprezentanţii Crucii Roşii române, I. Costinescu, preşedinte, şi Maria Irina Sturdza, preşedinta de onoare, au întreţinut un dialog direct şi constant cu ministrul Elveţiei. Pe de-o parte, de Weck a facilitat contactele dintre C.I.C.R. şi guvernul Antonescu, iar pe de altă parte, a acceptat să transmită, prin curierul diplomatic al Legaţiei elveţiene, scrisorile reprezentanţilor români la forul din Geneva. Nu este surprinzător că Mihai Antonescu îi expune lui de Weck situaţia refugiaţilor polonezi sau eforturile sale de a împiedica deportările de evrei în Transnistria, ori alte aspecte care privesc misiunile umanitare ale Crucii Roşii.

Consecinţele dezastruoase ale războiului au determinat o partajare a opiniei publice româneşti: unii erau pentru continuarea operaţiunilor până la realizarea obiectivului militar; alţii militau pentru oprirea luptei alături de Germania şi alierea cu anglo-americanii. Problemele care se ridicau pentru politicieni erau de a obţine garanţii ferme din partea Aliaţilor pentru frontierele naţionale şi de a prevedea care va fi locul României în planurile strategice ale Uniunii Sovietice. René de Weck a analizat în acest *Jurnal* evoluţia de

comportament şi de gândire a elitei politice româneşti, de la conducere şi din opoziţie.

La începutul războiului, Conducătorul statului, Ion Antonescu, se arăta foarte încrezător în victoria finală a Germaniei; ambiţia şi orgoliul său „*l-au făcut orb în faţa sensului adevărat al fenomenului Hitler*”. (*Jurnal*, *27 ianuarie 1941*). Neînţelegerile dintre mareşal şi Hitler au ieşit la iveală la începutul anului 1942. când au fost solicitaţi 500.000 de soldaţi români pentru frontul din Est. Mai mult, în iulie 1942, mareşalul Antonescu îi mărturiseşte lui de Weck că a sosit momentul pentru a încheia un compromis de pace cu Aliaţii: „Îl *găsesc pe mareşal foarte calm şi cu un aer odihnit. A îmbătrânit puţin şi a cam slăbit. /…/. Crede mereu în victoria nemţilor, cel puţin pe frontul rusesc. /…/. Îmi spune*: *Anglo-saxonii trebuie să înţeleagă că a sosit momentul pentru o nouă înţelegere, căci, dacă războiul continuă, vom avea revoluţii peste tot*. (*Jurnal*, *30 iulie 1942*).

În privinţa lui Mihai Antonescu, „*eminenţa gri*” a regimului, referinţele sunt mai numeroase decât în cazul mareşalului. În 16 decembrie 1941, ministrul Afacerilor Externe efectuează o vizită personală la de Weck pentru a discuta câteva probleme de război. Ministrul elveţian estimează că succesul armatei române din Basarabia şi din Bucovina este apreciabil, dar că România nu trebuie să rişte să se angajeze într-un alt război. (*Raportpolitic no. 94, 16 decembrie 1941*).

În 29 mai 1942, ministrul României în Elveţia, Nicolae Em. Lahovary, a făcut demersuri pe lângă Pilet-Golaz, şeful Departamentului politic, pentru a afla dacă Elveţia ar fi dispusă să medieze negocierile dintre România şi Aliaţi. În acel moment, Pilet-Golaz îi răspunde că orice tentativă de reconciliere este prematură şi sortită eşecului. Câteva zile mai târziu, Mihai Antonescu se întâlneşte cu René de Weck pentru a-i vorbi despre demersurile ministrului său de la Berna. De asemenea, îl informează că alţi miniştri români de la Lisabona şi Stockholm au fost însărcinaţi să facă tentative similare. De partea sa, de Weck declară că nu poate să îşi asume nicio responsabilitate în această mediere: „*la îmi*

XXXIV

XXXV

vorbeşte despre demersul făcut de Lahovary. [...]. *I-am răspuns limpede că nu este nimic de făcut*”. (*Jurnal*, *2 iunie 1942*).

În februarie 1943, Mihai Antonescu îl informează pe ministrul

elveţian despre acţiunile neoficiale, duse în paralel de guvern şi de şefii partidelor liberal şi naţional-ţărănist, pentru a ajunge la o înţelegere cu anglo-americanii. În vara aceluiaşi an, de Weck le transmite politicienilor români din partea occidentalilor că: „… *România nu se poate gândi să-i folosească pe anglo-americani contra ruşilor*. *Dacă vrea să urate a deschidere adversarilor săi*, *atunci trebuie să se adreseze simultan celor trei guverne de la Londra*, *Washington şi Moscova şi*, mai ales, *celui din urmă*". (*Jurnal*, *25 noiembrie 1943*).

După înfrângerea germanilor la Stalingrad, evenimentele militare iau o turnură din ce în ce mai previzibilă. În ciuda mesajelor transmise de Aliaţi, guvernul de la Bucureşti ezită încă să accepte o schimbare politică. De Weck notează că toată clasa politică din România este incapabilă să conceapă un plan naţional de eliberare. El regretă situaţia în care a ajuns ţara, estimând că şansele României se diminuează din cauza timpului pierdut de tergiversări: „*Ceea ce frapează astăzi în propunerile românilor*, *fie că sunt de la conducere*, *fie că sunt din opoziţie*, *este că nimeni nu este capabil să conceapă o politică naţională de eliberare*. *Aşteaptă întotdeauna să fie salvaţi de forţele din exterior*, i *Antonescu s-a pus sub tutela Reichului pentru a se răzbuna pe Stalin*. *Cei care îl condamna*, *fie din raţiuni de principiu*, *fie pentru că vântul se schimbă*, *nu-şi imaginează nimic mai bun decât să recurgă la o altă tutelă*".

În noiembrie 1943, de Weck observă că mareşalul Antonescu şi-a schimbat încrederea totală în victoria germană, însă această schimbare intervine prea târziu. Colaboratorul apropiat al mareşalului, Mihai Antonescu, încearcă o politică de apropiere de ceilalţi sateliţi ai Axei, Ungaria şi Bulgaria, pentru a ieşi simultan din alianţa cu Germania. De cealaltă parte, Iuliu Maniu tatonează posibilitatea unei acţiuni mai vaste, care să includă Grecia, Cehoslovacia şi Iugoslavia într-o mişcare generală de rezistenţă. De asemenea, de Weck află despre demersurile de la Ankara ale ministrului Alexandru Cretzianu, în vederea unor negocieri de pace cu anglo-americanii, prin intermediul ambasadorului turc din Bucureşti, Suphy Bey Tanrioer. În acest context, de Weck considera că România putea fi mai bine apărată în exterior de către agenţi independenţi decât de diplomaţi oficiali şi că succesul unor astfel de demersuri depindea de o înţelegere cu toate cele trei puteri aliate.

De cealaltă parte a eşichierului politic se află familia regală şi

liderii din opoziţie, Iuliu Maniu şi Constantin (Dinu) Brătianu, care, pe plan intern, combat dictatura lui Antonescu, iar pe plan extern iniţiază scoaterea României din jocul Germaniei. René de Weck întreţine bune relaţii cu regina Elena şi cu regele Mihai, care îl invită adesea la castelele Peleş şi Foişor. Suveranii îi redau imaginea unor captivi ai mareşalului Antonescu, care îi ţine departe de orice acţiune decizională şi fără să ţină cont de atitudinea lor politică.

Deseori, Maniu îl informează pe de Weck despre proiectele lui politice, rugându-l să le transmită anglo-americanilor. Locul de întâlnire cu ministrul elveţian era în casa politicianului Mihai Popovici, şi uneori ţineau legătura printr-unul din oamenii de încredere (Kaufmann şi Ştefănescu). În privinţa bătrânului lider liberal, Brătianu, el insistă să-l întâlnească pe de Weck în casa preşedintelui Crucii Roşii române, doctorul Costinescu, exprimându-şi dorinţa de a rămâne în contact permanent, fie direct, fie prin persoane intermediare. René de Weck realizează că Brătianu îmbrăţişează părerile politice ale adversarului său, Maniu, în privinţa politicii externe, şi că cei doi acţionează solidari contra deciziilor guvernului Antonescu. Însă, el observă că o oarecare diferenţă în combaterea politică se impune în acest caz: I, Maniu adresează memorii mareşalului pentru a protesta contra participării armatei române la campania din Rusia, în timp ce Brătianu încearcă mai degrabă să vorbească direct cu Antonescu.

În primăvara lui 1942, Maniu pregătea un plan pentru lansarea unei campanii publice care să blameze actele mareşalului, în condiţiile obţinerii sprijinului din afară. În 13 mai 1942, Maniu îi prezintă lui de Weck un proiect de schimbare a puterii militare în interior, urmat de trecerea României în tabăra Aliaţilor, cu ajutorul medierii elveţiene. De Weck îi răspunde că proiectele sale „*sunt interesante, însă premature. Pentru moment, nici englezii, nici americanii nu au cel mai mic interes să medieze pe lângă ruşi în favoarea României. Or, pentru a crea în această ţară o mişcare susceptibilă de a nelinişti regimul, ar trebui o declaraţie comună a celor două puteri anglo-saxone, care să garanteze că U.R.S.S.-ul nu se va atinge nici de Basarabia, nici de Bucovina de Nord*". (*Raport politic no. 33, 13 mai 1942*). De Weck continuă, afirmând că anglo-americanii nu au niciun interes să susţină dezideratele româneşti împotriva sovieticilor, care sunt nişte aliaţi importanţi pe

câmpul de război. În plus, date fiind condiţiile interne din ţară, s-ar impune organizarea unei mişcări publice de amploare pentru schimbarea puterii dictatoriale a lui Antonescu. În caz contrar, opoziţia dintre puterea de Stat şi popor ar risca să se transforme într-un război civil, însoţit de o intervenţie externă.

În diverse întâlniri secrete pe care le are cu de Weck, Maniu îi vorbeşte despre demersurile sale pe lângă mareşal, despre tentativele neoficiale de a stabili contacte cu anglo-americanii şi despre greşelile de politică internă ale guvernului, în special în privinţa evreilor. De Weck observă că în timp ce evreii şi-au găsit un bun avocat în persoana lui Maniu, lui Brătianu i-a revenit rolul să pledeze pentru cauza ţiganilor deportaţi în Transnistria: *într-o scrisoare adresata în 16 septembrie (1942) mareşalului Antonescu, el (Brătianu) subliniază că aceşti nefericiţi sunt cetăţeni români de religie ortodoxă, supuşi serviciului militar, jucând un rol util pentru economia ţării. La noi, observă el, niciO sărbătoare populară nu este concepută fără muzicieni ţigani*". (*Raport politic no. 70, 24 septembrie 1942*).

În timpul ceremoniei de Anul Nou, în ianuarie 1943, de Weck remarcă în discursul inaugural al regelui, desolidarizarea publică de orice fel de întreprindere a guvernului Antonescu. Din acel moment, contradicţiile dintre regele Mihai şi mareşalul Antonescu se amplifică, întărind convingerea Regelui că doar o schimbare politică ar putea salva ţara.

Pe fondul unor situaţii conflictuale dintre regele Mihai şi mareşalul Antonescu, planul opoziţiei de a stabili o înţelegere cu Aliaţii a fost şi mai deschis pus în discuţie. În februarie 1943, Maniu îl încredinţează \ pe de Weck că momentul a sosit pentru a începe o campanie separată de semnare a păcii. Totuşi, orice acţiune decisivă întârzie să se producă. În august acelaşi an, Maniu şi Brătianu trimiteau mareşalului noi memorii, unde reclamau încetarea ostilităţilor de către armata română. Mihalache a fost însărcinat să reprezinte opoziţia în discuţiile de culise cu Mihai Antonescu. Acesta din urmă considera că, pe moment, nu se putea risca o reacţiune violentă contra Reich-ului. Cele două părţi s-au pus de acord asupra unui plan de acţiuni în contextul de atunci, stabilindu-se că este de competenţa guvernului Antonescu să elibereze ţara de obligaţiile sale militare faţă de Germania. Totodată, de Weck observă că este pentru prima dată când liderii politici din opoziţie îl] informează pe Rege

despre demersurile făcute la mareşalul Antonescu. Atât guvernul, cât şi opoziţia sunt de acord să recunoască regelui rolul de arbitru suprem: „*Apelul la Rege reprezintă în sine un fapt important şi nou. /…/. Singura chestiune care se pune este de a şti când circumstanţele îi vor permite să joace acest rol, adică acela de a chema la putere fie un guvern de tranziţie, fie o echipă de democraţi*". (*Raport politic no*. 46, 4 *septembrie 1943*).

În octombrie, la o întâlnire cu ministrul elveţian. Iuliu Maniu îşi manifestă teama de a asista la ocupaţia militară a ţării sale de către germani şi la impunerea unui guvern fantomă. Însă, liderul ţărănist declara că ar fi dispus să preia puterea şi să instaleze o adevărată echipă naţională cu condiţia ca anglo-americanii să ofere României garanţii contra oricărui atac bulgar şi maghiar: „*Este foarte simplu, răspunde el* (*Maniu*). *Ungurii şi bulgarii tremură la gândul că, capitalele lor ar putea fi bombardate. Pentru a le scoate din cap ideea de a se mai arunca asupra noastră, ar fi suficient să li se spună*: «*dacă vreţi să împiedicaţi România să se elibereze, noi vom distruge Budapesta şi Sofia*»". De Weck îşi expune punctul de vedere că aceste condiţii vor fi greu de realizat: „… *totuşi, se impune o obiecţie de făcut*: *ar fi dificil pentru guvernele de la Londra, Washington şi Moscova să aibă un astfel de limbaj dacă ei ar urmări să atragă în jocul lor două ţări care, să presupunem, ar putea fi în ochii lor la fel de interesante ca şi România*". (*Raport politic no*. *55, 22 octombrie 1943*).

Capitularea dezastruoasă a trupelor germane, conduse de Paulus, la Stalingrad (2 februarie 1943) şi capitularea unui important aliat al lui Hitler, Italia, prin instaurarea guvernului Badoglio care a acceptat să semneze pacea cu Aliaţii (septembrie 1943), au creat un context favorabil înaintării sovieticilor spre centrul Europei. Acest context extern a stimulat mai tare tentativele politicienilor români de a încheia un compromis de pace cu anglo-americanii. La sfârşitul anului 1943, au existat diferite tentative sovietice pentru formarea unei contra-forţe militare româneşti: una dintre aceste încercări a fost organizarea diviziei „Tudor Vladimirescu", formată din prizonieri de război şi condusă de colonelul Cambrea. Potrivit unui zvon, o altă divizie era pregătită să fie pusă sub conducerea ex-regelui Carol al II-lea. Iar în privinţa generalului Lascăr, făcut prizonier la Stalingrad, acesta încerca să constituie, tot cu suportul sovieticilor, o armată română de eliberare.

În aprilie 1944, Legaţia elveţiană s-a mutat temporar în palatul de la Mogoşoaia din cauza bombardamentelor americane din Capitală. Însă.

XXXVIII

XXXIX

aceasta nu l-a împiedicat pe de Weck să se ţină la curent cu evenimentele internaţionale şi cu acţiunile româneşti de culise. Despre toate acestea, el este informat prin Maniu, Ionel Mocsonyi-Stârcea, mareşalul Palatului, şi Niculescu-Buzeşti, de la Ministerul de Externe. În România, acţiunile Opoziţiei sunt încă ezitante în privinţa semnării unui armistiţiu, lăsând această sarcină pe umerii actualului guvern militar. De la Geneva, Gr. Gafencu transmitea Bucureştiului că anglo-americanii condiţionează încheierea armistiţiului de participarea tuturor partidelor politice la actul de guvernare. Cu toate acestea, în primăvara anului 1944, de Weck observa că: „*... nici guvernul, nici opoziţia nu au pregătit şi fixat ansamblul ele măsuri politice şi militare, a căror punere în aplicare le-ar putea permite o acţiune eficientă şi rapidă. Fiecare se bazează pe altul şi, în ultimă instanţă, pe noroc*". (*Raportpolitic no. 20, 12 aprilie 1944*).

Misiunea încredinţată de Maniu lui B. Ştirbey, în Turcia, nu a dat rezultatele scontate. În mai 1944, Visoianu este trimis la Ankara, cu aceeaşi misiune, de a ajunge la o înţelegere de armistiţiu cu anglo-americanii. René de Weck observă la Mihai Antonescu o stare depresivă din cauza fricii de a-şi vedea ţara livrată sovieticilor. Atât guvernul, cât şi opoziţia sunt decişi să nu accepte exigenţele sovieticilor, în special în chestiunea datoriilor de război. Ministrul elveţian este informat de schimbul de scrisori purtat între diplomatul român Visoianu şi guvernul de la Moscova, transmiţând la Berna că sovieticii „*se arătau intransigenţi şi ameninţători de a ocupa toată ţara până când va plăti integral ceea ce ei judecau că li se cuvenea*". (*Raport politic no. 27, 2 iunie 1944*).

În 20 iunie 1944, o coaliţie formată din partidele liberal, naţional-ţărănesc, social-democrat şi comunist, denumită Blocul Naţional Democrat, s-a constituit sub auspiciile regelui Mihai I şi pus sub preşedinţia lui Iuliu Maniu. Reprezentanţii Blocului transmit Aliaţilor voinţa României de a ieşi din război. În acelaşi timp, Regele acţionează pentru a obţine sprijinul generalilor şi pentru a realiza o înţelegere cu sovieticii. Data fixată pentru lovitura finală este 26

august 1944. Cu toate că trupele sovietice au intrat în Moldova, în 20 august, mareşalul Antonescu continuă să ducă războiul alături de armata germană. Aceste evenimente au determinat tabăra din opoziţie să grăbească momentul răsturnării dictaturii militare.

Mareşalul Antonescu s-a întors de pe front, în 22 august, şi a acceptat să se întâlnească la Snagov cu Mihalache, care i-a cerut în numele celor patru partide să încheie armistiţiul. Deoarece mareşalul nu a dat un răspuns clar, regele i-a solicitat să vină la Palat pentru a-l informa despre intenţiile guvernului său. Primul-ministru, însoţit de Mihai Antonescu, a susţinut că poziţia oficială a rămas pentru continuarea războiului contra Uniunii Sovietice până la obţinerea unui rezultat convenabil în negocierile cu Aliaţii. Ca urmare, regele a ordonat arestarea celor doi Antoneşti şi încheierea armistiţiului, şi l-a însărcinat pe generalul Sănătescu cu formarea noului guvern. În dimineaţa zilei de 24 august, avioanele Stukas germane survolau ameninţătoare deasupra Bucureştiului. Reşedinţa regală a fost bombardată iar oraşul devastat.

De Weck manifestă simpatie pentru regele Mihai, pe care-l consideră principalul artizan al loviturii finale, pentru curajul său de a pune capăt situaţiei disperate a României. În 29 august, ministrul Elveţiei merge la Palatul regal pentru a-l felicita personal pe regele Mihai, semnând în registrele regale: „*Trăiască Regele*!”. Gestul este semnificativ pentru conduita diplomatică a unui ministru „neutru” faţă de România.

După aceste schimbări decisive, noul guvern nu pare a avea voinţa de acţiune politică necesară. René de Weck notează că românii fac în continuare aceeaşi greşeală, de a aştepta un ajutor din partea anglo-americanilor. Şi îi deplânge pe politicienii români care, în loc să câştige încrederea Aliaţilor şi să ia măsurile necesare pentru redresarea naţională, se dispută asupra unui program de guvernare, dedându-se la certuri interne şi la injurii în presă. În plus, prezenţa soldaţilor sovietici nu pare să întărească colaborarea României cu noii aliaţi*: „Între români şi ruşi, neîncrederea reciprocă este un sentiment secular, întărită mai mult de deosebirea dintre regimurile politice. Deci, incidentele erau inevitabile*”. (*Jurnal, 5 octombrie 1944*).

După trecerea armatei române în tabăra Aliaţilor, situaţia internă a României continua să se degradeze. Ambiţiile diverselor partide politice, care formează noul guvern, împing ţara spre crize

politice succesive care vor culmina cu instalarea comuniştilor la putere.

Primele două guverne ale generalului Const. Sănătescu (23 august-3 noiembrie 1944; 4 noiembrie-5 decembrie 1944) se arată slab pregătite pentru asumarea unor decizii politice radicale. René de Weck îl consideră Pe Sănătescu a fi *„un om foarte cinstit, dar căruia îi lipsește experiența și autoritatea”*. (*Raport politic no. 42, 10 noiembrie 1944*). În interior, primul-ministru întârzie să îi aresteze pe vinovaţii de război şi să impună

XL

XLI

ordinea publică. Iar, în relaţiile cu sovieticii şi cu extrema stângă. Sănătescu se comportă *„pe cât de neîndemânatic posibil”*, neîndrăznind să ia vreun angajament fără să ceară sfatul sovieticilor. De Weck nu îi iartă nici pe liderii ţărănist şi liberal, care *„afirmând că au în spatele lor toată masa populară, trebuiau deci, înainte de toate, să încerce să-i convingă pe ruși că erau interesați să ajungă la o înțelegere. Ei nu au știut să facă asta. Incapabili de a acționa, retrași într-o defensivă fricoasă, ei au abandonat toate inițiativele partidelor de extrema stângă”*. (*Raport politic no. 42, 10 noiembrie 1944*). În acest timp, sovieticii acuzau guvernul Sănătescu de a sabota armistiţiul şi, mai ales, de a nu restitui prada luată din Transnistria şi de a nu se achita de datoriile de război.

Numirea generalului Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944 – 5 martie 1945) aduce noi speranţe de redresare a ţării. Ministrul elveţian îi acordă o mai mare încredere: *„Deși nu mai este tânăr, Rădescu este cu mult superior, prin energie și prin competență, apaticului de Sănătescu”*. (*Jurnal, 20 decembrie 1944*). Generalul părea să fie omul providenţial care ar reuşi să impună un compromis între partidele politice şi să ia măsurile practice necesare.

În 20 februarie 1945, incidente destul de grave au loc la Uzinele Malaxa din Bucureşti. În momentul când comuniştii nu obţin voturile necesare pentru a intra în consiliul de administraţie al fabricii. Militanţi ai extremei stângi fac apel la alţi muncitori să vină să dea o lovitură de forţă contra conducerii. Incidentele se termină cu persoane rănite. Însă, René de Weck observă un simptom grav, şi anume manipularea presei româneşti, care reproduce articole din presa sovietică, vexatoare la adresa puterii legitime din România. Mai mult,

jurnalele româneşti îl acuză pe generalul Rădescu de a fi „inamicul poporului”.

În 24 februarie, Frontul Naţional Democrat (FND), un cartel de partide de extremă stângă, organizează la Bucureşti o manifestaţie antiguvernamentală de amploare. În timpul dezordinii, câteva focuri de armă cauzează moartea a două persoane şi produc 11 răniţi. Ministrul elveţian consemnează o istorie care se referă la comunişti şi la generalul Rădescu. El relatează că doi comunişti au venit la Ministerul de I Interne, aducând cadavrele unor oameni care au fost ucişi pentru că luaseră partea generalului Rădescu. Acesta, sub impulsul emoţiilor, a comis imprudenţa de a apostrofa cele două personaje, care nu erau altele decât *„evreica Ana Pauker şi maghiarul Vasile Luca”*. Acest incident a dat ocazia amiralului sovietic Bogdenko să-i adreseze primului-ministru reproşuri violente, că ar încuraja fascismul, antisemitismul şi, chiar, provocarea unui război civil.

Şeful Partidului Social Democrat, Titel Petrescu, membru al FND-ului, încearcă să se disocieze de comunişti, din punct de vedere ideologic şi practic. Ministrul elveţian consideră că FND-ul s-ar prăbuşi dacă Titel Petrescu ar părăsi această coaliţie. De aceea, în discuţiile cu delegatul politic englez, de Weck încearcă să-l convingă să susţină guvernul Rădescu şi să-l încurajeze pe liderul social-democrat să părăsească alianţa cu comuniştii: *„i-am spus lui Marjoribanks că, dacă mai trebuia să-l susţină pe Rădescu, atunci cel mai bun mijloc ar fi să-l determine pe Titel Petrescu să plece din Frontul Naţional Democrat. (...). Marjoribanks este de aceeaşi părere cu mine. Fără îndoială că va încerca să-l încurajeze pe prietenul nostru fricos. Dar, poate este prea târziu”*. (*Jurnal, 27 februarie 1945*).

Primul adjunct al ministrului de Externe sovietic, Vîşinski, sosit în Bucureşti pe 27 februarie 1945, cere în termeni imperativi demisia generalului Rădescu. În această perioadă. România traversează o nouă criză politică, a cărei gravitate este văzută de către ministrul elveţian ca fiind *„una din cele mai grave crize de după 23 august 1944”*. Încercând să găsească un răspuns la problemele interne din ţară, de Weck estimează că evoluţia militară din război şi înţelegerile politice de la Conferinţa de la Yalta trebuie să constituie baza de acţiune a sovieticilor în Balcani. La Yalta, cele trei mari puteri au decis să garanteze alegeri libere în toate statele foste satelite ale Germaniei. Ca urmare, sovieticii urmăreau să instaleze în aceste ţări, ocupate de

armata roşie, guverne fidele Moscovei, sub aparenţa unor coaliţii democratice şi liber alese de către popor. (*Jurnal*, *4 martie 1944*).

În România, FND-ul reprezenta o astfel de coaliţie manipulată de generalii sovietici din Bucureşti. La presiunile acestora şi în lipsa unei personalităţi puternice, regele Mihai face apel la prinţul Barbu Ştirbey pentru a accepta portofoliul ministerial. Iuliu Maniu, care a refuzat orice responsabilitate, a propus crearea unei coaliţii în care partidele istorice să deţină majoritatea funcţiilor.

În noaptea de 28 februarie spre 1 martie, armata roşie ocupă cazărmile din Bucureşti şi dezarmează toate unităţile militare. Deoarece prinţul Ştirbey nu reuşeşte să formeze noul guvern, fostul vicepreşedinte, comunistul Petru Groza, şeful unei mici grupări de extremă stângă, este însărcinat să preia această sarcină. De Weck consemnează chiar o istorie care îi pune în cauză pe Groza şi pe Maniu: pe vremea când Groza făcea

XLII

XLIII

opoziţie mareşalului Antonescu, fiind apoi arestat şi închis, Maniu a intervenit în favoarea militantului comunist şi a reuşit să-l elibereze. Cu toate acestea, Groza nu pare să fi păstrat recunoştinţă şefului ardelean:

...originar din aceeaşi provincie, creatorul Frontului Plugurilor este astăzi omul Moscovei. Proprietarul unei mari averi, el se apără că este comunist, însă nu este nicio îndoială că ministerul său, dacă reuşeşte să-l creeze, se va arăta docil la toate ordinele Moscovei". (*Raportpolitic no. 8, 1945*).

În seara de 4 spre 5 martie, Groza a supus regelui o listă cu miniştri, care includeau pe liberalii Gh. Tătărescu şi A. Bentoiu şi pe socialistul M. Ralea. Suveranul refuză să accepte aceste propuneri şi solicită o înţelegere cu Brătianu şi Maniu. Mai mult, programul lui Groza, care viza, în primul rând, restaurarea bunelor relaţii (compromise de guvernul anterior) cu Uniunea Sovietică, se opunea dezideratelor Partidelor Liberal şi Naţional-Ţărănesc. Maniu propunea un program ale cărui priorităţi erau: ordinea internă, restabilirea libertăţilor presei şi anularea divizării proprietăţii agricole ţărăneşti. Partidul Naţional-Ţărănesc a propus în postul de prim-ministru pe doctorul Nicolae Lupu.

În calitatea sa de observator, de Weck estimează că ziua de 5

martie *„va fi decisivă pentru viitorul României”*. El notează că britanicii par să-l susţină pe rege în demersurile de a constitui un nou guvern promonarhist. În acelaşi timp, americanii, care afirmau dorinţa lor de a vedea instalat în România un regim democratic, au declarat că nu au recomandări de făcut în privinţa alegerii persoanelor din noul guvern, în seara de 5 martie, regele Mihai i-a convocat la Palat pe Maniu, Mihalache şi Brătianu, cerându-le să acorde concursul lor la formarea guvernului de către Petru Groza. După notele lui de Weck, regele ar fi afirmat că această numire i-ar fi fost cerută *„de către mareşalul Stalin, ca un serviciu personal”*. (*Raport politic no. 9, 12 martie 1945*).

În dimineaţa zilei de 6 martie, şefii partidelor liberal şi naţional-ţărănesc au fost chemaţi la Palat pentru a negocia cu Groza constituirea guvernului. Deoarece Maniu a fost reţinut acasă din cauza unei entorse, el a fost înlocuit de Mihalache, care a declarat că nu poate fi luat niciun acord definitiv fără avizul lui Maniu. Sub presiunile manifestaţiilor organizate de comunişti pe străzile Capitalei, FND-ul a pretins dreptul de formare a cabinetului. În acest timp, regele Mihai primeşte vizita lui Dinu Brătianu, care îl sfătuieşte să nu se opună sovieticilor. Mai târziu, Maniu i-a reproşat lui Brătianu de a fi fost lipsit de fermitate, spunând, potrivit notelor lui de Weck: *„dacă aş fi fost prezent, i-aşti zis regelui că nu trebuie nici să abdice, nici să-l lase pe Groza să formeze guvernul”*. (*Raportpolitic no. 9, 12 martie 1945*).

Astfel, Petru Groza este numit şeful guvernului de extremă stângă (6 martie 1945 – 30 noiembrie 1946), garnisit cu câţiva dizidenţi politici. Estimând că pericolul comunist este iminent pentru România, de Weck afirmă că: *„atâta timp cât armata roşie va ocupa ţara, nu ne putem aştepta la nicio reacţie, ci numai la alte alunecări de stânga”*. *A* trecut perioada în care ministrul Elveţiei gândea că *pericolul rus este un lucru, iar bolşevismul este cu totul altceva”* (*Raportpolitic no. 28, 18 martie 1Q43*) şi nu înţelegea din ce cauză o bună parte dintre interlocutorii săi români (Antoneştii, căpitanul Moruzzi, Maniu, Martha Bibescu şi alţii) manifestau simpatii anglo-americane, dorind totodată victoria germanilor contra sovieticilor. Nici reprezentanţii occidentali din România nu erau străini de manevrele comuniştilor susţinuţi de armata sovietică: *„La misiunea britanică, se recunoaşte că o minoritate a acaparat puterea, dacă nu prin forţă, cel puţin prin ameninţare: ministerul nu era oare ocupat, în 6 martie, de detaşamente de soldaţi ruşi, care, pentru a se disimula, şi-au alăturat câţiva ofiţeri şi soldaţi*

români". (*Raport politic no. 9, 12 martie 1945*). Ministrul Elveţiei estimează că lovitura dată de comunişti a fost camuflată de manipularea presei româneşti şi a unor corespondenţi de presă străini, care au redat în exterior imaginea unei acţiuni spontane şi democratice.

În discuţiile pe care de Weck le întreţine cu diplomaţii anglo-americani privind poziţia pasivă a occidentalilor în timpul crizei politice din ţară, aceştia au afirmat că de fiecare dată când solicitau instrucţiuni care să le permită o intervenţie, au primit răspunsul că momentul nu a sosit încă pentru aplicarea în România a rezoluţiilor de la Yalta. Însă, de Weck are anumite reţineri privind această atitudine, întrebându-se dacă: „*aceste observaţii au fost cu adevărat formulate de Londra şi de Washington*, *iar apoi comunicate celor care îi presau pe anglo-saxoni să se opună manevrelor sovietice*. *Răspunsurile pe care le-am strâns sunt lipsite de claritate*". (*Raport politic no. 9, 12 martie 1945*). Totuşi, el este de acord că reproşurile adresate guvernanţilor de la Bucureşti de către americani sunt juste: lipsa unui program de reorganizare internă, întârzierea epurării criminalilor de război, neachitarea daunelor cauzate evreilor în timpul războiului, la care se adaugă acuzaţia de a fi continuat mult timp colaborarea cu Germania.

Încercând să prevadă care va fi situaţia României după război, de weck declară cu o naivitate reprobabilă (deoarece asistase în direct la

XLIV

XLV

jocul de pioni ai Moscovei, ale cărei intenţii în zona de ocupaţie militară puteau fi deduse), că imediat ce anglo-americanii vor prelua controlul în Europa, „*România conservă şanse să scape de strangularea vecinului său redutabil*". În cazul când ostilităţile se vor prelungi, de Weck trece în sfera hazardului, estimând că România „*riscă foarte tare să se angajeze într-o evoluţie interioară dirijată care ar putea s-o facă să solicite ea însăşi încorporarea la U.R.S.S*". (*Raport politic no. 9, 12 martie 1945*). Acest scenariu nu s-a materializat niciodată, din fericire, cu toate că sovieticii au devenit adevăraţii stăpâni în Europa centrală şi orientală. Chiar şi mai târziu, în octombrie 1945, când de Weck se afla la Roma, mărturisea cu toată convingerea că România va regăsi echilibrul şi prosperitatea, fără să menţioneze deloc pericolul ideologiei comuniste care se impusese prin forţă în această ţară.

Aşadar, acest *Jurnal* este dovada că René de Weck s-a situat încă de la începutul războiului pe poziţiile unui diplomat convins de victoria anglo-americană, manifestându-şi repulsia faţă de tot ceea ce reprezenta germanismul. El nu se reţine să-şi declare aceste convingeri nici chiar în discuţiile cu interlocutorii săi români, care simpatizau sau nu cu Germania, şi nici când redactează rapoartele politice pentru Berna, chiar dacă aici exista un curent de opinie favorabil relaţiilor cu Reich-ul.

Misiunea lui devine mai dificilă când România, o ţară cu tradiţii politice franceze, cade în sfera de influenţă a Germaniei. Oficial, guvernul Antonescu participă alături de Hitler la acţiunile militare de pe frontul de Est, încercând să realizeze obiectivele naţionale. În realitate, majoritatea politicienilor care formau Opoziţia, şi care simpatizau cu francezii şi cu anglo-saxonii, era contrariată de perspectiva unei alianţe cu sovieticii, care erau identificaţi cu pericolul bolşevic, Astfel *compromisul politic* asumat de România la acea epocă apărea de neacceptat pentru de Weck, care nu putea înţelege de unde venea obsesia românilor contra vecinului ei de la răsărit. Subestimând problema extinderii comunismului în Europa, de Weck considera că Germania era mult mai ameninţătoare şi că, pe viitor, va trebui să adopte măsurile necesare pentru a împiedica orice recrudescenţă a imperialismului german în viitor.

În 1942, sub impulsul evenimentelor, René de Weck nota că, dacă ar trebui să scrie o carte despre sejurul lui în România, atunci i-ar da titlul „*Zece ani în ţara minciunii*. Această formulă poate da naştere la două reacţii din partea cititorului: una, de iritare personală (cum a fost în stare acest de Weck să răspundă astfel unei ţări care i-a oferit o primire atât de amicală); cealaltă, de acceptare a unei maniere de revoltă din partea ministrului elveţian contra situaţiei în care a ajuns România, datorită erorilor unor politicieni incapabili şi slabi, ce au împins ţara într-un război perdant.

René de Weck a asistat în direct şi în premieră la trei tipuri de regimuri politice prin care a trecut România, de la democraţie, la dictatură regală şi la dictatura militară, precum şi la patru lovituri de stat: în septembrie 1940, în ianuarie 1941, în 23 august 1944 şi în 6 martie 1945. Chiar după rebeliunea legionară, de Weck făcea observaţia următoare: „*Cu toate acestea, experienţa demonstrează că România nu este făcută pentru un regim totalitar, deoarece eforturile*

succesive ale regelui Carol (*Frontul Renașterii Naționale*), *ale generalului Antonescu și ale lui Horia Sima, toate au eșuat*". (*Raport politic no. 5, 5 februarie 1941*).

După lovitura de Palat din august 1944 și instalarea unui guvern prooccidental, de Weck este martorul tulburărilor interne cauzate de incapacitatea elitei politice de a se pune de acord asupra unui plan de redresare imediată a țării. El consideră că elitele politice s-au făcut vinovate de situația catastrofală în care a ajuns România*: „În cazul României, burghezii nu vor să recunoască faptul că au acceptat cu inima ușoară, mai întâi dictatura lui Carol al II-lea, apoi cea a lui Antonescu.* (...). *Au încercat ei să împiedice vreodată realizarea situației din trecut? Au îngropat cu totul ce au adorat în ajun sau au refuzat să se plece în fața noului stăpân, indiferent care o fi, când acesta a ridicat biciul asupra lor?*" (*Jurnal, LS decembrie 1944*). Fiind informat de toate acțiunile de protest ale liderilor din opoziție, I. Maniu și Constantin Brătianu, duse contra politicii militare a mareșalului Antonescu, René de Weck constată că acestea au fost fără eficacitate, lipsindu-le curajul de a impune o nouă conduită politică și morală pentru poporul român. De Weck mărturisea în *Jurnal* că nu poate înțelege incapacitatea elitei românești de a acționa în interesul comun pentru salvarea propriei lor țări, în loc să se ocupe de promovarea intereselor personale și de partid.

Atmosfera din România este dominată de un sentiment de frică și de insecuritate; amenințați înainte de germani, viața unor oameni era PUsă acum în pericol de către bolșevici. Însă, în ciuda ocupației miliare și a efortului de a susține armata pe front, situația materială a țării rămâne destul de bine conservată. De Weck observă că: „*Bucureștiul* e «e *încă unul din orașele Europei unde se mănâncă cel mai bine, unde*

XLVI

XLVII

oamenii cărora te place să se distreze găsesc mijlocul cu orice preț. (*Jurnal, 26 februarie 1945*).

Ministrul elvețian este martor la ascensiunea la putere a comuniștilor și resimte un sentiment de regret și din cauza neputinței de a interveni contra acestei stări de fapt: „*Drama la care asist, fără să am putere de influență, din nefericire apasă foarte tare asupra deznodământului...*". (*Jurnal, 5 martie 1945*). Lipsa relațiilor

diplomatice dintre Elveţia şi Uniunea Sovietică, precum şi suspiciunea constantă dintre cele două ţări, nu i-au permis nici lui de Weck să intre în contact cu diplomaţii sovietici de la Bucureşti, cu atât mai mult să ceară sprijinul anglo-americanilor contra manevrelor armatei roşii. Atunci când solicită un permis de plecare, cu drept de întoarcere în România (deoarece misiunea lui se apropia de sfârşit), de Weck obţine răspunsul că *„este prematur să se ia vreo hotărâre în privinţa reîntoarcerii”*.

Incontestabil că, în perioada celui de-al doilea război mondial. René de Weck a jucat un rol special, fie că acesta a fost de natură politică, diplomatică sau morală. România a constituit pentru de Weck o experienţă unică şi semnificativă, în măsura în care el a încercat să înţeleagă istoria poporului român şi să partajeze cu acesta momentele dificile ale unei ţări angrenată în război. Într-un interviu acordat postului de radio Roma, René de Weck îşi exprima convingerea de a fi asigurat continuitatea bunelor relaţii dintre Elveţia şi România: *„Elveţia, ca stat neutru, nu a avut niciodată în România interese de ordin politic. Relaţiile sale cu regatul danubian au fost întotdeauna şi vor rămâne nişte raporturi de prietenie, mai ales în domeniile de cultură generală, de schimburi comerciale şi de tranzacţii financiare.* [...]. *De fapt, cred că am reuşit să menţin (aceste raporturi) pe planul prieteniei, în ciuda tuturor bulversărilor la care am asistat*. Amintirea lui René de Weck a lăsat posterităţii exemplul unei strânse legături de prietenie dintre un diplomat elveţian şi România. Ca scriitor şi om de cultură, de Weck a regăsit la Bucureşti i un mediu intelectual şi artistic european, păstrând în colecţia personală de artă câteva tablouri semnate de pictori români şi mai multe icoane româneşti, care au fost donate Muzeului de istorie şi artă din Fribourg.

CLAUDIA CHINEZU

Fribourg, mai 2000

XLVIII

René de Weck

Romancier, eseist, critic literar şi diplomat elveţian 1887 – 1950

14 mai 1887 – se naşte la Fribourg, într-o familie aristocrată originară din Fribourg, René André Rodolph, primul din cei cinci copii ai domnului Philippe de Weck şi ai doamnei Margueritte de Boccard.

— Urmează şcoala şi liceul în oraşul natal, la Collège Saint Michel.

— Continuă studiile superioare la Paris, la École des Chartres şi École des Hautes Études Commerciales; apoi, urmează studii în Drept la Berlin şi face un stagiu de câteva luni la München.

1911

1912

1913

susţine teza de doctorat cu titlul *La Repre*sentation *diplomatique de la Suisse*; devine membru fondator al *Asociaţiei internaţionale a scriitorilor de limbă franceză* şi membru corespondent al *Institutului Naţional de la Geneva* (secţia literatură).

este trimis la Paris, în calitate de corespondent al jurnalului *La Liberté* din Fribourg, şi, în paralel, îi este încredinţată o cronică dedicată literaturii elveţiene, în *Mercure de France*.

V

— Debutează cu volumul de poezii *Steles votives* şi publică studiul la *vie litteruire dans la Suisse française*.

— Începe cariera diplomatică la Direcţia Afacerilor Externe din cadrul Departamentului Politic din Berna.

1913 – 1917 – este numit ataşat al Legaţiei elveţiene de la Londra.

XLIX

1917 – 1923 – este trimis în calitate de secretar II, apoi de secretar I, la Legaţia Elveţiei de la Paris.

1923 – 1933 – devine consilier de Legaţie la Paris.

1924 – publică romanul *Jeunes.se de quelques-uns*.

1926 – apare romanul *Theodore*.

1929 – publică romanul *Un Fou revient parmi les sages* şi eseul *Opinions sur Ramuz*

1931 – scrie un alt eseu *Amiel, ou la noix creu.se*.

1933 – apare romanul *Victor et l'cirangere*.

1933 – 1945 – este numit ministru plenipotenţiar al Elveţiei în România, Grecia şi Iugoslavia, cu sediul la Bucureşti.

În această perioadă, începe să scrie un *Jurnal* (1939 – 1950), unde relevă un interes deosebit pentru evenimentele politice imediate şi pentru evoluţia României în anii critici ai războiului.

1939 – publică eseul *Souvenirs littéraires*.

1945 – 1950 – este numit ministru plenipotenţiar al Elveţiei în Italia.

1946 – publică *La Suisse parmi les nations*, o carte de analiză politică, în care expune modelul politic al Elveţiei de-a lungul experienţei naţionale personale.

12 mai 1950 – moare la Berna.

1956 – apare postum volumul *Les Saisons de l'amour*.

1939

20 iunie. Totul este tulbure. Încep să cred că Hitler este decis, orice s-ar întâmpla, să declanşeze marele dezastru universal. Fără îndoială că de aici i se va trage sfârşitul. Însă, câţi alţii vor cădea înaintea lui! Şi câţi după! [...].

26 iunie. Căldura devine din ce în ce mai insuportabilă. Ieri seară, toţi invitaţii se sufocau la dineul pe care ministrul de Externe împreună cu doamna Gafencu l-au dat în onoarea colegului lor egiptean. Agenda oficială şi mondenă a fost deosebit de încărcată în ultimele săptămâni. Încep să-i trag de limbă pe interlocutorii mei. Mă simt tot mai nervos şi iritabil, deşi merg zilnic să mă răcoresc la piscină, la *Lido*. Mă gândesc la concediu. Sper să putem pleca în mai puţin de o lună, dacă smintiţii de la Berlin, Roma şi Tokyo ne vor lăsa în pace. Se vorbeşte din nou de posibile „surprize" în momentul în care „recolta va fi strânsă". Ce epocă liniştită trăim! [...].

30 iunie. Ca şi ieri seară, Constantin Argetoianu, preşedintele Senatului, şi Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Externe, pe care l-am văzut azi dimineaţă, mi-au părut preocupaţi de tot ceea ce se pregăteşte la Danzig. Gafencu nu crede totuşi în fatalitatea războiului. Este de părere că ambele părţi încearcă să uzeze nervii adversarului, aşteptând să profite de o slăbiciune, care să permită obţinerea unui avantaj substanţial, fără să se recurgă la arme.

În timp ce mă aflam la el, i-a telefonat Franasovici, ambasadorul României în Polonia. Din câte mi-a spus Gafencu, ambii împărtăşeau aceeaşi viziune asupra situaţiei prezente.

1

Evenimentul lunii pare a fi vizita ministrului egiptean la Bucureşti, însă aceasta este lipsită de orice semnificaţie politică. Numai că, în spatele Egiptului se găseşte Marea Britanie

1 iulie. Martha Bibescu şi bătrâna Maria Nicole Darvari s-au înscris în Frontul Renaşterii Naţionale. Ce mai recrute! însă nimeni nu a uitat conduita lor în timpul ocupaţiei germane. Nu este lipsit de savoare să le vezi pe amândouă în această formaţiune politică cu

pretenţie de partid care luptă, mai ales, pentru independenţa şi demnitatea naţiunii române! în plus, dacă noul regim a ajutat anumite energii să se afirme (de pildă. Armand Călinescu), atunci poate îngădui şi câteva efuziuni de fanfaronadă, care nu ar fi fost tolerate odinioară de opinia publică. De aceea o vedem în public pe Martha Bibescu, care este mai degrabă făcută să joace în rolul „mândrei Vasthi”, urmărind cu atenţie ce se petrece în jurul lui Esther cu speranţa de a intra în graţiile lui „Assverus”.

2 iulie. Iau masa la ţară, la compatrioţi. Bărbatul este un fost muncitor, devenit patron; iar femeia este o flamandă grăsană, fericită să-şi crească iepurii, puii şi raţele. Masa a fost pusă sub copaci, pe malul lacului. Cine nu s-ar fi simţit în largul său? Printre invitaţi s-a aflat şi Julien Peter, un genovez, fost preşedinte la Arte Frumoase. După ce a ajuns în România, înainte de război, a devenit preceptor. S-a bătut pentru ţara sa de adopţie, s-a căsătorit aici şi s-a naturalizat. Apoi a fost profesor de Drept constituţional la Universitatea din Bucureşti. În 10 februarie 1938 a devenit primarul Capitalei. În septembrie, când războiul părea iminent, a fost înlocuit din funcţia pe care o deţinea cu generalul Victor Dombrowski, reluându-şi ocupaţia anterioară de „inspector administrativ”. A rămas foarte „romand2”, prin înfăţişare şi în spirit, şi foarte pedagog. [...].

1 Organizaţie de masă, creată în decembrie 1938, ca urmare a desfiinţării tuturor partidelor politice. Şeful ei suprem era Regele; printre funcţiile sale importante, se afla promovarea cultului personalităţii monarhice.

2 Denumire dată locuitorilor din partea vestică a Elveţiei, unde principala limbă de comunicare este franceza.

5 iulie. În această dimineaţă, am asistat, la Palatul regal, la investitura noului Patriarh al României, Nicodim Munteanu, fost mitropolit al Moldovei. Cu tiara pe cap şi cu un mantou de brocart roşu-închis cu raze de aur, avansează spre rege şi îi întinde crucea, iar Maiestatea Sa îi pronunţă de îndată formula rituală. Patriarhul are 75 de ani. „Acest bătrân nobil, îmi strecoară un coleg la ureche, a fost pederast pe vremea când mai avea ceva forţă”. Din asistenţă făceau parte: membrii guvernului, consilierii Coroanei, corpul diplomatic, delegaţiile clerului din Parlament, ale armatei şi ale magistraturii. Toţi laicii sunt în uniformă, iar românii poartă costume albe. Mi se arată prima femeie senator. Aceasta îşi datorează locul, după spusele

colegului, unor „amabilităţi” pe care fiica ci (Lilette) le cultivă pentru Preşedintele Consiliului. [...].

20 iulie. Am întrerupt jurnalul din 6 iulie. Deci, pot să-mi acord astăzi puţin timp pentru cele 16 rânduri cotidiene.

Mai întâi, să notez incidentele domestice cărora se datorează această lungă tăcere. Valetul şi bucătăreasa noastră – care sunt frate şi soră (după cum spuneau) – au plecat pe 15 iulie în ţara lor de origine. Ambii sunt din Linz (fosta Austrie). Joseph şi-a dat seama deja de planul *Anschlussă*, înainte ca „Führer”-ul să fi consumat evenimentul. Pe vremea când Octavian Goga era preşedintele Consiliului, adică în ultimele zile din 1937 şi până la 10 februarie 1938, l-am invitat la mine la masă. Acest poet transilvănean, rătăcit în politică şi care era un om pasional, se străduia să impună un anumit regim. În timpul serii, el a fost chemat la telefon de două ori de către ministrul său de Externe, Istrate Micescu. Cel din urmă, care era un mare avocat şi un sofist ilustru, încerca să obţină la Geneva sprijinul Angliei şi al Franţei, pentru ca Societatea Naţiunilor să amâne doleanţele prezentate în acest areopag de către evreii din România. Joseph l-a anunţat de fiecare dată pe preşedinte să meargă la telefon. În momentul intrării sale în vacanţă, Goga mi-a spus râzând: „Valetul dumneavoastră m-a felicitat călduros pentru antisemitismul nostru. Mi-a mărturisit că era din Linz şi că «suferea» pentru Hitler. Am apreciat mult remarca sa: «Lupta pe care o duceţi este dură, Excelenţă, dar

1 Alipirea Austriei la Germania.

noi suntem de partea dumneavoastră». Am impresia că acest băiat este foarte expansiv. Poate că atunci era cam ameţit”.

A doua zi, m-am amuzat tare repetând aceste remarci persoanei în cauză. „Domnul Preşedinte de Consiliu, îi spun, mi-a semnalat că i-aţi făcut marea onoare de a-i aproba politica sa. A fost profund emoţionat de aceasta”.

„Ah! da” răspunde Joseph, cu faţa radiată de un surâs triumfător. „Excelenţa Sa m-a bătut pe umeri şi mi-a spus: «Joseph, eşti un băiat curajos»”.

Plecarea definitivă a acestui erou şi a surorii sale ne-a determinat, înainte să plecăm în Elveţia, să facem curăţenie în casă şi să zugrăvim. De trei săptămâni, mâneam numai la restaurant, cel mai adesea *la Capşa*. Acest local bucureştean ieftin, dar unde mâncarea este bună, reprezintă în acest timp de căldură africană, ultimul salon

unde se discută amical. I-am întâlnit acolo pe Alice Sturdza şi pe soţul ei, pe soţii Gigurtu, pe Suzanne Moruzzi, pe George Constandaki, pe soţii Della Porta, pe George Brătianu şi pe mulţi alţii.

Din cauza lucrărilor de reparaţii, casa devenise de nelocuit, astfel încât am petrecut două weekend-uri, de sâmbătă seara până luni seară, la Mamaia. Plaja de nisip este agreabilă, iar hotelul *Rex* are tot confortul, deşi serviciul este destul de mediocru. Este amuzant să-i regăseşti aici pe membrii guvernului şi pe numeroşi colegi din corpul diplomatic mai sumar îmbrăcaţi. Fericită este ţara unde ministrul Afacerilor Externe, Grigore Gafencu, poate fi masat în public, sub o umbrelă de plajă plantată în nisip, iar nevasta lui poate fi chemată cu numele de Nouchette, de către toţi amicii ei, şi unde se organizează curse de biciclete pe plajă. Şi, ce să mai zici de Ismail, „sclavul" ei turc, şi de profesorul ei de cultură fizică, pe care-l cheamă Călinescu, ca şi pe preşedintele Consiliului, şi cu care face întotdeauna box. Ciudată femeie este această Nouchette (alias Esmee, iar pe numele ei adevărat Blanche). Pariziancă, sau cel puţin franţuzoaică din naştere, ea se aureolează cu un trecut agitat. Legenda spune că mama sa a fost o femeie de moravuri uşoare. Ea însăşi a fost dansatoare şi, din nefericire, a trebuit să stea, adesea, pe stradă la agăţat. Sosită în România, în timpul războiului, în compania unui prinţ rus, ea ar fi dansat şi cântat în mai multe localuri de noapte din Bucureşti. Bancherul Chrissoveloni (tatăl adoptiv al lui Dimitrie), găsind că ea merita mai mult de la viaţă, a luat-o sub protecţia lui. După ce s-a săturat de ea, nu a vrut să o arunce în şanţ, ci s-a gândit să o paseze lui Gafencu, care-şi făcea atunci primele încercări în jurnalism. Bancherul i-a spus lui Gafencu: „Luaţi-o şi căsătoriţi-vă cu ea, iar eu vă voi da drept cadou de nuntă ziarul *Argus*". Aşa a şi fost.

Frumos bărbat şi cu mult mai tânăr decât nevasta lui, Gafencu era considerat un om foarte sentimental. Pe de o parte, îl asigura că-i va rămâne fidelă, iar pe de altă parte, ea se deda la tot fehil de fantezii extraconjugale. De altminteri, este o femeie inteligentă, vioaie, vorbăreaţă şi foarte devotată carierei politice a lui Grigore.

Printre ultimele cuceriri ale lui Nouchette se află un tânăr turc din Balcic, pe care îl poartă tot timpul după ea. Se gândeşte chiar să-l facă coregraf la Operă. Pe lângă aceasta, i-a arătat şoferului ei, fără reţinere, toate darurile cu care a înzestrat-o natura. Şi să nu mai vorbim de interesul pe care-l manifestă pentru colaboratorii soţului ei.

30 august. Pe 22 august, de dimineaţă, ne-am îmbarcat la Nisa, pe vasul *Insula Frumuseţii*, în vederea unei scurte escapade în Corsica. Pe punte, cer unui pasager să-mi împrumute jurnalul său şi citesc că Ribbentrop este aşteptat la Moscova pentru a semna un pact de neagresiune între Germania şi U.R.S.S.4. Era uşor de prevăzut tensiunea internaţională care s-a agravat imediat din această cauză. Cu certitudine, epoca noastră este foarte ciudată: acum treizeci de ani, nimeni nu s-ar fi gândit că două ţări pot simţi nevoia să se protejeze pentru a preîntâmpina orice atac prin surprindere al adversarului. Dar să trecem peste aceasta. Din moment ce astăzi se admite că astfel de angajamente sunt utile şi chiar necesare, se pare că încheierea unui pact de neagresiune între două mari puteri ar trebui să suscite o bucurie universală. Prin urmare, nu ar trebui să fie privit ca o operă de pace? Ei bine, nu! în afară de Italia, Germania şi alte câteva state, lumea întreagă estimează pe drept că aranjamentul de

4 Este vorba de pactul Molotov-Ribbentrop, încheiat în 23 august 1939, prin care Uniunea Sovietică se angaja să rămână neutră în eventualitatea unui conflict „i Europa. Acest pact prevedea şi clauze secrete, înscrise într-un Protocol Adiţional, anexat la Tratat, care stabilea sferele de influenţă în Europa centrală.

5

la Moscova cântăreşte greu în balanţa de puteri de pe câmpul de război, prin dezechilibrul, cel puţin momentan, pe care-l aduce în repartiţia de forţe din prezent5.

31 august. A doua zi, m-am dus la Consulatul Elveţiei să telefonez la Berna, pentru a întreba dacă trebuia să mă întorc de urgenţă la post. Bineînţeles, nu am reuşit să vorbesc nici cu Motta, nici cu vreun înalt funcţionar de la Departamentul politic6. La celălalt capăt de fir, am dat de un secretar incult, care mă asigură că va trimite mesajul meu la Bonna. De asemenea, obţin promisiunea că „avizul” acestor domni îmi va fi comunicat de îndată ce va fi pronunţat de gurile lor venerabile. După-amiază, cancelarul de la Consulat mi-a transmis telefonic, la hotel, o comunicare de la C. Stucki, şeful Protocolului şi director de personal. Încercând să nu dea impresia că era un ordin, Stucki mi-a semnalat că toţi colegii care nu s-au întors încă în capitalele unde sunt acreditaţi, să se grăbească s-o facă.

Era trecut de ora şaptesprezece. Bagajele au fost pregătite în patruzeci de minute. Am făcut plinul la maşină şi am plecat. Noaptea

ne-a surprins în Alpii din Provence. [...].

Când am ajuns la Geneva, i-am telefonat din nou lui Bonna. În sfârşit, am reuşit să-l găsesc şi-mi dă de înţeles că doreşte să mă vadă cât mai repede la Bucureşti. I-am spus că mă voi întoarce a doua zi, dar că m-aş opri la Berna, drept care m-a rugat să trec pe la el. I-am cerut foarte stăruitor să dea ordinele necesare pentru ca permisele germane, ungare şi române, de care aveam nevoie, să fie gata în ziua următoare înainte de ora zece.

Sosit la Fribourg pe la ora şapte, am avut norocul să petrec seara aici, cu mama şi cu fratele meu, aflat în serviciul militar la Bulle.

Pe 25, înainte de ora nouă, eram gata de plecare. Când am ajuns la Berna, Bonna era la dentist. Nu se ştia nimic de permisele cerute. Am pierdut toată dimineaţa învârtindu-mă de la un capăt la celălalt al biroului şi străduindu-mă să le fac eu şi să-mi procur devize străine

5 René de Weck consemnează despre consecinţele pactului germano-sovietic asupra României, în *Rapport politique no. 16*, Arhivele federale din Berna (A.F.B.), fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

6 Echivalentul unui Minister al Afacerilor Externe, care era împărţit în: Diviziunea Federală a Afacerilor Externe şi Diviziunea Intereselor Străine.

pentru drum. Înainte de prânz, am avut o conversaţie de câteva minute cu Bonna, revenit într-un sfârşit la cabinetul său directoral. Un secretar a sosit în ultimul moment şi mi-a cerut să iau şapte măşti de gaz pentru a completa stocul destinat personalului Legaţiei.

Am servit o mâncare foarte bună la hotelul *Tilleul* din Baden. Am ajuns la Buchs pe o ploaie torenţială, apoi am trecut la Arbberg pe o ceaţă atât de groasă încât a trebuit să aprindem farurile. Ne-am oprit la Landeck (în Tyrol), unde mi-am amintit că am petrecut o noapte la hotelul *Post*, care a fost destul de acceptabil.

La plecare, pe 26, Emile mi-a povestit că nu a putut dormi toată noaptea din cauza zgomotului făcut de tranzitarea formaţiunilor motorizate de camioane, mitraliere şi alte echipamente de război care se îndreptau spre frontiera elveţiană. Ploaia continua să cadă cu intermitenţe, însoţindu-ne până la Lofer. Pe drum, am întâlnit ţărani care-şi duceau caii la rechiziţie. La Reichenhall, a trebuit să arătăm documentele de călătorie unui şef militar pentru a putea să luăm benzină. În apropiere de Linz, a trebuit să le arătăm din nou, pentru a putea să cumpărăm alimente. Pe măsură ce ne apropiam de Viena,

maşinile particulare deveneau tot mai puţine. În schimb, creştea numărul camioanelor militare; de prin iulie, am observat deja mai multe maşini militare masate în această regiune. Ne-am continuat drumul, fără să ne mai oprim la Viena. În vechea Austrie nu am văzut trupe militare. Probabil că transportul lor se face în timpul nopţii.

Pe la ora 21, am ajuns în Ungaria, în regiunea dintre frontiera germană şi Budapesta. Hotelul *Szent Gellert* şi împrejurimile erau decorate cu steaguri ungureşti şi germane. Ne-au spus că este în onoarea primarului din Berlin, care se află cazat la hotel. Însă ofiţerii germani pe care i-am întâlnit pe hol ne-ar fi putut face să credem că armata celui de-al III-lea Reich a ocupat deja Ungaria.

5 septembrie. Mai întâi, să termin relatarea despre întoarcerea noastră din călătorie.

În 27 august, am traversat încă o dată „câmpia mică”, ce separă Budapesta de Oradea Mare. Pe măsură ce ne apropiam de frontieră, semnele de pregătire militară se multiplicau: convoaie, rechiziţii de Cai, oameni adunaţi în sate, dând impresia că aşteaptă ordine. De asemenea, am văzut unităţi de infanterie în marş, cu arme şi bagaje: Un batalion la Puszpock Ladany şi cel puţin alte trei, într-un oraş situat la vreo 15 km de „linia ideală”. Fără să mai vorbim de soldaţii care erau risipiţi prin sate.

Şi în România se puteau observa mulţi militari lăsaţi la vatră, fără arme, hoinărind printre ţărani. Din loc în loc, se zăreau câţiva cai, tranşee şi reţele de sârmă ghimpată. În ciuda oricărei stări de nelinişte, în aer plutea un iz de fericire caracteristic adevăratului climat românesc.

Am petrecut o noapte la Sibiu, după care am ajuns la Bucureşti, în 28, aproape după ora 14. Aşa cum am simţit şi anul trecut, în septembrie, am scos un oftat de uşurare când am trecut frontiera românească. Am ajuns destul de devreme pentru a mă prezenta la post, în cazul că s-ar produce vreo „lovitură puternică”.

Lovitura s-a produs: în 1 septembrie, Hitler cu soldăţoii lui au dat buzna în Polonia. Duminică, în 3 septembrie, la ora 11, Anglia s-a i declarat a fi în stare de război cu Germania; la ora 17, Franţa i-a urmat gestul7.

Astfel s-a prăbuşit definitiv speranţa imensă care ne umplea inimile în 11 noiembrie 1918, după peste patru ani de coşmar. După un sfert de secol de la războiul din 1914, care trebuia să fie şi ultimul,

greşelile şi slăbiciunile oamenilor care au guvernat în Anglia şi în Franţa, obligă din nou cele mai civilizate ţări din lume să ia armele. Iar acum, ele trebuie să reziste nebuniei sângeroase a unui monstru.

Atmosfera din Bucureşti nu semăna deloc cu aceea pe care o respirasem în Europa occidentală, în ultima săptămână din iulie 1914. Nu vedeai nicio nebunie şi nici lume care să asedieze băncile sau magazinele. Pe străzi, erau mai puţine maşini ca de obicei, însă această diminuare de trafic putea fi atribuită la fel de bine sezonului de vacanţă decât declanşării marelui război. Poate trebuie ţinut cont şi de fatalismul românesc. Sau aceasta se datorează faptului că războiul propriu-zis a fost precedat de trei ani de „război alb”, în timp ce în 1914, perceperea pericolului a durat doar o săptămână? S-ar putea]

7 Declaraţiile de război ale Angliei (în 3 septembrie, ora 11, 45) şi ale Franţei i (în 3 septembrie, la ora 17) contra Germaniei nu au fost urmate de nicio acţiune] militară din partea acestora. De aceea, perioada cuprinsă între septembrie 1939 şi 9 mai 1940, a fost denumită «războiul ciudat» (*la drâle guerre* sau *the phoney war*).

spune că, de această dată, lumea, pregătită pentru cele ce aveau să se întâmple, s-a resemnat fără să reacţioneze. Printre francezii pe care i-am întâlnit recent, nu regăsesc nici entuziasmul şi nici indignarea care stârneau valuri la Paris, la începutul celuilalt război mondial. Amintirile acestei conflagraţii obnubilează toate reacţiile noastre de astăzi.

6 septembrie. În dimineaţa aceasta, am mers la Gara de Nord să urez drum-bun primului grup de compatrioţi care se întorc în Elveţia. Erau patrusprezece bărbaţi mobilizaţi, patru femei şi o fetiţă. Direcţiunea de la Căile Ferate Române le-a pus la dispoziţie un vagon frumos, nou, de clasa a II-a, având 40 de locuri. Astfel, ei plecau la Brigue, în condiţii de confort rar acordate călătorilor de această categorie. Cele două capete ale vagonului erau păzite de jandarmi, care împiedicau accesul unor fugari ilegali. Evident, elveţienii noştri nu se vor putea împotrivi, pe drum, altor colegi care li se vor alătura, cu atât mai puţin cu cât apelurile rezerviştilor se multiplică. Câţiva pretind că România va intra în război în opt zile.

8 septembrie. Ieri seară, am avut o conversaţie lungă cu Iorga; iar azi dimineaţă, cu Gafencu. Şi unul şi celălalt doresc din toată inima victoria aliaţilor. Ambii par să aibă încredere în aceştia. Gafencu îmi spune: „Chiar dacă vor ajunge să ocupe Polonia, germanii nu vor putea

câştiga războiul, cu condiţia, bineînţeles, ca Franţa şi Anglia să nu cedeze. Am impresia că Reich-ul va încerca să încheie imediat pace în Est. Însă, nu cred că aliaţii din Occident vor renunţa la luptă, chiar dacă Varşovia capitulează. Englezii sunt deja pe cale să facă ordine pe mări. Situaţia politică, economică şi financiară a Germaniei este de aşa natură încât, chiar şi victorioasă în Polonia, tot nu va putea să reziste mult timp izolării care se creează în jurul ei şi distrugerilor care nu vor întârzia să-i fie provocate. Va trebui să cedeze într-o bună zi".

În realitate, perioada dintre 11 noiembrie 1918 şi 1 septembrie 1939 nu a fost decât un armistiţiu. Dovadă este că toate ţările au menţinut obligaţia de paşaport pentru străinii care intrau pe teritoriul lor, în timp ce, înainte de 1 august 1914, se putea străbate toată Europa, mai puţin Rusia şi Turcia, fără să fi avut nici cea mai mică Piesă de identitate.

„Oare, ce se va întâmpla mâine?" (V. Hugo) [...].

13 septembrie. Refugiaţii din Polonia sosesc în valuri8. Alaltăieri, au venit la mine doi ingineri elveţieni din cantonul Vaud, care se aflau în serviciul unei mari întreprinderi franceze, şi un tânăr, montator la firma *Brawn & Boveri*. Primii doi erau mult mai înclinaţi spre defetism decât cel de-al treilea. Acesta, constatând insuficienta pregătiremilitară a polonezilor, lipsa de armament (aviaţie, artilerie antiaeriană) şi o anumită bănuială asupra incapacităţii conducătorilor, admira curajul soldaţilor şi al populaţiei civile. Din contra, cei doi elveţieni, aflaţi încă sub influenţa experienţei văzute şi trăite, şi luaţi prin surprindere de rapiditatea fulgerătoare a atacului german, au proclamat pierdută cauza Poloniei.

Astăzi am conversat îndelung cu o învăţătoare elveţiancă, din Jura Bernois, care a străbătut în maşină toată Polonia, în toate direcţiile, timp de 15 zile, împreună cu familia fostului ministru polonez, ai cărui copii erau elevii ei. Slabă, urâtă, cam îmbătrânită, este o mână de femeie capabilă de orice. Iată ce-a spus: „Sunt mulţumită de cele văzute. Îmi imaginam că războiul este ceva înspăimântător. Ei bine! Nu este mare lucru. Se desfăşoară foarte repede!" Mai multe bombardamente pe zi, raiduri nocturne, toate luminile stinse pe străzile pline de fugari sau de mormane de cadavre; câteva ore de odihnă, câteodată, la adăpostul unei păduri: cam asta a însemnat existenţa ei timp de două săptămâni. Mai mult, ea lasă impresia că este foarte normal ceea ce i s-a întâmplat.

24 septembrie. Atâtea tragedii au avut loc de când nu am avut timp să mai scriu ceva în acest caiet.

Invazia sovietică, luând pe la spate armata poloneză, a precipitat agonia Poloniei. Înaintarea armatei roşii a fost mult mai rapidă decât cea a nemţilor. Trupele lui Stalin ocupă astăzi mai mult de o treime din teritoriul Republicii, frustrându-l pe Hitler de puţurile de petrol la care jinduia. Guvernele de la Berlin şi de la Moscova proclamau cu zel că acţiunile lor au fost concertate. Este puţin probabil că U.R.S.S.-ul nu a depăşit (şi, destul de mult) linia pe care complicii! săi germani ar fi vrut să se oprească. Într-una din zile, înţelegereai

8 în România, s-a creat, pe lângă Ministerul de Interne, un Comisariat pentru evidenţa şi asistenţa refugiaţilor polonezi. Au sosit în ţară circa 100.000 de refugiaţi polonezi (dintre care, 60.000 de militari), iar autorităţile române au înlesnit tranzitul unei mari părţi din tezaurul Băncii Poloniei.

dintre bandiţii de la Kremlin şi cei de la Berchtesgaden ar putea să se strice. Dacă s-ar fi bătut în forţă, nefericita Polonie care a fost deja devastată de la un capăt la celălalt, în mai puţin de patru săptămâni, ar fi avut de îndurat noi suferinţe, deoarece războiul se desfăşoară chiar pe teritoriul ei. Însă poate că victoria finală a aliaţilor va fi mai uşoară şi mai rapidă.

Nu m-am înşelat atunci când am prevăzut, în 25 august, că pactul germano-rus înseamnă o a patra împărţire a Poloniei. Dar nu m-am gândit că acest partaj va fi atât de prompt îndeplinit.

Înfrângerea poloneză ar fi putut întârzia dacă toamna, care anul acesta a fost în mod excepţional uscată, nu ar fi favorizat marşul trupelor germane motorizate. Altfel, operaţiunea lor ar fi fost întârziată, nu şi evitată. Greşelile guvernanţilor şi ale şefilor militari au fost atât de grave, încât orice rezistenţă de durată era imposibilă.

Varşovia şi alte câteva zone, pe care valul invadatorilor nu le-au putut încă ocupa, se apără cu un curaj extraordinar. Dar ce mai poate face curajul soldaţilor abandonaţi destinului lor pentru a compensa nepriceperea şi laşitatea unui comandant-şef?

Nu vreau să repet aici tot ce am spus în rapoartele trimise la Berna. Doar concluzia este de menţionat: când Polonia reconstruită va avea un guvern naţional, prima lui datorie va fi să-i pună la zid pe Beck şi pe Śmigły-Ridz, dacă aceştia vor mai fi în viaţă.

Delegatul Comitetului Internaţional al Crucii Roşii, Brunei, a fost

să-l vadă pe Nunţiul papal de la Varşovia, care s-a refugiat la Bucureşti. „Poporul polonez, i-a spus prelatul, este admirabil, dar guvernanţii şi clasa conducătoare s-au arătat nedemni de misiunea şi de privilegiile lor”.

În timp ce cleştele germano-rus se strângea în jurul Poloniei, „legionarii”, agenţi ai Germaniei, l-au asasinat la Bucureşti pe prietenul meu Armand Călinescu9, preşedintele Consiliului de Miniştri. Este o moarte semnată, aşa cum a fost şi cea a lui Dolffus în 1934.

René de Weck a fost primit de Armand Călinescu înainte cu două ore de Moartea acestuia. De Weck îl aprecia mult pe primul-ministru al României, pe care îl considera „singurul om capabil să cruţe România de aservire şi de război, poate acestea vă vor face să înţelegeţi ce sentimente a trezit în mine oribila ragedie. Este cu adevărat un doliu personal”, *Rapport politique no. 25*, Af-B., fond E 2300, rola 46.

10

11

Moartea acestui om este un dezastru pentru România. Ştiind că ţara sa este încă prea slabă pentru a putea înfrunta pe câmpul de luptă o Germanie ameţită de victoriile sale recente, el practica o politică de neutralitate înţeleaptă. Era destul de energic pentru a salva independenţa României şi destul de abil pentru a face, la momentul oportun, concesiile indispensabile. Muncea cu înverşunare pentru a termina pregătirile de război. Cei care l-au ucis nu au vrut să aştepte până când ar fi realizat instrumentul necesar, care să permită guvernului de la Bucureşti să reziste tuturor presiunilor exercitate asupra lui. Aşa cum l-am cunoscut, cred că într-o anumită zi, aleasă de el, ar fi scos toate forţele regatului danubian pentru a le alinia alături de cele ale Angliei şi Franţei. Dar nu ar fi trecut la acţiune decât cu bună ştiinţă şi cu certitudinea de a învinge. Opera sa rămâne neterminată. Succesorul lui, oricine ar fi, va avea destule dificultăţi pentru a duce până la capăt programul început înainte. Prin asasinarea lui Armand Călinescu, s-a voit terorizarea regelui, care este impulsiv şi impresionabil. Dacă socoteala este bună (ceea ce nu va trece mult] timp să aflăm), se va ajunge la aservirea totală a României faţă de Germania. Dacă Suveranul se apără, dacă reuşeşte să se opună furtunii care-l ameninţă, atunci nebunul de la Berchtesgaden îi va răspunde prin război, iar ţara, prost pregătită, va cunoaşte, precum în 1916,

ororile ocupaţiei militare.

Asasinarea acestui mare român trebuia să fie, în Bucovina, semnalul insurecţiei locuitorilor de rasă germană şi a oamenilor care simpatizau cu fosta Gardă de Fier. Lovitura a eşuat deoarece sovieticii au ocupat toată regiunea de sud a Poloniei care se învecinează cu frontiera României, împiedicându-i pe soldaţii „Führer”-ului să recurgă la ajutorul „fraţilor” lor. Căci planul en asemenea celui care a reuşit în Cehoslovacia şi în Polonia: provocare de revolte, incitarea trupelor române să tragă în răzvrătiţi, după can să se poată striga că a reînceput masacrarea bieţilor germani nevinovaţi şi că acest lucru cere răzbunare. În fine, totul avea să termine cu ocuparea şi terorizarea ţării. Dacă asasinii lui Armam Călinescu ar fi comis nelegiuirea lor cu câteva zile mai devreme, scenariul cunoscut ar fi fost realizat încă o dată.

29 septembrie. Aşa cum mă temeam că are să se întâmple, regele Carol s-a speriat de „avertismentul” dat de cei care l-au asasinat premierul său, servitorul cel mai devotat pe care l-a avut vreodată ţara şi tronul.

De ieri seară, Constantin Argetoianu este preşedintele Consiliului. Această numire este o victorie pentru Germania. Ea va putea să se arate mereu mai exigentă: Argetoianu se va închina şi va dedica imnuri „Führer”-ului.

Totuşi, dacă i-aş da crezare lui Suphi Bey Tanrioer, ambasadorul Turciei la Bucureşti, un front balcanic ar fi pe cale să se organizeze. Potrivit presei iugoslave, germanii şi ruşii ar fi decis la Moscova că, de acum înainte, primii vor obţine dreptul în Balcani, iar ceilalţi vor avea controlul asupra ţărilor baltice. Încă nu se pune în discuţie ştergerea de pe hartă a tuturor ţărilor după cum s-a procedat pentru a patra oară, în cazul Poloniei. Stalin şi Hitler vor ca fiecare să se facă ascultat fără împotrivire în zona care-i este atribuită şi să obţină de la popoarele terorizate tot ceea ce au nevoie pentru subzistenţă.

După părerea lui Suphi, singura rezistenţă eficace în Europa de Sud-Est ar fi blocul balcanic, pe care Italia este interesată să-l vadă realizat. Italia se teme de accesul liber spre Europa centrală a aliatei sale din Axă, care se arată deschisă colaborării cu Sovietele10.

Prietenul meu turc mai pretinde că Germania şi U.R.S.S. vor proclama împreună că, din moment ce Polonia nu mai există, războiul trebuie considerat ca şi terminat. Dacă Franţa şi Anglia nu acceptă

faptul împlinit, atunci ele vor fi responsabile de consecinţe. Germania, ameninţată de foamete prin instituirea blocus-ului economic britanic, va trebui să-şi procure cumva materiile prime şi alimentele care-i lipsesc.

Cu alte cuvinte, ruşii se vor alia cu nemţii contra democraţiilor occidentale? încă nu se poate afirma nimic. Tot ceea ce se poate presupune, este că Reich-ul îi va ataca pe neutri, pretinzând că procedează astfel din cauza Angliei.

„Pentru moment, Italia se arată interesată să susţină un bloc balcanic, care să îi dea o bază solidă în discuţiile diplomatice cu Germania şi, totodată, să realizeze un sistem de alianţe contra oricărei acţiuni neprevăzute a aliatului său german din Axă. Mai mult, Ciano, ministrul Afacerilor Externe al Italiei considera pactul germano-sovietic o «uniune monstruoasă», «antiromană şi ailticatolică»,(*Journal*, vol. I, Neuchitel, Ed. La Baconniere, 1946, p. 160).

12

13

30 septembrie. Laşitatea neutrilor! Sunt sigur că guvernanţii din Bucureşti ştiu foarte bine cine l-a asasinat pe Armand Călinescu. Câţiva miniştri mi-au mărturisit foarte deschis. Dar nimeni nu are] curajul să spună adevărul cu voce tare. Oficial, se acreditează ideea a unui act de răzbunare comis de câţiva fanatici fără nicio complicitate străină. [...].

21 octombrie. Ieri, am primit vizita unui evreu străin, pe care-l cheamă Timbery. Deşi este de naţionalitate braziliană, colegul meu englez mi-a cerut să-l primesc.

Timbery mi-a povestit că, fiind domiciliat la Tel Aviv, a primit din partea înaltului Comisar al Maiestăţii Sale Britanice în Palestina misiunea să dea de urma unui rabin foarte important şi să-l recupereze. Rabinul în cauză, mergând în vacanţă să-şi viziteze coreligionarii din Polonia, a fost surprins de război, iar acum se află într-una din regiunile ocupate de armata roşie. Timbery a făcut deja o tentativă, dar n-a reuşit să-l salveze. Se pare că nu a avut nici cm problemă să treacă de liniile ruseşti, însă nu a reuşit să-i sensibilizeze pe ofiţerii şi pe comisarii politici cu care a vorbit. I-am spus că trebuie să se adreseze la Moscova. „Ambasadorii Marii Britanii şi ai Statelor Unite au intervenit, mi-a răspuns el, însă fără succes. Iată de ce vreau să ajung la Geneva, să mă întâlnesc cu oamenii de la Crucea Roşie şi cu

cei de la Societatea Naţiunilor”.

Nu i-am ascuns faptul că succesul acestui demers mi se părea problematic. Totuşi, el ţine morţiş să-l întreprindă şi declară că englezii nu se vor da în lături de la niciun sacrificiu pentru a-l recupera pe Sfinţia Sa. Această recuperare prezintă cel mai mare interes pentru evoluţia războiului.

Totul mi-a fost confirmat de Brunei.

25 octombrie. În ceea ce priveşte problema germană care de! peste 25 de ani nu a încetat să mă preocupe, poziţia mea este de partea raţionalismului integral.

Făcând abstracţie de simpatia personală de natură intelectuală şi politică pentru Franţa, sunt *împotriva* Germaniei, nu pentru că ea est inamicul ereditar al Franţei, ci pentru că totul, în germanism, se opt raţiunii. […].

30 octombrie. Ieri dimineaţa, am avut o vizită lungă a ambasadorului României la Belgrad, Victor Cădere.

Ne-am cunoscut la Paris, cu mulţi ani în urmă, în timp ce el îşi pregătea doctoratul în Drept. Venea adesea la „dineurile Dumur”, de luni. Tot el m-a prezentat, în 1924, regelui Ferdinand şi reginei Maria, cu ocazia unei expoziţii de artă românească, deschisă la Tuileries. Pe atunci, Cădere era o persoană veselă, un francofil ardent, aproape la fel de antigermanic precum Dumur. A făcut războiul în ţara lui şi a îndeplinit nu mai ştiu ce misiune militară în Japonia. Era foarte legat de olandezul Grondiis, un tip bizar, care, nemulţumit că s-a luptat contra Germaniei, în rândurile armatei franceze, a servit apoi în Rusia, sub conducerea lui Koltceak sau Denikin. Cădere ne-a părăsit pentru a ocupa o catedră de profesor la Facultatea de Drept din Oradea. După aceea, am aflat că a devenit secretar general la Ministerul de Interne şi director la Siguranţă. În momentul în care am ajuns la Bucureşti, el era ministru în Polonia. Am avut ocazia să-l reîntâlnesc. De astă dată, l-am găsit îmburghezit prin mariaj şi puţin prea pătruns de importanţa sa. La puţin timp, Titulescu a obţinut de la Rege chemarea lui din postul de la Varşovia. I s-a reproşat că a contrariat politica dusă de Ministrul de Externe, printr-o politică de politeţe excesivă faţă de Beck (aici nu se înşela). Mai mult, el spera să-i facă pe polonezi să se debaraseze de Arciszewski, de care s-a plâns de atâtea ori. Nu a reuşit. După demisia lui Titulescu, Cădere a fost numit la Belgrad, apoi, pentru foarte puţin timp, rezident regal la Galaţi şi, în fine, ambasador al României în

Iugoslavia.

Ieri, mi s-a părut că semăna mai mult cu personajul de altă dată. La întâlnirile noastre din Bucureşti, venea îmbrăcat într-un costum, cu un cordon mare şi cu decoraţii militare, care-i dădeau un aer prea solemn. În politică, el a revenit la sentimente mai bune, împărtăşite pe vremuri la Paris.

Am vorbit mult de Călinescu. Cădere era (am omis acest lucru) nu numai deputat ţărănist, ci şi membru al grupării de „tineri", care-l recunoştea pe Călinescu drept şeful lor şi unde militau: Gafencu, Ghelmegeanu, Ralea ş.a.

Foarte devotat regelui, Cădere se gândea că succesul obţinut de curând de Codreanu se explică, în mare parte, prin slăbirea educativă a tinerilor din anii războiului şi după 1918. Sunt de părere că acest

14

15

factor a jucat un anumit rol şi în succesul fasciştilor şi al naţional-socialiştilor. Am fost de acord să recunoaştem că ideologiile totalitare nu au putut înflori decât graţie decăderii umanităţii. Nu există niciun alt remediu la prostie decât restaurarea studiilor clasice, în fond, aceasta este ideea dominantă a cărţii mele *Souvenirs littéraires*. I-am spus şi lui Cădere ce gândeam, oferindu-i acest volum. [...].

3 noiembrie. Un lucru îmi pare sigur: oricare ar fi rezultatul războiului, epoca aşa-zis capitalistă va suna pentru Europa.

De la sfârşitul celuilalt război, capitalismul s-a prăbuşit în Rusia. Între 1919 şi 1939, atât regimurile democratice cât şi cele totalitare din Europa nu au încetat să se macine treptat. Peste tot au apărut aceleaşi fenomene: etatismul, mereu mai acaparator, excesul de fiscalitate, scăderea salariilor, inflaţia şi deflaţia. În acelaşi timp, puterea maselor se afirma peste tot, sub forme diferite: bolşevismul în Rusia, fascismul şi naţional-socialismul în Germania şi în Italia, şi ameninţarea comunistă, pe care aceste două ideologii noi în loc să o îndepărteze, au deviat-o şi au camuflat-o. În Anglia, puterea maselor s-a exprimat, din 1922, prin guvernul muncitoresc al lui R. MacDonald. În Franţa, Frontul Popular al lui Léon Blum a venit la putere abia în 1936. În Spania, au fost necesari aproape trei ani de război civil; iar victoria lui Franco nu înseamnă altceva decât triumful maselor clericale asupra anarhiştilor şi sindicaliştilor, şi nicidecum o restaurare a elitelor.

După experienţe dureroase, Franţa şi Anglia au devenit sigure de puterea lor. Ele sunt singurele ţări capabile să protejeze, să conserve elitele, să creeze altele şi să salveze astfel civilizaţia europeană. Doar de la ele putem spera salvarea umanismului. Europa va fi pierdută dacă victoria nu este de partea lor, iar posibilitatea unei existenţe suportabile nu va mai subzista. Italia este incapabilă să contribuie, în mod util, la opera de salvare, decât dacă Germania este învinsă. Supravieţuirea unui Reich de 100 de milioane de oameni va fi, pentru toţi latinii, un pericol de moarte.

În ceea ce mă priveşte, nu mă interesează dacă dispare sau nu capitalismul, atâta timp cât supravieţuieşte umanismul Atenei, Romei şi Parisului, cu alte cuvinte, să fie posibilă din nou conducerea elitelor. [...].

13 noiembrie. Am terminat de scris amintirile despre Armand Călinescu11. Din păcate, este imposibil să le public sub numele meu în circumstanţele actuale. Va trebui să mai aştept până la retragerea mea din viaţa publică.

Ieri am asistat la un alt fenomen: primul-ministru al României, vorbind de atentatul de la München, i-a stigmatizat pe autori. Cu excepţia lui Mişu, toţi ceilalţi pe care i-am întrebat despre această afacere, deplângeau în unanimitate că bomba de la *Bürgerbräukeller12* a explodat cu un sfert de oră mai târziu.

Winston Churchill va fi, poate, un Clemenceau al acestui război. [...].

19 noiembrie. O franţuzoaică, sosită de la Tallin, i-a dat lui Blanche detalii amuzante despre sosirea trupelor ruseşti în Estonia, care, în virtutea recentelor acorduri, urmau să se instaleze în anumite puncte strategice. Recomandând soldaţilor roşii să fie politicoşi cu indigenii, li s-a semnalat faptul că aceştia nu erau obişnuiţi să se adreseze cu apelativul de „tovarăş”. De asemenea, dacă voiau să discute cu localnicii, ar trebui să se înceapă fraza cu: „Domnule estonian” sau „Doamnă estoniană”. Ruşii sunt surprinşi să găsească în magazine atât de multe sortimente de mărfuri. Fiindcă au primit ceva bani de buzunar, ei cumpără de toate. Iată ce explicaţie au găsit la această abundenţă de bunuri, pe care U.R.S.S.-ul nu o cunoştea: „Magazinele au mărfuri din belşug pentru că poporul este prea sărac să le cumpere”.

1 La Biblioteca Cantonală şi Universitară din Fribourg, în fondul

René de Weck se găseşte un manuscris dedicat activităţii lui Armand Călinescu, în perioada 1932 până în septembrie 1939. Manuscrisul are 28 de pagini scrise de mână, care oferă informaţii interesante despre politica internă şi externă a ministrului român.

12 Este vorba despre tentativa de asasinare a lui Hitler, din 8 noiembrie 1939, la braseria *Burgerbräukeuer* din München. Reluând teza responsabilităţii, presa germană a pretins că această afacere a fost pregătită de Elveţia. Ancheta deschisă a demonstrat că afirmaţiile în cauză erau false. Acest eveniment a suscitat în Elveţia prima alertă militară, în noiembrie, ceea ce l-a determinat pe generalul Guisan să concentreze dispozitivul de apărare în partea de nord, la Basel, fiind regiunea cea mai expusă unei invazii germane.

16

17

21 noiembrie. Degeaba se pretinde că „neutrii" nu rimează cu „fricoşii" 13: toate actele lor demonstrează că le este teamă. Mă refer aici la guvernanţi, deoarece trebuie să recunosc că presa elveţiană, mai ales cea de limbă germană, are un limbaj destul de ferm prin conţinut şi moderat în formă. Ziarelor din partea romandă le-am putea cere mai multă vigoare. În timpul celuilalt război mondial, Feyler, Albert Bonnard, Édouard Secretan şi Louis Dumur erau mult mai incitând decât succesorii lor de astăzi. Dacă ne referim la cotidianele din Elveţia alemanică, mai mult de jumătate se prezintă mai bine decât în anii 1914 – 1918. Însă, conducătorii! Laşitatea lui Motta în cazul fostului preşedinte polonez, Moscicki! Stupizeniile lui Bonna!… [...].

30 noiembrie. Circa 180 milioane de ruşi, după ce au ezitat mai mult de o lună, se aruncă curajos asupra a 3, 8 milioane de finlandezi. Ce vitejie!

În faţa acestui spectacol, câţiva români şi-au pierdut cumpătul. „Moscova este dezlănţuită", spun ei. Va veni imediat şi rândul nostru. Dimpotrivă, alţii se gândesc că U.R.S.S.-ul, ocupată cu ţările baltice, nu va mai ameninţa Bucovina şi Basarabia. Dar cine se gândeşte la finlandezi14? Cum am vorbit de îndrăzneala lor, soţia colegului meu danez a răspuns: „Sigur că sunt curajoşi. Numai că întotdeauna a trebuit să se bată fie cu vecinii lor, fie între ei. Au un caracter urât. Se ceartă de dragul de a se certa".

3 decembrie. În prezent, Finlanda este reprezentată la Bucureşti de un însărcinat cu afaceri pe care-l cheamă Hiitonem. Bărbat

inteligent, el a prevăzut de mult timp evenimentele care urmau să se întâmple după înţelegerea germano-sovietică.

Predecesorul său, Idman, a fost ministru în Polonia şi în România. El avea reşedinţa în Polonia şi făcea, de două ori pe an, un sejur la Bucureşti. Transferat în Japonia cu câteva luni înaintea declanşării războiului, oare se mai gândea la cele ce se întâmplă prin lume? Oricum, este imposibil să se înşele acum mai mult decât înainte. Era

13 în franceză, rima este: „*neutres et pleutres*".

14 Iată ce notează contele Ciano în *Jurnalul* său: «Oare care este atitudinea Germaniei? Un lucru este sigur: aceasta furnizează arme Finlandei» (p. 179).

un germanofil şi un anti-rus. Pretindea că iubeşte Polonia dar, de fapt, aproba politica absurdă a lui Beck. Era convins că Polonia şi Finlanda nu ar fi obţinut independenţa fără ajutorul Germaniei. El afirma că cel de-al III-lea Reich era un prieten sigur, un protector puternic pentru cele două ţări. Apariţia unui conflict între Varşovia şi Berlin îi apărea imposibilă. Ce ar mai putea să spună văzând cum presa germană laudă agresiunea rusă din ţara sa, considerând-o drept o acţiune strălucită? Cu o certitudine absolută, susţinea că germanii nu se vor înţelege niciodată cu sovieticii. Este adevărat că şi Hitler a dat asigurări în acest sens. Ca urmare, este de înţeles că a încetat să mai fie germanofil, pierzând rapid măsura şi negând toate legile logice şi ale bunului-simţ.

4 decembrie. Un nou val de nelinişte izbucneşte în Bucureşti. Comentariile interminabile care au precedat agresiunea rusă contra Finlandei au dat românilor sentimentul că U.R.S.S. ezită să folosească forţa, deoarece nu are încredere în armata sa. Când această presupunere optimistă a fost dezminţită de fapte, nebunia lor a reînceput. Defetiştii se întreabă dacă România va fi mâncată *à la sauce russe* sau *à la sauce allemande*. Câţiva vorbesc chiar de o amestecătură germano-sovietică, al cărei gust, trebuie mărturisit, va fi destul de neplăcut. Gheorghe Tătărescu, preşedintele Consiliului de Miniştri din 24 noiembrie, a repetat că România se va bate pentru apărarea integrităţii sale teritoriale. Însă energia acestui limbut nu este din nefericire de acelaşi calibru cu cea a lui Armand Călinescu.

6 decembrie. Dintre toţi englezii, W. Churchill este unul dintre cei care a făcut cele mai realiste previziuni în politica internaţională şi

mai ales în legătură cu Germania. În prezent, atitudinea sa este ireproşabilă. Însă cu siguranţă că până la sfârşitul războiului, judecăţile şi intuiţiile sale, foarte adevărate, se vor amesteca cu formidabile erori. Am în faţă un articol scris în 1935: „Hitler şi politica sa”. „Führer”-ul nu a anexat încă Austria, dar a părăsit deja Societatea Naţiunilor şi a remilitarizat Germania. Zarurile sunt aruncate. Masca a căzut. Churchill se întreabă totuşi dacă stăpânul Germaniei se va decide pentru pace sau pentru război. Acest englez inteligent oscilează între neîncrederea pe care i-o inspiră „caporalul austriac” şi dorinţa de a crede în viitorul Europei, asigurată de

18

19

Înţelepciunea celui de-al III-lea Reich. Tot el îi mulţumeşte lui Hitler pentru că a pronunţat recent câteva discursuri liniştitoare, surprinse cu aviditate de cei care, în trecut, s-au înşelat atât de tare în privinţa Germaniei.

Domnule Churchill, putem să mai vorbim de „indus în eroare” în privinţa Germaniei?

Chiar dacă ar fi fost aşa, ar fi trebuit să existe vreun motiv. Or asta nu se poate, pentru simplul motiv că este vorba de Germania. Curtius, un german de origine, afirma că ţara lui nu se va putea acomoda cu această „civilizaţie sterilizată şi fondată pe permanenţa raţiunii”. Ei bine, această civilizaţie ne aparţine, nu-i aşa? Şi, în lipsa ei, nu preferăm barbaria germană.

9 decembrie. Noul meu secretar, Fischer, s-a întâlnit într-o zi cu Guido Schmidt, fostul ministru de Externe al Austriei, cu care a fost coleg de studii la Colegiul iezuiţilor din Feldkirch. El mi-l descrie ca fiind un om puţin ambiţios, lipsit de orice scrupule şi care nu a avut niciodată în viaţa lui decât dorinţa să ajungă în orice direcţie cu perspectivă de câştig. După ce l-a trădat pe Schuschnigg şi figura printre marii austrieci care şi-au vândut patria lui Hitler, Guido Schmidt a cerut răsplata. Mai prudent decât Seyss-Inquart, se pare că el nu a încercat să se cantoneze în politică. A preferat afacerile, iar acum lucrează pentru întreprinderile industriale ale lui Göring.

Acest trădător nu crede în victoria celui de-al III-lea Reich. Mărturiseşte că în Germania nimeni nu ştie care sunt „scopurile războiului”. Recunoaşte că dacă aceşti naziști ar invada Franţa şi Anglia, tot nu vor deţine puterea de decizie”. El nu ascunde faptul că

există o atitudine de şovăială şi de angoasă chiar în echipa de conducere. Mărturiseşte eşecul politicii inaugurate de Ribbentrop, prin actul de la Moscova din 23 august.

Să avem răbdare! încă mai există speranţă!

Dacă asta este starea de spirit a celor care au mizat în Austria pe Hitler, în momentul *Anschluss-ului*, atunci care va fi starea celorlalţi austrieci şi a tuturor victimelor regimului?

16 decembrie. Trăim într-o epocă ciudată, mai ales prin dezordinea şi prin contradicţiile sale!

I

În 29 noiembrie, Constantin Argetoianu, preşedintele Senatului, a luat masa la mine. Am discutat politică. Îmi spunea: „Noi trebuie să dorim victoria Germaniei. Doar ea poate să ne apere de pericolul sovietic şi de ameninţarea bolşevismului”. Argetoianu răspundea celui care combătea ideea lui că prietenia pecetluită prin acordul germano-sovietic reprezenta o garanţie, ceea ce, de altfel, este destul de posibil. Apoi, a continuat: „Iată un exemplu: recent, ruşii ne-au cerut să autorizăm trecerea, pe teritoriul României, a 12 ofiţeri şi 680 de soldaţi cehi căzuţi prizonieri în mâinile lor. Aceşti oameni, care s-au angajat ca voluntari în armata poloneză, vor să se alăture trupelor naţiunii lor, care se formează în Franţa, pentru a combate armata

Germaniei”.

S-a oprit aici cu istorisirea. După câteva zile, am avut ocazia să i-o repet lui Iov an Ducici, ambasadorul Iugoslaviei.

„— Ştiu, mi-a spus acesta. Ştiu că românii le dau chiar dreptul de trecere, cu condiţia ca oamenii să călătorească în grupuri mici, în haine civile şi fără arme.

— Dar germanii nu spun nimic?

— Germanii sunt de acord.

— Cum asta’?

— Păi aşa. Aceşti «voluntari» cehi sunt bolşevici. Naziştii contează pe ei pentru a «infiltra» armata cehă în Franţa.

— Dar francezii, nu bănuiesc nimic?

— Francezii sunt de acord. Ştiu perfect la ce să se aştepte. Vor fi achitaţi pentru că au împuşcat câţiva băieţi răi. Ceilalţi vor fi puşi să le construiască drumuri sau să le sape tranşee sub supravegherea unor gardieni senegalezi, care-i vor înţepa cu baioneta în fund până când îşi vor reveni la sentimente mai bune”.

Iată o istorie care pune în cauză ruşi, români, cehi, germani şi francezi.

Ne aflăm în a patra lună de război, care a început în 1 septembrie

1939, şi toată lumea este de acord!

Mişcătoare unanimitate! […].

26 decembrie. Ieri dimineaţă, în ziua de Crăciun, ambasadorul Poloniei îmi trimite, în mare secret, pe unul dintre colaboratorii săi. Acesta mă anunţă că guvernul român s-a decis, până la urmă, să autorizeze plecarea în Elveţia a profesorului Moscicki, fost preşedinte

20

21

al Republicii poloneze. De câteva săptămâni, am aflat prin Gafencu că Germania se opunea din toate puterile acestei plecări. El mi-a cerut să-l ajut să înlăture obstacolul, sugerând că Moscicki, demisionat şi, mai mult, cetăţean elveţian prin naturalizare, caută odihnă la Fribourg şi nu se gândeşte să facă agitaţie politică. I-am cerat lui Motta să mă lase să vorbesc cu ministrul Germaniei. A refuzat categoric să-mi recomande acest demers, sub pretextul că preferă el însuşi să vorbească pe acest subiect cu reprezentatul Reich-ului de la Berna. În ce mă priveşte, îl voi încuraja pe Gafencu să reziste la un şantaj al nemţilor. Până la urmă, l-am convins să mă lase pe mine să fac un demers. Am organizat o consultaţie medicală şi, cu avizul conform al Facultăţii, l-am lăsat pe Moscicki să se strecoare.

Ieri seară, Gafencu m-a chemat la el să-mi spună că l-a anunţat de acest lucru pe Fabricius, care a fost surprins neplăcut. Mi-a cerut să acţionez la Berna pentru a face cunoscut opiniei publice raţiunile care au determinat Cabinetul de la Bucureşti să adopte o asemenea linie de conduită. Bineînţeles, am încuviinţat. Oare telegrama mea trimisă lui Motta va avea efectul scontat? îndrăznesc să sper, căci în faţa faptului împlinit (şi, nu pe degeaba), nu mai am motiv să mă tem. Sunt încântat să-l pot ajuta pe Gafencu să uzeze de o stratagemă abilă în relaţia sa cu Fabricius, care nu se va mai lăuda la Berlin că deţine puterea de a face orice. […].

22

1940

1 ianuarie. În această dimineaţă, nu a fost nicio recepţie la Palat. Regele începe anul la Constanţa, în mijlocul trupelor sale. Dintre toţi

membrii corpului diplomatic, doar Nunţiul papal a fost invitat să-i prezinte urările din partea noastră. În acest mod, Maiestatea Sa scapă de plictiseala de a primi, în acelaşi timp, reprezentanţi ai celor două tabere, riscând astfel să se trădeze printr-un cuvânt sau printr-un gest nepotrivit faţă de unii sau faţă de ceilalţi. Oare el de partea cui se află? Mă întreb dacă oamenii săi apropiaţi ar putea, ei înşişi, să răspundă acestei întrebări cu certitudinea de a nu se înşela.

5 ianuarie. Astăzi, am luat prânzul cu doctorul Nussbaum. Ne povesteşte ceva ciudat, despre iubirile lui Gafencu cu o tânără prinţesă şi despre o cabală montată contra domnului Negre, corespondentul agenţiei de presă *Agence Havas* de la Bucureşti. Deşi Negre i-a adus lui Hoare mari servicii pentru cauza aliaţilor, un intrigant care jinduia să-i ia locul a reuşit să-l compromită, făcându-l pe ambasadorul său să-l considere un trădător. Acuzaţia se referea la pasiunea lui Negre pentru cântăreaţa Maria Tănase şi la banii pe care îi toca pentru ea (de parcă, în ţara asta, spionajul şi trădarea sunt singurele mijloace posibile de a-ţi mări veniturile). [...].

20 ianuarie. Doamna Mitilineu*, soţia fostului ministru de Externe, mi-a dat ieri seară nişte informaţii extrem de interesante despre A. Călinescu, care a devenit văr cu ea prin căsătorie şi vecinul în text, greşit, *Mititelu* (nota red.).

23

ei la casa de la ţară. În ultima parte a vieţii sale i-a făcut deseori mărturisiri emoţionante, pe care ea mi le-a repetat în termeni voalaţi, deoarece sunt implicate nume care trebuie pronunţate cu prudenţă, însă aluziile erau foarte clare.

Iată ce-mi spune: „Cu câteva zile înainte de moarte, Armand mi-a mărturisit fără ocolişuri că se simţea ameninţat, că nu va scăpa destinului său şi că nu consideră util să ia măsuri de precauţie”.

I-am răspuns că aceasta îmi aduce aminte de cele spuse de doamna Călinescu soţiei mele, care a fost într-o vizită de condoleanţe, la câteva zile după asasinarea preşedintelui. Văduva nefericită i-a repetat lui Blanche: „Dacă ar fi ştiut cât de mult îl regretăm astăzi, s-ar fi apărat mai bine”. Am interpretat aceste cuvinte prin faptul că el se credea impopular şi că, din această cauză, ideea de a se crampona de o existenţă, căreia naţiunea nu-i atribuia nicio valoare reală, îi repugna. „Fără îndoială, am adăugat, era convins că cea mai mare parte dintre români nu-i vor ierta niciodată «operaţia chirurgicală» executată de el

contra lui Codreanu şi a şefilor Gărzii de Fier”.

„Să fiţi sigur, răspunse doamna Mitilineu, că el a trebuit să se resemneze pentru a-i pedepsi pe alţii. În realitate, Armand era un om sensibil şi tandru. Se poate ca el să fi regretat moartea acestor oameni. Regrete da, însă nu a avut remuşcări, deoarece conştiinţa sa îi spunea că el şi-a făcut datoria, o datorie dură. Pe deasupra, mai este un alt aspect. Ceea ce l-a aruncat la puţin timp înainte de moarte într-o stare de descurajare profundă este decepţia imensă pe care a simţit-o la începutul lunii septembrie. Imaginaţi-vă starea unui om care descoperă, deodată, că în ziua în care se pregăteşte să-şi pună programul în practică, nu mai are niciun drept, după ce s-a asigurat prin numeroase discuţii că este înţeles şi aprobat. Acelaşi om care, preconizând şi pregătind de când a venit la putere o anumită politică, devine dezavuat şi înşelat chiar în momentul în care toate ideile sale au fost acceptate”.

„Dar, am obiectat, el nu ar fi întârziat să o ia de la capăt. Acum că este mort, se vede limpede că el avea dreptate”.

„Nu mă îndoiesc de acest lucru. Am vrut doar să vă fac să înţelegeţi că şocul psihologic foarte brutal la care a fost supus într-o zi anume a putut, temporar, să-i otrăvească existenţa şi să-l deturneze de la grija de a-şi proteja viaţa”. […].

24

7 februarie. Ieri, pentru a da savoare ceaiului său săptămânal, Nouchette Gafencu a mobilizat o prezicătoare, care s-a angajat să dezvăluie „recrutelor” jumătate din reţeta sa. În micul salon unde opera această chiro-cartomană, femeile se succedau de parcă erau la spovedanie. Doamna de Bardossy, soţia colegului meu ungur, a povestit că i-a prevestit tot felul de lucruri bune, iar Blanche nu s-a putut abţine să nu meargă şi ea să se consulte. […].

11 februarie. Dintre toate prejudecăţile articulate de naţionaliştii din diverse ţări contra evreilor, doar unul singur rezistă analizei: acela de a servi la doi stăpâni. Cea mai mare parte din copiii lui Israel înclină să treacă, în ordinea sentimentului, drept fraţii lor de rasă înaintea cetăţenilor din ţările de care aparţin. Ar mai trebui recunoscut că, de 19 secole, ei nu mai au patrie şi că anumite state nu fac nimic pentru a-i încuraja să se înrădăcineze în comunităţile naţionale respective.

Însă este sigur că germanii sunt ultimii oameni care ar putea să

le reproşeze această duplicitate. Deoarece minorităţile germanice care trăiesc în afara frontierelor Reich-ului practică deschis, cu asentimentul şi chiar din ordinele Germaniei oficiale, o politică de perfidie, mult mai periculoasă decât cea a evreilor, pentru statele unde sunt victime.

De exemplu, să luăm cazul germanilor din România sau din Statele Unite. Primii, după mai multe secole, ceilalţi dintr-o perioadă nu prea îndepărtată, s-au stabilit în colonii pe teritorii unde statul german nu şi-a exercitat niciodată suveranitatea. În numele raţiunii şi al echităţii, oare nu ar trebui să pretindem ca ei să aleagă între chemarea sângelui şi glasul pământului? Am fi cu atât mai în drept să o facem cu cât ei posedă ceea ce evreii nu au, adică un teritoriu naţional condus după legi conform aspiraţiilor lor.

Am putea spune că Reich-ul nu este atât de vast încât să încapă toată lumea. Însă pretenţia de a-i primi pe toţi fiii săi emigranţi ar putea justifica cuceririle sale împinse tot mai departe de frontiere?

Atunci, nu văd de ce să nu-i obligăm pe nemţii din Germania să se înghesuie puţin dacă nu pot să trăiască despărţiţi de cei din exterior! S-ar putea, ori să fie de acord, ori să renunţe la altă pretenţie.

Ne apropiem de drama adevărată. Ideea de unitate germană, fiind influenţată din exterior şi întărită de politica absurdă şi criminală a

25

I

doi împăraţi francezi, a făcut din germani o rasă de sclavi, pentru care bucuria supremă este să se reunească într-o imensă turmă. Ei nu sunt capabili, precum în cazul canadienilor francezi, să-şi păstreze limba şi tradiţia în diferite contexte străine, fără să se întoarcă de fiecare dată spre Berlin pentru a primi aprobarea.

Francezii din Canada şi valonii din Belgia îl slujesc pe suveranul lor, ascultă cu toată inima pământul care-i hrăneşte şi nu recunosc decât un steag.

Prin ce aberaţie, germanii din România pot să numească *Vaterland* regatul danubian şi *Mutterland* al III-lea Reich al lui Hitler? Cum pot pretinde că-şi îndeplinesc obligaţiile faţă de unul şi faţă de celălalt? în acest argument, atitudinea lor echivocă şi imposibil de susţinut logic se alătură şi depăşeşte duplicitatea evreilor. Cu siguranţă, există o lipsă de sinceritate în voinţa de a fi în acelaşi timp

supus al regelui Carol şi protejat al „Führer”-ului, deoarece această situaţie reclamă drepturi şi impune obligaţii, iar unele nu pot fi compatibile cu celelalte. […].

1 martie. Ieri seara, am luat masa la Ministerul Afacerilor Externe. O altă invitaţie a mai fost adresată marţi, pentru Aliaţi şi pentru neutrii consideraţi că nu ar fi în termeni prea buni cu Germania. Nouchette, aflând de la soţia mea că noi nu eram printre aceştia, s-a indignat foarte tare că am fost puşi pe „lista neagră”. În ciuda eforturilor lui Blanche de-a o convinge de contrariu, ea a telefonat la Protocol pentru a rectifica această „eroare”. A primit răspunsul că era imposibil. Intervenţia sa ne-a mai „compromis” puţin. Nu mă alarmez prea tare, deoarece fiecare ştie de mult timp ceea ce gândesc. La dineul de joi, când am fost să-l salut pe Gafencu, mi-a strâns mâna aşa cum se obişnuieşte la înmormântare. […].

9 martie. Am pregătit câteva cuvinte pentru Nouchette, soţia ministrului de Externe:

„Această ţară aparţine celui care va cere mai mult, care va ţipa mai tare, dând cu pumnul în masă! Cu cât ameninţi mai tare, cu atât obţii mai mult. Singurii care nu obţin nimic, pentru că nu cer nimic, suntem noi, ceilalţi, stupizii de francezi!”

13 martie. Finlanda, pe care Aliaţii n-au ştiut să o ajute la timp, este silită să abandoneze lupta. Onoarea sa rămâne fără cusur.

26

Ruşinea se adresează întregii lumi civilizate care, recunoscând că se identifica cu soarta finlandezilor, cu apărarea civilizaţiei umane, nu a fost capabilă să traducă această convingere în acte eficiente.

Rolul cel mai odios l-au asumat scandinavii. Negând toate tradiţiile de solidaritate nordică, ei s-au pregătit să facă jocul Moscovei şi al Berlinului. Pentru a obţine un armistiţiu efemer, i-au sacrificat pe fraţii lor. Atitudinea lor a fost în acelaşi timp laşă şi imbecilă: au ales să-şi taie cu propriile lor mâini creanga pe care se susţineau.

În timp ce Stalin a început să obosească să-şi vadă mujicii ucişi de mii de soldaţi, de celălalt capăt, Hitler voia cu orice preţ să oprească un război care împiedica U.R.S.S.-ul să-i dea concursul de care avea nevoie. Iniţiativa a venit de la nordici. Reich-ul părea că nu se amestecă, însă a terorizat Suedia cu ameninţarea că o va ocupa dacă permite trecerea trupelor pregătite de Aliaţi să vină în ajutorul Finlandei. Ca urmare, suedezii nu numai că au cedat, ci au consimţit să

transmită guvernului de la Helsinki propunerile Moscovei. Şi, fără îndoială că au insistat să fie acceptate imediat. Stalin era încă foarte departe de a se simţi învingător. Dovadă sunt condiţiile puse de sovietici, care nu sunt chiar atât de grele în comparaţie cu cele din noiembrie 1939.

Se înţelege de la sine că viitorul Finlandei este legat de terminarea războiului. Nu mă îndoiesc deloc de posibilitatea de a afla mai târziu, aşa cum s-a întâmplat şi României după semnarea tratatului de la Bucureşti. Însă, până atunci Aliaţii suportă un mare eşec diplomatic şi o pierdere de prestigiu pe care doar câteva victorii militare extraordinare le-ar putea redresa. Neutrii înclină tot mai mult să se supună docil ordinelor de la Berlin. Germania va putea să se organizeze, să colonizeze U.R.S.S.-ul şi, dacă i se dă timp, va reuşi să transforme această masă inertă într-o uzină vastă de aprovizionare, sau într-o cazarmă imensă. Regimul stalinist, care era ameninţat cu ruina, va putea să-şi revină.

24 martie. Atena. În vara anului 1932, tatăl lui Motta mi-a spus confidenţial că în curând Consiliul federal1 avea în vedere să mă numească în postul de ministru al Elveţiei în România, Grecia şi

Reprezintă Guvernul, autoritatea executivă a Confederaţiei Elveţiene.

27

Iugoslavia. El a adăugat că acest post va prezenta un interes particular, deoarece îmi oferă ocazia să fac numeroase călătorii în cele trei ţări în care voi fi acreditat. După ce am fost numit, îmi tot repetam că voi putea merge în fiecare an în Grecia şi în Iugoslavia. La Belgrad n-am fost din octombrie 1934, când am asistat la funeraliile regelui Alexandru. Iar Atena nu am mai văzut-o din noiembrie-decembrie 1935, perioadă când regele George al II-lea şi-a redobândit regatul.

Departamentul politic i-a refuzat lui Motta timp de mai mulţi ani toate propunerile, invocând motive de limitare a cheltuielilor. Azi, pur şi simplu, cu o insolenţă brutală, acelaşi Departament s-a decis dintr-odată să-mi încredinţeze o nouă misiune în Grecia. O misiune mai puţin ademenitoare, deoarece consta într-o anchetă asupra gestiunii lui Ratz. Trebuia să verific dacă şi în ce măsură acuzaţiile aduse contra lui de anumiţi compatrioţi erau de reţinut. De asemenea, aveam să stabilesc relaţiile lui cu colonia elveţiană, cu guvernul grec, cu corpul diplomatic şi cu societatea ateniană.

Ne-am îmbarcat joi seara, la Constanța, pe vasul *Basarabia*, un pachebot cu motor de 10.000 de tone, confortabil și rapid. Vineri am făcut o escală scurtă la Istanbul. Am vizitat moscheea lui Soliman pe care n-am văzut-o până atunci. Am luat taxiul până la o veche incintă bizantină, de unde se putea descoperi întreaga panoramă a orașului. La dreapta, se găsea fostul Stambul, cu minarete, cupole și case de lemn cu rondouri de flori. În față, era Galata, Cornul de Aur și câteva vapoare. La dreapta, se zăreau Pera și Bosforul. Era o lumină lăptoasă, schimbătoare, asemănătoare celei din l'Île de France. Vremea era destul de rece. În oraș am întâlnit mai mulți soldați în uniforme de culoarea prafului, mai degrabă prost îmbrăcați, dar cu o alură de războinici. Toate muzeele au fost închise după război. Populația avea un aspect mizerabil. [...].

26 martie. Ieri am participat la un *Te Deum* la catedrala ortodoxă, în prezența regelui, a Diadoh-ului și a prințeselor Frederica și Caterina. Era prezentă Curtea, guvernul, corpul diplomatic, ofițeri, generali ai armatei și marinei. Liturghia a fost somptuoasă. Cântecele au ceva asemănător cu cele bizantine. În fața iconostasului, chiar lângă mitropolit și preoți ortodocși cu tiare aurite și vestimentație de brocart, se afla un trio ciudat: Arhiepiscopul

28

catolic în *cappa magna*; Rabinul Șef într-o robă neagră, purtând pe piept steaua lui David în aur; în fine, șeful Bisericii copte, un bătrân bărbos, îmbrăcat cu o dimie maro și cu un capișon pe cap. [...].

27 martie. Ieri, am luat ceaiul la Legația Angliei. Casa unde se găsea Legația a aparținut lui Venizelos. Acum nu mai valorează prea mult: este o locuință a noilor îmbogățiți, mare, greoaie și pretențioasă. Cealaltă, care astăzi este demolată, era mai frumoasă. Cu o arhitectură foarte simplă, evoca Grecia luptelor de independență. Ea ar fi putut să fie locuită de Byron. Vestibulul său este mare, rezonant și rece, are o scară dublă de marmură, o grădină mică, cu terase și coloane de o simplicitate nobilă. Cu toate acestea, actualii locatari au reușit să introducă în casa marelui aventurier cretan, opulența calmă a țării lor natale. În bucătărie, ceaiul este bineînțeles un ritual al vieții engleze. Sir Michael se declară satisfăcut de guvernul Metaxas.

28 martie. Am primit vizita a doi ambasadori (singurii care formează corpul diplomatic din Atena). Turcul, slăbuț, stilat, politicos și discret, vorbește cu o voce înăbușită pentru a-mi transmite cu

gravitate nişte lucruri nesemnificative. Românul, Radu Djuvara, pe care-l cunosc de mult timp, este un filfizon, plin de el, fastuos, făcând mare paradă de statutul lui actual, mândru să vorbească de ambasada „lui”, pe care a renovat-o de sus până jos. Germanofil convins, el se străduie să mă facă să cred contrariul. A rămas acelaşi băiat de treabă, vanitos, naiv, dar cu pretenţia de mare politician.

29 martie. În această dimineaţă am fost în audienţă la preşedintele Metaxas. Acest omuleţ durduliu nu are deloc aerul unui dictator. Nu mi s-a părut totuşi că este atât de „blajin” cum a apărut la Bucureşti, unde prezenţa soţiei sale dădea cuplului o aparenţă burgheză. Dacă m-aş raporta la aceste referinţe, Metaxas nu este, sau cel puţin nu mai este, omul Germaniei. El doreşte victoria rapidă a Aliaţilor, dar se teme că aceasta se profilează a fi lentă. După părerea lui, există două mijloace de a o accelera: declanşarea unei revoluţii la nemţi acasă, ori atacarea U.R.S.S.-ului. În ce priveşte prima, crede că este aleatorie (cel puţin pe moment). Cea de-a doua va fi mai eficientă. Grecia nu se crede ameninţată de nimeni.

29

2 aprilie. Azi dimineaţă, am fost primit de rege. M-a reţinut mai mult de o oră. Acest timid prinde curaj când se simte în siguranţă. Trebuie spus că i-am inspirat un sentiment de siguranţă, căci a abordat tot felul de subiecte, cu o sinceritate şi chiar cu o imprudenţă extraordinară. Dacă „Führer”-ul şi amicii săi mai mici ar afla ce se spune despre ei, cu siguranţă că Adolf ar face o criză de nervi, fie rupând câteva scaune, fie vărsând torente de lacrimi.

Cu certitudine, regele George al II-lea nu are anvergura regelui Alexandru al Iugoslaviei. Însă, dacă el nu are pasiunea meseriei sale (şi aceasta se înţelege din experienţele pe care le-a avut), cel puţin are respectul pentru ea: să o exercite cu o conştiinţă şi cu un devotament de admirat.

3 aprilie. Ieri am luat masa la Legaţia Ungariei. Printre invitaţi, se aflau ministrul Germaniei şi prinţul Erbach, Alteţa Serenissimă. Acesta din urmă nu poartă insigna nazistă. Am spune că este destul de moderat faţă de regimul hitlerist. Soţia sa, de origine maghiară, este considerată mult mai nazistă decât el. Bineînţeles, nu am suflat niciun cuvânt despre război. Ceilalţi invitaţi erau unguri şi greci. Propunerile primilor mi-au adus brusc aminte că megalomania maghiarilor este incurabilă şi lipsa lor de bun-simţ era cu adevărat congenitală. În

privinţa grecilor, i-am găsit prudenţi precum Ulysse.

4 aprilie. Ataşatul militar britanic, colonelul Blunt, şi soţia lui sunt nişte oameni fermecători, glumeţi, care spun ceea ce gândesc fără să aibă gânduri ascunse. Ieri, ne-au condus la vila *Psychico* să bem o şampanie ca apetitiv. [...]. După ce am plecat de la ei, am fost să luăm prânzul la ministrul Olandei, care este născut la Vevey şi i este căsătorit cu o româncă. Este un mediu simpatic. Seara, a fost un dineu somptuos la ambasadorul Djuvara, prezidat de bătrâna contesă Capo d'Istria.

5 aprilie. Liniştea fiind restabilită în colonia elveţiană din Atena, misiunea mea a luat sfârşit. La prânz, ne-am îmbarcat în portul Pireu, pe vasul *Transilvania*, care era „*sister ship*" *2* al vasului *Basarabia*.

2 Vasul-soră.

Printre pasageri se află doctorul Nussbaum, care se întorcea împreună cu noi la Bucureşti şi ataşatul de presă, Cuza-Mota, de la ambasada României din Grecia. [...].

9 aprilie. [...] Duminică dimineaţă, am ajuns la Bucureşti pe o furtună de zăpadă.

11 aprilie. Am fost invitaţi *la Capşa* de către doctorul Nussbaum. Speră să ne regăsească tot aici şi peste trei luni. La urma urmelor, va mai exista atunci România3? în iulie, unde ne vom găsi oare?

Se pare că nemţii au dat de bucluc în Norvegia, cel puţin din punct de vedere naval. Să sperăm că înfrângerea flotei lor va fi însoţită de una terestră şi că aceste fapte vor da curaj românilor. [...].

27 aprilie. Alaltăieri, am luat masa la Mihai Ralea, ministrul Muncii. Mai erau prezenţi, în uniforma „Frontului", preşedintele Consiliului şi miniştrii de la Interne şi de la Sănătate Publică. Mi s-a părut că Tătărescu este din ce în ce mai îngrijorat. Ghelmegeanu se străduie să pară vesel şi sigur pe el, dar nu reuşeşte întotdeauna. Am admirat convingerea şi curajul lui Ralea, care nu a fost stânjenit de prezenţa lui Ghigi, ministrul Italiei, pentru a proclama încrederea lui în victoria Aliaţilor şi într-o civilizaţie umanistă. Ralea este un adevărat cartezian. Precum bietul A. Călinescu, el refuză să creadă în mituri. Căci, „mitomanii" l-au ucis pe şeful şi prietenul său. Cu toate acestea, continuă să rămână pe aceleaşi poziţii. [...].

1 mai. În zilele acestea de sărbătoare (Pastile ortodox), am lucrat să termin, în fine, articolul despre Henry Spiess. De asemenea,

am trimis rapoarte4 la Berna asupra „politicii de frică” şi asupra „jocului

3 René de Weck transmite la Berna concluziile pe care le trage din conversaţia cu Nussbaum, şi anume că România face o «politică a fricii», caracterizată prin reconcilierea cu Garda de Fier şi sancţionarea opoziţiei ţărăniste şi liberale. *Rapport politique no. 17*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

4 René de Weck analizează politica regelui Carol al II-lea de a contrabalansa sprijinul acordat legionarilor cu măsuri susceptibile să încurajeze opoziţia liberală şi ţărănistă. El estimează că pentru o ţară neutră această balanţă este indispensabilă, însă că anumite oscilări bruşte implică serioase riscuri pentru ţară. *Rapport no. 20*, Le jeu de bascule. A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

31

de basculă” care, pentru moment, caracterizează situaţia internă şi I externă a României.

2 mai. Am avut o conversaţie cu Steinhardt, ambasadorul american în U.R.S.S. El nu crede în comunismul lui Stalin, pe care-l consideră un moştenitor al ţarilor ruşi, preocupat mai ales să obţină puterea şi, dacă este posibil, să-şi mărească imperiul. Toată politica sovietică este dictată de teama faţă de nemţi. […].

3 mai. De câtva timp, lucrurile merg prost pentru Aliaţi în Norvegia. Germanii deţin cel puţin două treimi din ţară. Sudul şi” centrul, până pe înălţimea portului Trondyheim, par să fie în mâinile lor. Fără îndoială, englezii folosesc metoda „detaşamentelor mici”, aşa cum fac întotdeauna atunci când încep o campanie. Generalul Carton de Wiart, care le comandă, pare a fi un om de un curaj nebun, dar cu minte puţină. Se spune că primele contingente nici n-au debarcat bine până când le-a şi lansat în luptă fără să mai aştepte întăriri şi material care poate i-ar fi asigurat victoria. Asemenea imprudenţe sunt greu de reparat. […].

7 mai. În această seară, am avut câteva clipe de emoţii. O telegramă cifrată de la Berna mă anunţă că, dintr-o sursă diplomatică, Germania s-ar fi decis să ocupe România. Mi se cere să verific dacă acest raport are o bază reală. Fug la Gafencu. El nu ştie nimic, în afară de faptul că tocmai a avut o conversaţie cu ministrul Reich-ului. Fabricius a încercat să-l facă să creadă în povestea unei conversaţii telefonice Chamberlain-Reynaud privind intrarea în scenă cât de

curând a armatei lui Weygand. L-am mai întrebat dacă Aliaţii n-au încercat să-i atragă pe români în jocul lor, cu voie sau fără voie. Gafencu a răspuns că nu a fost supus la nicio presiune franco-britanică. El voia să cunoască sursa exactă a informaţiei de care i-am vorbit.

10 mai. În această dimineaţă, de ziua sărbătorii naţionale a României, mă pregăteam să plec într-o uniformă specială la Palatul regal, unde se petrecea defilarea tradiţională a trupelor. În acea clipă, Zuber, colaboratorul meu, căruia îi cunosc sentimentele germanofile, mă întreabă dacă am aflat „marea noutate".

„Nu", i-am răspuns, „despre ce este vorba?"

Atunci, cu o voce joasă, cu un surâs misterios şi în acelaşi timp jenat, el articulează: „Invazia Olandei, Belgiei şi a Luxembourgului". În aceste zile, au circulat multe zvonuri false. Ezit să cred că ar fi adevărat. Odată ajuns la tribuna regală, îmi dau seama că aşa este: vorbele colegilor mei, absenţa reprezentanţilor Belgiei şi Olandei nu lăsau nicio îndoială.

11 mai. Gafencu mi-a spus ieri:

„În noaptea aceasta, am primit o telegramă de la Crutzescu în care se spunea: la Berlin, toată lumea vorbeşte de o invazie apropiată a României. Am concluzionat că victimele vor fi Ţările de Jos şi

Belgia".

Raţionamentul său nu era greşit.

Nu mai era nevoie să întrebe de unde veneau zvonurile de la

Berna. [...].

19 mai. Ah! Nu va mai trebui să exclamăm: „Ce război ciudat!" Până acum, trupele naziste, asemeni unui crab, au încleştat toată Europa centrală, au bătut Polonia, au ocupat Danemarca fără rezistenţă, au invadat două treimi din Norvegia, au scos Olanda de pe câmpul de luptă în patru zile şi au pustiit Belgia, care s-a opus cu eroism. Astăzi, Germania monstruoasă a lui Hitler s-a pus pe drum spre Franţa.

O voce neutră la postul de Radio *Bucureşti* turuie cu emoţie depeşe de pretutindeni. Ştirile din Franţa şi din Anglia sunt aproape întotdeauna bruiate de inamici. Trăim în angoasă, obsedaţi de viziuni de coşmar. Dumnezeule mare! Nu puteţi să doriţi, nu veţi permite realizarea unui plan criminal, stigmatizat şi condamnat de Vicarul Vostru de la Roma. [...].

22 mai. Ieri a trebuit să luăm masa cu ministrul Muncii şi cu

doamna Ralea, cu ministrul Sănătăţii şi cu doamna Hortolomei, cu ministrul Bulgariei împreună cu soţia sa, englezoaică, bănuită că ar fi germanofilă, cu căpitanul de vas Vazelkes, cu ataşatul naval al Franţei, cu nevasta şi fiica lor, cu colonelul MacNab, cu ataşatul militar al Marii Britanii şi cu soţia lui, cu comandantul Dam, cu Kosta Pavlovici, secretar la ambasada iugoslavă şi alţii.

Invitaţiile au fost trimise înaintea invaziei Olandei şi Belgiei. În momentul în care masa se desfăşura, germanii au ocupat deja

32

33

Aarras, Amiens şi Abbeville. Niciun conviv nu părea să se îndoiască de acest lucru. Din contra, toată lumea era sub impresia câtorva ştiri liniştitoare apărute în ziarele de astăzi. Nu mult după plecarea invitaţilor noştri, am aflat adevărul gol-goluţ din discursul lui Reynaud. Am simţit cum mi se pune un nod în gât. Toată speranţa noastră este acum în mâinile lui Weygand. Oare va reuşi să salveze armata anglo-franco-belgiană din Nord care, înaintând spre Belgia şi Franţa şi având în spate marea, este supusă la o dublă presiune germană, atât dinspre est cât şi dinspre sud? Dacă el nu ar fi intervenit, războiul ar fi fost pierdut. Şi cu certitudine, războiul va fi pierdut de germani în cel mai scurt timp posibil dacă ei nu câştigă lupta în care s-au angajat. Şi chiar dacă ar câştiga această luptă, ei tot nu vor fi învingători în război. Mussolini, dacă ar fi fost absolut sigur de victoria lui Hitler, s-ar fi călugărit deja. [...].

28 mai. Este o catastrofă: după 28 de zile de luptă, regele Belgiei capitulează în plină campanie, abandonându-i în voia sorţii pe cei care l-au chemat în ajutor. Regele Albert trebuie că s-a răsucit în mormânt. Fără îndoială că într-o zi se vor afla circumstanţele care l-au determinat pe regele Leopold al III-lea să pângărească memoria tatălui său. Pentru moment, cele mai aiurite presupuneri circulă în voie. Este inutil să zăboveşti asupra lor. Un lucru este sigur, că lovitura este groaznică pentru Aliaţi. Este una dintre cele mai grele lovituri pe care Aliaţii le-au suferit de la începutul războiului. Dar au să reziste!

2 iunie. Ameninţarea italienilor creşte. Ce mai aşteaptă să consume foarte repede agresiunea cea mai ruşinoasă din toate timpurile? Situaţia creată de „victoriile” prietenilor lor nu li se pare destul de strălucitoare şi de sigură. Bietul popor liniştit, pe care o bandă de turbaţi vor să îl arunce cu toată forţa în război, pentru a

participa la ceea ce Mussolini şi ai săi consideră că ar fi o vânătoare, însă Franţa nu este în situaţia cerbului din pădure încolţit de lupi. Ea împreună cu Marea Britanie sunt încă nişte războinici în picioare, pe care Fortuna i-a trădat pentru un timp, dar care vor învinge!

3 iunie. După înfrângerea regelui Leopold al III-lea, nemţii nu mai conteneau să spună în gura mare: „Nimicirea sau capitularea armatelor franco-britanice din Nord nu mai este decât o chestiune de ore”. Or, de trei săptămâni, portul Dunkerque a rezistat la toate atacurile. Trupele aliate au operat o retragere extraordinară, provocând inamicilor pierderi enorme. Patru cincimi din efectivul abandonat de regele Belgiei sunt deja salvate. Dunkerque va rezista până când operaţiunea de salvare de către flotă şi protejată de aviaţie va lua sfârşit. Germanii nu sunt încă la Londra şi nici la Paris. Chiar dacă ar ajunge acolo, tot nu vor avea victoria. […].

9 iunie. Ieri am fost cu Blanche la cinematograful *Trianon*. Am văzut filmul francez *Occidentul*, după un roman de Kistermackers. Este respingător! în timp ce se afla în permisie la Paris, un ofiţer de marină întâlneşte o studentă marocană, care, pentru a supravieţui, este nevoită să danseze într-un local de noapte. Tânăra îi devine amantă şi după un timp o duce în Maroc. Fata simte o reală mulţumire sufletească revenind în ţara sa. Numai că prietenii ei arabi o conving că sătenii şi părinţii săi au fost masacraţi de marinarii francezi, conduşi de amantul ei, şi că aceştia s-au comportat ca nişte sălbatici. În realitate, criminalii erau nişte hoţi pe care ofiţerul şi oamenii lui i-au pedepsit. Însă tânăra nu află lucrul acesta decât la sfârşit, după numeroase peripeţii în cursul cărora ofiţerul şi marinarii francezi apăreau ca nişte bandiţi sau hoţi. Un tânăr locotenent este gata să dezerteze pentru a fugi cu amanta şefului său. Acesta pare că-şi pierde cumpătul când îi apare în drum o femeie. După aceea, au fost proiectate nişte filme propagandistice germane de război, în care nemţii îşi omagiau armata şi marina cu o vigoare impresionantă. Contrastul era atât de copleşitor încât nu m-am putut abţine să-l conving pe comandantul Vazkelos, ataşatul naval al Franţei, să oprească proiecţia filmului *Occidentul* la Bucureşti. Se pare că a înţeles. Va şti oare cum să reacţioneze? Cred că va trece la acţiune, mai ales dacă aceasta depinde numai de el. Cu siguranţă că nu poate face mare lucru de unul singur. Dar ceilalţi, ce vor face!

În aceste zile de angoasă, când m-am luptat ore în şir cu

insomnia, mă trezesc într-o dimineaţă dintr-un somn greu, [...] şi încep să citesc cartea Sabinei Cantacuzino, *Războiul*. Sora lui Ionel, Vintilă şi Dinu Brătianu, Sabina Cantacuzino, care trebuie să aibă astăzi cam 65 de ani, este o femeie micuţă, cu părul alb, fragilă, dar cu un caracter energic, înzestrată cu o vivacitate şi cu o energie considerabile. Ea a avut întotdeauna ceea ce se poate numi „îndrăzneală".

34

Fără pretenţie de a face literatură, cartea sa evocă situaţia din România în timpul celuilalt război. Este reconfortant, deoarece aduce dovada că o femeie, singură în ţara sa ocupată de inamic, poate să-şi păstreze până la sfârşit curajul intact şi speranţa tenace. Sabina nu a cedat nicio secundă. Calitatea ei de soră a unui om de stat care a decis intrarea României în război alături de Aliaţi o expunea la cele mai odioase persecuţii, dar ea nu a încetat să le ţină piept. Rezistenţa ei nu a fost diminuată nici de numeroasele supărări, nici de solicitările neobrăzate ale unor români care s-au raliat invadatorului. Internată la o mănăstire de femei, *Pasărea*, ea a ţinut mereu vie credinţa patriotică în rândul maicilor şi călugărilor de acolo. Apoi, nemţii i-au permis să se întoarcă la Bucureşti, unde a continuat să-i combată. În ciuda cenzurii, a propagandei inamice şi a defetismului din jur, ea reuşea întotdeauna să găsească în ştirile care-i parveneau, în informaţiile pe care le culegea, destule motive de speranţă. Nici pacea de la Buftea nu a descurajat-o. Amintirile sale sunt, pentru timpurile grave de acum şi poate chiar mai grave şi mai dureroase mai târziu, o binefacere cordială. În timp ce atâţia oameni îşi abandonează idealurile, ea rămâne ceea ce a fost întotdeauna: o bună româncă şi încrezătoare în geniul Franţei.

10 iunie. Este îngrijorător! Crima cea mai mare din istorie a fost consumată: transformând sentimentele profunde ale poporului său în violenţă, Mussolini încearcă să înjunghie Franţa pe la spate, care este asaltată de Hitler şi luptă eroic contra unui inamic superior în număr şi în dotare militară. „Ducele" a declarat că nu se va atinge de Elveţia. Însă ce valoare poţi da vorbelor unui bandit? „Führer"-ul, complicele său, a promis belgienilor şi olandezilor că va respecta neutralitatea lor. Se ştie cum s-a ţinut de cuvânt!

Nu-i nimic, ceasul dreptăţii va suna! [...].

19 iunie. Sunt cetăţeanul unei ţări neutre şi ministrul Elveţiei în România. Fără îndoială, gândul că ţara mea va scăpa de război,

deoarece luptele care se duc în jurul ei se vor opri, ar trebui să-mi aducă o consolare. În zadar mi-am repetat acest lucru: durerea mea nu s-a alinat deloc. O Elveţie încercuită de Germania şi de Italia victorioasă, o Elveţie pe care nimeni nu o va putea ajuta să se apere, va mai fi încă tara mea? Cei doi oameni care mai tin încă în mâinile lor soarta Franţei pot, dacă doresc, să dezmembreze Elveţia după bunul lor plac. Am impresia că viaţa mea proprie depinde de ei. Dar nu se va întâmpla aşa ceva! Forţa nu va învinge Spiritul!

20 iunie. Nu sunt francez, cel puţin în sensul politic şi geografic al cuvântului. Totuşi, dezastrul Franţei mă doare ca şi cum mi s-ar fi dat o palmă de umilire personală. Mă copleşeşte şi mă enervează. Chiar şi în ciuda evidenţei, nu-mi vine să cred. Nu pot să nu mă gândesc că ţara care se numeşte Franţa nu are dreptul să mărturisească faptul că este înfrântă. Dacă o face, îşi va trăda trecutul, îşi va compromite viitorul şi va da o lecţie groaznică tuturor celor care au crezut, sau care mai vor să creadă în misiunea ei istorică.

21 iunie. De acum înainte, Anglia rămâne singura noastră speranţă de salvare.

Dacă i-ar fi fost dat un nou Nelson pentru ca noi să putem trăi din nou.

Şi, la urma urmelor, mai este şi generalul de Gaulle. […].

27 iunie. Ieri seară, la Moscova, Molotov i-a remis lui Davidescu un ultimatum: în 24 de ore să accepte să restituie U.R.S.S.-ului Basarabia, adăugând la aceasta şi Nordul Bucovinei, înstrăinate timp de 22 de ani şi care reprezintă „interesele” capitalei sovietice. Românii vor să-l cheme pe „Führer” şi pe „Duce” să le vină în ajutor; însă aceştia îi vor lăsa cu răceală să cedeze5. Aceasta nu va împiedica România, fără îndoială, să se livreze cu totul puterilor Axei în speranţa, probabil falsă, că ele o vor proteja contra unei noi presiuni sovietice şi contra revendicărilor din partea Ungariei şi Bulgariei6. „România Mare” şi-a trăit traiul. Înfrângerea Franţei a ucis-o.

5 René de Weck notează că guvernul de la Bucureşti se abandonează iluziei că va putea recupera mai târziu aceste teritorii cedate Uniunii Sovietice, aşa cum au declarat României Hitler şi Mussolini. Acest fapt este o tactică a Germaniei de a veni în ajutorul ţărilor danubiene, pentru a avea motiv să le reducă la statutul de „protejate”. *Rapport politique no. 33*, A.F.B., fond E 23 (X), Bucureşti, rola 46.

6 Ministrul italian al Afacerilor Externe folosea următorii termeni în *Jurnalul* său: „Trebuie cu orice preţ evitat în Balcani un conflict care ne-ar priva de resursele lor economice. Din partea noastră, noi vom împiedica Ungaria şi Bulgaria să reacţioneze”. (Neuchitel, Ed. La Baconniere, 1946, vol. I, p. 269.)

36

37

29 iunie. Primii fugari din Colonia elveţiană din Şabag (Basarabia) au ajuns astăzi în Bucureşti.

Am reuşit să-i alertez de noua situaţie prin telegrame cifrate, cu câteva ore înainte de sosirea trupelor sovietice. Ar fi putut să plece toţi, însă mulţi au tergiversat. Sper că, mai târziu, când liniştea se va restabili, voi putea să-i ajut să treacă în Vechiul Regat. Voi încerca să-i regrupez şi să le găsesc un loc de şedere, unde să poată să-şi continue existenţa lor de viticultori şi de agricultori7.

6 iulie. Este posibil să cunoaştem şi noi ocupaţia nemţească. Se înţelege de la sine, o ocupaţie paşnică, din moment ce România capitulează fără luptă. Tristă este soarta ţării! După moartea lui Călinescu, şansa ei a fost pierdută deoarece a fost livrată politicii de frică. Poate trebuie spus că, încă din 1936, Anglia şi Franţa au pregătit triumful lui Hitler prin slăbiciunile şi prin lipsa lor de a prevedea ce se va întâmpla.

Patrioţii români simt, asemeni mie, că doar o victorie britanică ar putea să redreseze viitorul.

7 iulie. Dar Elveţia ce face? Până în prezent, ea nu a acceptat să adore zeii falşi. Un jurnal spaniol comunică afirmaţia unui corespondent de la Berlin, că noua orientare a politicii româneşti este primită în Germania cu o satisfacţie cu atât mai vie cu cât ea contrastează cu atitudinea Elveţiei, „care nu a înţeles încă acelaşi lucru şi faţă de care Germania se arată foarte iritată”. Îndrăznesc să cred că ţara mea va continua până la sfârşit să se arate demnă de acest certificat de bună conduită. Injuriile celor răi îi onorează pe cei care le suportă. […].

14 iulie. Astăzi, la Londra, generalul de Gaulle, amiralul Muselier şi legionarii lui au salvat onoarea Franţei.

Vocea de la postul de radio francez din Londra este singura lecţie de curaj, singura expresie de adevăr şi unica sursă de speranţă care ne mai rămâne.

7 O parte din membrii coloniei din Şabag s-au întors în Elveţia, alţii s-au declarat de naţionalitate germană şi au fost repatriaţi în Germania; în fine, un alt grup a rămas în România. Pentru acesta din urmă, s-a organizat o nouă colonie elveţiană în Dobrogea, la Cernavodă.

38

Trăiască „rebelii” care nu se tem de tunetele guvernului de la Vichy. [...].

23 iulie. La începutul războiului, primeam de la ambasada Franţei un buletin cotidian, al cărui optimism, pe atunci reconfortant, a făcut să apară acum şi mai dureroasă prăbuşirea Franţei.

Cu destul de mult timp în urmă, înainte de ziua fatală de 10 mai 1940, când a început ofensiva germană, cabinetul de la Bucureşti a cerut misiunilor diplomatice ale puterilor beligerante să renunţe să mai răspândească în public foile lor speciale de informaţie. Englezii şi francezii s-au supus. Mă îndoiesc tare dacă germanii au făcut acest lucru. Nu mă pot pronunţa, deoarece încă de la început ei mi-au făcut onoarea să mă considere prea încăpăţânat încât să merit să-şi risipească cerneala şi hârtia cu mine.

De câtva timp, Sir Reginald Hoare, ministrul Marii Britanii, îmi trimite în fiecare zi „London News Bulletin” şi un „British Information Bulletin”. Îmi sunt trimise într-un plic închis, pe numele meu. Guvernul român nu-l va putea împiedica să trimită scrisori personale amicilor lui. Deoarece presa din Bucureşti nu publică decât informaţii din surse germane, ziarul lui Sir Reginald îmi este foarte preţios. El animează văpaia de speranţă din sufletul meu. *God save the King and the empir*ez.

28 iulie. Ei bine, trebuie să recunoaştem: Germania a aliniat mai multe avioane, tancuri, camioane şi soldaţi decât posedă armata franceză. Într-adevăr, comandamentul german a fost superior lui Gamelin şi acoliţilor săi, fideli unor concepţii şi metode perimate. Da, tancurile lui Göring au rezistat mai bine la proba focului decât cele de la *Renault*, tehnica germană a învins tehnica franceză. Da, spionii Reich-ului, *„a cincea coloană” 9*, presa, radioul lui Goebbels, agenţii lui Ribbentrop au muncit mai eficace decât adversarii lor. Da, temporar Franţa este scoasă din luptă, din motive care sunt în cea

8 „Trăiască Regele şi Imperiul!”

9 în ce priveşte situaţia din România, de Weck notează: „Cu siguranţă că cea de-a «cincea coloană» nu a fost niciodată, în România,

atât de primejdioasă ca în prezent şi că teama de a irita anumite puteri paralizează într-o mare măsură apărarea ţării”. *Rapport poiuique no. 26*, La cinquième colonne, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

39

mai mare parte de inamicul să-l poată manevra uşor. Hitler a reuşit să-i aţâţe contra Angliei pe aceşti bătrâni odinioară glorioşi şi pe aceşti politicieni manevrabili, a căror curtoazie îi inspiră doar dispreţ. Mai mult, poate că Hitler a convins milioane de francezi căci au fost înşelaţi de perfidia lui Albion.

Şi după asta ce va mai urma?

Ar trebui ca elita franceză să deplângă soarta ţării? Nu-mi vine să cred unde a ajuns. Cauza nu este pierdută atâta vreme cât elita conducătoare va fi capabilă să distingă adevărul de minciună.

Forţa nu înseamnă totul. Ne putem imagina că Berlinul va rupe în bucăţi Franţa, o va smulge pentru totdeauna din poziţia ei de mare putere. Nu se va ajunge până aici dacă francezii nu se vor lăsa. Dacă îşi menţin abilitatea raţională, atunci voinţa lor, care este momentan moleşită de experienţele teribile, va putea din nou să-şi arate energia. Dacă am admite că toate forţele conjugate din Imperiul Britanic vor rămâne incapabile să o elibereze, conştiinţa umană nu va putea admite niciodată căderea Franţei. Trebuie ca francezii să înţeleagă acest lucru: să ştie să aibă răbdare şi că nu trebuie să scape ocazia favorabilă. Românii au ştiut foarte bine ce trebuiau să facă în 1918. Nu se poate crede că francezii se vor arăta incapabili!

2 august. Ieri, cu ocazia Zilei naţionale, am prezidat o mare reuniune a coloniei noastre în noua *Maison Suisse10* din Bucureşti, ale cărei instalaţii nu sunt încă terminate. Datorită circumstanţelor, programul acestei solemnităţi a trebuit să fie redus la esenţial şi

10 Colonia elveţiană din Bucureşti obişnuia să organizeze în fiecare an ziua naţională a Elveţiei de 1 august. În lipsa unui sediu, acest moment era petrecut într-un restaurant din Capitală. În 1938, organizaţia (*Euvre des Suisses de L'Étranger* trimite la Bucureşti o subvenţie de 10.000 de franci vizând cumpărarea unei proprietăţi pentru amenajarea unui sediu propriu al elveţienilor de aici. Pe lângă această sumă, elveţienii au mai organizat, în 1939, o colectă de fonduri cu ocazia sărbătorii tirului organizată de Societatea Elveţiană de Radiodifuziune din Bucureşti, cu sprijinul ministrului de Interne, Armand Călinescu. Aşa se face că *Maison Suisse* a fost inaugurată în

1940, pe strada Plantelor nr. 21, şi cuprindea: o grădină, o sală mare pentru adunări şi conferinţe, o bibliotecă, un bar, o sală rezervată pentru doamne (reuniuni de croitorie şi de tricotaj) şi o sală pentru jocul naţional de jass.

40

degajat de tot ce ne-ar fi putut da un aer de bucurie, adică de indiferenţă sau de sfidare faţă de doliul naţiunii române.

Am vorbit pe tema libertăţii. I-am îndemnat pe compatrioţii mei să nu uite niciodată că libertăţile şi, mai ales, cele ale spiritului, sunt raţiunile de a fi ale patriei noastre. Le-am spus: „Statul, la noi, nu este o divinitate infailibilă, care să dicteze legile unor sclavi brutalizaţi de teroare sau pierduţi în adoraţie. El reprezintă o casă pe care noi înşine am construit-o pe măsura noastră, pentru a trăi împreună în fraternitate. Şi o iubim pentru că fiecare dintre noi are sentimentul că a muncit la ea să o facă mai solidă, mai frumoasă, mai primitoare”.

I-am avertizat contra celor care-i sfătuiesc să distrugă cu orice preţ această casă veche pentru a construi din temelii una nouă. Am încheiat strigând: „Trăiască Elveţia liberă!” [...].

12 august. Ieri am luat masa la Predeal, la colegul meu american, Günther. Stă într-o cabană foarte confortabilă. Este o atmosferă cordială, marcată de o comunitate de sentimente şi de speranţe. După-amiază, a venit în vizită ataşatul militar al Italiei cu soţia lui, care locuiesc în apropiere. Evită pe cât posibil să vorbească de război şi lasă impresia că se distrează cu câinii de acasă, care sunt într-adevăr frumoşi. Mai târziu au sosit ambasadorul Poloniei şi ministrul Belgiei cu nevestele. În mod vizibil, italianul se simte jenat. Abandonează pălăvrăgeala, se trage deoparte şi realizează că aparţine unei alte lumi cu care ceilalţi nu au nimic în comun. Curând după aceea, a luat-o din loc.

16 august. Ziua de ieri am petrecut-o la Sinaia. Era o vreme cenuşie. Familia Ralea, la care am fost, este simpatică. El, doctor în litere la Sorbonna, era unul dintre amicii buni ai lui A. Călinescu, care era văr prin alianţă cu soţia lui. Este un cartezian care nu crede în mituri. El a fost ministrul Muncii în guvernul care a demisionat în 4 iulie anul acesta, pentru a ceda locul cabinetului Gigurtu. S-a arătat întristat de tot ce se petrece în ţara sa şi prevede chiar o înrăutăţire a situaţiei. În ce priveşte prezentul şi viitorul Europei, familia Ralea gândeşte ca şi noi: ei aparţin, de la bucătărie la filosofie, aceleiaşi

civilizaţii, de la care aşteaptă, cu aceeaşi încredere, triumful final.

41

20 august. Este o zi mare pentru Anglia! Din 11 august, aviaţia germană lansează zilnic atacuri crâncene care sunt respinse. Londra declară că pierderile inamice sunt de patru sau cinci ori mai mari decât cele britanice. Atacurile lui Göring nu împiedică *Royal Air Forceu* să bombardeze în fiecare noapte Germania şi să ajungă adesea până în Italia. Comunicatele de la postul de radio englez şi postul Français *libres*, care utilizează microfoanele de la *B.B.C.*, fac dovada, chiar prin tonalitatea vocii, unui moral extraordinar. Transmit o emoţie care nu înşală asupra mesajului. Adesea vedeam speranţele năruindu-se, dar în cugetul nostru le simţeam din zi în zi mai profunde. Se poate ca istoricii de mâine să atribuie evenimentelor acestor ultime zile o importanţă comparabilă cu bătălia de la Trafalgar. În orice caz, Hitler, care se flata că va dicta pacea englezilor, cel mai târziu pe 15 august, sub cupola palatului Westminster, începe să-şi piardă încrederea. El vorbeşte acum de un „război de uzură”. Pretinde că va bloca la rândul său Anglia. „Grija mea cea mai mare este să hrănesc în iarna următoare o sută de milioane de germani, care ar putea muri de foame!”

25 august. Încă o săptămână de victorie pentru Anglia. Zilele încep să scadă. De acum înainte, timpul va fi mai puţin propice marilor atacuri aeriene. Furtunile datorate echinocţiului îi vor ajuta pe englezi să se apere contra unei debarcări. Toamna şi iarna, vor fi protejaţi de ceaţă. În acest timp, potenţialul lor de război şi cel al Imperiului va creşte. Raidurile efectuate de R.A.F. asupra Germaniei se vor multiplica. Anul viitor, este posibil ca Statele Unite şi U.R.S.S. să intre în război. [...].

29 august. Să asistăm acum la această fărâmiţare care va fi fără precedent: Imperiul francez reanimează treptat metropola sa, copleşită de trădare şi de înfrângere. Oare Africa neagră ar putea salva Franţa? Colonia Ciad, apoi Camerun, altă dată german, urmat de Brazzaville, capitala Africii orientale franceze, tocmai şi-au proclamat ralierea lor la cauza Franţei şi a generalului de Gaulle. Alte pământuri africane poate le vor urma. De astăzi, războiul sfânt domneşte în centrul Africii, pe vaste teritorii franceze care unesc

11 Forţele Aeriene Regale britanice.

42

Nigeria britanică de Sudanul anglo-egiptean. Libia italiană este

ameninţată la frontiera sa sudică de către un inamic pe care „Ducele” îl credea în afara luptei. De asemenea, poziţia Congo-ului belgian este fortificată contra acţiunilor posibile ale lui Hitler şi Mussolini. Legătura terestră a Aliaţilor de la Atlantic la Marea Roşie este restabilită. Guvernul de la Vichy poate să destituie guvernanţii şi ofiţerii „rebeli”: aceşti oameni curajoşi care au îndrăznit să ridice steagul sunt închişi pentru laşitate şi pentru complicitate cu Roma şi Berlin!

1 septembrie. După ce au cedat Basarabia şi Bucovina de Nord lui Stalin, fără să recurgă la violenţă, apoi, Dobrogea de Sud, abandonată Bulgariei, care a fost cerută cu o oarecare politeţe, românii pierd astăzi jumătate din Transilvania, restituită „marii mutilate” prin „arbitrajul 12” lui Ribbentrop şi Ciano.

Aceste experienţe ale României, acumulate în două luni, se datoresc în exclusivitate politicii lui Hitler, succeselor militare ale Germaniei şi căderii Franţei.

Raportat la Anschluss-ul Austriei, la dispariţia Cehoslovaciei, apoi a Poloniei, la armistiţiul „abominabil” de la Compiègne, Carol al II-lea poseda încă tot regatul moştenit de la tatăl său.

Pentru a da o explicaţie şi a se scuza de această serie de dezastre care copleşeau ţara, guvernanţii din Bucureşti au spus că: „Predecesorii noştri nu au ştiut să prevadă şi nici măcar să perceapă ce se petrecea în Europa. Necazul nostru este că am aşteptat prea mult pentru a respinge amiciţia franco-britanică, pentru a o înlocui cu prietenia germano-italiană. Noii noştri prieteni nu au putut să ne admită în societatea lor decât cu anumite condiţii, care au fost în realitate foarte dureroase. Noi nu trebuie să le fim mai puţin recunoscători pentru protecţia lor generoasă”. Or, adevărul este că România a ajuns în această situaţie pentru că a practicat, de cel puţin doi ani, politica fricii. Ştiu bine că „marile democraţii” din Occident nu au reacţionat împotriva mai multor evenimente condamnabile.

12 René de Weck consideră acest dictat impus României drept o monstruozitate din punct de vedere etnic, deoarece livrează ungurilor aproape un milion şi jumătate de români”. *Rapport polilique no. 44*, Le „Diktat” de Vienne, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

1

43

precum: insurecţia armatei germane, în 1935, pătrunderea ei în zona rhenană, în 1936, Anschluss-ul, mutilarea şi apoi asasinarea

Cehoslovaciei. Cu certitudine, ele s-au înşelat. Însă, ţările balcanice, cele mai ameninţate de toate aceste lovituri de forţă, ce au făcut pentru a se apăra'? Ce au făcut contra agresiunii Poloniei? Ce au făcut pentru a regla ele însele litigiile vechi, pentru a crea un front unic contra germanilor şi sovieticilor? Doar turcii au reacţionat. Românii nu au avut decât pretenţii.

7 septembrie. În ziua de marţi, 3 septembrie, toată România a manifestat contra arbitrajului de la Viena şi contra abandonării a jumătate din Transilvania.

A doua zi, pe 4, ministrul Gigurtu a demisionat; regele a făcut apel la generalul Antonescu, care a ieşit cu trei zile în urmă de la mănăstire, unde a fost mazilit timp de două luni. I s-a cerut să formeze un nou guvern; nu a acceptat decât cu condiţia de a obţine puteri dictatoriale.

Joi, în 5, guvernul nu s-a constituit încă, dar generalul continuă să pregătească metodic terenul şi să îndepărteze obstacolele. În acelaşi timp, apar două simptome neplăcute: Antonescu efectuează o vizită la miniştrii Germaniei şi Italiei pentru a le spune că va respecta angajamentele dezastruoase semnate la Viena13 de către Manoilescu. Foştii legionari, dezlănţuiţi, par să creadă că a sosit şi vremea lor. În timpul serii, auzim focuri de armă trase asupra Palatului regal. Acestea durează câteva minute. Puţin mai târziu, Gyr îmi telefonează să-mi spună că „gardiştii 4 s-au ciocnit cu armata şi că sunt în jur de opt morţi14. Cum o să ne liniştim?

13 Despre întâlnirea cu generalul Antonescu, contele Ciano, ministrul de Externe al Italiei, are cu totul o altă opinie în *Jurnalul* său: „Întâlnirea de la Palatul Veneţia este mai degrabă ternă. Antonescu atacă cu violenţă arbitrajul de la Viena şi spune că decizia s-a luat sub influenţa unei hărţi geografice colorate, imprimată de unguri. Dacă culorile ar fi fost inversate, verdictul ar fi fost favorabil românilor. [...]. În acelaşi timp, trebuie să mărturisesc că nu era prea amabil din partea lui, din moment ce el se adresa unuia dintre cei doi arbitri". (Neuchitel, ed. La Baconniere, vol. 1, p. 305).

14 într-o notă adăugată ulterior în jurnal, de Weck mărturiseşte că aceeaşi; ştire a fost inexactă şi că nu a fost nicio victimă.

Vineri, în 6, a fost o zi de emoţii. La ora şapte, Alexandru mă trezeşte să-mi spună că Manoilescu, ministrul de Externe în guvernul Gigurtu, mă cheamă la telefon.

„— Aş putea să vin să vă văd imediat?” mă întreabă acest bandit bătrân.

„— Lăsaţi-mi timp să mă îmbrac; acum mă scol din pat”.

„— Primiţi-mă în pijama, nu are nicio importanţă: trebuie să vă fac o comunicare gravă şi urgentă. În cinci minute, voi fi la dumneavoastră”.

În fine, cinci minute mai târziu, intră în biroul meu. Sunt îmbrăcat în halat. Noutatea pe care mi-a dat-o este cea la care mă aşteptam: regele Carol tocmai a abdicat şi cere azil în Elveţia.

De câteva luni prevedeam acest final de domnie. Din 25 iulie, am scris la Berna că o abdicare, mai devreme sau mai târziu, îmi părea tot mai mult posibilă. Bonna mi-a răspuns, în 5 august, şi-mi mulţumea că i-am semnalat „zvonuri fără îndoială tendenţioase”. A mai adăugat că el îşi imagina cu greu „conjuncturile” în care Regele României ar putea fi determinat să renunţe la tron pentru a se refugia la noi, lăsând în continuare să se înţeleagă că sosirea acestuia în Elveţia, pe care o considera puţin probabilă, va fi primită fără entuziasm. În concluzie, mi-a transmis că nu era niciun pericol în stabilirea regelui aici şi că nu se putea lua o decizie dinainte, adoptându-se o poziţie în funcţie de situaţia nou creată, cu alte cuvinte *wait and see15*.

Am telefonat la Berna imediat după plecarea lui Manoilescu. Bucureştiul aştepta un răspuns afirmativ şi rapid. Au trecut cinci ore de când am alertat Berna şi nu aveam încă răspunsul. Telefonez la Bonna: nu primise încă depeşa mea. Pe un ton iritat, mi-a spus că ministrul României în Elveţia a făcut un demers care a fost analizat de către Consiliul federal, însă nu s-a luat încă nicio hotărâre. Insist pentru urgentare: trenul regal este gata de plecare. „Ei bine, să mai aştepte”, îmi răspunde amabil. La ora 11 seara, nu aveam încă niciun semnal. Telefonez la Pilet acasă. Răspunsul Consiliului federal este pe drum. Consimte să-mi destăinuie conţinutul: i s-a acordat

Aşteaptă să vezi ce se întâmplă.

44

45

sejur limitat, în special pentru „*la Louve*” *16*. În fine, pot să pun vizele pe paşapoartele Regelui şi ale suitei sale numeroase. La miezul nopţii, totul este terminat.

11 septembrie. Abdicarea lui Carol era de mult timp prezisă de astre. Ea s-a produs în momentul în care Germania a putut trage cel

mai mare avantaj din acest fapt. De mai multe săptămâni era evident că Berlinul l-a abandonat pe acest monarh viclean şi fricos, din care ea a scos prin intermediul fricii tot sucul servilismului. Carol nu mai avea ce să ofere lui Hitler: Adolf îl azvârle ca pe o lămâie stoarsă. Oare ce vrea Germania? România să continue să-i furnizeze cantităţi cât mai mari posibile de petrol şi de alimente. Deci, trebuie cu orice preţ menţinută ordinea şi pacea în ţară. Or, arbitrajul de la Viena a trezit conştiinţa românilor. În Transilvania s-a organizat o rezistenţă. Maniu urma să preia conducerea. Poate că ar fi fost urmat şi de câţiva şefi militari. În acelaşi timp, furia creştea contra Regelui, responsabil de toate mutilările suferite de către ţară. Germanii, care au impus lui Carol o reconciliere cu Garda de Fier, acum şase luni, lucrau fără odihnă să-i stârnească pe „gardişti" împotriva lui. La momentul oportun, pentru a împiedica un conflict româno-ungar, care ar fi fost funest pentru interesele lor, au deturnat atenţia de la problema Transilvaniei, dezlănţuind haita legionară asupra regelui, care până acum le-a lins cizmele.

Vrându-ne vrând, generalul Antonescu a servit planurilor lor. Mai trebuia provocată şi o revoluţie, care avea nevoie de un lider; acesta, imediat după plecarea lui Carol, urma să controleze revoluţia sau să preia conducerea ei.

În realitate, trebuie recunoscut că nemţii au jucat foarte bine cele două cărţi: Antonescu şi Horia Sima.

Dar cine râde la urmă, va râde mai bine. [...].

15 septembrie. În această dimineaţă, Antonescu s-a prezentat la Palatul regal, la regina Elena pentru desăvârşirea educaţiei fiului ei. Era mai puţin îmbătrânită decât mă aşteptam. Necazul conservă. Nu-i lipseşte nici graţia şi nicio oarecare eleganţă. După aceea, a urmat defilarea.

1 Metresa regelui Carol al II-lea, Elena Lupescu.

Mai întâi, legionarii în cămăşi verzi, câteva grupuri de femei şi de fete, apoi infanteria. Totul era posomorât. Totuşi, seara, nişte tineri au dansat „hora", în faţa Teatrului Naţional, învârtindu-se pe muzică populară, precum altă dată în Franţa de ziua naţională din 14 iulie. Ciudat popor!

16 septembrie. Ieri a fost o zi de victorie pentru *Royal Air For ce* şi pentru *Royal Navy*. Pierderile germane din Anglia s-au ridicat la 187 de avioane şi peste 400 de aviatori. Pierderile britanice s-au cifrat la

25 aparate de vânătoare şi doar 13 piloţi. Bravo!

În acelaşi timp, marina şi aviaţia engleză au bombardat toate punctele unde se afla inamicul şi de unde ar fi putut să înceapă invazia, au distrus navele, docurile, cheiurile, punctele de aprovizionare şi depozitele de muniţii.

Toate acestea, fără să mai vorbim de raidurile obişnuite asupra

Germaniei”.

Adolf trebuie că vede stele verzi, şi câte o să mai vadă!

20 septembrie. Se împlineşte exact un an de la asasinarea lui

Călinescu.

După mai puţin de şase luni de la moarte, nu a mai rămas nimic din opera lui de redresare naţională pe care a început-o cu atâta curaj. Memoria sa era negată de un rege pe care l-a servit chiar până la moarte. Laşitatea lui Carol al II-lea şi prostia lui Tătărescu, această „trestie vopsită în drug de fier”, acest „papă-lapte cu reflexe de oţel”, acest „burduf umplut cu aer”, acest „pelican gălăgios”, au dus România la ruină în câteva luni, livrând-o Germaniei. Imbecilul de Gigurtu îşi imagina că Berlinul îl va ajuta să se apere contra Moscovei. În timp ce Stalin a pretins cedarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord în 24 de ore, Hitler şi Mussolini au spus „Doamne ajută!”. A urmat rândul Dobrogei şi al Transilvaniei. Degeaba Carol a lins mâinile celor care-l loveau: a trebuit să se care. Antonescu este în prezent, la rândul lui, prizonierul legionarilor şi al nemţilor. Astăzi chiar el a dat publicităţii o scrisoare prin care un soldat german l-a felicitat că a ajuns la conducere de tânăr17. Acest războinic teuton scrie: „Armand

Generalul Antonescu avea vârsta de 58 de ani.

46

47

Călinescu a găsit soarta pe care a meritat-o”. Oare aceasta nu înseamnă o recunoaştere publică a implicării celui de-al III-lea Reich în crima pe care, până acum, nemţii au negat-o? Istoria va înregistra.

26 septembrie. În această dimineaţă, l-am întâlnit la *Udo* pe Suchianu, fost director-destituit al cinematografiei române. Îmi vorbeşte de cumnatul său, Ralea, a cărui casă a fost asaltată de legionari, iar el se ascunde pentru a scăpa de urmărirea acestora. Soţia lui, care era sora lui Suchianu, se află la Sinaia şi nu bănuieşte nimic. Ce pot să-i reproşeze lui Ralea? Nimic, doar că a servit vechiul regim şi că a fost prieten cu A. Călinescu. Cu siguranţă că el nu a participat deloc la

represiunea mişcării „gardiste”. Totuşi, Suchianu mă înştiinţează că viaţa lui şi a multor altora este în pericol.

„— Nu-i puteţi da un paşaport elveţian?” îmi spune.

Îi răspund că din păcate este imposibil şi că, mai mult, ar fi foarte periculos pentru cel în cauză. Suchianu înţelege foarte bine fără să mai insiste.

Am continuat:

„— Sunteţi foarte sigur că legionarii vor să instituie un regim de teroare? Temerile dumneavoastră nu sunt prea exagerate? Antonescu a declarat că era răzbunării este terminată. Credeţi că nu este capabil să stăvilească excesele pe care le prevedeţi?”

„— Antonescu este prizonier. Adevăratul conducător este Horia Sima. Pentru a atenua scrupulele generalului, se va inventa o parodie de justiţie: fauna va fi salvată. Însă, Tătărescu, Iorga şi Ghelmegeanu sunt deja la Jilava. Toţi cei care au colaborat cu Carol al II-lea, în ultimii ani de monarhie şi până la ministerul Gigurtu, sunt sortiţi plutonului de execuţie”.

Nu am putut încă să verific exactitatea informaţiilor alarmante pe care mi le-a adus Suchianu. L-am rugat pe Günther să le verifice. Am să mai discut şi cu alţii.

L-am rugat pe Suchianu să-l întrebe pe cumnatul său dacă aprecia că ar fi util să intervin în favoarea sa pe lângă general. Dacă răspunsul va fi afirmativ, o voi face cu plăcere, deoarece îl consider pe Ralea un om cinstit, inteligent, mai degrabă pus pe acţiune şi care, în politică şi în alte domenii, se ghidează după cartezianism.

27 septembrie. Dacă informaţiile de la Londra sunt adevărate, şi sunt convins de aceasta, marea bătălie aeriană din Anglia, din 15 septembrie, i-ar fi costat pe nemţi nu 187 de avioane, ci 234. Ea trebuia să însemne preludiul unei debarcări. Or, furtuna de deasupra Canalului Mânecii, din 17 septembrie, şi bombardamentele violente ale britanicilor deasupra porturilor ocupate de inamic au dislocat flota care trebuia să transporte armata de invazie. Germania a pierdut între 50 şi 60.000 de oameni şi mari cantităţi de material de război. Aşa cum s-a petrecut altă dată între *Queen Bess* şi *Armada* spaniolă. Zeul mărilor, Poseidon, îi apără pe englezi.

Astăzi, germanii au suferit o nouă înfrângere. Au pierdut cel puţin 100 aparate de zbor în picaj.

28 septembrie. S-au comunicat pierderile definitive ale

germanilor din cursul bătăliei aeriene de ieri: 133 de aparate de zbor. Britanicii au pierdut 34, iar jumătate din echipajul acestora este în viaţă. Când Hitler va fi învins, va trebui să-şi aducă aminte că înfrângerea lui a fost pregătită din august până în septembrie 1940, şi că s-a terminat cu eşecul provocat avioanelor lui Göring în *bătălia*

Angliei.

Trebuie reţinute trei date: 15 august, 15 – 17 septembrie şi

27 septembrie.

30 septembrie. Guvernul mizerabil de la Vichy, prezidat de un mareşal curajos şi glorios pe vremuri, dar care acum este senil, are ca pandant pe cel din Bucureşti. Generalul Antonescu, bărbat curajos şi pe care l-am cunoscut altă dată ca fiind un francofil şi anglofil, îşi imaginează că va exercita o putere dictatorială şi se gândeşte să-şi salveze poporul în timp ce el însuşi este manevrat de huliganii în cămăşi verzi care lucrează pentru Berlin. […].

4 octombrie. Hitler a avut o întrevedere cu Mussolini la Breuner.

Oare care va fi efectul?

Pentru mine, victoria finală a englezilor este certă. Încrederea mea în viitor ar trebui să fie absolută. Oare de ce nu este aşa? Soarta Franţei mă îngrijorează. Francezii şi-au pierdut toată energia? Vor mai permite ei guvernului de la Vichy să mai facă şi alte greşeli, peste

48

49

erorile existente? Ce-i în capul lor? Ce vor? Clarvăzătorii vor putea oare să redea vederea orbilor? Dacă aş fi fost francez, cu siguranţă că nu aş fi ezitat să iau o atitudine. Dacă nu pot încă să rupă lanţurile, oare cel puţin se pregătesc s-o facă?

6 octombrie. […] Viaţa umană avea un preţ. Nu numai că ea nu mai valorează astăzi nimic, dar tortura se aplică precum în Evul Mediu. Mi se spune că Marinescu, fostul prefect de poliţie din Bucureşti, este închis de câteva săptămâni într-o celulă unde nu are nici măcar un pat. Dacă adoarme pe scaunul său, un legionar îl trezeşte şi îi arată pe perete portretul lui Codreanu, întrebându-l: „Unde este Căpitanul?”. Este adevărat că fostul zbir al lui Carol al II-lea a fost la rându-i un torţionar sadic. Se spune că nu ezita să scoată ochii victimei, înfigându-şi degetele în orbitele oculare. […].

10 octombrie. Ce-a fost să fie s-a întâmplat! Sturdza, ministrul de Externe al lui Antonescu, mi-a mărturisit ieri sosirea iminentă a

20.000 de soldaţi germani în România. El numeşte asta „o misiune militară” destinată să reorganizeze armata română. „Nu numai că aceste trupe nu vin să ne «ocupe», spune Sturdza, ci dimpotrivă, Germania ne aduce un mare serviciu, pentru care îi suntem foarte recunoscători”.

Bietul om! [...].

14 octombrie. Ieri am întâlnit-o pe doamna Călinescu la una din prietenele ei. N-am mai văzut-o de un an. Mi-a spus că soţul ei a preconizat, în Consiliul de Coroană din 6 septembrie 1939, intrarea în război a României de partea Poloniei. Regele s-a pronunţat în acelaşi sens, ceea ce nu a împiedicat ca decizia finală să fie pentru neutralitate. După câteva zile, Armand Călinescu reia discuţia. Impresionat de succesele germane, Carol al II-lea şi-a schimbat părerea. Aceasta a fost „marea decepţie” a premierului român de care mi-a vorbit la începutul anului doamna Ion Mitilineu* (vezi jurnalul din data de 20 ianuarie). Nu mai este nicio îndoială asupra circumstanţelor în care a avut loc crima germano-legionară din

21 septembrie. [...].

Îmi

17 octombrie. Suphi Bey Tanrioer, ambasadorul Turciei, repetă ce i-a spus recent un ofiţer german:

— Noi am pierdut războiul în 5 iunie”.

Dacă nu mă înşel, 5 iunie este ziua în care englezii şi francezi. au terminat evacuarea portului Dunkerque. Armatele franceze slăbite de pierderi grele, fără sprijin din partea aliaţilor lor britanici, belgieni şi olandezi, nu au putut să reziste pe linia fluviului Somme, asaocum sperase Weygand. Văzându-le slăbite, înaltul Comandament cerman a decis să transforme înfrângerea lor într-un dezastru. Trupele sale s-au năpustit în Franţa şi au scos din luptă tot ceea ce credeau că era forţa principală a adversarilor lor. Or, planul iniţial al Statului-Major german era distrugerea în primul rând a Angliei. Succesul acestei ofensive l-a făcut să uite de acest obiectiv. Franţa a abandonat lupta. Timpul necesar germanilor să constrângă Franţa a fost pentru englezi răgazul salvator.

Informaţia primită de Suphi Tanrioer corespunde cu cele spuse în noiembrie 1939, de Gerstenberg, ataşat al aerului de la Legaţia Reich-ului „Noi nu ne vom năpusti asupra Parisului aşa cum am făcut e în 1914 Vom ocupa coastele olandeze, belgiene şi franceze, iar de

acolo, vom invada Regatul Unit. Rândul Franţei va veni mai

Ideea era bună, însă a fost abandonată din cauza succesului. Bineînţeles că a fost o victorie, dar o victorie fatală! [...].

23 octombrie. Nu mi se mai vorbeşte de Ralea. Fără îndoială că nu era atât de ameninţat cum se credea. Tătărescu şi Ghelmegeanu nu mai au domiciliu forţat.

Furia legionară pare că se îndreaptă contra altor victime.

24 octombrie. Antonescu va fi un Kerenski18 român?

* în text, greşit, *Mititelu* (nota red.).

„Comparaţia între cei doi oameni politici este destul de artificiala. Oricum redăm câteva elemente despre viaţa politicianului rus: acesta face studii de olpt apot devine min. stru de Justiţie (1917). Este numi. prim-nums ru în guvernul provizoriu format după revoluţia bolşev. că din februarie 1917. D7 oa ce s-a pronunţat pentru continuarea Oboiului fără anexiuni teritorial a fost considerat un bolşevic de dreapta şi eliminat de la putere (octombrie 1917). Şi-a continuat viaţa în exil, în Statele Unite.

50

51

26 octombrie. Pactul Tripartit 19, semnat de Germania, Italia şi Japonia, care trebuia să-i intimideze pe americani, nu a făcut decât să-i întărâte mai tare. În aceste condiţii, Hitler caută altceva. Prezenţa germană în România seamănă panică în Balcani. Fiecare se întreabă în ce condiţii va fi ocupat. Anglia se încăpăţânează să reziste şi să învingă, în timp ce complicii Axei încearcă să amestece Spania în jocul lor. Serrano Sufler este foc şi pară; Franco se arată mai prudent. Oare Franco va mai risca un nou război civil şi va înfometa din nou o ţară cu răni încă nevindecate pentru a primi în schimb Gibraltarul?

Nu se ştie. Pentru a obţine alte avantaje, Hitler se adresează Franţei. Trădătorul de Laval se străduieşte să-i pregătească drumul. Pétain va „vorbi” cu „Führerul”. Se va lăsa antrenat să intre în război contra Angliei în schimbul unor promisiuni vagi de „concesiuni”? Vreau să sper că i-a mai rămas un dram de bun-simţ care să-l oprească să facă acest pas. Nu-şi dă seama că, dacă pretinsul învingător îi face avansuri, acesta se află într-o stare disperată? De ce există aviatori italieni printre cei care, astăzi, atacă Londra? De ce trupele italiene se găsesc în Germania, iar cele germane în Italia? De ce Hitler se deranjează el însuşi să se ducă la Franco?

29 octombrie. Ieri, la întoarcerea dintr-un weekend confortabil, am trecut la Predeal pe la colegul meu american Günther, de la care am aflat de agresiunea italiană contra Greciei.

Timp de câteva ore, liniştea desăvârşită a muntelui parcă m-a făcut să uit coşmarul războiului dus de Hitler şi Mussolini.

Caracatiţa îşi întinde tentaculele deasupra Europei. Cancerul se proliferează. Iată, Roma bombardează Atena! Iată cum lupoaica îşi înfige colţii în carnea zeiţei Atena. Crima nu poate fi iertată. Însă ea dă Angliei ocazia să repare greşelile lordului El gin.

19 Semnat la Berlin, pactul urmărea să neutralizeze orice intervenţie americană în război; prevedea acordarea de ajutor mutual dacă una din ţările semnatare era atacată de o putere care nu era încă implicată în războiul din Europa sau în incidentul din China; au aderat la el: Ungaria (20 noiembrie), România (23 noiembrie), Slovacia (24 noiembrie), Bulgaria (1 martie 1941), Iugoslavia (25 martie) şi Croaţia (15 iunie).

Dar turcii şi iugoslavii ce aşteaptă? Dacă ar interveni la timp, ar putea să grăbească ora eliberării. Dacă speră să se salveze, temporizând intervenţia lor, atunci se înşală: monstrul devoră rând pe rând câte o victimă. De fiecare dată când alege una, lipsa de vlagă a celorlalte îi permite să-şi facă siesta. Nu are niciun motiv să se îngrijoreze.

Românii pe care i-am văzut ieri seară spun: „În orice caz, grecii se arată mai puţin laşi decât noi”. Este adevărat. În aprilie, nu m-am înşelat asupra curajului regelui George al II-lea şi al lui Metaxas. […].

2 noiembrie. Datorită prieteniei pe care i-am mărturisit-o lui Antonescu pe vremea când se afla în dizgraţie, cred că am obţinut de la el, în interesul conaţionalilor mei, garanţiile pe care colaboratorii săi legionari mi le-au refuzat. A dat ordine care să nu-i oblige pe cetăţenii elveţieni să-şi justifice „originea etnică”, adică să dovedească faptul că nu sunt evrei. Întrebarea nu le va mai fi pusă. Aceşti domni legionari sunt acum lămuriţi. Ştiu că nu mă pot intimida şi că nu ezit să merg până în pânzele albe pentru apărarea drepturilor noastre, iar „Conducătorul” mă va asculta. Însă, ce se va întâmpla cu generalul, care trebuie să plece în curând (cum îl deplâng!) într-o călătorie oficială la Roma şi Berlin. […].

8 noiembrie. I se atribuie colegului meu italian, Pellegrino Ghigi, o replică pe care, dacă nu a pronunţat-o încă, o va rosti cu siguranţă:

se non e vero…

Un ofiţer superior din „misiunea militară” germană care face în acest moment plăcere românilor, îl întreabă:

„— Cum se face că nu aţi ocupat încă Malta?”

„— Malta? Oh! ştiţi, este tot o insulă, răspunde Ghigi ţintuindu-l cu privirea pe aliatul său drag”.

11 noiembrie. În noaptea de sâmbătă spre duminică, mai precis în 10 noiembrie pe la ora 3 şi 40 minute, un cutremur violent a devastat cea mai mare parte a României.

Am resimţit deja efectul acestui fenomen în repetate rânduri, de când locuiesc la Bucureşti. Însă, de fiecare dată, au fost la scară redusă. De data aceasta, a fost foarte serios. Treziţi brusc, eu şi Blanche am crezut că se prăbuşeşte casa peste noi. Totul în jur, cărămizi şi moloz cădeau cu zgomot. Parchetul s-a acoperit cu un

praf alb de ipsos şi părea că fuge de sub noi precum puntea unei nave atunci când marea este agitată. Am simţit cu adevărat suflarea morţii.

După ce am văzut grămezile de moloz, ne-am culcat din nou liniştiţi. Dimineaţa, ştirile din ziare şi relatările celor care au văzut dărâmăturile din oraş ne-au readus în minte impresiile asupra catastrofei. De atunci, mă stăpâneşte o stare penibilă de nelinişte. Au urmat mici cutremure, care m-au speriat: o teamă animalică, pe bază nervoasă.

Tramvaiul care trece prin spatele casei noastre îi imprima acesteia noi vibraţii. Mă obişnuisem foarte bine cu aceste zgomote. De ieri, aceste vibraţii au început să mă enerveze şi să-mi provoace mereu tresăriri bruşte. Ieri, ne-am culcat la subsol, în adăpostul pe care l-am amenajat în caz de atacuri aeriene şi care nu avea nicio urmă de distrugere. Eram ca într-un cavou: un aer rece, întuneric total şi fără zgomote. Am dormit bine aici, chiar dacă patul a fost destul de dur. În seara asta, ne vom întoarce în cămăruţa noastră. Vreau să pricep ce se petrece cu adevărat. Bestia speriată trebuie îmblânzită. Starea de suflet a unui condamnat la moarte care speră la iertare, dar nu este sigur că a obţinut-o, trebuie să fie asemănătoare cu ceea ce simt eu.

14 noiembrie. De la începutul războiului, n-am auzit niciodată la radio o ştire atât de bună:

1) în noaptea de 11 pe 12 noiembrie, între ziua armistițiului din 1940 și cea a patronului meu sfânt, aviația și marina britanică au distrus la Tarente jumătate din flota italiană: o cuirasată de tipul *Littoris* (35.000 tone) scufundată, alte două de tipul *Cavou* (23.000 tone) scoase din luptă, două crucișătoare și două nave auxiliare aproape scufundate.

2) Grecii au bătut definitiv, în munții Pind, o divizie de „alpiniști", întărită de o alta de *bersaglieri*, de cămăși negre și de cavalerie.

3) Berlinul a suferit al treilea raid aerian. Molotov, sosit în fugă de la Moscova pentru a se întâlni cu Hitler și Ribbentrop, a trebuit să petreacă o parte din noapte într-o pivniță iar în dimineața aceasta, a pornit, în grabă, spre Rusia.

4) în Franța, tentativa lui Laval de a „colabora" cu Germania și de a pregăti o pace rușinoasă a eșuat în fața rezistenței națiunii. „Noua ordine" începe să se clatine.

Acest cutremur de pământ, care a fost urmat de altele mai puțin violente, ne amintește de un pericol chiar sub picioarele noastre. În ciuda tuturor primejdiilor care amenință dictatura sa fragilă din interior și din exterior, Antonescu a plecat la Roma.

Oare, ajungând acolo dimineața, l-a găsit pe „Duce" într-o stare proastă? Nu scrisese oare în ajun Virginio Gazda că: „Victoria noastră asupra Imperiului Britanic va fi o victorie navală". Oare fascismul italian este deja condamnat? [...]. 20 noiembrie. Ieri i-am scris lui Pilet să-i semnalez că independența României se apropie cu pași mari de sfârșit. Prin urmare, considerând că misiunea mea aici se va termina curând doresc să știu exact ce gândește să facă cu mine. Trebuie să înțeleagă că am epuizat toate argumentele. În acest moment, joc ultima mea carte: Antonescu. Iar acesta este un atu slab. Aș vrea să plec înainte ca germanii să mă oblige să o fac.

Nu vreau să mă mai gândesc atât de mult la mizeria neagră în care se zbate vechiul meu prieten Hiram. Pentru a avea mai puține remușcări, îi trimit câteva rânduri și un cec.

21 noiembrie. Grecii nu numai că rezistă cu succes, dar chiar și avansează. Italienii par a fi în mare dificultate. Asta ține de un miracol. Numai de-ar dura!

Ieri seară, Antonescu a plecat la Berlin. L-am văzut în ajun, obosit și îmbătrânit. Oare va înțelege până la urmă că „Führerul" și

„Ducele” îşi bat joc de el? Vede oare catastrofa care îl aşteaptă? Cum mai speră s-o stăvilească, să curme anarhia legionară şi să smulgă ţara lui din ghiarele Germaniei? Părea stânjenit în exprimare ca şi cum amintirea conversaţiilor noastre oneste de altă dată făcea penibilă întâlnirea noastră de astăzi. […].

30 noiembrie. Am făcut un bilanţ al ultimelor zile: în 26, Virgil Madgearu, fostul ministru de Finanţe, este ridicat din casa lui, la ora prânzului, de o echipă de legionari şi asasinat în pădurea de la Snagov.

54

55

În 27, între orele 1 şi 2 dimineaţa, „Căpitanul” şi cei treisprezece ucişi în 30 noiembrie 1938 din ordinul regelui Carol, au fost deshumaţi de la închisoarea Jilava. Oamenii care lucrau acolo au masacrat 64 de deţinuţi politici, 46 de ofiţeri şi oameni de gardă şi un număr de prizonieri militari, străini cu totul de orice dispută politică. Printre victime se aflau: generalii Argeşanu (fost preşedinte al Consiliului de Miniştri), Gabriel Marinescu (fost prefect de poliţie şi ministrul Siguranţei Publice), Bengliu (fost comandant al Jandarmeriei), mai mulţi ofiţeri. Printre civilii omorâţi, se numărau Victor Iamandi, fost ministru de Justiţie şi mai mulţi magistraţi.

În aceeaşi zi, legionarii se prezintă la Nicolae Iorga, fost preşedinte al Consiliului de Miniştri, membru al Academiei Române, istoric şi poet adorat de mai multe generaţii de patrioţi, unul dintre fondatorii naţionalismului român. L-au obligat să urce într-o maşină şi au plecat la Bucureşti, sub pretextul că-l pun în siguranţă. Pe drum, l-au ucis şi i-au aruncat cadavrul într-un şanţ.

Gheorghe Tătărescu, C. Argetoianu, M. Ghelmegeanu, Mihai Ralea şi cei doi fraţi ai lui Gabriel Marinescu trebuiau să aibă aceeaşi soartă. Colonelul Rioşanu, subsecretar de Stat la Interne, a reuşit să-i scape, închizându-i în ministerul său. Vor putea oare să se ascundă până la sfârşitul furiei gardiştilor?

Ieri dimineaţă Julien Peter, aflând de la un legionar că numele său era pus pe lista celor care au fost executaţi noaptea trecută, a venit să se refugieze la mine. L-am găzduit. Toată noaptea, doi elveţieni, trăgători profesionişti, înarmaţi fiecare cu automate, au supravegheat Legaţia. […].

3 decembrie. În tot acest răstimp, am primit vizitele doamnelor Ghelmegeanu şi Ralea, ai căror soţi, foşti miniştri ai lui Carol al II-lea,

sunt deţinuţi încă la Ministerul de Interne, unde Ghelmegeanu a fost numit de curând în postul de conducere.

Guvernul nu pare că ştie cum să-i salveze pe cei şase oameni daţi în urmărire. Dificultatea constă în scoaterea lor din minister fără ca bandiţii în cămăşi verzi să bage de seamă. Odată această operaţiune reuşită, ar putea să fie duşi la Giurgiu într-un camion blindat, escortat de motociclişti înarmaţi, sau să fie trimişi cu un avion la Belgrad.

Doamna Ghelmegeanu mă întreabă dacă soţul ei ar putea găsi în Elveţia un loc de muncă. Din nefericire, trebuie să-i răspund că nu cred să fie posibil. O sfătuiesc să aleagă un alt loc de azil: Turcia, de pildă. Pleacă de la mine şi merge la Suphi Tanrioer, pe care-l previn prin telefon.

Doamna Ralea voia să ştie dacă poate să-şi depoziteze banii acolo unde soţul şi fiica ei se vor refugia. îi răspund că ar fi posibil.

Dar, mai întâi, guvernul trebuie să decidă dacă vrea să-şi salveze prizonierii. Între timp a suprimat poliţia legionară. Această măsură va produce o acalmie de scurtă durată, ori nu va avea alt efect decât să întărească şi să multiplice „echipele morţii”.

4 decembrie. Julien Peter a plecat azi dimineaţă. Se afla la mine de vinerea trecută. În realitate, el nu se ascundea. Veneau la el în vizită nevasta şi fiul său, secretara, doamna Tătara, şi şoferul lui, domnul Tătaru. Dacă duşmanii l-ar fi căutat serios, ar fi putut să-l găsească fără dificultate. Oare ar fi fost în stare să atace Legaţia dacă ar fi vrut să pună mâna pe el? Nu cred, deşi au intrat deja de nenumărate ori în case, care aveau imunitate diplomatică. Ieri seară au avut o ocazie bună. Am luat masa la Dimitrie Ghica. Uşa a fost păzită doar de un sergent bătrân, cam prost şi neputincios. Julien Peter este în afara pericolului? O vom afla cât de curând.

5 decembrie. Am primit vizita prinţului Caradgea. Sunt anunţat că între 8 şi 15 decembrie va fi o săptămână de „nopţi roşii”. Ce-i reproşează legionarii? El a încurajat începuturile mişcării lor, ale cărei tendinţe naţionaliste îi plăceau. S-a delimitat de ei după ce l-au asasinat pe I. Gh. Duca, spunându-le în faţă că-i considera ticăloşi şi că nu va pierde ocazia să declare acest lucru celor care voiau să-i afle opinia. Mai mult, el a fost prieten cu Stelescu, asasinat la spital pentru „trădare” din ordinul lui Codreanu. Caradgea se gândeşte cum să ajungă la Constanţa în uniformă de ofiţer. De acolo, Suphi îl va ajuta să se îmbarce pe un cargou turc. Voia să ştie dacă aş putea să-i aranjez

să-şi pună banii la loc sigur la Istanbul. Este posibil. [...]. 8 decembrie. „Legionarii” români, când sunt în haine „civile”, adică atunci când nu poartă cămaşă verde, îşi ornează butoniera de la veston cu o cruce, a cărei formă aminteşte de crucea federală, însă este de culoare verde. În centru, are o încrucişare de linii aurite: trei bare verticale şi trei orizontale. Pe vremuri, ea reprezenta „semnul electoral” al Legiunii.

56

57

Dacă aş fi fost român, acest simbol mi-ar fi oferit un extraordinar „slogan” de combatere a discipolilor lui Codreanu: „Au pus pe cruce o grilă de canal”. [...].

10 decembrie. L-au arestat pe Ralea, sub pretextul utilizării unor conturi din fondurile secrete care erau la dispoziţia sa cât a fost la Ministerul Muncii. Ziarele publică „declaraţiile” lui: a dat bani mamei unei „tinere” pe care a întâlnit-o pe plajă. Se deduce că-şi întreţinea amantele cu banii contribuabililor. Mai mult, se urmărea să se dovedească faptul că „ar fi luat bani” de la evrei. Or, după părerea mea, Ralea este unul dintre cei mai cinstiţi oameni dintre politicienii acestei ţări. Legionarii nu-l iartă că a îmbunătăţit condiţiile muncitorilor: pentru ei, clasa muncitoare este o chestiune de care nimeni nu are dreptul să se ocupe în afara lor! Şi apoi, nefericitul de el, nu prezintă oare acest defect incurabil de a fi inteligent, raţionalist şi francofil? [...].

12 decembrie. În Albania, victoria grecilor ia din ce în ce mai mare amploare, în ciuda dificultăţilor cauzate de vreme şi de teren. Victoria britanică de la Sidi Barrani o completează nemaipomenit. Aş vrea să ştiu ce se petrece în Italia. Putem conta pe înfrângerea ei apropiată? Şi dacă se produce, care vor fi consecinţele? *That is the question*2 ().

13 decembrie. Ieri seară, ambasadorul Iugoslaviei, Avakumovici, a dat o masă în cinstea familiei Sturdza. După cum observă Kulmer, consilier de ambasadă, ministrul de Externe al României este de acum înainte un fel de *maharadjah* de Mysore, de vreme ce ţara Brătienilor, a lui Take Ionescu, a lui Titulescu şi a lui Armand Călinescu s-a lăsat pe mâinile Germaniei, lăsându-i în grijă politica sa externă. Poate din această cauză, înfrângerea italienilor de la Sidi Barrani îl preocupă atât de tare pe Sturdza.

„— Cum vedeţi această chestiune?” îl întreabă.

„— Oh!” răspunde Avakumovici, este un succes local, care nu va

putea influenţa rezultatul războiului”.

„— Sunt de aceeaşi părere, spune Sturdza liniştit. Însă ce vă face să spuneţi asta?”

Asta-i întrebarea.

„— Am citit în presa românească”. Sturdza a rămas mut. […].

26 decembrie. Fabricius, ministrul Germaniei în România, trebuie să-şi părăsească în curând postul. Succesorul său este desemnat deja în persoana unui anume von Killinger, care se află în prezent la Bratislava, unde s-a familiarizat cu această diplomaţie puţin specială prin care se exprimă raporturile unui stat protector cu statul protejat. Se pare că Antonescu contează mult pe noul „colaborator” pentru a face ordine în gospodăria românească. Cu siguranţă că von Killinger nu va fi dezorientat de către teroriştii în cămaşă verde. Fost prefect al oraşului Dresda, având insigna de aur a mişcării naziste, acest gentilom datorează avansarea lui unui asasinat. El este printre primii adepţi ai faimosului Röhm, pe vremea când acesta din urmă îi oferea „Führer”-ului prietenia sa, organizând pentru el asasinate. Dar în 30 iunie 1934, Röhm a fost ucis de Hitler.

În cartea lui Jean François, *L’Affaire Rohm-Hitler*, la pagina 34 se pot citi următoarele: „La apelul lui Röhm au răspuns şi aventurieri şi oameni certaţi cu legea, a căror colaborare a fost refuzată de către toate partidele şi de armată, ca de pildă: von Killinger, ucigaşul lui Erzberger; Heins, asasinul lui Rathenau”. Ah! Ce amabil coleg! […].

30 decembrie. Bilanţ la sfârşit de an: grecii sunt în Albania, englezii au regăsit pe continentul european capul de pod pe care l-au pierdut în iunie. În deşertul Libiei, ei asediază localitatea Bardia. De cealaltă parte a Atlanticului, Roosevelt ridică glasul: cei de la Berlin şi de la Roma trebuie să înţeleagă faptul că această voce proclamă ruina speranţelor lor; că este o condamnare la moarte, urmată de execuţie.

În România, nemţii îşi întăresc efectivele. Oare se pregătesc să meargă în ajutorul aliaţilor lor italieni, prin Iugoslavia sau prin Bulgaria? Sau poate că vecinătatea sovieticilor le provoacă oarece neliniște?

58

59

1941

5 ianuarie. În România circulau tot felul de zvonuri. Se spune că armata germană ar fi intrat în Bulgaria. Nu-mi vine să cred. Cert este că

efectivele de ocupaţie cresc pe zi ce trece. [...].

18 ianuarie. România este complet izolată de lumea exterioară. Aproape că nici pentru populaţia civilă nu mai sunt trenuri. Din Ungaria, sosesc tot mai multe vagoane militare.

Colegul meu bulgar, Petroff, nu consideră iminentă invadarea ţării sale de către nemţi. Nu are curajul să se pronunţe dacă aceasta se va produce mai devreme sau mai târziu şi nici ce atitudine ar adopta cabinetul de la Sofia în faţa unui ultimatum prezentat de Berlin.

20 ianuarie. După câteva zile de gripă (ce plictisitor este să fii bolnav când n-ai prea cunoscut ce-i boala), prima ieşire a fost să merg la masă la Spitz. Mâncarea mi-a plăcut, iar invitaţii au fost agreabili. M-a cuprins apoi o stare de oboseală.

În noaptea de sâmbătă spre duminică, la ieşirea din restaurantul *Bucureşti* de pe bulevardul Take Ionescu, un ofiţer neamţ a fost răpus de un glonţ de revolver. Avea gradul de maior şi conducea un important serviciu de transport. Mai întâi, s-a spus că ucigaşul era un evreu; toţi legionarii fremătau deja de fericire la ideea unui frumos pogrom pe care aveau să-l dezlănţuie. Numai că asasinul este un grec, din Istanbul. Iată un incident care-va pune în situaţia de acuzare atât Grecia cât şi Turcia.

21 ianuarie. Zuber a plecat ieri dimineaţă. Succesorul său, Fischer, a avut bunăvoinţa să-l însoţească la gară. Acolo s-a întâlnit cu un neamţ de vază, Neubacher, care o însoţea pe fiica sa, doamna de Chapeaurouge, al cărei soţ a fost numit la consulatul general al Germaniei de la Istanbul. Toţi marii prieteni nemţi, de care Zuber se arăta mândru, l-au părăsit! Şi cel puţin dacă asta l-ar mai fi luminat puţin!

22 ianuarie. De ieri, a început războiul civil. Nu se ştie de ce anume şi nici cum? De la mine de acasă, aud rafale de mitraliere, apoi împuşcături sporadice şi, din când în când, bubuituri de tun. În timpul zilei, am încercat eu însumi să văd ce se întâmplă, sau i-am trimis pe alţii să se informeze. Efortul a fost fără rost. Nu am putut să aflu nimic. Ar fi o prostie să regret.

În această atmosferă de dramă absurdă, aflu dintr-un articol de ziar că bietul meu prieten Pierre Miile a răposat. Oare unde a murit?

23 ianuarie. Tobruk a căzut în mâinile britanicilor.

În această după-amiază, în piaţa Palatului regal, nemţii au început să tragă asupra prietenilor lor. Aceştia din urmă se aflau

ascunşi la etajele superioare ale unui imobil înalt, de unde trăgeau asupra trecătorilor.

24 ianuarie. Antonescu este învingător datorită intervenţiei trupelor nemţeşti1 care, de ieri după-amiază, s-au pus să tragă serios asupra legionarilor „rebeli”. Deşi generalul este victorios cel puţin în momentul de faţă, cu siguranţă că a fost dezonorat. Triumful asupra adversarilor din interior cu ajutorul armatei inamice din exterior nu poate să fie considerat vreodată un act de glorie. Dar, oare ce trebuie să gândească bieţii idioţi de legionari văzându-se puşi la zid de soldaţii glorioşi ai celui de-al III-lea Reich2 pe care i-au aclamat până mai ieri! [...].

1 Despre evoluţia loviturii de stat legionare şi rolul extern al armatei germane, vezi *Rapports politiques no. 3, 10, 12*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 46.

2 Ministrul de Externe al Italiei, contele Ciano, explica astfel alegerea pe care Hitler a făcut-o între susţinerea legionarilor lui Horia Sima şi guvernul generalului Antonescu: „Führerul nu ezită în alegerea sa; simpatiile lui pentru Antonescu, care şi-a făcut o imagine de om de bună-credinţă, hotărât să ţină cu fermitate bastonul de comandant şi animat de un naţionalism vehement”. (*Journal*, vol. II, Neuchitel, Ed. La Baconniere, 1946, p. 15.).

I

27 ianuarie. Antonescu a pus în jocul său două cărţi pe care a mizat: Legiunea şi Germania. Însă evenimentele de săptămâna trecută i-au demonstrat că primul său atu nu valorează nimic. În privinţa celuilalt, dovada va veni mai devreme sau mai târziu, când cel de-al III-lea Reich, sortit înfrângerii totale, nu va putea decât să se înmormânteze sub ruinele tuturor celor care au crezut în el. Cum a putut acest om, fără geniu, dar cu bun-simţ, să creadă într-o astfel de aberaţie? Când, cum şi de ce ţăranul român şi-a legat soarta de cea a lui Hitler? Am o singură explicaţie: orgoliul nemăsurat şi ambiţia nestăpânită l-au făcut pe Antonescu orb în faţa sensului real al fenomenului Hitler şi i-au inspirat o dorinţă irezistibilă de a urma în ţara lui exemplul acestui model execrabil.

29 ianuarie. Moartea generalului Metaxas, preşedintele Consiliului din Grecia, este o pierdere dificil de recuperat.

Printre legionarii „rebeli”, arestaţi de noul guvern al generalului Antonescu, se numără şi soţia unui fost secretar al Legaţiei elveţiene, doamna Alioth, născută Caradgea. Căsătoria unui diplomat elveţian cu această prinţesă româncă a agitat foarte tare, acum şase ani, Departamentul federal de Externe din Elveţia. Un parlamentar chiar l-a interpelat pe Motta.

30 ianuarie. În această dimineaţă, am primit vizita prinţesei Caradgea, cumnata doamnei Alioth, de care am vorbit ieri. Mi-o descrie pe sora soţului ei ca fiind o dezechilibrată, morfinomană şi adeptă a miturilor. După ce s-a căsătorit cu A., ea l-a obligat să demisioneze, fără ca situaţia financiară a căminului lor să se amelioreze. De câţiva ani, el s-a naturalizat în România. Ea, angajată foarte mult în mişcarea antisemită, nu putea să nu se alăture legionarilor. Se pare că l-ar fi obligat chiar pe soţul ei să poarte cămaşa verde!

31 ianuarie. [...]. În Bucureşti, patrulele continuau să circule. Trecătorii sunt percheziţionaţi. Au fost aduse tancuri în jurul Preşedinţiei Consiliului. Din când în când, un reflector trece fasciculul de lumină de pe un bulevard pe celălalt spre locul unde acestea sunt poziţionate. Cretzianu, pe care am fost să-l văd astăzi la Ministerul de Externe, îmi explică motivul unor precauţii:

„Răzvrătirea a luat sfârşit, însă rămân posibile dacă nu probabile atentatele teroriste. Cea mai mică slăbire a supravegherii ar putea să fie fatală”.

1 februarie. Astăzi, viaţa lui Antonescu pare să fie mai ameninţată decât cea a demnitarilor fostului regim, care stau tot timpul ascunşi în case, transformate în fortăreţe şi păzite de soldaţi.

Oare Legiunea va deveni o asociaţie secretă de asasini, organizată după modelul acelor *comitadgisă* macedonene? Este foarte posibil. Continuă să ningă şi să fie frig. [...].

3 februarie. Noul ministru al Germaniei, Manfred von Killinger (*„killing for ever” 4*), a remis în această dimineaţă scrisorile sale de acreditare M.S. Mihai I. De la Legaţia sa până la Palatul regal, Calea Victoriei era pustie. Poliţia anunţase închiderea tuturor magazinelor şi a ferestrelor. A interzis oprirea maşinilor pe stradă. Este clar acum că intervenţia trupelor germane din 23 ianuarie a determinat un curent foarte puternic de ostilitate contra Reich-ului. Killinger era ameninţat ca şi Antonescu.

5 februarie. În aceste condiţii, sarcina mea devine din ce în ce

mai dificilă. Peste puţin timp, ea îşi va pierde obiectul misiunii, căci activitatea diplomatică nu poate fi exercitată normal decât într-o ţară liberă. Voi continua să mă bat până în ultimul moment. Trebuie să lupt atât contra dezordinii şi a crasei neglijenţe a administraţiei româneşti, cât mai ales contra nemţilor. Peste tot dau de opoziţia lor brutală. Evident că vor să ne oblige să nu trecem peste ei atunci când avem de solicitat ceva României. [...].

8 februarie. Generalul Delhomme, ataşatul militar al Franţei, pleacă împreună cu nevasta sa la Darmas. Ei au devenit foarte populari în societatea românească şi în corpul diplomatic. În ultimele zile, au fost copleşiţi de agape şi de recepţii. Englezii de aici pretind că Delhomme, oportunist şi precaut, menajează capra şi varza.

3 Nume dat unei organizaţii revoluţionare macedonene, care a dus o luptă clandestină contra ocupaţiei turce (1893 – 1912). Membrii ei au inaugurat metoda acţiunilor teroriste care au fost reluate şi în Rezistenţa din Balcani, în timpul celui de-al doilea război mondial.

4 Ucis pentru totdeauna.

62

1

63

adică Vichy şi Anglia. Ştiu că ei refuză să admită înfrângerea Franţei: deci, trebuie să dorim şi să fim convinşi de victoria engleză. I-am spus că speram foarte tare ca el să aibă ocazia în Siria să participe la înfrângerea lui Hitler. [...].

15 februarie. Ieri, Hoare, ministrul Angliei, şi Du Parc, ministru] Belgiei, au plecat la Istanbul. Guvernul a fixat plecarea trenului lor special la o oră precisă, când starea de asediu îi obligă pe români să se adăpostească în case: astfel, se prevenea orice tentativă de manifestare, însă, cu trei zile înainte să fie „închisă”, Legaţia britanică a fost transformată într-o expoziţie de flori depuse aici de necunoscuţi de pretutindeni din ţară. Este evident că ţara nu-i susţine în totalitate pe cei care o conduc.

16 februarie. Alaltăieri, pe peronul întunecat al gării, unde cu greu îţi recunoşteai interlocutorii, i-am spus domnului Adams, consilierul comercial al Legaţiei britanice: „Când Anglia se deplasează, imediat se iscă un curent de aer”. Guvernul Antonescu nu vrea ca poporul lui să simtă acest curent: îi ascunde faptul că plecarea lui Hoare antrenează şi pe cea a Legaţiilor Belgiei, Olandei, Norvegiei,

Egiptului şi Portugaliei. Aceasta din urmă va lăsa la Bucureşti un însărcinat cu afaceri, care înseamnă, de fapt, o semiruptură.

17 februarie. Grecii obţin noi succese în Albania. În România, întăririle germane sosesc necontenit. Nenumărate trenuri militare rulează zi şi noapte, interminabile coloane de vehicule se îngrămădesc pe străzi. În scurt timp, totul va fi aruncat, prin Bulgaria, în Grecia. Soarta Finlandei îi ameninţă şi pe curajoşii soldaţi ai lui Papagos. Doar dacă englezii ar putea să termine rapid în Africa cu italienii şi să trimită trupe în Salonic.

Presupun că Antonescu a acordat populaţiei din Bucureşti permise de ieşire până la miezul nopţii pentru a sărbători plecarea lui Hoare.

18 februarie. Plecarea englezilor i-a făcut pe conducătorii români să-şi piardă ultima fărâmă de ruşine în care se ascundea laşitatea lor. În timpul conversaţiilor oficiale, miniştrii şi înalţii funcţionari au încercat să-mi spună în faţă: „Nu putem să vă acordăm nimic fără consimţământul germanilor”. Zău că ştiam asta

foarte bine! De acum înainte, situaţia este clară. Se apropie ziua în care trebuie să trimit colegului meu de la Berlin dosarele cu toate afacerile în curs de la Bucureşti. […].

21 februarie. După masacrele de la Jilava, sau mai exact după „teroarea verde”, Julien Peter, fiind în pericol, a venit să se refugieze la mine. Eşecul revoltelor din ianuarie l-au făcut stăpân pe situaţie. El colaborează la ancheta ordonată de guvern asupra cauzelor şi pregătirii complotului urzit de Horia Sima şi de Petrovicescu. Cu toate că a fost pus în legătură cu Statul-Major, el nu şi-a negat convingerile. Astfel, a putut stabili că, în 21 şi 22 ianuarie, armata germană îi susţinea pe rebeli. Ea nu a tras asupra lor decât din 23 ianuarie, conform ordinelor venite direct de la Berlin. De aici se poate deduce şi confuzia legionarilor care nu au mai înţeles nimic.

22 februarie. Tocmai am vorbit cu Suphi Tanrioer, care întotdeauna s-a arătat loial şi cinstit. Sunt întristat de ce mi-a spus: pactul bulgaro-turc înseamnă că turcii nu vor face nimic să ajute Grecia să se apere contra unei posibile agresiuni germane. În scurt timp, forţele Germaniei îşi vor face drum prin Bulgaria, neputincioasă sau complice, spre sud. Bieţii greci! însă nu pot să cred că soarta lor va fi pecetluită. Nimic nu va şterge gloria reală în campania lor din Albania.

Poate, pentru un timp, Hitler îi va învinge. Însă îşi vor lua revanşa. Atena nu poate fi înfrântă. [...].

25 februarie. Dumnezeu ştie că nu am nici cea mai mică simpatie pentru unguri. Însă, după Jilava, au urmat asasinatele comise de legionari, pogromurile din Bucureşti şi din alte părţi, evrei omorâţi în cârligele abatoarelor sau incineraţi de vii în casele lor, soldaţi îmbibaţi cu benzină şi transformaţi în torţe. În timp ce un român îmi vorbeşte de „atrocităţile" maghiare din Transilvania, nu pot să mă stăpânesc fără să-l privesc în ochi şi să-i spun: „Vreţi să schimbăm subiectul?" [...].

28 februarie. Bulgaria se deschide armatelor lui Hitler. Aşa cum a procedat altă dată şi tatăl său, ţarul Ferdinand, Boris joacă pe cai ghinionişti. îi vor fi lăsate câteva luni să se bucure de înţelepciunea sa prudentă. Dar, dacă moartea îl cruţă, îi vor trebui mulţi ani să se căiască de nebunia sa ticăloasă.

65

Din nefericire, invazia nemţilor este favorizată de un timp splendid!

1 martie. Germanii şi servitorii lor români încearcă să ne facă să credem că grecii le vor cere iertare în faţa ameninţării ajunse până la frontierele ţării lor. M-ar mira acest lucru.

Pentru greci, lupta contra Italiei este un război sfânt. Oamenii care vin din Atena îmi povestesc că avioanele lui Mussolini bombardează Corfu. Într-o zi, un proiectil de mare calibru a căzut deasupra bisericii Sf. Spiridon, fără să explodeze. Locuitorii au strigat că este un miracol. De atunci, la fiecare atac aerian, ei nu se mai ascund în pivniţe, ci în biserica Sfântului lor protector. [...].

Mi se mai spune că soldaţii lui Papagos poartă o fotografie sau o medalie reprezentând-o pe Fecioara din Tinos. [...].

4 martie. Legionarii au violat mormântul lui Armand Călinescu de la Curtea de Argeş, în perioada când i-au masacrat pe prizonierii de la Jilava şi când i-au asasinat bestial pe Iorga şi pe Madgearu, adică pe la sfârşitul lui noiembrie 1940.

După ce au scos piatra tombală, bandiţii au exhumat cadavrul. Nimeni vreodată nu va putea să se dedea la ceea ce au făcut ei. Autorităţile au mai putut să înapoieze familiei decedatului un picior, o cizma şi cascheta de la uniforma nefericitului. Este incredibil că aceşti oameni au putut să se năpustească asupra cadavrului unui om pe care

l-au ucis cu mai bine de un an în urmă. Însă, dimensiunea acestei sălbăticii primitive este revelată de faptul că în rândul şefilor legionari se găsesc preoţi şi seminarişti! Povestindu-mi toate acestea, Dimitrie Ghica nu putea să-şi ascundă ruşinea de a face parte din mişcarea legionară. [...].

7 martie. Carol şi doamna Lupescu au reuşit să fugă din Sevilla în Portugalia. Se vorbeşte de paşapoarte poloneze false, de o maşină americană pe care fostul Rege o pilota el însuşi şi de nişte rable de maşini ale poliţiei spaniole care nu a fost în măsură să-i prindă. Cu siguranţă că aceşti amanţi celebri nu ar fi putut niciodată să ignore politeţea gardienilor lor dacă nu ar fi găsit complici puternici. Oare, „*Caudillo*" se va detaşa de „Führer"? în orice caz, iată-l pe Carol la Lisabona.

8 martie. Circa 300.000 de nemţi au intrat în Bulgaria. Se spune că cea mai mare parte va fi dirijată spre frontiera turcă. În România au mai rămas doar 150.000, însă alte întărituri sunt pe drum. Grecia va avea soarta Finlandei, care, după trei luni de luptă eroică, a depus armele. Însă Grecia este hotărâtă să nu procedeze astfel. Şi chiar dacă ar face-o, pentru că nu va mai avea încotro, nu se poate uita că ea a ţinut Italia pe loc timp de patru luni şi jumătate. [...].

12 martie. Câţiva români care, în ciuda tuturor presiunilor, păstrează anumite libertăţi de spirit, vin să-mi mărturisească admiraţia lor pentru presa elveţiană. „Este singura pe care o putem citi fără dezgust", îmi spun. În comparaţie cu ziarele lor aservite, ale noastre, este adevărat, pot trece drept modele de demnitate şi de independenţă. Asta nu înseamnă că mă satisfac. În timpul celuilalt război, aveau un limbaj mai direct şi mai ferm. Unele erau clar de partea Aliaţilor, altele luau fără ruşine partea Germaniei. Pe acestea din urmă le urăsc atât de mult, pe cât le iubesc pe primele, în care găseam ecoul preocupărilor şi speranţelor mele. Astăzi, este altceva. Fără îndoială că există în Elveţia câteva ziare mici devotate celui de-al III-lea Reich. Eu nu le citesc. În jurnalele de limbă germană percep în subtextul frazelor moderate idei şi sentimente corespunzătoare al or mele. Nu este întâmplător că jurnalele mari din Bale, Zürich şi Berna sunt interzise în ţara lui Hitler. Doar presa de limbă franceză din zona romandă n-are un spirit critic; când spun asta, mă refer la „Journal deGenève". Dintr-un anumit punct de vedere, unitatea naţiunii exprimată într-un limbaj cântărit cu prudenţă, poate să fie o soluţie

mai bună decât inconsecvenţele sesizate odinioară. Însă nu pot să nu mă gândesc la ideea că frica împiedică oamenii să vorbească după voia lor. Chiar şi eu mă înfurii că nu pot să ţip cât mă ţine gura şi să public pentru toată lumea tot ceea ce încredinţez acestui jurnal. [...].

14 martie. Am auzit o anecdotă de la Dragomir: Un ofiţer german cumpără un borcan de castraveţi muraţi. Când să plătească, se arată indignat de preţ, găsindu-l exorbitant. Atunci un client i se adresează în germană cu această remarcă: „Domnule, castraveţii muraţi sunt aduşi de la Londra. Dacă dumneavoastră găsiţi că sunt prea scumpi aici, mergeţi şi cumpăraţi de acolo”. [...].

66

67

18 martie. Ieri seară, am avut o conversaţie interesantă cu Antonescu. Mi s-a părut că este puţin mai îngrijorat decât în ianuarie. Locuieşte împreună cu soţia la palatul Ministerului de Externe, transformat într-o citadelă. Doamna Antonescu mi-a oferit o ceaşcă de ceai. Generalul m-a făcut să înţeleg că păstrează o amintire „de altă dată”, fără să pomenească de Anglia şi Franţa. Oare se gândeşte că politica sa actuală va duce ţara la ruină şi că el însuşi va fi condamnat? Nu mai poate circula decât într-o maşină blindată. Dacă îi mai rămâne o fărâmă de bun-simţ, trebuie să regrete timpul când a fost în dizgraţie: exilul de la Predeal a fost pentru el adevărata libertate!

19 martie. Ieri, doamna Ralea a venit să ia ceaiul la noi. În această dimineaţă, am primit vizita soţului ei. Şi unul şi celălalt au curaj. În timpul legionarilor, el a scăpat de trei ori de gloanţele „echipei morţii”. Cămăşile verzi le-au ocupat casa. Astăzi, amândoi consideră că sunt în afara oricărui pericol. Comisia însărcinată cu ancheta asupra activităţii sale ministeriale şi a utilizării fondurilor secrete, l-a achitat. În concluzie, au avut noroc. [...].

21 martie. Fostul ministru al Economiei Naţionale, Ion Bujoiu, a venit la mine în vizită. Îmi povesteşte că oamenii de bine din Bucureşti îi taxează pe „Conducător” şi pe vărul său Mihai Antonescu5 (care este considerat a fi eminenţa cenuşie a generalului) cu poreclele de Carol III şi Urdăreanu II.

Avakumovici, ambasadorul Iugoslaviei, îmi spune că în ţara sa tot poporul este ostil Germaniei, însă că guvernul nu îndrăzneşte să facă politica naţiunii. Totuşi, el a avut grijă să trimită în Grecia pe trădătorul Stoiadinovici. [...].

27 martie. „Un nou Dunkerque”, trâmbiţează presa germană anunţând aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit. „Anglia este aruncată definitiv de pe continent”, strigă Goebbels la radio. Însă, în această dimineaţă, cotidianul „Bukarester Tageblatt” rezumă situaţia

5 Este o eroare a lui de Weck; cele două nume de Antonescu sunt o simplă coincidentă.

din Regatul iugoslav astfel: „*Alles ist în Ordnung*. Churchill convoacă rapid Camera Comunelor să o înştiinţeze de cele petrecute la Belgrad: tânărul rege Petru s-a proclamat major, a înlăturat guvernul de trădători şi a luat comanda armatelor sale. Prinţul regent Paul a părăsit ţara, consiliul regent este dizolvat iar semnatarii capitulării sunt arestaţi. Şi în timp ce armata şi marina depun jurământul de fidelitate suveranului lor de 17 ani, patriarhul Iugoslaviei le mulţumeşte că au salvat onoarea patriei şi a dinastiei. Regele Alexandru este răzbunat. O ştire bună nu vine niciodată singură: Keren şi Harrar sunt în mâinile britanicilor. [...].

6 aprilie. În această dimineaţă, la ora 5, aviaţia germană bombardează Belgradul. Eroica Iugoslavie, vinovată că a vrut cu încrâncenare să rămână liberă, începe o viaţă dureroasă, care, într-o zi, va fi cea a triumfului.

Germanii au trecut frontiera bulgaro-greacă. Englezii au ocupat Addis Abeba. În Cirenaica, ei bat în retragere. [...].

11 aprilie. Astăzi regentul Horthy ordonă trupelor sale să ocupe, în spatele germanilor, Banatul iugoslav. În 12 decembrie anul trecut, Budapesta a semnat cu Belgradul un pact de prietenie eternă. Ce josnicie! Iar românii sunt gata să le urmeze exemplul!

Nemţii proclamă „independenţa” Croaţiei şi instalează, în calitate de „Führer”, pe banditul de Ante Pavelici, asasinul regelui Alexandru.

12 aprilie. Ieri seară, a venit la mine în vizită Suphi Tanrioer. Mi-a spus că se pregăteşte să-şi vadă ţara antrenată într-o bună zi în război. Apoi am discutat în mod special despre poezie. Suphi m-a rugat să-l ajut să traducă în franceză două poeme, unul scris de un turc, contemporan cu Soliman Magnificul, iar celălalt creat de un poet contemporan. Primul este de circumstanţă, cel puţin pentru oamenii de genul nostru. Adresându-se sultanului, poetul îi spune: „Nu am ce să fac cu darurile tale. Puterea Verbului îmi aduce victorii mai durabile

decât ale tale. Cuceririle mele nu vor înşela pe nimeni. Să nu crezi că poţi să mă înlănţui cu favorurile tale: niciodată nemuritorul nu va fi datornicul muritorului”. […].

1 „*Totul este în ordine*”.

15 aprilie. Ieri seară, Suphi a adunat vreo 60 de persoane pentru a le vorbi despre poezia turcă. A citit cele două poeme pe care le-am tradus împreună, la care a adăugat încă unul, destul de bizar, scris de el personal şi care se intitulează *Necazul mamei mele*. Printre invitaţi, au fost mulţi români ai vechiului regim. Au mai participat toţi membrii de la Legaţia Franţei, Günther, ministrul Americii şi eu. Suphi a adus un omagiu deplin influenţei franceze asupra literaturii turce. Câteva aluzii duceau cu gândul la o seară de adio. În curând, vom afla ce a vrut să transmită prin acele cuvinte. […].

21 aprilie. În momentul de faţă citesc notele zilnice, scrise de un jurnalist evreu din Bucureşti, care încep din luna mai 19397. Blumenfeld, poreclit „Scrutătorul”, a ocupat un loc important în presă, înainte de valul de masacre antisemite. Cronicile sale sunt pline de interes.

Ele explică, într-o mare măsură, succesul de mai târziu obţinut de politica germană. În mod deosebit, reţin următoarele: oamenii celui de-al III-lea Reich au putut să observe că regula fundamentală care le permite să câştige la poker este să-şi ascundă jocul, mai ales când este bun, şi să-l ghicească pe cel al adversarului.

Toate afirmaţiile făcute de Blumenfeld dovedesc că, în timpul perioadei care a precedat imediat războiul, toată Europa s-a înşelat asupra raportului de forţe existent. În timp ce englezii şi francezii şi-au făcut iluzii privind propriile lor capacităţi militare, germanii le cunoşteau toate slăbiciunile. În plus, ei au ştiut să ascundă în faţa întregii lumi imensele lor pregătiri de război. Au reuşit chiar să-i facă pe alţii să creadă că ei nu aveau aproape nimic din ceea ce era necesar susţinerii unui război. Şi-au amintit că, între 1914 şi 1918, fiecare dintre părţile implicate în război a pierdut mai multe ocazii de victorie din cauza lipsei de informaţii exacte despre ce se petrecea în tabăra

7 Manuscrisul respectiv se găseşte în fondul René de Weck, de la Biblioteca Cantonală şi Universitară din Fribourg. El poartă titlul *Courrier de Bucarest 1939* (50 de pagini) şi conţine diferite aspecte de politică românească, văzută de un gazetar evreu bucureştean, care a fost totodată şi consilierul particular al lui Armand Călinescu. Printre

altele, un interes special este acordat politicii româneşti faţă de minorităţile naţionale şi faţă de problema evreiască.

70

Inamică. Cele mai bune atuuri ale lor au fost spionajul şi contraspionajul. [...].

29 aprilie. Baronul von Killinger, ministrul Germaniei, sosit în Bucureşti de trei luni, s-a decis în sfârşit să vină să mă vadă. În general, un şef de misiune nou venit efectuează toate vizitele protocolare colegilor săi mai vechi, în cele două săptămâni după remiterea scrisorilor sale de acreditare. Însă, se pare că acesta se aştepta să ne vadă pe toţi aruncându-ne la picioarele lui. A trebuit să mai aştepte mult şi bine. Atunci, cu o încetineală de înţelept, el s-a pus să-şi facă datoria. Astăzi, era rândul meu să-l primesc. A venit într-o uniformă de înalt demnitar, cu toate medaliile la vedere, însoţit de un secretar servil. Am vorbit în germană şi nu am schimbat decât nişte banalităţi. Însă l-am analizat pe om: este un bandit (ştiam asta foarte bine), dar cu aspectul şi cu inteligenţa unui subofiţer reînrolat. [...].

1 mai. În jurnalele germane din Bucureşti a explodat o furie contra Elveţiei. Ziarul „Bukarester Tageblatt", editat de Legaţia germană, reproduce toate prostiile vehiculate în „Berliner Borsenzeitung", scrise de un cretin cu numele de Megerle. El se întreabă dacă mai există pe acest pământ oameni inteligenţi care să nu aprecieze cuvintele şi gesturile marelui Reich. În timp ce Megerle strigă: „S-a întrecut măsura", însă se omite să se arate şi motivul, gazetăraşul din Bucureşti dă exemple precise despre răutatea noastră. Şi anume: că noi am calificat eroică voinţa de independenţă a poporului sârb şi extraordinară rezistenţa grecilor! Nemţi neisprăviţi! Când vor simţi cizmele întregii lumi abătându-se peste ei, vor începe poate să înţeleagă.

3 mai. Profesorul Răducanu, fost ministru, un român cu un spirit relativ liber, se întoarce din Elveţia. Îmi spune că tirania economică a Germaniei se face dur simţită, dar că nici presiunile şi nici şantajele de la Berlin nu zdruncină spiritul civic al populaţiei. Îmi spune că omul care ne detestă cel mai mult este Himmler. [...].

Gândindu-mă la aceasta, găsesc următoarea explicaţie, sau mai degrabă ipoteză: fără îndoială, în Elveţia există organizaţii secrete care-i grupează pe adversarii germani ai regimului. Poate că aceşti oameni aranjează ca ziarele elveţiene, care li se par bune, să

submineze prestigiul „Führer”-ului, să treacă ilegal în Germania. Himmler nu a reuşit să-i prindă. Atunci, el se gândeşte să sufoce întreaga noastră presă. […].

6 mai. Am luat masa la Snagov, la doctorul Constantinescu. Acest fost ministru al regelui Carol îşi dă seama de greşelile zilnice care reprezintă o ruşine monumentală pentru Conducătorul statului român. Mi-a spus: „Noi continuăm să ne lăsăm amăgiţi de germani. Guvernanţii noştri încearcă să ne convingă de faptul că Hitler ne va ajuta în curând să recăpătăm Basarabia. Cei care cred asta sunt nişte imbecili, iar cei care o proclamă pot fi consideraţi nişte idioţi. Führerul lasă să se vadă clar, în ultimele sale discursuri, că prietenii săi adevăraţi sunt Ungaria şi Bulgaria. În consecinţă, ne putem aştepta să pierdem mai degrabă restul Transilvaniei decât să recâştigăm Basarabia”.

Continuând să emită asemenea afirmaţii triste, Constantinescu s-a arătat bucuros, optimist, iubitor de viaţă şi plin de încredere în viitor.

8 mai. I-am înapoiat lui von Killinger vizita din 29 aprilie. Cabinetul său de lucru este tapetat cu hărţi la scară mare, reproducând Grecia, Iugoslavia, bazinul Mediteranei, Peninsula Arabică şi Asia Mică. Înaintarea armatelor germane este trasată cu linii negre groase. Acest bărbat îmbrăcat în civil, cu nişte haine de culoare verzui, bondoc, cu o faţă congestionată de alcoolic, evidenţiază încă o dată figura subofiţerului reînrolat. îi pun întrebări prudente. El îmi etalează încrederea sa în viitor şi certitudinea unei victorii germane. Vorbeşte parcă fără să-şi descleşteze dinţii. Pentru moment, nu percep decât nişte grohăituri neclare. Dau de înţeles că-l pricep şi că-l aprob. Obosit de efort, închei audienţa la capătul a 20 de minute. Uf!

Am luat prânzul la Truelle, ministrul Franţei.

9 mai. L-am regăsit pe Truelle la Mihai Popovici. Printre alţi convivi, se mai aflau: prinţul Barbu Ştirbey cu cele două fete ale sale, Mihalache, văduva lui I.G. Duca, profesorul Teodorescu cu nevasta lui. Truelle nu crede că în prezent germanii caută motiv de dispută cu U.R.S.S.-ul, care continuă totuşi să-i aprovizioneze. Pe moment, nu au niciun interes să provoace noi adversari, deoarece în Mediterana mai au o treabă importantă de terminat. Obiectez la ideea că sacul de alimente european este epuizat şi că Ucraina ar putea constitui pentru

nemţi o rezervă preţioasă de alimente. Pe de altă parte, se pare că Hitler se plânge de ruşi de câtva timp. Românii pretind că „Conducătorul” lor crede într-un război apropiat, în care ţara va avea rolul de secund strălucitor al Germaniei. Aşa i-a spus Mihai Antonescu, eminenţa cenuşie a generalului, lui Mihalache.

Aflu că Germania ar fi pretins plecarea din posturile lor a coloneilor Villeon, ataşatul militar, şi Sevin, ataşatul de aviaţie, de la Legaţia Franţei. Când va veni şi rândul meu? Dacă servitorii de la Vichy sunt suspecţi, eu trebuie să fiu cu atât mai mult decât ei.

10 mai. La Ziua naţională a României participă şi detaşamente militare de nemţi. Tribuna regală este plină de generali şi de demnitari ai celui de-al III-lea Reich. Este de-a dreptul respingător.

După-amiază, am fost la Truelle. Îmi spune că Germania reproşează celor doi colonei ai săi că au „încercat să exercite asupra Statului-Major român o influenţă contrară intereselor Axei”. Or, ei abia obţineau să se întâlnească, o dată pe lună, cu un ofiţer special delegat să-i primească şi care nu le spunea nimic. Vichy pare să se fi supus, fără vreo reacţie, la ordinele de la Berlin. Truelle crede că germanii au vrut: 1) să amintească românilor că „armata franceză nu mai există”; 2) să-l pedepsească indirect pe el, prin intermediul colaboratorilor săi militari, pentru semnele de bunăvoinţă pe care în ultimul timp toţi trei le-au primit din partea familiei regale. Ministrul francez este de părere că românii nu au ce căuta în afacere. [...].

14 mai. Astăzi, am împlinit 54 de ani.

Boierescu a venit la mine în vizită, foarte emoţionat de afacerea Hess8. Berlinul nu mai pretinde că vice-Führerul ar fi nebun. Nici nu-l mai acuză de înaltă trădare. Este un idealist cel care s-a lăsat antrenat să comită o generoasă dar tragică eroare de apreciere. În ochii săi, poporul englez, înrudit cu poporul german, este o victimă inocentă a lui Churchill şi a clicii sale. Atunci, îmi spune: „Dacă aş

8 Rudolf Hess, locţiitorul lui Hitler şi ministru fără portofoliu. A părăsit Germania, în 10 mai, la bordul unui avion de vânătoare. Germanii au anunţat mai întâi că avionul s-a prăbuşit, iar Hess a murit în misiune. Când s-a aflat că Hess a aterizat cu o paraşută în Scoţia, presa germană a pretins că acesta era nebun.

putea vorbi cu prietenii mei din Anglia, să-i conving că şansa lor

este pierdută, să-i fac să recunoască faptul că se sacrifică în van pentru nişte conducători nedemni, aş aduce Germaniei şi umanităţii un serviciu nepreţuit”.

Noua versiune germană despre incident dovedeşte că: dirigenţii Reich-ului au realizat că era periculos să se spună că acest Rudolf este un nebun, căci nu de mult îi mai celebrau încă meritele strălucitoare. Adoptarea acestei atitudini împotriva unui om care are mulţi prieteni şi care trece drept o persoană cinstită, prezintă riscul de a revolta opinia publică. Deci, trebuie acţionat cu prudenţă.

16 mai. Am fost în vizită la Collas. Îmi povesteşte despre ultima audienţă a lui Avakumovici la rege şi la Antonescu. Cel din urmă continuă să creadă într-o Germanie de neînfrânt. Însă adaugă: „Doar dacă evenimentele din interior nu vor distruge fructul victoriilor”. Bravo! Lui Hess îi datorăm această schimbare de opinie.

Am fost invitat la o masă intimă la Palatul regal. Regina Elena este simpatică. Se amuza în timp ce pronunţa numele fratelui său, regele George al Greciei, care mi-a vorbit cu atâta sinceritate în micul său palat din Atena, acum mai puţin de un an. Tânărul rege Mihai, timid şi nu prea vorbăreţ, este un puşti. îl cred „retardat”, asemeni personajului meu din romanul *Victor*, şi puţin viclean.

După-amiază a venit la mine în vizită Dimitrie Ghica, un guraliv sclipitor şi foarte bine dispus. Îmi vorbeşte de afacerea Hess şi de relaţiile germano-sovietice. Nemţii încearcă să cedeze sovieticilor, printr-un fel de contract, Ucraina şi petrolul din Caucaz. Dacă vor reuşi, va fi o lovitură grea pentru noi. Însă, dacă ruşii acceptă înseamnă că le este frică şi că se simt slabi să suporte abordarea unui asemenea subiect. [...].

19 mai. Din 28 august 1939, de când m-am reîntors la Bucureşti, nu mi-am luat nicio zi liberă. Deoarece Pilet îmi cere să-mi părăsesc postul timp de trei săptămâni, vreau să mă grăbesc să profit de acest lucru. Continuă să se vorbească de un conflict germano-sovietic, unde românii, orbiţi de speranţa să recapete Basarabia, vor urma îndeaproape Germania. Dacă va fi război, acesta nu se va

declanşa înainte de jumătatea lunii iunie. Mă voi întoarce la timp, fără să las să-mi scape vreun eveniment important.

20 mai. Am luat masa la Ralea. Stăpâna casei a pregătit o mâncare excelentă.

Printre invitaţi, au participat: familia Argetoianu, doctorul Lupu, soţii Giurescu, doamna G. Tătărescu. Toţi aceşti „scăpătaţi” ai vechiului regim sunt destul de diferiţi între ei, prin originea socială şi prin opiniile politice pe care le împărtăşesc. Astăzi, se pare că s-au împăcat în ura comună contra legionarilor şi în neîncrederea mai mult sau mai puţin exprimată faţă de stăpânii actuali. Argetoianu este mai puţin sigur decât altă dată de victoria germanilor. Aflând că noi plecăm mâine în Elveţia, nu-şi ascunde deloc dorinţa pe care o resimte faţă de această evadare. Libertatea noastră de mişcare este relativă şi strict limitată în timp. În ochii lor, aceasta nu reprezintă decât un enorm privilegiu, căci niciunul dintre ei nu are voie să plece din ţară. Doar gândul că noi vom fi trei săptămâni nişte fiinţe libere într-o ţară liberă: iată ce le dă măsura servilităţii lor.

Truelle a venit la mine. Încerc să-i expun părerea mea despre politica Franţei şi-l încurajez... [...].

26 mai. [...]. Ajungând la Berna, m-am întâlnit cu Bonna, cu Stucki cel mic şi Stucki cel mare şi cu Pilet. Ministrul nostru de Externe mă întreabă pe larg despre situaţia din România, încercând în mod deosebit să afle cum şi de ce a căzut această ţară în prăpastia în care o vedem astăzi. Mă forţez să-i explic toate etapele acestei drame. În privinţa viitorului Europei şi al nostru, nu mi-a spus nimic nou. [...].

28 mai. Aflu de la Stucki cel mic că generalul Guisan este oaia neagră a nemţilor. îi reproşează că nu a vrut să demobilizeze armata elveţiană, că a continuat să construiască fortificaţii şi să întărească dotarea militară. Şi, nu în ultimul rând, un alt motiv este că a concediat câţiva ofiţeri superiori pe care Berlinul spera că se poate baza. Din fericire pentru noi, popularitatea generalului rămâne de neatins. Deci, trăiască Guisan! [...].

9 iunie. Fischer mă înştiinţează printr-un raport că febra războiului în România devine tot mai evidentă. De mult timp, mă

gândesc la ideea că germanii şi ruşii se vor încaieră. Chiar în acea zi, Hitler va folosi contra colegului său, Stalin, carnea de tun a nefericiţilor ţărani români, agitând în faţa lui Antonescu momeala Basarabiei şi a Bucovinei. Oare clipa aşteptată a sosit deja?

Antonescu nu înţelege că un război angajat sub ordinele „Führer”-ului nu poate fi pentru România un război de eliberare? Chiar dacă asta îi va readuce provinciile cedate U.R.S.S.-ului anul trecut,

câştigul va fi iluzoriu. Românii îşi vor da sângele pentru regele Prusiei şi când va fi momentul să se ia la ceartă cu Ungaria, vor avea forţele decimate şi materialul de război uzat. [...].

18 iunie. Bucureştiul este invadat de tot felul de zvonuri. În ciuda pregătirilor militare intense, colegul meu american, Günther, nu este sigur că ofensiva germano-română contra U.R.S.S.-ului este iminentă. Este adevărat că nimeni nu poate să spună motivul acestui război. Sovieticii au arătat atât de clar că se tem de Germania, încât aceasta din urmă poate formula nişte cereri extraordinare, fără să se teamă de o reacţie de război. Dacă Stalin îi acordă tot ceea ce i se cere, atunci de ce ar mai face război? Dar, însă după cum se ştie, bandiţii de la Berchtesgaden nu gândesc înainte de a acţiona. Orice o fi, ce se petrece acum în România este cu adevărat de necrezut. Degeaba am căuta în ziare cea mai mică aluzie la un conflict germano-sovietic sau româno-sovietic. Nicio voce oficială nu se face auzită. Totuşi, sunt luate măsuri pentru a convinge opinia publică de faptul că războiul va începe mâine. Toate acestea se fac în tăcere. Nu se oferă nicio brumă de explicaţie. Antonescu ar fi foarte stânjenit dacă ar trebui să răspundă de ce se pregăteşte să intre într-o campanie contra ruşilor. Ce ştie el despre asta?

19 iunie. Cretzianu, foarte rezervat până acum, este convins de iminenţa unui conflict germano-sovietic, în care România va fi secundul performant al celui de-al III-lea Reich. Luna trecută, el nu înţelegea de ce germanii căutau motiv de dispută cu U.R.S.S.-ul, care urmează îndeaproape clauzele tratatului din 1939. Şi a adăugat: „Pe de altă parte, ruşii au prea multă frică de Germania pentru a lua iniţiativa unei rupturi”. Killinger avea acelaşi limbaj. Astăzi încă, Cretzianu este foarte jenat să spună care sunt cauzele răbufnirii unui uragan. Convingerea sa se bazează doar pe amploarea pregătirilor

!

militare, pe afirmaţiile făcute de Statul-Major etc. El nu ştie nici măcar dacă Berlinul a prezentat Moscovei pretenţii şi nici de ce natură ar fi acestea. El crede că Hitler vrea să distrugă armata roşie pentru a o împiedica să intervină contra lui într-o fază ulterioară a războiului pe care-l duce contra lumii anglo-saxone.

21 iunie. De la întoarcerea noastră în Bucureşti, ni se repetă în fiecare zi că mâine vom fi bombardaţi de avioane ruseşti. Zvonurile

care circulă, sfaturile care ni se dau de către oameni „autorizaţi” sfârşesc prin a crea o obsesie hărţuitoare. Nervii mei sunt supuşi unei încercări dure. Mai mulţi colegi au plecat să-şi petreacă weekend-ul la Sinaia sau la Predeal. Cei mai mulţi dintre copiii şi nevestele corpului diplomatic au fost trimişi în locuri sigure. Miniştrii se mută şi îşi plasează lucrurile peste tot. Noi ne-am pregătit adăpostul în speranţa că, totuşi, sirenele şi exploziile nu ne vor obliga să coborâm acolo. Este ora 22 şi 40 de minute. Ştirile de la radio nu aduc nimic nou privind această tensiune germano-sovietică despre care nimeni nu ştie cu adevărat care este motivul. Românii sunt convinşi că Hitler vrea să termine cu Stalin. Şi nu numai că-i urmează paşii, dar îşi imaginează că vor putea forţa mâna omului de la Berchtesgaden. Oare vom putea dormi în noaptea asta? Vom mai fi încă în viaţă mâine?

22 iunie. A fost o noapte liniştită. Când mă scol, aflu că Antonescu a declarat ruşilor „războiul sfânt”. Ziarul „Universul” reproduce proclamaţia sa, grandilocventă şi seacă: de partea glorioasei armate germane, România va repara nedreptăţile din trecut şi îşi va cuceri locul în noua lume. În acelaşi jurnal, o informaţie din Berlin dezminte toate zvonurile care au venit „din afară” privitoare la o convocare apropiată a Reichstag-ului. Se spune că cercurile oficiale din capitala germană nu prevăd niciun eveniment senzaţional şi că se aşteaptă un weekend calm.

Ieri seară, în momentul când ieşeam de la Truelle, colaboratorul său, comandantul Neuhauser, îmi spune: „Nu cred în acest război: ar fi prea frumos!” însă, el avea o voce şi o expresie a feţei atât de veselă încât părea că dorea să fie dezminţit de fapte. Bravo, al saci anule!

Într-o proclamaţie către poporul său, Hitler declară cu răceală că U.R.S.S.-ul nu a fost fidelă pactului din august 1939. El aplică din

77

nou masca anticomunistă pe chipul său de paiaţă. Şi îşi imaginează că nimeni nu va observa acest lucru!

23 iunie. A trecut a doua noapte calmă. Însă, în această dimineaţă, în două rânduri, s-au auzit sirenele. A fost o alertă falsă. Dacă incidentele de genul acesta se multiplică, ce se va întâmpla atunci când afacerea va fi serioasă?

Aflu că R. Offroy, fost secretar de la Legaţia Franţei în România, consul la Salonic în momentul când nemţii au pus stăpânire pe oraş, a demisionat cu toată agitaţia posibilă şi i-a însoţit pe gaulliştii din Cairo.

Și-a dat seama că rapoartele sale asupra situației militare, trimise la Vichy pentru a servi Franța, au fost comunicate nemților. El a declarat la radio: „Nu am mai vrut să joc mult timp rolul de spion neamț împotriva voinței mele”. Acest băiat, căsătorit cu o femeie foarte drăguță și tatăl a doua fetițe, dovedește mai mult curaj decât mă așteptam. Bravo!

Dimitrie Ghica îmi povestește că românii ar fi intrat în Cernăuți, fără să fi întâmpinat nici cea mai mică rezistență. Însă la Galați, rușii s-au menținut cu o vigoare pe care adversarii, în ciuda tuturor asalturilor lor, nu au bănuit-o.

24 iunie. Este a treia noapte liniștită. Spre sfârșitul după-amiezii, s-au auzit câteva explozii surde. Cred că sunt focuri de tun. Imediat după aceea, s-au auzit sirenele și alte explozii. Ordon ca toată lumea să coboare în adăpost. Eram vreo 20, fără să stăm prea înghesuiți. După câteva minute, semnalul de sfârșit de alertă a fost dat prea devreme, căci D.C.A.9-ul a continuat să tragă. Sergentul nostru îmi aduce triumfător o schijă de obuz explodat, căzut la picioarele sale în timp ce se afla pe strada Sturdza. Emile, șoferul meu, pretinde că a văzut două avioane sovietice care se retrăgeau. Probabil că erau în recunoaștere. Asta ne promite o noapte agitată sau, pentru mâine, o trezire cu fanfară. Faptul că două aparate de zbor au putut survola deasupra București ului în plină zi, fără alt incident decât o reacție slabă a D. ca – ului, demonstrează că apărarea Capitalei nu este prea puternică.

Apărarea antiaeriană (Defense Contre Aerienne).

În această dimineață, Constanța a fost destul de serios bombardată. Au fost făcute multe pagube în port și în jur. Hotelul *Franța*, proprietatea unui elvețian căsătorit cu o franțuzoaică, a fost parțial distrus. Proprietarul i-a telefonat lui Stroehlin să-l informeze de cele întâmplate.

Tăcerea germano-română înseamnă că afacerile dintre cele două părți nu merg atât de bine pe cât voiau?

25 iunie. Este a patra noapte liniștită.

Știrile de pe front sunt rare și, bineînțeles, contradictorii. Românii nu au intrat nici în Chișinău și nici în Cernăuți. Ei pretind că nemții îi țin pe loc. De fapt, ofensiva germană progresează doar în Lituania și în Polonia. Iată, se pare că armata germană avansează, însă nu atât de rapid cum ne-am aștepta. Cei doi adversari vorbesc de

„pierderi grele”, pe care fiecare dintre ei pretinde a le fi cauzat unul celuilalt.

Ieri, bombardamentele din Constanţa s-au desfăşurat în trei reprize. Se pare că un rezervor mare de petrol a luat foc. Au fost avariate mai multe nave care se găseau acolo şi un mare număr de case.

La ora când scriu aceste rânduri – 20 h 50 min. – o furtună s-a abătut deasupra Bucureştiului. Poate că tunetele, fulgerele şi ploaia ne vor scuti de vizita aviaţiei sovietice.

26 iunie. În această dimineaţă, spre orele şase şi jumătate, sirena mă trezeşte din pat. Cerul este radios. Sculaţi imediat, am coborât în adăpost. Am aflat că la ora cinci şi jumătate dimineaţa a fost dată prima alertă: noi nu am auzit nimic. În adăpost, Blanche se întinde pentru a-şi continua somnul. Alarma durează în jur de două ore. Laptele pentru micul dejun nu a ajuns încă. Din fericire, am mai avut lapte condensat şi o cafea excelentă. La sfârşitul dimineţii, s-a dat a treia alertă. De această dată, tot personalul meu – membrii Legaţiei şi servitorii – este prezent la apel. Reuşesc să le vorbesc. Aşteptarea nu mai durează atât de mult. Restul zilei trece fără incidente.

Rezultatele raidurilor de astăzi sunt: o biserică şi două case distruse şi câteva cratere în pământ. Se pare că ar fi fost vizat arsenalul militar, fără a fi însă atins. Pe străzile din jurul Gării de Nord erau câteva distrugeri.

Noi ştiri de pe front: în sectorul Nord, germanii au forţat apărarea rusă de lângă Kaunas şi Vilnius, însă sovieticii pretind că

78

79

au oprit infanteria care trebuia să urmeze şi să controleze infiltrarea tancurilor inamice. În sectorul central, armata roşie a recucerit Przemyśl, luat de nemţi de dimineaţă. Pe frontul Bucovinei şi al Basarabiei, armatele germano-române nu reuşesc să se stabilească pe malul stâng al Prutului.

27 iunie. La orele şapte, a fost dată alarma. Ea a durat aproape până la opt şi jumătate, împiedicându-ne astfel să luăm micul dejun, pe care l-am devorat mai târziu cu cea mai mare poftă pe care am avut-o vreodată. Se pare că, în această noapte, sirenele au urlat în două reprize. Noi nu am auzit nimic datorită dopurilor de vată din urechi. Cu atât mai bine.

Astăzi este o zi calmă. Am petrecut la *Lido* o parte din după-amiază.

Renunţ să mai comentez noutăţile de pe front. Probabil că nemţii ne vor anunţa victoriile lor colosale care numără: câştiguri de teritorii, prizonieri şi prăzi de război. Dar, pentru rezultatul final, contează această uzură a maşinii lor de război. Pe de altă parte, un lucru este sigur: potrivit mărturisirilor făcute chiar de germani, rezistenţa ruşilor este mai eficace decât se aştepta Berlinul.

28 iunie. Este o zi calmă, cu un timp frumos şi cald.

Este imposibil să se afle ceva sigur şi precis despre raidurile aeriene din ultimele zile care au vizat Constanţa, Sulina, Galaţi, Iaşi, Bucureşti şi, poate, Ploieşti. Se pare că la Constanţa bombardamentele au fost mai serioase, iar flota sovietică a coroborat cu atacul aviaţiei. Se vorbeşte de distrugeri şi de victime numeroase.

Pe la orele 19 şi 30 de minute, a fost dată alarma, care a durat o oră. Cina a fost întârziată. Cel mai dezagreabil aspect în timpul stării de alertă este că toată activitatea Capitalei devine paralizată, iar circulaţia este complet oprită. Este imposibil să faci vreo mişcare. Din cauza acestui risc, nu putem conta pe nimic. Asta dă impresia de izolare. Este inutil să concepi vreun proiect pe care sirena poate în orice minut să-l oprească. Mă simt aproape prizonier. [...].

30 iunie. Am petrecut o noapte calmă. Până astăzi, în Bucureşti au fost opt alarme aeriene (fără să le numărăm pe cele false). Nicio informaţie oficială nu a fost oferită despre distrugerile suferite. S-a dat doar un comunicat unic privitor la ultimul atac de joi (cel de la

ora 5 şi jumătate). Acest document prezintă situaţia astfel: şase imobile distruse în întregime, şase morţi, doisprezece răniţi şi totul cauzat de 14 bombe.

În sfârşit, nemţii au publicat ieri faimosul buletin al victoriei pe care l-au anunţat de la începutul campaniei. Ei menţionează 40.000 de prizonieri, ceea ce nu este mult pentru un front de 2.500 km, pe care există câteva milioane de oameni. Numărul de avioane şi de tancuri pe care „învingătorii" pretind că le-au distrus îmi pare exagerat în raport cu numărul de prizonieri. Câştigurile teritoriale sunt importante, dar nu decisive. Să vedem rezultatele mai târziu.

În sectorul românesc, lucrurile nu merg prea bine. Aviaţia lui Antonescu s-a prezentat atât de inferioară obiectivului ei încât a

trebuit să fie pusă sub comanda generalului german Speidel. Regimentul „Minai Viteazul” a suferit grave pierderi. Cele 500 de execuţii „iudeo-comuniste”, care au avut loc la Iaşi, nu sunt de bun augur pentru ei.

1 iulie. În seara aceasta, mă voi vedea cu Mihai Antonescu, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Externe. L-am mai întâlnit o dată sau de două ori la Predeal, la vărul său Ion10, în timp ce actualul „Conducător” nu era decât un general dizgraţiat şi nemulţumit. Profesorul Mihai Antonescu este un om mic de statură şi, asemeni generalului, are părul puţin castaniu şi puţin blond. Civilul are un aer mai şmecher, mai „sforar” decât militarul. Odinioară apăra politica lui Titulescu, lăuda în opere savante „spiritul de la Geneva” şi instituţiile Societăţii Naţiunilor. Astăzi, îl vedem mai zelos decât generalul să lingă cizmele lui Hitler şi

Mussolini.

Alarma de duminică dimineaţa nu a mai fost dată. Dacă ar trebui să se dea crezare presei oficiale, afacerile germano-române merg cel mai bine din lume. L-am întrebat dacă vom fi din nou bombardaţi. El mi-a răspuns: „Nu, nu cred. Ruşii au pierdut deja multe aparate de zbor şi cele care au rămas urmăresc, fără îndoială, obiective mai urgente”.

Or, la ora 20 şi 30 de minute, sirena se face iarăşi auzită. Această alarmă, a noua la număr, durează până la orele 21 şi 10 minute.

10 Vezi nota 5.

Se pare că a fost mai serioasă decât celelalte precedente, după numărul de explozii auzite.

Antonescu cel scund a devenit un adevărat şef al guvernului regal de când Ion cel mic este absorbit de misiunea sa de strateg şi este obsedat de „războiul sfânt”. Dacă acţiunea de conducere este corelată cu capacitatea de prevedere, atunci am putea spune că Mihai Antonescu nu a prea dat dovezi strălucite că posedă talente pentru acest post.

I-am vorbit de nevoile noastre de carburanţi şi de uleiuri de gresat, de toate mizeriile pe care ni le fac nemţii să ne împiedice să tratăm direct cu Cabinetul de la Bucureşti, de dorinţa noastră de a îndepărta orice terţă parte, etc. El a replicat că eu predicam unui convertit, că era foarte decis să apere independenţa poporului său, că puteam să mă bazez pe devotamentul său şi alte braşoave. Din

nefericire, ştiu ce trebuie făcut. Nu mă bazez prea mult pe asigurările de bunăvoinţă pe care mi le-a înşirat în legătură cu jurnalele noastre supuse cenzurii şi rătăcite în mod voit de poşta română. Mă asigură că păstrează o dragoste mare pentru limba franceză, pe care serviciul de poştă o interzice să fie utilizată în corespondenţa locală.

Să-l vedem la fapte pe Mihai cel scund, care este mai elocvent ca niciodată în a-i zeflemi pe nemţi şi pe ruşi!

3 iulie. În această dimineaţă am fost să-l văd pe Truelle, care cred că este dus cu vorba de Vichy, deşi el continuă să susţină că politica lui Darlan este absurdă. Oare se va lăsa călcat în picioare de „cruciada antibolşevică”?

Seara a venit la mine Julien Peter, pe care nu-l mai văzusem de mult timp. A fost obligat să demisioneze din funcţiile sale de profesor şi de inspector administrativ. I s-a reproşat că a participat altă dată la masonerie şi că a fost primar în timpul guvernării lui Călinescu. Am vorbit câte puţin din toate. L-am oprit la cină. În momentul când ne aşezam la masă, am auzit sirenele. Am coborât în adăpost. Când exploziile au luat sfârşit, am urcat în casă. În timp ce mâneam, am auzit semnalul de sfârşit al alarmei. După această masă frugală, am luat la nimereală două pahare de rachiu de Saint Aubin din anul 1932. Peter găseşte că este foarte bun la gust.

82

5 iulie. Astăzi tot mai mulţi oameni care folosesc expresia „a cincea coloană” vor fi stânjeniţi să indice originea ei exactă. Eu însumi simt nevoia să-mi satisfac oarecum această curiozitate. Dacă nu există informaţii suficiente despre ea, cred, cel puţin, că nu este o invenţie falsă şi că ar putea îndrepta spre adevăr cercetările istoricilor care vor veni.

Iat-o: în timpul războiului civil din Spania, jurnalele din Madrid au anunţat într-o bună zi că trupele franchiste mergeau în patru coloane contra Capitalei. Un ziarist spaniol a scris că soldaţii din *Frente popular* vor trebui primiţi aşa cum se cuvenea celor patru coloane ale armatei reacţionare. Numai că ar mai exista şi o „a cincea coloană”, mai periculoasă, formată din partizanii inamicului, deghizaţi printre apărătorii republicii. Aceştia din urmă trebuiau cu orice chip să împiedice coloana să facă pagube.

6 iulie. Trebuia să mergem la Predeal, să luăm masa cu Gtinther. Însă vremea nu prea ne îndemna. Iar Blanche, care nu are frică de

bombardamentele aeriene, se temea de un drum lung pe o şosea aglomerată de camioane şi de alte maşini motorizate conduse de nemţi cu o viteză nebună, fără să le pese să protejeze viaţa soldaţilor. Era o zi calmă. [...].

7 iulie. Am luat prânzul cu Truelle şi cu Julien Peter. Am discutat împreună situaţia actuală. Două fapte trebuie precizate: pe de o parte, germanii sunt în întârziere faţă de planul pe care şi l-au fixat pe frontul sovietic. Pe de altă parte, ei suferă pierderi mult mai mari şi întâmpină o rezistenţă la care nu se aşteptau.

Românii abia ieri au intrat în Cernăuţi. Dimitrie Ghica, care nu este, totuşi, un fanatic al regimului Antonescu, a anunţat acest eveniment ca pe un fapt împlinit prin actul de la 23 iunie.

În seara asta, l-am văzut pe Cretzianu. Nu este deloc uimit de victoriile germane şi recunoaşte că U.R.S.S.-ul nu a intrat încă în descompunere, aşa cum se spera la Bucureşti şi la Berlin.

9 iulie. Am primit vizita ministrului Italiei, Bova Scoppa. Este mult mai „distins" decât predecesorii săi, Sola şi Ghigi. Are un limbaj măsurat. Nu pare a fi adept al fascismului. Soţia lui, rămasă în Italia, este rusoaică. El vine din postul de la Lisabona. În plus, a locuit mult

83

timp la Geneva, unde a fost colaboratorul baronului Aloisi. După afacerea sancţiunilor, el a rămas să „lichideze" poziţia ţării sale.

Nu-mi ascunde părerea că războiul va fi de lungă durată. Traduc acest gând prin ideea că el nu crede sau nu mai crede în victoria Axei. [...].

11 iulie. Ieri seară, nu am mai dat atenţie celei de-a unsprezecea alarmă, la fel de puţin serioasă ca şi cea de mai devreme. Julien Peter, care a venit să ia masa la noi, îmi spune că avioanele ruseşti nu au trecut nici măcar de Buzău. [...].

A venit în vizită la mine Liang, ministrul Chinei, cu soţia lui. Ei părăsesc ţara deoarece Mişu Antonescu cel scund, pentru a-l măguli pe Hitler, a recunoscut guvernul fantomă instalat de japonezi în provinciile ocupate. Liang speră, ca şi mine, ca ursul rus şi lupul german să se ia de gât în aşa fel încât să nu mai scape niciunul. Atunci englezii vor face *tabula rasa* şi vor pacifica Europa. [...].

13 iulie. Ieri seară, s-a dat a douăsprezecea alarmă.

Astăzi, spre orele 20, în timp ce mergeam pe jos la restaurantul *Capsa*, am simţit un miros ciudat care trena pe străzi. La început, am

crezut că era un iz de friptură făcută la vreun birt. Însă peste tot se simţea acelaşi miros. Am primit explicaţia ceva mai târziu. Pe la sfârşitul după-amiezii, Ploieştiul a fost bombardat din plin de avioanele ruseşti. Au fost distruse două rafinării iar rezervoarele de petrol erau în flăcări. De aici venea şi mirosul ciudat. De asemenea, tot din această cauză s-a conturat pe cer un nor negru, în partea de nord-vest. Oamenii încep să se arate neliniştiţi. [...].

17 iulie. I-am întors lui Bova Scoppa vizita lui din 9 iulie. Este un vizionar destul de bun. Pentru că a început să-mi vorbească despre „cruciada împotriva bolşevismului", l-am oprit imediat şi i-am spus: „Niciunul dintre noi nu mai crede în ea. Să lăsăm acest slogan celor care nu ştiu sau care nu vor să vadă ce se ascunde în spatele acestuia". Fără să mai ezit, el mi-a dat imediat dreptate. I-am mărturisit că, comunismul şi naţional-socialismul sunt două forme ale aceleiaşi boli. Bineînţeles, l-am asigurat că nu amestecam în acelaşi sac şi fascismul. Pronosticurile lui în privinţa situaţiei României nu sunt mai optimiste decât ale mele.

21 iulie. Ieri am luat prânzul la Predeal, la Günther. L-am luat cu mine pe Infeld, omul nostru de bază în afacerile cu petrol. Timpul era frumos, dar rece. Ne-am reîntors la Bucureşti, apoi l-am dus *la Capşa*. Infeld părea încântat de ziua pe care a avut-o. [...]. 24 iulie. Ieri seară şi azi dimineaţă, au fost date alte alarme. Dimineaţa, a venit la mine Nagy de Galatha, ministrul Ungariei. El a părăsit Legaţia de la Bucureşti, acum trei sau patru ani, şi a plecat la Roma, cu funcţia de consilier. Astăzi, el îi succede lui L. de Bardossy în postul de ministru al Ungariei în România. Nagy crede cu toată fiinţa sa în victoria Axei. Îmi spune că armata sovietică este în plină derută şi că Leningrad, Moscova şi Kiev vor cădea în câteva zile în mâinile „cruciaţilor". Campania din Rusia va lua sfârşit cel târziu în octombrie, când va fi posibilă începerea negocierilor de pace. Învingătoare în Est, Germania se va arăta generoasă faţă de ţările învinse din Occident (Franţa, Belgia, Olanda). Dacă Anglia va continua să se încăpăţâneze, i se va mai lua Egiptul şi Turcia. Acest maghiar extraordinar îmi declară: „cum vreţi ca amatorii să-i învingă pe profesionişti?"

28 iulie. Prietenii noştri chinezi au venit să-şi ia adio, deoarece urmau să plece a doua zi în ţara lor, pe ruta Sofia-Istanbul-Ankara-Golful Persic. Lui Liang i s-a şoptit că n-ar trebui să plece înainte de a cere o audienţă de rămas-bun la rege. Luându-şi

inima în dinţi, el a făcut în ultimul moment această cerere protocolară. Rezultatul a fost o invitaţie la masă pentru ziua următoare. Liang şi soţia sa nu puteau să creadă.

Faptele s-au petrecut ieri. Maiestăţile lor s-au arătat amabile. Regina-Mamă i-a făcut cadou doamnei Liang o fotografie care o reprezintă pe ea şi pe fiul moştenitor. Astfel, regina se putea răzbuna pe tirania exercitată de Mişu Antonescu cel scund. În acest mod, mama şi fiul ei arătau că politica lor, dacă li se lăsa dreptul să aibă una, nu va fi cea a „Conducătorului" şi a acoliţilor săi.

Ieri am luat masa la Predeal, la doamna Rais, al cărei soţ este ministrul Iranului la Vichy. Au mai fost invitaţi familia Günther şi Truelle. Atmosfera a fost plăcută.

31 iulie. Am luat prânzul la Truelle, în grădina sa. Printre invitaţi, se aflau: George Oprescu, colonelul Le Troter, ataşat militar şi micul *i*

84

85

Basdevant. Oprescu lucrează acum la cenzură. După ce i-au trecut prin faţă mii de scrisori ale soldaţilor germani, a concluzionat că aceşti dragi aliaţi nu apreciau deloc ospitalitatea românească. Ei se plângeau, mai ales, că nu găsesc la femei primirea cordială pe care se simt în drept să o aibă. Eu obiectez, spunând că am văzut mulţi germani plimbându-se alături de noile lor cuceriri. Oprescu afirmă că însoţitoarele cuceritorilor nu sunt române, ci nemţoaice sau evreice. Este de văzut. El pretinde că a rămas liberal şi francofil, însă i se pare deplasată bucuria pe care ne-o inspiră rezistenţa ruşilor în faţa asalturilor furioase ale *Panzerdivisionenu* germane. [...].

1 august. Anul trecut, pe vremea asta, am inaugurat *Maison Suisse* din Bucureşti: iată că Elveţia continuă să existe de 650 de ani. Trecutul este garanţia viitorului. Eggermann, în germană, iar eu, în franceză, am vorbit pe această temă. Dacă ar fi fost în asistenţă nişte agenţi ai Gestapoului, ar fi putut raporta şefilor lor că elveţienii nu sunt maturi nici pentru „colaborare", nici pentru noua ordine. Ei ar mai fi trebuit să recunoască faptul că atmosfera nu era chiar una pasivă. [...].

12 august. Günther a venit să ia masa la mine, împreună cu soţia sa. I-am spus că dacă americanii trebuie să renunţe într-o zi să apere interesele britanice în România, această sarcină ar putea să ia sfârşit şi pentru mine. O scrisoare venită de la Berna îmi relatează demersul

întreprins de Kelly, ministrul Marii Britanii, pe lângă Pilet. Günther era deja informat despre acest lucru. Însă, el nu crede că termenul limită este atât de aproape. Nici Statele Unite şi nici Anglia, nu au nici cel mai mic interes să bruscheze lucrurile. Dacă ruptura între America şi Axă este iminentă, Japonia va avea această iniţiativă, fiind împinsă de Berlin, ceea ce probabil îi va antrena pe toţi vasalii lui Hitler să procedeze la fel. În această ipoteză, aş putea să primesc foarte bine să reprezint interesele britanice, americane, belgiene, iugoslave şi greceşti. […].

15 august. Am luat prânzul la Sinaia, la Mihai Ralea. Am mai fost la el, în aceeaşi căsuţă, exact acum un an. Pe vremea aceea, am evocat câteva raţiuni de a mai spera. În timp ce discutam, nemţii

Diviziile germane de blindate.

86

lansau primul lor atac aerian contra Angliei. Acest asalt furios, care trebuia să fie începutul invaziei lor, a fost primul lor eşec serios. Astăzi, după întâlnirea lui Churchill cu Roosevelt la bordul vasului *Potomac*, noi suntem siguri că viitorul ne va da dreptate. Atât familia Ralea, cât şi prietenii lor au rămas pe aceeaşi poziţie. În timp ce „războiul sfânt” dus de Antonescu împotriva U.R.S.S.-ului îi constrânge pe români să-şi renege sau, cel puţin, să-şi tempereze convingerile, cei din grupul lui Ralea nu şi-au schimbat deloc opiniile. Avem mereu acelaşi limbaj, fără restricţie şi fără rezervă. E un lucru tare reconfortant.

18 august. În dimineaţa asta, la ora 2, a fost dată cea de-a douăzeci şi una alarmă. Nu am mai auzit nicio sirenă de pe 24 iulie. A fost un bombardament la distanţă. Se pare că au căzut câteva bombe la Chitila şi la Buftea. Noi nu ne-am mişcat din cameră.

Ieri am fost din nou la Sinaia, la soţii Benton. Am avut o conversaţie lungă şi interesantă cu Vladimir Ghika despre mănăstirile ortodoxe, despre problema religioasă din România, despre antisemitism etc. Mi-a făcut nişte revelaţii curioase privind politica lui Franz Iosif: pe vremea când Bucovina îi aparţinea, Maiestatea Sa Apostolică, constatând că Biserica ortodoxă, ai cărei fideli se compuneau în majoritate din români, sprijinea aspiraţiile lor iredentiste, a hotărât să smulgă românilor acest instrument religios. Cum a procedat acest monarh? A plătit rutenilor şi ucrainenilor ca să renunţe la religia lor catolică şi să treacă la schisma ortodoxă. El se

gândea să majoreze numărul de români din Biserica ortodoxă astfel încât să o transforme pe aceasta într-o biserică inofensivă pentru Dubla Monarhie. Iată cum au fost habsburgii!

19 august. Am luat prânzul cu Dimitrie Ghica, care era plin de entuziasm, cu Ralea, cu Truelle şi cu Fischer.

În timpul dimineţii, am primit vizita lui Gafencu. Sejurul său la Moscova nu pare să-l fi înspăimântat. Este într-o condiţie fizică excelentă. Poate că acum are mai multe fire de păr alb decât înainte. Sentimentele sale nu s-au schimbat. Iată o schimbare nouă la el: acum nu mai nutreşte speranţe, ci certitudini: „Nemţii se curăţă”. Clodius, doritor să afle câteva impresii de-ale sale din U.R.S.S., a venit să-l vadă pe Gafencu, care i-a spus fără ocolişuri:

87

„Sunteţi bătuţi”. Pentru că neamţul refuza să creadă, Grigore a adăugat: „De altfel, şi noi suntem în aceeaşi situaţie, deoarece suntem aliaţii voştri”. El consideră că România se apropie de dezastru dacă nu va putea ieşi din încurcătură. În ciuda rugăminţilor lui Cripps, Steinhardt şi Molotov, el nu a vrut să rămână la Moscova, „în dizidentă”. Răspunsul său a fost: „Obligaţia mea este să mă întorc în patrie şi să dau explicaţii despre misiunea mea. Odată îndeplinit acest lucru, voi fi un om liber”. Dacă am înţeles bine, el va încerca să uzeze de această libertate, pentru a pregăti evoluţia indispensabilă, iar dacă România o va refuza nu va avea altă soartă decât moartea.

21 august. [...]. „Defetismul” (sau, cel puţin, starea de spirit pe care guvernanţii o numesc astfel) începe să se vadă în România: oamenii nu vor să se bată pentru „regele Prusiei”. Arestările se multiplică. Asemeni guvernului de la Vichy, 1 Cabinetul de la Bucureşti vrea să se facă crezut că doar evreii şi comuniştii combat colaborarea cu Axa12.

Oare cât timp se va putea aresta prin mijloace poliţieneşti în România, precum în Franţa, o mişcare care odată va sparge orice rezistenţă într-un mod fatal?

22 august. Ieri, mergând la Mihai Antonescu, am aflat de la un vânzător de ziare care lipea un afiş cu litere enorme: *CĂDEREA ODESSEI*. Deoarece maşina mergea destul de repede, nu am putut citi tot textul. N-am ajuns bine la „preşedinte”, că l-am şi întrebat: „Deci, este adevărat? Odessa a căzut?” El mă priveşte, ezită o secundă şi răspunde: „Da!” După expresia ochilor săi, ghicesc că nu ştia nimic şi că

vorbeşte la întâmplare. Atunci, insist: „Este oficial?” Pentru a doua oară, el răspunde: „Da!”. Apoi, am vorbit de alte lucruri.

La întoarcere, revăd afişul. Pe primul rând, scria cu litere groase: *CĂDEREA ODESSEI*, iar, mai jos, un al doilea rând, cu litere mici: *este iminentă*. Cât timp va rămâne afişul lipit acolo? Pentru moment, România se poate lăuda că are în frunte un adevărat om de stat.

12 Cele trei puteri semnatare ale Pactului de Oţel din mai 1939: Germania, Italia şi Japonia sau Axa Berlin-Roma-Tokio. Această înţelegere a fost întărită, un an mai târziu, de Pactul Tripartit, la care au aderat mai multe state.

26 august. Am luat prânzul la Gafencu. Este un vizionar. Speră ca guvernul să-i permită să plece în Elveţia şi că nemţii îi vor acorda drept de trecere pe teritoriul lor. Nu este sigur, deoarece este exclus din cadrele Ministerului de Externe. Deci, oficial nu mai trebuie să i se acorde niciun tratament special. I-am spus că noi nu-i vom face niciun fel de dificultate să-l primim. Însă nimeni nu trebuie să poată bănui altceva decât că el caută în Elveţia un sejur provizoriu sau o trambulină pentru a se lansa spre alte orizonturi. Odată ajuns la noi, el va găsi sprijin. *Intelligence Service* îi datorează multe şi – se obliga, la rându-i, să facă cele necesare pentru ca el să poată trece mai departe. Alături de Maniu, Ralea, Lugoşianu, Nicolae Caranfil şi alţi câţiva, Gafencu pare să fie unul dintre acei puţini oameni care, la momentul cuvenit, ar putea să redreseze politica românească. […]. 30 august. […]. Moralul românilor continuă să scadă. Angajat de Antonescu într-o aventură fără speranţă, poporul începe să realizeze că soldaţii săi cad cu miile la Odessa pentru Hitler. Bucureştiul este plin de răniţi. Sunt atât de mulţi încât au pus în spitale câte doi într-un pat. […].

6 septembrie. Ca urmare a reclamaţiilor mele neîncetate, ziarele elveţiene, care sunt cenzurate cu un zel demn de o cauză mai bună, apar din nou la vânzare (adesea, cu articole interzise sau cu pagini întregi rupte).

Succesul modest pe care l-am obţinut a avut darul să dezlănţuie furia teutonilor. Julien Peter m-a anunţat că ei s-au plâns ministrului de Interne, generalul D. Popescu. Acesta a cerut un raport colonelului Georgescu, şeful cenzurii, care, grijuliu să facă pe plac stăpânilor săi, a decis interzicerea totală a întregii prese elveţiene.

Asta se petrecea ieri. Trebuia să-l văd la Externe pe Davidescu, care era interlocutorul meu obişnuit pentru chestiuni de această

natură. I-am spus că sunt la curent cu manevra care urma să fie executată şi că, dacă el nu putea să o dezamorseze în timp util, voi adopta alte mijloace de apărare. [...].

9 septembrie. Corpul diplomatic a reunit prin subscripţie o anumită sumă pe care a oferit-o reginei Elena, cu intenţia să fie dată spitalelor militare pe care le patrona. Nunţiul papal şi cei doi şefi ai celor mai vechi misiuni diplomatice au fost absenţi. Deci, mie îmi revine onoarea să primesc, în numele colegilor mei, mulţumirile Maiestăţii Sale. După aceea, am fost invitaţi la masă, Blanche şi cu mine, la castelul Foişor. Am ajuns acolo pe ploaie. Sinaia este întotdeauna tristă când plouă. Dacă locuinţa regală este mai puţin urâtă decât Peleşul respingător al regelui Carol I, ea este în acelaşi timp mai acceptabilă decât o închisoare. În circumstanţele actuale, gazdele sale iau înfăţişarea de captivi. Regina se străduie să fie amabilă şi reuşeşte. Însă, se simte că mama şi fiul ei se plictisesc, că suferă pentru că sunt surghiuniţi şi ţinuţi departe de tot ce se întâmplă. În timp ce luam masa, nişte dulăi enormi se zoreau să mănânce din castroanele lor dispuse în cele patru colţuri ale salonului unde ne aflam. Rar am băut o cafea atât de proastă precum cea servită de Maiestăţile lor. Apoi, am condus-o până la Bucureşti pe Elizabeta Ghica, doamnă de onoare. Cred că era fericită să scape de această atmosferă plictisitoare.

10 septembrie. Dimitrie Ghica a venit în vizită la mine. Îmi confirmă informaţiile strânse de Fischer. În plus, sunt de la aceeaşi sursă. Se pare că nemţii au găsit în Bulgaria o nouă carne de tun şi că vor să o arunce asupra turcilor. Este foarte posibil. De câtva timp, numeroase trupe germane, transportate cu trenul, traversează România spre sud. Ofiţerii germani care revin de la Sofia se sclifosesc. Cei care se întorc din Rusia adoptă mai degrabă o figură îndurerată şi, adesea, distrusă.

L-am trimis pe micul Girod la Şabag să vadă unde am putea să-i repatriem pe colonii noştri elveţieni în acest moment special din istorie. De pildă, la câţiva kilometri de ei, se mai găseau nişte militari ruşi. Refugiaţi într-o insuliţă la câteva sute de metri de continent, ei trag cu tunul, în mod regulat, asupra zonelor Bugaz şi Şabag. Armata română nu a încercat niciodată să-i izgonească. Ei au distrus podul care lega insula de malul basarabean şi-i sfidează pe soldaţii lui Antonescu. Şabag a fost jefuit în întregime, nu de ruşi, ci de eroicii

„cruciaţi” ai antibolşevismului. Evreii au fost masacraţi.

11 septembrie. Românii erau ucişi cu miile în faţa Odessei. Ei nu au nici tunuri, nici avioane, nici artilerie grea pentru asediu. La începutul campaniei aveau de toate. Însă, materialul care nu a fost distrus de sovietici, a fost luat de germani pentru a le servi pe alte

90

fronturi. În schimb, germanii le-au promis echipamente mari de marină, care puteau să facă lucruri extraordinare. Dar aceste piese trebuie aduse pe calea ferată, apoi instalate pe platforme de beton. Toate acestea cer timp. Iar războiul înaintează continuu. Oamenii de aici încep să-şi dea seama şi să murmure a nemulţumire. Pentru Antonescu, bastonul său de mareşal este un serios băţ în roatele… carierei lui militare. El nu mai este comandantul trupelor lui. Se spune că îşi va relua funcţia de „Conducător” şi că va lua din nou în mâini frâiele guvernului său, dacă acestea încă mai există. Oare cât timp vor dura toate lucrurile astea? […].

14 septembrie. Haas este un mare industriaş, originar din Luxembourg, stabilit în România de câţiva ani. Până în prezent, a reuşit să se menţină, în ciuda războiului şi a relaţiilor proaste pe care le avea cu Malaxa. Putem presupune că el nu este în termeni răi nici cu regimul Antonescu şi nici cu oamenii de la Berlin. Lucrează fără să dormiteze şi pentru unii şi pentru alţii. Totuşi, i s-a întâmplat o poveste destul de neplăcută în această dimineaţă. Soţia şi copiii lui se găseau în vacanţă la Sinaia. El se hotărăşte să-i viziteze în weekend. Când se întoarce în Bucureşti, îşi găseşte casa lui frumoasă ocupată de un amiral german. îi cere explicaţii. „Statul-Major român m-a instalat la dumneavoastră”, declară amiralul, „asigurându-mă că aţi părăsit ţara”. De cealaltă parte, românii afirmă că neamţul, oprindu-se în faţa casei de pe strada Batistei, a cerut să fie găzduit acolo şi nu în altă parte. „Noi nu puteam să-i refuzăm acest lucru”, declară ei. „Şi am procedat astfel pentru că eraţi absent. De altfel, amiralul trebuia să plece la Odessa. Ne-am gândit că va rămâne la dumneavoastră doar pentru câteva zile. Suntem consternaţi că s-a întâmplat astfel”. Haas se pregăteşte să-l vadă pe generalul comandant din Bucureşti şi să-l întrebe dacă este adevărat că trebuie să aştepte căderea Odessei pentru a putea să se reîntoarcă în casa lui. […].

16 septembrie. Ieri doctorul Danielopol ne prezintă o trăsătură de caracter a „Conducătorului”, care merită să fie reţinută de istorie:

În timpul dizgraţiei sale, Antonescu avea un doctor care era asistentul lui Danielopol, foarte apreciat de acesta din urmă.

Curajosul general a trecut destul de repede, în mai puţin de un an.

91

de la închisoare la dictatură. Asta l-a pierdut. El şi-a menţinut acelaşi doctor. Revolta foştilor săi aliaţi legionari l-a obligat să se refugieze în palatul Preşedinţiei, păzit de oameni înarmaţi cu mitraliere şi de tancuri. Atunci, el a omis să dea ordinele necesare pentru ca omul care încearcă să-l menţină în bună sănătate, să fie scutit de percheziţie obligatorie. Acest ritual l-a iritat până la urmă pe doctor. Şi s-a plâns clientului său ilustru: „Este ridicol. Dacă aş fi vrut să vă ucid, mi-ar fi fost uşor să vă fac o injecţie pe care nimeni în lume nu ar putea să-i dea de urmă”. Poate credeţi că Antonescu a încercat să-şi repare greşeala şi să-l menajeze pe cel care îl îngrijea de formalitatea umilitoare? Nu, el a preferat să se lipsească de îngrijirile acestui om în faţa căruia nu făcea decât să se laude. A ordonat chiar o percheziţie la el acasă. După cum se spune, Abdul-Hamid, „Sultanul roşu”, nu petrecea două nopţi în aceeaşi cameră. Antonescu va face şi el acelaşi lucru?

18 septembrie. I-am trimis lui K. von Schumacher, directorul ziarului „Weltwoche”, textul unui articol mizerabil, apărut într-un cotidian din Braşov, „Kronstädter Zeitung”, şi intitulat „Wilhelm Tell und die Kronstädter Schuster”. Acest cotidian, împotriva căruia am protestat deja de două ori la Ministerul Afacerilor Externe, aduce injurii la adresa Elveţiei şi a elveţienilor în termeni de o grosolănie rar întâlnită13. Am sperat că Schumacher va găsi ocazia unei replici usturătoare. Îmi răspunde că cenzura elveţiană interzice ziarelor noastre orice polemică la insultele nemţilor! Poate am avut noroc că am renunţat la timp (acum 28 de ani) la jurnalismul politic. Altfel, cine ştie câţi ani aş fi petrecut oare în închisorile patriei mele fericite. Iar astăzi, nu pot să găsesc în toată Europa un loc unde să spun liber ceea ce gândesc! [...].

22 septembrie. Am petrecut sfârşitul de săptămână la Predeal, cu Günther, Savel Rădulescu şi George Oprescu. Savel, care a fost mult timp braţul drept al lui Titulescu, ar putea, la momentul cuvenit, să ajute la redresarea situaţiei politice din ţară. Alţii pe care i-aş vedea

13 De Weck va obţine câştig de cauză, iar cenzorul de la Braşov

va fi sancţionat printr-un avertisment şi printr-o amendă din cauza apariţiei acelui articol.

În această funcţie ar fi: Gafencu, Ralea, Lugoşianu, Nicolae Caranfil, poate Popescu-Necşeşti. [...].

24 septembrie. Ieri l-am văzut pe Maniu. Este un om curajos, însă fără geniu. De câteva zile voia să mă întâlnească şi să avem o conversaţie mai lungă. Citind un raport pentru Berna, din 19 septembrie, m-am amuzat imaginându-mi „o opinie transilvăneană despre rolul Germaniei în Balcani". Dacă vreun Aristarh al literaturii politice ar primi această mărturie, nu ar pierde ocazia să plece imediat în război contra „nesocotinţei" anumitor diplomaţi. Dar, s-ar înşela. Ajutat de câteva întrebări viclene, Maniu a reţinut exact frazele pe care i le-am încredinţat.

Fără îndoială, a aflat că voi fi solicitat să preiau apărarea intereselor anglo-americane în România, dacă americanii vor intra în război. A trebuit să-l conving că nu era de competenţa mea să accept sau să refuz succesiunea lui Günther şi că decizia nu putea fi luată decât de guvernul meu. Bietul Maniu se simte izolat de lumea exterioară şi a vrut să se apropie de mine pentru a stabili sau, cel puţin, pentru a pregăti un contact cu cei care vor conduce lumea de mâine. [...].

26 septembrie. Cu certitudine, ex-preşedinţii Consiliului de Miniştri mă copleşesc cu avertizările lor... interesate. Ieri, Maniu a cerut să mă vadă în mare taină în casa prietenului său Mihai Popovici. Astăzi, Gh. Tătărescu vine curajos la mine în plină zi, cordial şi vorbăreţ ca altă dată. Iată unul care nu a uitat nimic şi nu a învăţat nimic. Se îndoieşte că cetăţenii săi îl consideră, dacă nu responsabil, împreună cu regele Carol, de toate relele României, cel puţin de cele care sunt la originea altor dezastre? Speră că ceasul său bun va reveni? Un singur punct îl are în comun cu oamenii cu care am vorbit luni dimineaţa, pe care-i consider posibili salvatori ai României: el nu mai crede în victoria nemţilor. Lucru curios, în ciuda optimismului său, el mizează pe un război destul de lung. Îmi spune că sfârşitul va veni în momentul în care britanicii vor avea superioritatea numerică şi în armament. Acea zi rămâne, încă, îndepărtată. O remarcă bună făcută de el este că regretă cu hotărâre ideea unei păci de compromis.

29 septembrie. Ieri am luat masa la Snagov, la Gafencu. Au o căsuţă aşezată pe malul lacului, ceva de genul a ceea ce englezii numesc *bungalow14*. Nouchette îmi spune că aceasta a fost pe vremuri un fel de „casă a păcatului”. Când celibatarul care sărbătorea aici, în diverse moduri, cultul Afroditei s-a căsătorit, nevasta lui i-a cerut să se despartă de această modestă „nebunie”. Astfel, familia Gafencu a putut s-o cumpere.

În timpul unei plimbări prin pădure, Grigore mi-a povestit câteva episoade din cariera lui de la palatul Sturdza şi apoi de la Moscova. Îmi mărturiseşte că nu i-a displăcut în capitala Sovietelor. Pentru a-l crede, mi-a spus că Gaston Bergery, ambasadorul trimis în U.R.S.S. de amiralul Darlan cu misiunea să „colaboreze” cu învingătorii, a telegrafiat într-o zi guvernului său. Gaston a recunoscut surpriza pe care a încercat-o atunci când a constatat modul în care puterile Axei erau reprezentate pe lângă Stalin: Germania de un nobil antinazist (Schulenburg), Italia de un antifascist, România de un liberal anglofil, iar Slovacia de un gaullist. [...].

30 septembrie. Astăzi am fost la masă la Truelle. Sarret, consilierul său comercial, se află în România din timpul celuilalt război, la care a participat în calitate de ofiţer de rezervă. El se afla în contact cu Berthelot, fiind încredinţat unei unităţi române comandată de un anume Calotescu. Fiul acestuia din urmă este în prezent general şi guvernator al Bucovinei. După spusele lui Sarret, Calotescu tatăl era un om destul de obişnuit. Când a fost angajat în bătălia de la Mărăşeşti, el a plasat nişte muzicieni la un kilometru apropiere de spatele liniilor. Cum rolul său era de „consilier”, Sarret i-a făcut observaţia că era potrivit ca aceşti oameni, care îndeplineau funcţia de instrumentişti şi de brancardieri, să fie trimişi mai aproape de camarazii lor care luptau. Altfel, ei nu puteau să-şi ducă la bun sfârşit sarcina lor de a-i aduna pe răniţi. „Tu nu înţelegi nimic”, i-a replicat Calotescu, „de ţărani nu vom duce niciodată lipsă, însă ce o să ne facem fără muzicanţi?”

Oare acest tip de „boier” mai există încă?

Casă fără etaj.

94

2 octombrie. În dimineaţa asta m-a vizitat Aristide Blank. Iată încă o epavă a vechiului regim. El şi-a trimis fiul şi nevasta în Statele Unite pentru a-i proteja. El însuşi se întreabă cum a putut supravieţui terorii legionare. Poate că a fost apărat de rudele sale „ariene”. Stă la

hotel, deoarece casa lui a fost rechiziţionată de nemţi, îmi povesteşte această întâmplare astfel:

Într-o dimineaţă devreme, câţiva ofiţeri germani de la serviciul de sănătate s-au oprit la el. „Avem nevoie de casa dumneavoastră pentru a instala personalul unui laborator. Aveţi timp să vă faceţi bagajele şi să părăsiţi locul până astăzi după-amiază, la ora patru”. Blank i-a întrebat: „Aveţi ordin de rechiziţie de la armata română? Doar ea are competenţa să vă permită să vă instalaţi la mine”. Replica purtătorului de cuvânt al nemţilor a fost: „*Nun rede Ich noch, um vier Uhr wende Ich handeln*” *15*.

Vizitatorii săi au ieşit, iar Blank a telefonat unuia din prietenii săi. Colonelul Statului-Major îi promite să regleze afacerea. Apoi, din oră în oră, el încearcă să dea de omul său: nimeni nu răspunde. Văzând că armata română este decisă să nu se mişte, Aristide se resemnează şi îşi face bagajele. Spre ora cinci seara, nemţii sosesc şi iau în stăpânire imobilul.

3 octombrie. Ieri am luat masa cu Gafencu, Savel Rădulescu şi Ioan Ghica. Savel şi Gafencu se tutuiesc şi sunt prieteni buni, chiar dacă aparţin a doua epoci diferite de istorie românească. Ceea ce-i apropie este că au cam aceeaşi vârstă şi că amândoi l-au servit pe Regele Carol, fiind şi unul şi celălalt suspecţi regimului actual. Gafencu nu se înţelegea deloc cu Titulescu, pentru care Savel a fost mult timp mâna sa dreaptă. În perioada sa de graţie, acesta din urmă susţinea la Societatea Naţiunilor: francofilia, Mica Antantă şi Antanta Balcanică. Când Grigore a devenit ministru la Externe, lucrurile s-au schimbat mult. Carol a instaurat dictatura regală. El părăsise deja Praga pentru a pleca la Varşovia, cu misiunea să-i reconcilieze pe cehi şi pe polonezi. Acordurile erau deja denunţate. Gafencu a văzut bine ce trebuia făcut pentru a redresa situaţia. Însă, poate era prea târziu. Şi apoi Carol, viclean, fricos şi scos din minţi, a paralizat toate iniţiativele ministrului său. […].

15 „Acum vă vorbesc, la ora patru voi acţiona”.

95

13 octombrie. În weekend, am fost la Predeal, la Günther. Ieri, am luat ceaiul la familia O’Kelly. El este frate cu ministrul

Irlandei din Franţa, pe care l-am cunoscut altă dată la Paris. Ea este sora răposatului Grigore Filipescu. Ambii sunt anglofili, francofili şi antigermani. În timpul celuilalt război, ea a fost naşa celui care

trebuia să devină soţul său. După armistiţiu, el vine în România, o ia în căsătorie şi se stabileşte în ţară. Casa lor de la Predeal este bine poziţionată, confortabilă şi înconjurată de o grădină foarte frumoasă.

14 octombrie. Am primit o nouă vizită a lui de Gh. Tătărescu. Ca de obicei, este mulţumit de el. Înşiruie cu plăcere câteva amintiri din timpul carierei sale diplomatice şi prezidenţiale.

Dintre ele, am reţinut două. Iat-o pe prima: în calitate de ambasador la Paris, înainte de război, Tătărescu discută cu guvernul Daladier un plan de înarmare a României. Sarcina Parisului era să-i furnizeze material militar. Într-o zi, el îi spune lui Gamelin: „Avem nevoie de 2000 de tancuri". Marele general răspunde: „Ce veţi face cu 2000 de tancuri? Credeţi-mă, deja 400 sunt suficiente pentru voi. De altfel, aceste motoare vor juca un rol foarte secundar în luptele următoare".

Cealaltă istorisire făcută de „Gută " se referă la politica italiană. Redevenit preşedintele Consiliului de Miniştri, în toamna lui 1939, şi fiind preocupat să se asigure contra pericolului sovietic, Tătărescu l-a trimis în misiune diplomatică pe lângă „Duce" pe Victor Antonescu, fost ministru de Externe. Mussolini a făcut acestui emisar declaraţiile cele mai liniştitoare cum că el nu-l urma pe prietenul său Adolf pe terenul periculos creat de o alianţă cu bolşevismul, iar U.R.S.S.-ul va avea de-a face cu Italia dacă încearcă să caute motiv de dispută românilor. În iunie 1940, Ducele, care a trecut de la non-beligeranţă la război alături de Reich, a lăsat România la o parte, modelându-şi atitudinea după voinţa Germaniei.

17 octombrie. Aristide Blank mi-a povestit o glumă care, îmi spune, circulă printre soldaţii de pe front: „Mareşalul are crucea de fier16; Doamna mareşal are «crucea de piatră», iar soldatul, «crucea

16 în august 1941, mareşalul Antonescu a primit din partea lui Hitler înalt distincţie *Crucea de Fier*.

de lemn». Există aici un umor destul de caustic, deoarece se ştie că „Crucea de piatră" din Bucureşti este cam acelaşi lucru cu străduţele deocheate, aflate mai sus de Pont-Vieux la Marsilia. Iar soldatul ştie bine că trecerea Doamnei mareşal pe acolo a fost destul de furtunoasă.

Ea este o femeie ciudată: cu ochiul său bovin şi cu o naivitate în limbaj te face să „îi dai binecuvântarea fără confesiune". Pare să fie una dintre acele femei care, trecând prin toate vicisitudinile unei vieţi agitate, conservă, cel puţin în aparenţă, o candoare nealterată. [...]. 19

octombrie. Am luat masa cu Necşeşti şi cu curierul Dessonaz, care vine de la Ankara, via Istanbul şi Sofia.

Necşeşti are de câţiva ani o guvernantă germană pentru fiica sa de treizeci de ani. El ştie că această femeie îl spionează. „Este ca şi cum Gestapoul s-ar fi instalat la mine acasă”, spune el. A încercat de mai multe ori să o convingă că ar fi mai bine să se întoarcă în ţara ei. A fost un efort irosit. Şi nu îndrăzneşte să uzeze de o modalitate de forţă, deoarece mica Irene este foarte ataşată de *Fräulein* şi nu vrea să o lase să plece. Până unde poate merge dragostea paternă! Iată un om care, de teamă să nu o supere pe fiica sa, riscă în fiecare zi să fie denunţat sau ucis de nemţi. Căci, nu pot să cred că el va putea să fie destul de stăpân pe sine încât să nu-i scape un cuvânt imprudent. […].

4 noiembrie. Aparţin unei ţări „neutre”. Până acum, eu personal nu sufăr din cauza războiului, dacă este să compar soarta mea cu cea a nenumăratelor victime inocente. Deci ar trebui să mă exprim cu moderaţie, în termeni modeşti şi prudenţi. Ei bine, nu! Raţiunea şi instinctul îmi impun două certitudini: 1) fără Germania şi fără Hitler, lumea ar trăi în pace; 2) cel de-al III-lea Reich nu va scăpa de înfrângere. Aşadar, am dreptul şi datoria să doresc distrugerea completă a puterii prădătoare şi pedepsirea responsabililor. Nicio altă soluţie nu este acceptabilă, atât pentru viitorul ţării mele cât şi pentru cel al umanităţii. Deci trebuie mers până la capăt. Învingătorii de la 1918 au comis, prin oboseală şi prin lipsa de vlagă, o eroare tragică ale cărei consecinţe se agravează pe măsură ce timpul trece. Astăzi, ei plătesc cu sânge şi cu munţi de ruine. Acest lucru nu trebuie să se mai repete. […].

96

97

8 noiembrie. În această dimineaţă, trupele „victorioase” ale lui Antonescu au trecut în defilare pe sub Arcul de Triumf. Găsesc că această anticipare este curajoasă şi de prost gust.

Şefii misiunilor diplomatice, invitaţi să ia loc în tribuna regală, au ajuns cu greu până la locurile care le erau destinate, din cauza barajului de soldaţi. Tribuna era plină de ofiţeri germani de toate gradele şi, în plus, locurile acelora erau separate de tribuna regală propriu-zisă, printr-o barieră de fier. Închişi ca nişte vite în această incintă, am rămas acolo timp de trei ore şi jumătate, fără să putem face nicio mişcare. În ciuda sprijinului dat de poliţia militară germană,

serviciul de ordine a fost deplorabil. Trupele române care au defilat păreau că sunt de calitate. Uniforma lor era mai bună decât harnaşamentul cailor. Urmele de război de pe cabaline erau încă destul de vizibile. În mulţime, nu am observat nicio manifestare de entuziasm. Micul detaşament de aviatori, de infanteriști şi de marinari nemţi care participau la festivitate nu avea steag. Sunt sigur că mai mulţi colegi au observat aceasta. Astfel am fost scutiţi de obligaţia penibilă să salutăm zvastica nazistă. […].

13 noiembrie. Am început să cred că soţii Gafencu nu vor pune niciodată în aplicare proiectul lor de a pleca în Elveţia. Alaltăieri, au venit să ne anunţe că plecarea este aranjată pentru duminică. Astăzi, au venit la noi la masă. Au sentimentul că vor începe o viaţă nouă. Oficial, este un sejur de odihnă pe care vor să-l facă acolo. Nouchette i-a anunţat chiar şi pe prietenii săi din Bucureşti că se bazează pe ei pentru a face revelionul pe Şoseaua Kisselef. În realitate, ambii sunt decişi să nu se mai întoarcă în România decât atunci când circumstanţele îi vor permite lui Grigore să joace aici un rol politic. El va lua cu sine (sau, mai exact, îmi încredinţează pentru a le trimite prin valiza diplomatică) documente de familie care stabilesc originea sa scoţiană. În Elveţia, el se va abţine – iar eu îl încurajez în acest proiect – de tot ce ar putea cauza reţineri guvernului federal, ori ar trezi neîncredere din partea Gestapoului. Va aştepta *ora H*. Mi-a făcut numeroase destăinuiri, evident sincere. Însă, ceea ce mă intrigă şi nu pot să pricep este dacă pleacă *motu proprio*, sau dacă guvernul de la Bucureşti, simţind că vântul se schimbă, îl trimite înainte…

14 noiembrie. Mihai Antonescu cel scund a trebuit să afle de la poliţia lui că m-am întreţinut cu Nunţiul apostolic asupra tratamentului aplicat pe data de 8, luna aceasta, corpului diplomatic şi că am informat, prin telefon, pe colegii mei brazilian şi portughez despre acest demers. Abia în 12, m-am întâlnit cu Decanul. A doua zi, am telefonat la Ouro Preto şi la Bastos. Le-am spus că, în ciuda promisiunii de intervenţie obţinută de Cassulo, mi-am propus să spun eu însumi şefului de la Protocol ceea ce gândesc. Mă îndoiesc tare că Nunţiul a mers imediat, în 12, la palatul Sturdza şi, de asemenea, că brazilianul sau portughezul s-ar fi dus în acea zi. Totuşi, ieri am primit o scrisoare, cu data de 12, prin care Mihai cel scund, căruia nu i-am cerut încă nimic, îmi adresa scuzele cele mai servile. Evident, se ploconeşte la picioarele mele înainte ca eu să fi deschis gura.

Aptitudinea sa pentru sportul pe care Léon Daudet, pe vremea când era la *Acţiunea Franceză*, îl numea „meschin”, este într-adevăr stupefiantă. Dacă el scoate limba de 50 de centimetri pentru a linge cizmele unui modest neutru, nu este nicio mirare atunci când o scoate de doi metri pentru a linge cizmele „Führer”-ului. […].

20 noiembrie. Alexandru Moruzzi a venit la mine în vizită în uniforma de căpitan doctor. A petrecut toată vara operând răniţii în spitalul de la Iaşi. El estimează că numărul de soldaţi români care au traversat acest oraş pentru a fi evacuaţi în alte regiuni este de 70.000 de persoane.

După părerea lui, serviciile chirurgicale de la *Reichswehr11* vor fi mai degrabă inferioare celor româneşti. Colegii săi nemţi îl dezgustă. În timpul unui banchet oferit de ei în cinstea doctorilor militari de la Iaşi, tot îndemnându-i pe aceştia să mănânce şi să bea din şampania fufată din Franţa, unul dintre germani se plânge de războiul de pe frontul oriental: „Nu este interesant: nu există pradă”. La care Moruzzi adaugă: „Dacă asta este moralitatea doctorului, atunci care o fi cea a soldatului?”. Bineînţeles, el doreşte o victorie a englezilor, însă, asemeni tuturor românilor, vrea o înfrângere zdrobitoare a ruşilor. Încerc să-i arăt că ar trebui să aleagă, deoarece afirmaţiile pe care le spune sunt cu greu de conciliat. Este

17 Fosta denumire dată armatei germane (1919 – 1935), constituită după condiţiile fixate la Versailles; după 1935, a primit numele de *Wehrmacht*.

98

99

În zadar. Totuşi, el ar trebui să-şi dea seama că şi sovieticii şi germanii au suferit deja o uzură şi că nici Moscova, nici Berlinul nu mai pot să-şi impună legea pe continent. Să vrei distrugerea U.R.S.S.-ului înseamnă să oferi celui de-al III-lea Reich o şansă de a-l scăpa de înfrângerea pe care o merită şi pe care trebuie să o suporte.

21 noiembrie. Ieri am avut o altă vizită interesantă, cea a elveţianului Otto Huramel, care a ieşit recent din închisoare.

El a fost condamnat la trei luni de închisoare pentru deţinere ilegală de arme de foc (s-a găsit asupra lui un revolver vechi) şi pentru „ofensă adusă naţiunii române” (în cursul discuţiilor aprinse cu comisarul de poliţie, el a strigat că românii trebuiau să-i provoace pe nemţi în loc să declare război ruşilor, însă că le convine mai degrabă să

„îl lingă pe Hitler în fund”). Dacă ar fi fost aplicată o sancţiune riguroasă conform legii, el ar fi luat între cinci şi zece ani de închisoare de muncă silnică. Însă a scăpat cu bine, graţie intervenţiei lui Necşeşti. Fiind el însuşi mobilizat de justiţia militară, a ştiut foarte bine să se înţeleagă cu membrii Consiliului de Război. Aceşti domni au admis că acuzatul a fost provocat de agentul de poliţie iar cuvintele sale pot fi atribuite unei reacţii provenite din patriotismul său ofensiv. „De fapt, îmi spune Hummel, am avut sentimentul că au fost încântaţi să afle că eu am zis cu voce tare ceea ce ei gândeau în şoaptă”. Acest Hummel este un boem, poate un ratat, plin de bun-simţ, bun observator, foarte sensibil, ghidat de o filosofie ironică şi cordială.

22 noiembrie. Colegul meu american, Günther, suferă de o boală de sânge care îi îngrijorează tare şi îi derutează pe medici. Ieri l-am văzut şi m-am gândit că nu arăta prea rău pentru un om care stă la pat de câteva săptămâni. Însă, se pare că boala nu afectează trăsăturile pacientului. Savel Rădulescu propune să-l cheme pe doctorul Rohr de la Zürich, care l-a salvat pe Titulescu de la moarte acum câţiva ani. Îmi cere să-i telefonez acestui Asclepios. Am vorbit ieri seară cu medicul, care s-a declarat gata de plecare. În această dimineaţă, doctorii care-l tratează au luat legătura cu el. Din partea mea, am făcut tot ce am putut ca să-i facilitez viza. El va pleca mâine din Zürich. Voi face cele necesare pentru ca serviciul consular din Viena să se ocupe de tranzitarea sa prin acest oraş. Dacă vremea ar fi mai bună, am putea să-i trimitem de aici un avion special. Din nefericire, dacă vine cu trenul, el nu va ajunge în Bucureşti decât joi. Sper să nu fie prea târziu şi speranţa doamnei Günther să nu fie spulberată.

23 noiembrie. […]. Ieri, la ora ceaiului, a venit în vizită profesorul Stuckebbery. El a fost invitat de Societatea de fizică din Bucureşti să ţină câteva lecţii la Facultatea de Ştiinţe. Acest elveţian din Bale, care predă la Universitatea din Geneva, este un progerman din cap până-n picioare. Îmi pare că este un caz fără remediu. La mine, el a dat de un obstacol. Dacă românii îşi imaginează starea de opinie elveţiană văzându-l pe acest profesor, ei şi-ar face o singură idee. Circumstanţele sunt atenuante; mama lui este germană, iar el are o proprietate în Germania.

27 noiembrie. […]. Ieri, dentistul meu evreu a venit însoţit de preşedintele Colegiului Medical al evreilor din România. Mi-a cerut să intervin pe lângă Comitetul Crucii Roşii pentru a cere guvernului de la

Bucureşti să lase copiilor lui Abraham cel puţin un spital, toate celelalte fiind deja rechiziţionate. [...].

29 noiembrie. I-am scris lui Jacques Cheneviere pentru a-i supune atenţiei cererea a doi evrei. îi propun trimiterea în România a unui delegat al Comitetului Internaţional al Crucii Roşii, căruia să i se încredinţeze o altă misiune oficială (anchetă asupra stării sanitare a ţării, de exemplu, sau asistenţă refugiaţilor polonezi, sau vizitarea lagărelor de prizonieri de război). Această precauţie este obligatorie, deoarece, dacă guvernul român va afla că Geneva se ocupă de evreii săi, atunci reprezentantul Comitetului International nu va obţine niciodată viză pe paşaport. Sunt curios să aflu răspunsul lui Cheneviere precum şi atitudinea generală a colegilor lui. [...]. 1 decembrie. Savel Rădulescu şi doctorul Rohr au venit să ia prânzul la mine. Acesta din urmă se gândeşte să se întoarcă mâine la Zürich. Ajuns miercuri la Bucureşti, el şi-a dat imediat seama că nu mai era nicio speranţă de salvare pentru Günther, atins de leucemie. El a fost de mult timp avertizat de doamna Günther, care dovedeşte că are o mare tărie de caracter. [...].

100

101

4 decembrie. Am luat masa la Stelian Popescu. Printre convivi, a fost şi Ion Marinescu, ministrul Economiei Naţionale, altă dată director general al companiei petroliere *Concordia*, al cărei capital era în majoritate belgian. Recent, Sarret mi l-a reprezentat ca fiind un om curajos, capabil să reziste pretenţiilor Germaniei. Dacă această apreciere era exactă, şi de atunci sunt câteva săptămâni, am toată convingerea că astăzi el s-a schimbat. Marinescu se întoarce de la Berlin, unde a negociat diferite chestiuni economice. Auzind afirmaţiile sale, nu am putut să nu mă gândesc la ideea că nemţii l-au pătruns până în măduva oaselor. îi descrie pe aceştia ca fiind calmi, hotărâţi, disciplinaţi, „fanatizaţi" de ideea că lupta pentru libertatea Reich-ului (oare, cine ameninţă această libertate?), plini de respect pentru mareşalul Antonescu şi pentru verzii luptători ai României. Nu poţi să nu zâmbeşti când se cunoaşte neîncrederea totală a Germaniei în România, în armata şi în guvernanţii ei. Foarte şmecheri când este vorba să-şi apere buzunarele şi încă şi mai mult când este cazul să scoată bani de la alţii, aceşti români sunt naivi cu desăvârşire în faţa oricăror forme de linguşire sau de manipulare.

5 decembrie. Ieri l-am revăzut pe Ion Marinescu la minister şi i-am prezentat pe membrii delegaţiei economice elveţiene. În faţa lor, el a repetat tot ceea ce mi-a spus şi mie, privind impresiile sale de la Berlin. Reproducerea era atât de textuală, încât am avut impresia că aud un disc de gramofon. Cum le-am prezentat deja acestor oameni declaraţiile pe care mi le-a făcut ministrul român, discursul său a produs o situaţie comică şi mai mare; cu greu s-au putut abţine să pară serioşi. Poezia lui despre petrolul din Caucaz, pe care, spunea el, germanii vor fi stăpâni în scurtă vreme, şi despre rafinăriile româneşti care vor urma să se ocupe cu prelucrarea lui în benzină, li s-a părut însă de bun augur. Numai că nefericitul ignoră că, de câteva zile, nemţii săi dragi au întors spatele ţării Lânii de Aur. [...].

10 decembrie. În această după-amiază, m-am dus la Antonescu să-i prezint pe Singer şi pe Robert Dunant, delegaţii Asociaţiei elveţiene de bancheri, care voiau să-i expună anumite chestiuni legate de datoriile româneşti faţă de Elveţia. În haina lui sumbră, mareşalul nu este deloc impresionant. Este un omuleţ cu gesturi scurte. Grimasele gurii sale îl arată pe elevul-dictator. Dintre afirmaţiile sale.

102

prezint aici: „România, angajată într-o luptă pe moarte, trebuie să aloce în aceasta toate resursele sale financiare şi de altă natură. Ea nu se bate doar pentru cauza ei, ci pentru civilizaţia europeană, deci şi pentru Elveţia. Ca atare, trebuie să câştige războiul, căci ar fi o catastrofă universală dacă l-ar pierde. Bolşevismul trebuie distrus”. Dacă aş fi fost singur în faţa lui, aş fi răspuns: „Elveţia nu cere nimănui să se bată pentru ea. Dacă va fi atacată, va trebui să se apere, în plus, România a câştigat deja războiul pe care l-a întreprins pentru eliberarea Bucovinei şi Basarabiei. De acum înainte, ea se bate doar pentru Hitler, pe riscul ei: astea nu ne interesează”. În prezenţa unei terţe părţi şi văzând natura financiară a discuţiei, am spus: „Domnule mareşal, acesta este un punct de vedere. Noi înţelegem să rămânem în cadrul angajamentelor noastre mutuale”.

11 decembrie. Ieri seară, am cinat cu Marinescu, cu generalul Stoenescu, cu Mircea Niculescu (preşedintele delegaţiei române), cu Ebrard (preşedintele delegaţiei elveţiene) şi cu alţi invitaţi. Miniştrii români erau mult mai puţin fanfaroni decât acum câteva zile. Nu este dificil să se priceapă motivul. Ebrard a impresionat foarte tare doamnele, povestindu-le ce a văzut la Moscova cu câteva săptămâni

înainte de „cruciadă”. Părerile sale coincid cu cele relatate de Gafencu şi de care guvernul de la Bucureşti nu a vrut să ţină cont. Acesta din urma începe să se căiască. Şi, încă nu este sfârşitul.

13 decembrie. În curând, se va vedea totul. Alaltăieri, mareşalul Antonescu a declarat că, în ciuda gestului Germaniei şi Italiei, el nu avea deloc intenţia să rupă relaţiile cu americanii. Ieri, la orele 18, Benton, care-l înlocuia pe Günther, aflat în agonie, a primit o declaraţie de război. Românii nu puteau face o greşeală mai mare decât aceasta. Este o prostie ireparabilă şi toţi cei care au păstrat un strop de bun-simţ înţeleg.

În urma tuturor acestor evenimente, iată-mă însărcinat cu apărarea intereselor britanice, americane, belgiene, greceşti şi iugoslave în România. Azi dimineaţă, am fost să-l previn pe Davidescu, secretarul general la Ministerul Afacerilor Externe. Sarcina va fi dificilă, dar sunt deosebit de fericit şi mândru să pot aduce servicii popoarelor care au meritat să facă parte din familia umană.

103

De acum înainte, nemţii sunt terminaţi. Niciun moment nu trebuie pierdut pentru a grăbi înfrângerea lor.

Evenimentul de astăzi nu este o surpriză. Din 12 august, am prevăzut împreună cu Günther ipoteza care tocmai s-a realizat. [...].

15 decembrie. Mihai Antonescu m-a chemat astăzi la el şi m-a reţinut o oră. A făcut o pledoarie *pro domo*. Nu din bunăvoinţă a declarat război Statelor Unite. Marii săi aliaţi l-au „rugat” să o facă, invocând Pactul Tripartit şi făcând apel la onoarea militară a României. Putea să se sustragă de la acestea? Bietul om! Cu puţin bun-simţ, îi era uşor să răspundă: „Japonia, Germania şi Italia au luat iniţiativa rupturii şi au angajat lupta contra americanilor. În ceea ce ne priveşte, noi nu găsim aici un caz de război”. A preferat să spună mai degrabă: „*Zum Befehl*” *1*. Este treaba lui. Aceasta nu-l împiedică să spună că nu este şi că niciodată nu a fost ceea ce poporul gândeşte, din păcate: şi anume, omul Germaniei. Tot ceea ce mi-a spus despre acest subiect este foarte cronic. Pentru ce să-ţi dai atâta osteneală? Dacă ar fi ştiut în ce măsură mă interesa ce gândeşte, spune şi face el! Mă limitez doar să deplâng soarta nefericită a acestei ţări care i-a încredinţat destinul său. [...].

19 decembrie. Din 12 decembrie, România se află în stare de război cu Statele Unite. Congresul american refuză să admită că Statele Unite sunt în război cu România. Este o caracteristică a umorului

transatlantic? Fără îndoială, aceasta înseamnă: câinii latră, caravana trece. Le-am făcut prietenilor mei americani observaţia că logica le impune să menţină relaţii amicale cu regatul danubian. Aceasta însemna să permită în continuare funcţionarea Legaţiei României de la Washington şi să-i trateze drept prieteni pe românii care se stabiliseră în număr mare pe teritoriul lor. Ei au răspuns fără ezitare: „Nu vom accepta să luăm în considerare sfidarea mareşalului Antonescu, deoarece nu îl credem capabil că poate să facă faţă războiului cu noi. Însă ruperea relaţiilor diplomatice este un fapt. Noi o constatăm şi tragem consecinţele de aici. În ceea ce priveşte tratamentul amical faţă de românii din America, vom continua să avem relaţii bune cu ei deoarece sunt toţi raliaţi cauzei noastre. Iar.

1 „La ordin”.

pe cei câţiva care sunt ostili, nimic nu este mai uşor decât să fie internaţi cu acuzaţia că sunt împotriva statului. […].

21 decembrie. Am fost invitaţi de Anton Bibescu şi soţia lui, născută Elizabeth Asquith, la restaurantul *Capsa*. Printre participanţi, se aflau: Priscilla Bibescu, vărul lor arhitect, George Cantacuzino, şi cuplul francez Lagarde. El soseşte de la Vichy, dar nu are aerul că este influenţat de „colaboraţionism”. A făcut deja un stagiu la Bucureşti, înainte de război. Soţia sa, înaltă, destul de drăguţă, este originară din Bourbonnais.

Familia Bibescu îşi dă multă silinţă să aibă umor. Pe vremuri, ei locuiau în l’Île Saint Louis, în vecinătatea lui Léon Blum, pe care prinţesa îl consideră foarte încăpăţânat. Atmosfera României totalitare ocupată de nemţi nu le convine deloc. El regretă *Bulevardul*, unde altă dată se jucau piese scrise de el. Apoi continuă să vorbească despre activitatea lui de autor. Ea, o scriitoare de limbă engleză, trage din ţigară asemeni unui colonel de armată din Indii. Fiica lor pare să fie mai puţin artificială decât părinţii. Oare de ce m-au invitat aici? Deoarece, însărcinat de câteva zile cu interesele britanice, am primit în această calitate o primă misiune, să transmit din partea prinţesei urările de Crăciun adresate mamei sale, lady Oxford de Asquith. […].

29 decembrie. Ştirile din Rusia încep să-i facă pe românii de bun-simţ să tremure. Astăzi, am luat prânzul la Birring, ministrul Danemarcei. El îi urăşte pe nemţi şi nu se îndoieşte de înfrângerea lor. Totuşi, situaţia sa personală şi a ţării sale îl obligă să-şi împărtăşească

convingerile doar celor apropiaţi. Românii care vin la el în mod oficial par să creadă că el este aproape ca un aliat. Doamna Buşilă, soţia ministrului Lucrărilor Publice, mărturiseşte că: „Eu nu ascult ştirile de la *Radio Londra*: acestea mă demoralizează. Chiar dacă germanii mint, ce spun ei îmi dă linişte. Pot continua să trăiesc. Germania trebuie să câştige. Altfel, suntem pierduţi”. Am încercat să o consolez, spunându-i că înfrângerea celui de-al III-lea Reich nu va provoca în mod obligatoriu şi pe cea a României, dacă aceasta din urmă ştia să se elibereze la timp, încât sovieticii, chiar şi învingători, să nu ajungă până la Bucureşti. Atunci, ea a replicat: „Credeţi că ruşii ar mai putea să ne ierte după tot ce le-am făcut noi?”

105

După care şi-a exprimat admiraţia faţă de japonezi. Am întrebat-o dacă găsea eroic faptul că s-au aruncat asupra unei ţări cu care continuau să negocieze. Ea a trebuit să-i spună soţului ei: „Cu siguranţă, acest om este incorigibil”.

106

1942

1 ianuarie. La recepţia obişnuită de la Palatul regal, cei de la Protocol au înscenat o altă amplasare a şefilor misiunilor diplomatice prezenţi la ceremonie (mai puţin numeroşi ca altă dată, din cauza rupturii recente). Ei au fost aranjaţi nu în ordinea tradiţională, care este cea a vechimii, ci în ordinea alfabetică, după numele ţării pe care o reprezintă, ceea ce a făcut ca ministrul lui Hitler să treacă în faţa tuturor colegilor săi. Aşteptând venirea regelui şi a reginei-mamă, Killinger s-a aşezat în aşa fel încât să fie în primul rând. Birring (danez), Suphi Tanrioer (turc) şi cu mine, care reprezentăm misiunile cele mai vechi, am stat în apropiere, hotărâţi să nu ne lăsăm deposedaţi de un drept care ni se cuvenea. Însă, reprezentantul Portugaliei (Bastos) a fost cel care a dejucat manevra, protestând în faţa lui Nanu şi cerând ca tradiţia să fie respectată. Bravo, Bastos! Killinger nu a schiţat niciun gest.

Această înfrângere protocolară din prima zi a anului este de bun augur. Înfrângerea totală se apropie. Sunt mai sigur ca niciodată de acest deznodământ. [...].

4 ianuarie. [...]. Un Quisling1 elveţian, pe numele său adevărat, Burri, care operează la Viena şi la Budapesta, încearcă să recruteze elveţieni aflaţi pe teritoriul Reich-ului pentru „cruciada antibolşevică”.

În plus, el publică un buletin de presă, mai mult stupid

1 Om politic norvegian, a fondat un partid nazist (1933) în Norvegia şi s-a proclamat şef de guvern (aprilie 1940), în timp ce ţara sa era ocupată de armata germană. Numele lui a devenit sinonim cu cel de colaboraţionist sau de trădător.

decât veninos, unde îl denunţă pe Guisan ca fiind inamicul numărul unu. Asta înseamnă că Guisan nu este pe placul lui Hitler şi al acoliţilor săi. [...]. Presa noastră va trebui să reacţioneze energic şi să-i promită lui Burri o duzină de gloanţe în cap în ziua în care va încerca să pună piciorul pe pământul nostru. Fără îndoială că o asemenea idee este oprită de cenzură, fiind ea însăşi cuprinsă de teamă. [...].

5 ianuarie. „La urma urmelor, mă întreabă un român, dacă ar fi să alegeţi între Hitler şi Stalin..."

Fără să ezit, răspund: „L-aş alege pe Stalin".

Încă din 1914, pangermanismul instalat la porţile ţării mele, proiectându-şi tentaculele deasupra frontierei, îmi părea a fi mult mai periculos decât panslavismul din depărtare. Cu alte cuvinte, înţeleg ce gândeşte un român: este o chestiune de geografie. Odessa este mai aproape de Chişinău decât este München de Basel.

Numai că Stalin şi Hitler nu reprezintă Rusia şi Germania, ci comunismul şi naţional-socialismul. Cele două doctrine aparţin aceleiaşi familii. Părintele ideologic este bolşevismul din 1917, care astăzi este mort. Hitler, care încarnează nazismul, este fiul, încă în putere, deci capabil să facă mult rău. În timp ce în Germania omul se identifică cu sistemul, în Rusia, Stalin a restaurat în avantajul său un ţarism pentru care ideea comunismului nu este decât cimentul sau aluatul şi care, mai mult, poate fi importat precum un produs de export.

6 ianuarie. Truelle a venit azi dimineaţă să mă vadă. Mi se plânge că, de câtva timp, Ică (Mihai Antonescu), acest vânzător de preşuri sau de gogoşi deghizat în ministru de Externe, nu l-a mai invitat la el ca să mai „stea de vorbă". Programele nemaipomenite de colaborare franco-germană, pe care-i plăcea să le expună şi pentru realizarea cărora oferea generos ajutorul României, par să fi dispărut subit din tiradele sale. Ică nu mai vorbeşte despre ele. Truelle vedea deja un semn de nelinişte în zelul acestui diplomat unic în felul său de a-i predica o înţelegere cu Germania şi de a-i propune să-şi ofere

bunele oficii. Această tăcere subită a lui Ică îi apare ca un semn de profundă dezordine. Nu se înşela. Şi eu constat la români, de când reprezint în ţara lor interesele a şase state din tabăra adversă, o dorinţă

mare de a se face agreabili. În cazul lui Truelle, ei nu se mai ostenesc, deoarece consideră că de acum înainte va fi inutil. În ceea ce mă priveşte, ei îşi dau toată silinţa, gândindu-se la viitor. Simt că roata se învârteşte.

7 ianuarie. Iată câteva ecouri de la palatul Sturdza:

De Anul Nou, Hitler a oferit în dar „Conducătorului" o maşină blindată, extraordinară. Nu am fi putut niciodată să ne imaginăm un dar mai potrivit, oferit de dictator „micului dictator". Însă, odată cu maşina a sosit şi un mesaj din partea „Führer"-ului. Ofiţerii „Wehrmacht"-ului, purtând nişte cizme cu strasuri, au adresat lui Antonescu urările de Anul Nou şi apoi i-au dat un bileţel amical în care se cereau pentru 1 martie, 500.000 de soldaţi. Oare nu ar trebui să contribuie la victoria „cruciadei" antibolşevice? Nu este prima dată când Germania pune această întrebare. Protestând cu tot zelul şi cu toată ardoarea lor, românii au reuşit să se sustragă de la aceasta: ei aveau oameni, însă nu aveau cu ce să-i îmbrace, să-i echipeze, să-i înarmeze şi să-i hrănească. Se pare că Hitler îşi asuma de-acum înainte sarcina să ofere hrană şi armament, precum şi să furnizeze uniforme gri-verzui pentru soldaţii români. Însă mareşalul îl supără. El vrea ca aceste uniforme să fie de culoarea kaki, iar funcţiile de comandă să fie date românilor. Discuţiile au ajuns la acest stadiu, în acest timp, ruşii continuă să înainteze, iar românii îşi pierd cumpătul tot mai mult.

8 ianuarie. Opiniile mărturisite americanilor sunt un alt semn al stării de angoasă care-i cuprinde pe guvernanţii din Bucureşti. Nu le voi reproşa că s-au arătat corecţi şi chiar politicoşi, luând în considerare că ruptura s-a produs în momentul în care Gtinther se afla între viaţă şi moarte. Însă ei merg mult prea departe. Declaraţia de război a fost dată din 12 decembrie. Plecarea membrilor Legaţiei americane a fost stabilită pentru sâmbătă, 10 ianuarie, ceea ce însemna aproape o lună pentru a-şi termina pregătirile. A fost suficient ca doamna Günther să spună că nu este încă gata de plecare, pentru ca totul să fie amânat pentru ziua de 14. Mai mult, văduva colegului meu are permisiunea să ia în calitate de „infirmieră" o româncă, şi nu pe

oricine. Este vorba de doamna Brătianu, divorţată de soţul ei, Alexandru Cretzianu. În ce altă ţară putem vedea o femeie

109

al cărei nume este legat de istoria naţională, trecând în tabăra inamică cu binecuvântarea guvernului său?

9 ianuarie. [...]. În contextul actual, guvernul de la Washington a prevăzut să „sincronizeze" sosirea la Lisabona a diplomaţilor săi chemaţi din Europa cu navele care urmau să readucă pe vechiul continent pe diplomaţii statelor din Axă. Ca urmare, Davidescu îmi explică meticulos că guvernul român a decis ca trenul special destinat yankeilor2 din Bucureşti să fie pus în mişcare înainte ca vasele închiriate pentru „axişti" să fi părăsit apele americane. Doamna Günther, care nu se poate hotărî să părăsească România, nu se va supăra. Totuşi, această nouă hotărâre nu trebuie atribuită capriciului ei. Şi cu atât mai puţin, „sincronizarea" dintre plecări nu-i interesează pe români deloc, deoarece se ştie foarte bine că funcţionarii legaţiilor şi consulatelor sunt hotărâţi să nu se întoarcă în ţara lor. Atunci, ce s-a întâmplat? Propunerile confuze pe care le fac oamenii de la palatul Sturdza nu au decât o singură semnificaţie: von Killinger vrea ca americanii din Bucureşti să fie reţinuţi cât mai mult posibil, dacă nu altfel chiar şi ca ostateci, pentru a servi ca monedă de schimb. Nimic nu dovedeşte că mâine acest coleg amabil nu va formula alte pretenţii mult mai neplăcute pentru prietenii noştri americani.

10 ianuarie. Aprovizionarea Elveţiei cu petrol românesc continuă să fie miza unui război de guerilă între noi şi nemţi. Spre marea mea surpriză, observ de câteva zile la Marinescu şi la colaboratorii săi o atitudine de rezistenţă faţă de ordinele venite de la Berlin. Ei pretind că Hitler are nevoie, astăzi, de România şi că românii sunt în măsură să-l facă să plătească pentru ajutorul lor. În speţă, interesele ţării lor corespund cu ale noastre. Este inutil să vă spun că încurajez pe deplin bunele lor dispoziţii. Înainte ca Ebrard să plece astăzi la Berlin pentru a „negocia" cu nemţii, i-am telefonat la Zürich şi i-am spus încifrat pe „germana elveţiană", tot ceea ce se întâmplă aici şi l-am sfătuit să rămână ferm pe poziţii. Pentru a rezista Ungariei, românii au nevoie de arme pe care Germania nu poate sau nu vrea să le furnizeze. Noi o să le dăm aceste arme cu condiţia ca ei să ne dea petrol. Însă ei trebuie să facă front comun cu noi în faţa

2 Americanilor.

Berlinului pentru a obţine ca Germania să permită tranzitul de produse destinate Elveţiei şi chiar să le ajute să parcurgă traseul. [...].

12 ianuarie. Ică m-a chemat în această după-amiază să-mi spună: „Aflu că ex-regele Carol îşi propune să plece din Mexic şi să se stabilească la Washington, unde îşi va oferi serviciile lui Roosevelt pentru a constitui un guvern care să-l combată pe al nostru. Fac apel la prietenia dumneavoastră pentru ţara mea. Nu este un simplu ministru al Afacerilor Externe care vă vorbeşte acum, ci este un român care vi se adresează în numele întregii ţări. Regele, regina-mamă, mareşalul, naţiunea întreagă vă imploră prin vocea mea să ne faceţi un imens serviciu. După cum ştiţi, Carol este cel care ne-a obligat să alegem între distrugerea totală şi politica pe care o facem astăzi. Nu aţi putea transmite prin guvernul dumneavoastră la Washington că dacă America redă puterea acestui om, ar putea ruina viitorul României, al poporului şi al dinastiei sale?”

Iată răspunsul meu: „Domnule Preşedinte, să nu uitaţi un lucru: că aţi declarat război Statelor Unite. Roosevelt are bun-simţ. Ştie destule din rapoartele lui Günther despre politica românească din ultimii ani pentru a-şi da seama de pericolul pe care l-ar prezenta o înţelegere cu Carol. Însă, dacă i-aţi propune să respingă avansurile făcute de ex-suveranul vostru, el va fi tentat să-şi spună că nu vă convine ca această înţelegere să aibă loc. Încercaţi să cereţi unui inamic să nu facă ceva şi veţi vedea că-l incitaţi să facă exact pe dos. V-aţi gândit la acest aspect?”

După câteva minute de tergiversare, Ică se dezumflă: „Aveţi dreptate. Nu m-am gândit la asta. Să nu mai vorbim despre acest subiect”.

Iată-l pe ministrul Afacerilor Externe al României în anul de dizgraţie 1942.

Ică a mai adăugat: „Lăsând la o parte greşelile politice ale lui Carol, trebuie spus că în viaţa privată s-a comportat ca un bandit. Curtea de Casaţie a emis pe acest subiect un mandat de arestare pe care nu l-am publicat, din stimă pentru familia regală, însă pe care am să vi-l comunic. Ar fi bine ca acest document să fie cunoscut la Washington”.

M-am văzut silit să-i răspund că mă interesează să iau cunoştinţă de el şi că o să vedem cum putem să-l folosim mai bine. Asta

nu mă

angaja la nimic. Luându-şi rămas-bun, am avut impresia că acest Ică curajos era oarecum preocupat că s-a comportat asemeni unui băieţel cam neajutorat. [...].

14 ianuarie. De când reprezint cele două mari „democraţii iudeo-masonice”, pe „plutocraţii bolşevizaţi” din Cetate şi din Wall Street, românii mă tratează cu o consideraţie mult mai „distinsă” decât altă dată. Caută să fie în compania mea, mă asaltează cu invitaţii la prânz sau la cină şi iau spusele mele ca pe nişte oracole. Chiar Ică însuşi mă consultă şi ţine seama de părerea mea. Ce popor ciudat! Nu vorbesc, bineînţeles, despre oamenii care au gândit întotdeauna ca şi mine, sau cel puţin pe aproape. Ei nu şi-au schimbat atitudinea faţă de mine. Însă mai sunt şi ceilalţi! Din faptul că ministrul Elveţiei apără interesele americane şi britanice, ei au dedus că ţara şi guvernul ei consideră victoria anglo-americană ca pe o certitudine matematică. Îmi cer părerea de parcă Roosevelt şi Churchill m-ar fi făcut depozitarul secretelor lor. Până nu demult, eram considerat un antigerman exaltat, puţin cam nebun. Acum am devenit omul care ştie tot.

16 ianuarie. Am primit vizita lui Gh. Tătărescu. Neavând cu ce să se ocupe, s-a hotărât să fi scrie memoriile. Ar vrea să plece pe tărâmuri unde să-şi „pregătească viitorul”. Pare a fi surprins şi nu prea pricepe cum de Elveţia, care oferă azil lui Gafencu, nu acceptă să-l mai primească şi pe el, pe ilustrul Gută, zis „Pelicanul gălăgios”. A aflat că Grigore a plecat din Geneva cu o destinaţie necunoscută şi voia să ştie dacă este adevărat. I-am răspuns că nu ştiu nimic.

Ieri am luat masa la Jora, unde se afla şi mama lui Grigore. Nimeni nu a vorbit de Gafencu. Tătărescu este mereu haotic. „Dacă Anglia şi America, spune el, ar obţine de la U.R.S.S. O recunoaştere formală şi publică a drepturilor noastre asupra Bucovinei şi Basarabiei, România nu ar mai continua războiul. Iar mareşalul ar fi obligat să cedeze dorinţei naţiunii sau să dispară”. Totul sună foarte frumos, însă de ce Antonescu, atunci când a putut să negocieze, a preferat să se asocieze la agresiunea contra U.R.S.S.-ului, fără să dea vreo explicaţie sau o declaraţie de război, gest calificat de Molotov drept un „atac de bandiţi”? De ce a respins recent cererile englezilor şi a declarat război Americii?

17 ianuarie. Un fenomen nou şi curios: românii încep să se opună pretenţiilor Reich-ului. Antonescu şi-a dat seama că prietenul său Adolf nu făcea decât să-l păcălească. Propunerile făcute de Ribbentrop şi de Ciano la Budapesta au dovedit românilor că ungurii au fost întotdeauna copiii preferaţi de Hitler şi de servitorul său italian. Mareşalul ar fi decis să refuze trimiterea a 500.000 de oameni ceruţi în primele zile ale acestei primăveri pentru războiul din U.R.S.S. El nu va menţine în Rusia decât un corp expediţionar de două sau trei divizii, cu condiţia ca iugoslavii să trimită cel puţin atât. Îi dă curaj faptul că efectivele germane din România nu depăşesc în prezent cifra de 70.000 de oameni, împrăştiaţi în birouri, administraţie, D.C.A. şi aviaţie. Se pare că aceste trupe nu sunt dotate cu artilerie sau cu care blindate. Antonescu s-ar fi înţeles cu Maniu şi cu Dinu Brătianu, ambii exercitând din culise *le droit de regard* asupra politicii economice şi financiare dusă de guvern. Ştirea aceasta i-a pricinuit lui Killinger o mare supărare. [...].

19 ianuarie. Ieri am luat prânzul cu Abdulah Suphi Tanrioer, ambasadorul Turciei. Are sentimente anglofile şi îi urăşte pe nemţi, însă aceste sentimente sunt alterate într-o oarecare măsură de neîncrederea pe care i-o inspiră ruşii. [...].

Ca şi mine, Suphi observă la români simptome de rezistenţă contra Germaniei. [...].

21 ianuarie. Suchianu a venit în vizită la mine. Voia să facă la Bucureşti un film3 despre două opere de caritate ale Comitetului Internaţional al Crucii Roşii. Încercarea făcută de noi, în primăvara anului 1940, cu „Aurul din munţi”, un film conceput după romanul scriitorului elveţian Ramuz (*Farinet ou lafausse mormăie*) nu este de natură să ne încurajeze. Cu toate acestea, i-am promis lui Suchianu că-i voi sprijini proiectul4.

3 Acest film, intitulat *L'Oasis dans la tourmente*, va fi proiectat, după lungi demersuri, în iunie 19.43, la cinematograful «Patria» din Bucureşti, fiind înainte supus cenzurii române.

4 Cu toate acestea, într-o scrisoare din 4 martie 1942, adresată de şeful Diviziunii Afacerilor Externe de la Berna, René de Weck este îndemnat: «să nu încurajaţi proiectul lui Suchianu şi să nu expuneţi Legaţia voastră, angajându-vă prea mult în această acţiune cinematografică». A.F.B., fond E 2200-/4, bând 18.

El pretinde că în trei luni nemţii nu vor mai avea petrol. Să-l audă Dumnezeu! [...].

23 ianuarie. [...]. Truelle, care l-a văzut pe Maniu, este sigur că acesta nu crede în realitatea semnelor de rezistenţă pe care a crezut că le-a remarcat în ultimele zile la Antonescu şi la miniştrii săi. „Se poate, spune Maniu, ca mareşalul să apere anumite poziţii secundare, şi s-ar putea chiar să reuşească. El va acorda «Führer»-ului, fără condiţionare, toată asistenţa militară cerută de Germania. Primăvara va fi marcată pentru români de noi hecatombe".

24 ianuarie. [...]. Este caraghios să-i vezi pe români cum se bucură, aflând de la *Radio Londra*, că Anglia şi America resping avansurile lui Carol. Ideea de a-l vedea pe ex-suveran formând la Washington un guvern dizident îi scotea din minţi pe Antonescu şi pe miniştrii săi. În veselia pe care o resimt astăzi, ei nu se opresc nici măcar să declare, în termenii utilizaţi de *B.B.C.*, că Aliaţii nu vor să trateze cu ex-regele Carol „pentru că dictatura sa este originea şi cauza tiraniei actuale" şi că „niciuna, nici cealaltă nu au dreptul să reprezinte România". [...].

28 ianuarie. Am luat masa la Spitzmuller. Mihai Popovici îmi spune că armata este nemulţumită văzând că Antonescu îi oferă lui Hitler alte victime de soldaţi români. Şeful Statului-Major român, Iacobici, a fost concediat din cauza opoziţiei faţă de planurile prea generoase ale mareşalului. Doi subalterni s-au solidarizat cu el, însă Antonescu refuză demisia acestora. Maniu şi Brătianu au adresat o scrisoare „Conducătorului" prin care cer oprirea participării româneşti la campania din Rusia precum şi refacerea armatei, a cadrelor ei şi a armamentului pentru a face faţă ameninţării ungare. Dacă Germania este victorioasă, spun ei, ea nu va ridica nici cel mai mic deget pentru a ne ajuta să ne apărăm de maghiari, ale căror forţe sunt intacte. Dacă ea va fi înfrântă, după cum estimăm, ce ne vom face? Singura şansă pe care o avem este să ne sustragem şi să rezistăm de acum înainte exigenţelor Reich-ului. Ungurii au fost mai deştepţi decât noi. Să le imităm viclenia. N-o să mai murim pentru Hitler.

30 ianuarie. Iată un banc cu evrei:

Pe Calea Victoriei, un stimabil avocat din Bucureşti întrezăreşte pe unul dintre foştii săi colegi, dat afară din Barou din cauza

circumciziunii şi care, împreună cu o echipă de alţi evrei, lucrează sub supravegherea câtorva soldaţi la curăţat zăpada5.

Avocatul se apropie şi, cu un aer compătimitor, îi spune: „Bătrâne, ce muncă te-au pus să faci! Nu-i deloc amuzant!” „O treabă ca asta? răspunde evreul. Nu cer decât să o continui până în iulie!” [...].

2 februarie. Ritter îmi povesteşte ca nişte indivizi, dintre care unul pretindea a fi delegat de la Ministerul de Finanţe iar ceilalţi de la Poliţie, s-au prezentat la el, au pus întrebări servitorilor, au vorbit cu nevasta sa, cu o obrăznicie extraordinară, având ţigara în gură şi „căciula” pe cap. Acest „căcănar” are aerul că găseşte tărăşenia asta absolut normală. El a lăsat să treacă trei zile fără să mă anunţe. I-am cerut să facă un proces-verbal al faptelor pe care îl voi prezenta lui Davidescu şi, dacă este cazul, lui Ică şi „Conducătorului” însuşi. Nu sunt dispus să mă las intimidat de aceşti canibali. Ritter se teme că în spatele acestor incidente se află cu siguranţă Gestapo6-ul. Pentru mine, faptul că reprezint o ţară mă obligă să spun cu voce tare şi hotărâtă că nu admit ca unul din colaboratorii mei să fie supus unor asemenea vizite la domiciliu, ori ca el să fie obligat să le accepte.

3 februarie. Ieri dimineaţă, aflu că au fost arestaţi unul din cetăţenii elveţieni, şef al serviciului de devize la banca unde Lugoşianu este preşedinte al Consiliului de administraţie, plus nişte „protejaţi” greci şi încă vreo câţiva români, care se aflau în grija „Diviziei speciale” 7, dirijată de Ritter. Au fost duşi cu toţii la

— 1 într-o altă situaţie, René de Weck a intervenit la Guvern pentru doi români de etnie evreiască, Sami Abramovici şi Adolf Kaufmann, pentru a obţine scutire tot anul de la obligaţia curăţirii zăpezii de pe străzi, în schimbul achitării unei sume de 10.500 de lei.

6 Abreviere de la *Geheime Staats Polizei* sau „poliţia secretă de stat”, înfiinţată de Göring, în 1933, şi plasată sub autoritatea lui Himmler.

7 Departamentul politic de la Berna a instituit, din septembrie 1939, în cadrul său o Divizie politică şi o altă Divizie de reprezentare a intereselor străine. Secretariatul acesteia din urmă cuprindea 5 secţiuni: Reich-ul german, Italia, Anglia, Statele Unite, Japonia şi alte state. De asemenea, au fost create servicii independente pe lângă Legaţiile Elveţiei de la: Londra, Washington, Berlin, Roma, Vichy şi Bucureşti.

Prefectura poliţiei şi urmau să fie trimişi în lagărul de concentrare de la Târgu-Jiu. Pentru elveţian, i-am trimis imediat pe Stroehlin şi pe Schweizer, dar nu au putut nici să-l vadă, nici să obţină cea mai mică explicaţie. Pentru ceilalţi, îl voi însărcina pe Ritter să alerteze imediat Ministerul de Externe. Iar eu voi vorbi cu Davidescu şi cu Lecca despre situaţia tuturor.

Rezultatul a fost nul. Astăzi l-am invitat pe Davidescu la prânz. Cum am fost 18 convivi, nu am putut să-i vorbesc de această afacere, îl voi vedea mâine şi îi voi spune ce cred despre această manieră de gangsteri pe care o foloseşte poliţia română. Fără îndoială că cea mai mare parte a arestărilor constă în a smulge amărâţilor nişte „informaţii" despre ceea ce s-a petrecut la Legaţia Statelor Unite, pe vremea când aceasta mai funcţiona. Continuă supravegheţea de către poliţie în acelaşi mod de care se plângea bietul Günther. […]

6 februarie. La 30 aprilie se vor împlini nouă ani de când sunt aici. Pentru perioada scurtă de aproape un an cât voi mai sta aici, aş putea să rămân cu o amintire sinceră, pe care să o numesc *Dix ans au pays du mensonge*. Căci minciuna este chiar aerul pe care îl respiră această ţară. Desigur, am cunoscut români de bun-simţ. Însă, când mă gândesc la cea mai mare parte dintre cei care s-au instalat în faţă, nu văd decât imbecili (precum Ioan Th. Florescu), mitomani (precum Codreanu) sau fripturişti (ca Manoilescu). Ba se păcălesc singuri sau se înşală între ei, ba se străduiesc să înşele o lume întreagă cu un amestec ciudat de viclenie şi de naivitate. Din această ultimă categorie, Carol al II-lea, deşi nu era român, rezumă totuşi lumea politică din ţara sa. Poporul şi mai ales ţăranii merită poate mai mult decât guvernanţii lor. Însă, aşa cum mi-a spus regele George

Diviziunea specială din Bucureşti folosea atât angajaţi de la Legaţia elveţiană, cât şi persoane de diferite naţionalităţi. Sarcina sa era de a apăra interesele mai multor state cu care România se afla în stare de război. În perioada 1942 – 1950, Elveţia a reprezentat în România interesele americane, britanice, egiptene, australiene, belgiene, greceşti, iugoslave, canadiene, sud-africane, luxemburgheze, chineze, poloneze şi chiliene.

Documentele emanate de la Diviziunea specială sunt conservate în Arhivele federale de la Berna, în fondul *2021*: *Division des Interets étrangers*.

8 „Zece ani în ţara minciunii".

al Greciei, în aprilie 1940: „Carol al II-lea nu are coloană vertebrală”. Este întru totul adevărat. […].

10 februarie. În această seară, am petrecut mai mult de o oră cu Ică. Am avut să-i spun numai lucruri dezagreabile, însă am început prin a-l întreba dacă vom avea plăcerea să vină la noi la prânz sâmbăta viitoare. Ică a părut foarte surprins aflând că nu aveam încă niciun răspuns în privinţa celor arestaţi; a profitat de această ocazie ca să-l certe prin telefon pe şeful său de cabinet. Apoi mi-a vorbit îndelung de noul memoriu pe care tocmai l-a scris „Führer”-ului şi pe care „Conducătorul” îl va trimite el însuşi, pe frontul rusesc, ilustrului său coleg. Timpul trece, iar eu nu am abordat încă lista lungă a revendicărilor mele. Totuşi, într-un târziu aveam să-i înşirui: arestarea elveţienilor şi a „protejaţilor” Elveţiei, incidentele cu Ritter, instrucţiunile guvernului referitoare la legile pentru evrei să nu se aplice altor străini, supravegherea de către poliţie a „sucursalei” mele din strada Dionisie Lupu. Asupra acestui ultim punct, a minţit ca un şarlatan, asigurându-mă că mă înşelam. Am insistat: „Dacă aceşti oameni nu vă aparţin, faceţi-mi favoarea să-mi spuneţi ai cui sunt şi să se pună capăt activităţii lor”. Nu ştiu dacă-şi imagina că aş crede tot ceea ce-mi povestea el. Sper să-i arăt că nu eram un fraier. Peste o oră, i-a trimis nevestei mele un splendid buchet de maci roşii. Acest vânzător de gogoşi este cu adevărat caraghios.

11 februarie. Ieri seară, Ică îmi confirmă că patru din oamenii mei au fost puşi în libertate. Înainte de a-mi transmite această informaţie, s-a conversat la telefon cu un domn, Eugen Cristescu, şeful turnătorilor. Acest escroc minţea. Până astăzi la ora şaptesprezece, niciunul dintre deţinuţii de la Târgu-Jiu nu a dat vreun semn de viaţă. Prin indiscreţia binevoitoare a unui prieten, am aflat numărul de telefon personal şi secret al preşedintelui lăudăros. Astfel, am reuşit să-l împiedic să se fofileze în spatele unui şef de cabinet, îndată ce i-am spus că domnului Cristescu nu-i pasă de mine, el a răspuns: „Daţi-mi un sfert de oră pentru a reglementa problema asta”. Puţin mai târziu, mi-a telefonat Cristescu. L-am luat tare. Pentru că el susţinea că egipteanul Soultomis era „deja” la Bucureşti, i-am răspuns: „Nu vă întreb unde se află, ci vă cer să fie pus imediat în

libertate, deoarece ieri aţi pretins că l-aţi fi eliberat. Cât despre

ceilalţi, am auzit că vor fi trimişi chiar astăzi, de la Târgu-Jiu la Bucureşti, unde vor fi reţinuţi la prefectura poliţiei după care vor fi trimişi la Legaţie”. Sunt curios să văd urmarea.

12 februarie. […]. La nunta lui Caradgea, m-am întâlnit cu prinţul Woroniecki. Din ură faţă de evrei şi din teamă de „bolşevism”, acest polonez căsătorit cu văduva lui Take Ionescu, a ajuns să dorească victoria lui Hitler, pe care o vede posibilă. Dacă mi-ar repeta cuvintele la nişte turnători, aş putea foarte bine să ajung, ţinând cont de „cariera” mea, în nişte încurcături destul de mari. În acest sens, aş vrea să aflu de ce colegul meu elveţian de la Roma, Ruegger, s-a văzut brusc obligat să-şi dea demisia. Fără îndoială că voi afla cât de curând. […].

14 februarie. […]. Astăzi, la prânz, trebuiau să vină la noi soţii Killinger. Numai că el era plecat cu mareşalul Antonescu în vizită la Hitler, iar nevastă-sa era bolnavă. I-am înlocuit cu bulgarii. În plus, i-am invitat şi pe unguri, pe suedezi, pe un secretar italian şi câţiva români, prieteni ai Axei. Ică a fost oaspetele de onoare. A rezistat foarte bine. I-am prezentat, în termeni foarte moderaţi, câteva din ideile mele despre Germania. A părut că le înţelege şi aproape că le aprobă. […].

16 februarie. Ion Bujoiu, fost ministru al Economiei Naţionale, se întoarce din Germania, unde s-a deplasat cu câţiva mari industriaşi români. Au fost invitaţi de industria grea a teutonilor. În acest mediu şi în cercurile politice germane el a auzit declaraţii destul de curioase. După părerea lui, se discerne o nemulţumire destul de vie contra aripii stângi a partidului (împotriva lui Goebbels şi, mai ales, a lui Robert Ley), o dorinţă arzătoare de a ajunge la o înţelegere sau cel puţin la un compromis cu anglo-saxonii şi, ceea ce este în mod special remarcabil, o aversiune deschisă contra japonezilor. Unul dintre interlocutorii săi i-a spus: „Oricare ar fi rezultatul războiului în Europa, va trebui ca noi să ne înţelegem cu englezii pentru a calma aceste maimuţe galbene, al căror succes prezintă un pericol pentru toată rasa albă”. Un altul l-a întrebat: „Credeţi că englezii ne vor bate până la urmă?” Cum Bujoiu nu a răspuns nimic, neamţul a continuat: „Dacă ei nu câştigă, noi vom fi terminaţi: oameni ca R. Ley şi alţii

ca el vor fi mult mai răi pentru clasa noastră socială decât au fost Lenin şi Troţki în Rusia”. Vorbea astfel deoarece era cam ameţit. A doua zi, dezmeticit, îl privi pe Bujoiu cu nelinişte. Românul a reuşit să-l

liniştească, făcându-l să înţeleagă că va fi discret.

18 februarie. Am reţinut un banc românesc (după o caricatură din jurnal):

Într-o cameră de hotel, turistul, înainte de a se culca, o sună pe cameristă:

El: „Spune-mi, frumoasă copilă, ai cumva un somnifer?”

Ea: „Da, domnule, imediat”.

El: „Foarte bine. Du-te la soţul tău, dă-i unul şi întoarce-te la mine”. [...].

24 februarie. Am luat masa la Ralea. Stăpânul casei pregătise el însuşi o friptură de crap. Invitaţii au fost simpatici.

Ghelmegeanu îmi povesteşte că, pe vremea când era ministru la Interne, a făcut o anchetă asupra tuturor membrilor corpului diplomatic privind relaţiile acestora şi veniturile lor. Dosarele le păstrează acasă la ţară, însă mi-a promis că le va aduce la Bucureşti şi că mi le va împrumuta. [...].

25 februarie. Ieri am cinat la Barbu Catargi. A fost un meniu bogat, cu o servire impecabilă. Amfitrionii sunt germanofili. Nu mă opun acestei atitudini, deoarece ei au fost întotdeauna aşa. Îmi place să văd mai degrabă o logică în greşeală decât nişte adeziuni interesate şi fugitive, oricând posibil de renegat, pentru o cauză pe care o consideră bună. Însă de ce naiba aceşti oameni, care ne cunosc ideile, încearcă să se apropie de noi? [...].

27 februarie. Anton Bibescu şi soţia sa, născută Elizabeth Asquith, care-şi sărbătorea ziua de naştere, au invitat lumea, ieri seară, la „Clubul miliardarilor”. Mâncarea a fost foarte bună, demnă de cele mai bune zile de pace. Ciudaţi oameni sunt aceşti Bibeşti. El, curios asemeni unui anchetator, pune tot timpul întrebări, deşi pare că nu ascultă niciodată răspunsurile (pe care, de altfel, le reţine foarte bine), iar când se pronunţă, nu face decât nişte afirmaţii vagi şi contradictorii. Nu poţi niciodată să te opui părerilor sale, căci, în timpul unei seri, el exprimă pe acelaşi subiect mai multe idei. Ea este

de o insistenţă penibilă. Să spunem că aşteaptă să îşi vadă interlocutorii sorbindu-i fiecare cuvânt pe care îl pronunţă. Lui Churchill îi spune „Winston” iar lui Roosevelt, „Franklin”. Nu ştiu de ce aceşti doi soţi îmi arată de la o vreme o prietenie atât de mare. Refuz să cred că ar putea să ţină la noi doar de dragul nostru. Ce urmăresc?

Bibeştii tocmai s-au întors dintr-o călătorie misterioasă din Turcia, unde au lăsat-o pe fiica lor Priscilla. Anton l-a întâlnit acolo pe Chaulmontet, despre care spune că este „un personaj din cărţile lui Kipling”.

3 martie. I-am invitat la masă pe soţii Buşilă, soţii Stelian Popescu, Mihai şi Adela Popovici, Truelle, soţii Lagarde, soţii Ritter, pe doamna Arion şi pe Stroehlin.

Stelian Popescu şi nevasta lui continuau să se plângă de mareşal şi de doamna mareşal, care erau altă dată nu numai prietenii cei mai buni, ci şi protejaţii lor. Stelian a ajuns să se certe cu Carol al II-lea pentru că l-a apărat pe Antonescu cu prea mult zel. În acea perioadă (1938), actualul „Conducător” se definea el însuşi a fi „un bărbat cu un caracter urât”. În 1939, când „prietenul” său Gamelin a venit să asiste la manevrele militare româneşti şi, neştiind că Antonescu a fost în dizgraţie, a vrut să afle ce mai face, curtezanii i-au răspuns că ar fi mai bine să nu mai pronunţe acest nume. Până la începutul lunii iunie 1940, actualul admirator şi discipol al lui Hitler a negat faptul că Gamelin ar fi fost responsabil de relele Franţei. El amintea de bolşevism, de lipsa de avioane, de exodul refugiaţilor, de trădare, de sabotaj, etc.

Cum se mai schimbă vremurile!

7 martie. La Ritter l-am întâlnit pe Radu Djuvara, acest imbecil cu aer solemn, care a fost primul şi ultimul ambasador al lui Carol al II-lea în Grecia. Şi-a adus aminte că l-am vizitat când am fost ultima dată în Grecia, în martie-aprilie 1940. Şi-a încheiat cariera diplomatică în momentul venirii la putere a lui Antonescu şi a legionarilor. Cu toate acestea, acum este mai germanofil ca niciodată. N-a vorbit cu mine, ci cu Blanche, intuind că are mai mare răbdare şi că este mai politicoasă decât mine. I-a mai destăinuit că îşi scria memoriile în care arată că instinctul său infailibil i-a revelat deja de mult timp măreţia şi puterea Germaniei şi că victoria acesteia va fi sigură. Iată genul de memorii care riscă să nu fie niciodată publicate: ce editor ar publica sinistrele elucubraţii ale acestui idiot, în timp ce faptele arată un alt curs al istoriei?

9 martie. Am luat masa la Alexandru Romalo, care a fost ministrul României în Germania, la sfârşitul domniei lui Carol al II-lea. El pozează în patriot român care, fără niciun fel de prejudecăţi, analizează toate chestiunile politice dintr-un punct de vedere strict

național. Însă nu e nevoie să-l asculţi prea mult pentru a te convinge că-i detestă nu numai pe ruşi (ceea ce este de înţeles), ci şi pe francezi şi, mai ales, pe englezi. Raţionează ca un burghez român. Tot admirându-l pe Hitler, crede că este posibil să apere şi să salveze în România privilegiile sale de clasă şi sistemul capitalist care este sursa acestora. Îmi spune că: „În 1918, i-am văzut pe germani cum plecau, fără să mă emoţionez: ştiam că Franchet d'Espèrey nu era departe. De fapt, Aliaţii au sosit destul de repede ca să ne salveze de bolşevism sau de anarhie. Însă, în acest război, nu văd cum englezii ar putea să ne protejeze de pericolul rusesc, dacă germanii vor fi înfrânţi. Revoluţia legionară din ianuarie 1941 nu este decât un test din ceea ce ne aşteaptă dacă, din nefericire, Hitler ar eşua în ofensiva din primăvară". Probabil că, pentru români, prăbuşirea Germaniei să fie semnalul unor tulburări intense, destul de grave. Numai că românii uită că tot ei s-au angajat în impasul în care se găsesc astăzi.

10 martie. Ieri, la Romalo, în timp ce amfitrionul sărbătorea curajul japonezilor, am făcut o remarcă simplă: „Toate aceste avantaje foarte importante, fără să le contest, se datorează unei singure cauze: în prima zi de război, japonezii au reuşit, printr-un atac surpriză, să-i lase pe adversarii lor fără patru *căpitan ships*. Dar nu vor putea să-şi menţină cuceririle şi, în special, pe cele insulare decât dacă vor deţine toate liniile de comunicaţii maritime. Pentru a răsturna echilibrul de forţe navale, este suficient ca englezii să pună în acţiune câteva nave în plus. Or, ei au această posibilitate". Deoarece toţi invitaţii erau români şi prieteni ai stăpânului casei, nu mă aşteptam să se găsească vreunul care să fie de aceeaşi părere cu mine. Am primit totuşi aprobarea foarte netă a lui Costin Stoicescu, administrator-delegat al Băncii Naţionale. Este adevărat, el este unul

dintre puţinii oameni care, fără strălucire, fără cuvinte mari, dar cu perseverenţă şi fermitate, rezistă la „răsucirea" inevitabilă a Reich-ului. [...].

20 martie. Fără îndoială, cu permisiunea sau poate chiar la cererea lui Berlingue, Mihai Antonescu şi-a pronunţat ieri măreţul discurs contra maghiarilor, provocând astfel românilor un moment de euforie. Efectul acestui *doping* a trecut deja. Oamenii îşi spun: „Este

foarte bine să închizi gura ungurilor. Însă, după aceea'? Nu asta ne va readuce Transilvania". Un singur lucru este de reţinut de la manifestaţia de ieri: nemţii, furioşi să vadă că ungurii le refuză participarea mai activă în campania din U.R.R.S., încearcă să-i păcălească, lăudând vanitatea românilor. Vor reuşi? Joacă un rol destul de periculos, însă nu au de ales. Înhămând la căruţa lor doi cai care nu se gândesc decât să se încaiere, ei trebuie să folosească alternativ bucăţica de zahăr şi cravaşa. Toată treaba constă în a şti cât timp poate să dureze. [...].

23 martie. La prânz, i-am invitat pe Albert Ianssen, fost ministru de Finanţe al Belgiei, şi pe fiica sa, pe W. Rohner, un elveţian, delegat al Comitetului Internaţional al Crucii Roşii, pe soţii Sarret, pe Oprescu, pe soţii Styrcea, pe doamna Hause, pe doctorul Costinescu, preşedintele Crucii Roşii române şi pe soţia sa, pe contesa Romer, româncă din naştere şi poloneză prin căsătorie.

Ianssen, un valon de treabă, placid şi mare gurmand, a venit la Bucureşti, însoţit de Rohner, cu speranţa de a găsi aici resurse de hrană pentru Belgia. Din nefericire, tare mă îndoiesc că va găsi ceva. Rohner, un elveţian de limbă germană, cinstit, loial şi mergând drept la ţintă, i-a măsurat imediat pe partenerii săi şi, în două cuvinte, a spus care este climatul locului de unde vin: „ţara zâmbetului".

L-am întrebat pe Ianssen despre moralul ţării sale. Mi-a spus că este excelent, în ciuda lipsurilor şi a mizeriei. Circa 95 % dintre belgieni îi detestă pe nemţi; flamanzii sunt la fel de convinşi, ca şi valonii, că inamicul va fi înfrânt; toată lumea preferă prelungirea suferinţelor de către belgieni în locul unei păci de compromis. Toţi vor ca nemţii să fie puşi în situaţia de a nu mai face rău şi de a fi pedepsiţi pentru crimele lor. „Colaboratorii" sunt fie trădători, fie rătăciţi mintal. [...1.

122

26 martie. Soţii Henri Catargi, a căror germanofilie nu este cu nimic mai prejos decât cea a verilor lor, ne-au oferit astăzi un prânz copios, la care l-au invitat şi pe Truelle. Printre convivi, au mai fost Gh. Brătianu şi Radu Crutzescu, fost ministru al României la Berlin, însoţiţi de nevestele lor. Încă o dată mă întreb ce vor de la mine toţi aceşti simpatizanţi ai Axei?

28 martie. Am avut mai multe mese, la prânz şi seara, cu Ianssen, tatăl şi fiica (foarte drăguţă) şi cu Rohner. Astăzi am fost

invitaţi la Costinescu. Aici l-am întâlnit pe Dinu Brătianu, socrul său, care este preşedintele Partidului Liberal. Nu-l mai văzusem din toamna anului 1934, perioadă în care Musy, proaspăt debarcat din Consiliul federal, a ţinut nişte conferinţe la Bucureşti. Timpurile s-au schimbat mult, însă Dinu Brătianu a rămas acelaşi om. El a ţinut să-mi spună că nu mai ieşea în lume decât să-şi vadă familia, pentru că avea unele probleme cu sănătatea. S-a declarat întru totul solidar cu politica externă promovată de Maniu. Ca odinioară bătrânul şef ardelean, Brătianu şi-a exprimat dorinţa de a ţine legătura cu mine, fie direct, fie prin persoane de contact. [...].

5 aprilie. De luni, încerc să dau de Ică. Mi se spune că este bolnav. A doua zi, aflu că a înmânat o decoraţie colegului meu finlandez, sau că a vizitat uzinele Malaxa (care se numesc *Rogifer* de când au fost germanizate), ori că a mers la Patriarhie pentru slujba pascală de la miezul nopţii, împreună cu regele şi cu regina-mamă. Când am făcut primul demers de audienţă, m-am gândit să discut cu dragul meu Ică doar „afaceri curente". De alaltăieri, sunt însărcinat să-i comunic un mesaj foarte important din partea guvernului american, care trebuie transmis în acelaşi timp cabinetelor de la Budapesta şi de la Sofia. Fiind vorba de ceva foarte grav, nu am reuşit să aflu unde se află omul meu, deşi am telefonat în toate direcţiile. Nu dau decât de o servitoare, care făcea curăţenie în birouri. Ori astăzi, la ora 11 dimineaţa, triplul demers trebuia făcut în cele trei capitale. [...].

7 aprilie. În sfârşit, am putut să iau legătura cu Ică, ieri după-masă. A fost plecat la Predeal, la „Conducător". Telefonista nu a avut curajul să-l deranjeze din timpul siestei. I-am ordonat să o facă şi, până la urmă, a executat ordinul. L-am făcut pe Ică să priceapă

că, dacă Budapesta şi Sofia află înaintea lui de intenţiile de la Washington, România va putea să fie dezavantajată. A înţeles şi mi-a spus: „Mâine mă voi întoarce la Bucureşti şi vă voi primi la ora 11".

Ică s-a ţinut de cuvânt. La ora stabilită, i-am dat citire unui *aide-memoire* stabilit după instrucţiunile de la Washington, pe care i l-am înmânat. Guvernul american declară prin acest document că, dacă nu a răspuns comunicatului românesc din 12 decembrie, este pentru că ştia că deciziile politicienilor români contravin voinţei poporului şi că le-au fost impuse prin constrângere, la instigarea altor puteri care se găseau deja în război cu Statele Unite. Animat de o prietenie sinceră

pentru poporul român, Roosevelt se vede obligat, totuşi, să comunice că va propune Congresului american să declare război guvernului român, exceptând cazul că România nu oferă asistenţă militară inamicilor Americii.

Ică mi-a comunicat că programul de colaborare militară al ţării sale pentru campania ce va urma nu este încă stabilit. Îmi promite un răspuns scris.

8 aprilie. Am primit vizita doamnei H., născută Cagenave, originară din Toulouse. Este căsătorită cu un mare industriaş luxemburghez. În absenţa soţului său, ea locuieşte la hotelul *Athene e Palace*, în ajun de Paşti, ofiţeri şi poliţişti români au făcut o descindere la ea. Bănuită de spionaj, a dat explicaţii cu privire la mijloacele sale de existenţă. Este întrebată despre relaţiile ei cu trei turci, dintre care unul, după cum se pare, este amantul fiicei ei. Pe acesta spune că-l cunoaşte, dar pe ceilalţi doi nu. După numeroase discuţii, anchetatorii constată că percheziţia lor este fără rezultat şi

O invită pe doamna H. să-şi facă bagajul. Ea rămâne totuşi pe loc până luni. îi este interzis să iasă din casă, ori să comunice cu cineva, încă nu ştie de ce anume este acuzată. Tot ceea ce poate să spună este că turcul Cantolu (amantul fiicei sale), care a fost deţinut timp de două zile, apoi eliberat, a călătorit de la Istanbul la Bucureşti cu un alt turc cu numele de Tazan, care a fost arestat la Budapesta. Habar n-avea ce i se reproşa acestuia. În timpul interogatoriului său.

1 s-au pus multe întrebări asupra lui I. Tarelle, un personaj din anturajul ei şi asupra mai multor membri de la Legaţia Franţei. [...].

15 aprilie. Bova Scoppa, ministrul Italiei, a venit să-mi spună că guvernul său doreşte să preia apărarea intereselor greceşti din România. Demersul lui nu m-a surprins. S-a arătat foarte politicos. I-am spus că nu puteam să discut cu el nici măcar fondul problemei. Dacă Legaţia mea se ocupă astăzi de afacerile greceşti este pentru că, în virtutea unui acord tacit între Berna şi Bucureşti, ea a preluat această sarcină de la americani, din 12 decembrie anul trecut. Decizia nu-mi aparţinea mie personal. O schimbare a situaţiei actuale se poate produce cu consimţământul Elveţiei şi al României, chiar dacă Roma consideră că Grecia nu mai există ca stat. Pentru că Bova Scoppa voia să-mi cunoască părerile personale, i-am expus toate motivele care, după mine, sunt şi în interesul Italiei să menţină acest „statu-quo". Interesul grecilor de a rămâne sub protecţia noastră este mult prea

evident pentru a trebui să fie pus în discuţie. Colegul meu italian, care nu acceptă cu prea multă plăcere această povară pe umerii săi, mă părăseşte spunând că are să transmită toate acestea la Roma. [...].

21 aprilie. Ică a venit în vizită la mine. Era cam obosit.

Cu un aer detaşat, l-am întrebat dacă intenţiona să răspundă la memorandumul american pe care i l-am remis acum cincisprezece zile. S-a pierdut în fraze vagi, căutându-şi cuvintele, vorbind fără să spună nimic. Câţiva dintre colegii mei l-au găsit recent euforic. Dacă este să-l cred pe Fischer, care se înţelege foarte bine cu simpatica şi amabila văduvă K., cu care „preşedintele" şi-a pus în cap să se căsătorească, acest indiciu trebuie luat ca pe un adio. Depresiunea lui Ică este de natură sentimentală. Se poate. Însă, probabil că mai este ceva, deoarece un alt ministru, Marinescu, mi-a părut îngrijorat. Afacerile acestor domni din guvern nu merg aşa cum trebuie. Se tem din ce în ce mai mult că au mizat pe cai proşti. Nu se înşală când se tem de viitor. Din tot ceea ce mi-a povestit Ică, un singur lucru merită să fie reţinut: „Germanii îşi dau seama că noi avem nevoie de un răgaz pentru a ne reorganiza trupele, pentru a reface armamentul şi pentru a ne ocupa de problemele noastre proprii. Nu ne mai cer nimic până în luna iulie". În realitate, iată-ne în 21 aprilie, iar faimoasa ofensivă de primăvară nu a început încă!" [...].

26 aprilie. A trebuit să luăm prânzul cu anumiţi „scăpătaţi" ai vechiului regim; la dreapta mea, se afla văduva lui A. Călinescu. Cred

124

125

că este pentru prima dată de la moartea soţului ei când se afla cu noi la masă într-un anturaj diplomatic asemănător cu cel pe care l-a frecventat înainte de dramă.

Printre invitaţi se afla şi Bastos, ministrul Portugaliei. El mi-a repetat cele spuse de Bova Scoppa. În opinia colegului nostru italian, mareşalul Antonescu ar fi promis lui Hitler sprijinul total al României, în războiul contra U.R.S.S.-ului. În schimb, Hitler se obligă să-i împiedice pe unguri să ocupe restul Transilvaniei. Dacă „Conducătorul" a ales într-adevăr acest drum înşelător, atunci trebuie compătimită nu doar inteligenţa sa (ştim de mult că nu a fost atât de strălucitoare), ci şi echilibrul său mental. În plus, afirmaţiile lui Bova Scoppa însemnau exact contrariul a ceea ce mi-a spus Ică marţea trecută. Care să fie mincinos dintre cei doi? Fără îndoială că se va afla

în curând. Doar dacă mareşalul nu l-a minţit neintenţionat pe italian, datorită euforiei în care-i place să trăiască.

27 aprilie. Printre invitaţii noştri de ieri a fost şi H. Zbinden, trimis la Bucureşti de către serviciul pentru elveţienii din străinătate, pentru a sta de vorbă cu cei din colonia noastră. Este un om de treabă, care gândeşte corect. îl mai întâlnisem în septembrie 1939. Războiul din Polonia l-a surprins în timp ce-şi făcea acolo studiile de folclor şi de artă populară. Apoi s-a refugiat în România împreună cu soţia lui. [...].

El se ocupă de critică de artă şi de editare. În calitate de editor, a publicat albume minunate din colecţia Oscar Reinhart, precum şi opere ale unor artişti.

L-am însoţit ieri la expoziţia Pallady. Observaţiile lui au fost sensibile şi de bun-simţ. [...].

29 aprilie. În loc să asist la premiera unui film despre „războiul sfânt", aşa cum mă invitase guvernul, l-am însoţit pe Zbinden să vadă colecţia lui Zambaccian. În locul imaginilor unei „cruciade" antibolşevice, am preferat compania lui Corot, Delacroix, Renoir, Sisley, Cezanne, Marquet, Matisse, Picasso, Dafy etc, precum şi cea a lui Andreescu, Luchian, Grigorescu, Petraşcu, Pallady şi a altor pictori.

Şi nu-mi pare rău că am procedat astfel. [...].

1 mai. Truelle era mai puţin deprimat astăzi. [...]. A luat prânzul cu regele şi cu regina-mamă. Ea este exasperată de modul în care este tratată de guvern. îl detestă în special pe Ică. Mi-a spus: „Ar fi vrut să mă împiedice să vizitez spitalele. L-am făcut să înţeleagă că exagerează. M-am opus ferm: la urma urmelor, eu sunt regina". Pentru că vorbea despre imprudenţele fiului ei, care pilota o şalupă pe lacul Snagov, într-o manieră nebunatică, regele i-a răspuns în engleză: „Da, aşa îmi place. Când merg cu toată viteza, îmi imaginez că lovesc într-un neamţ". Curajos băiat! Poate că nu este foarte inteligent, dar are sentimente bune. [...].

10 mai. Pentru a doua oară, am asistat la parada militară, prin care România sărbătoreşte în fiecare an Ziua naţională.

În tribuna şefilor de misiune diplomatică, Killinger, sosit cu mult timp înainte, ocupa împreună cu nevasta sa primele locuri. A binevoit totuşi să-i cedeze Nunţiului apostolic locul pe care acesta din urmă, în calitatea sa de decan de vârstă, avea dreptul şi datoria să-l ocupe. El ignoră însă declaraţiile făcute de foştii mei colegi. Bastos, Birring şi cu mine i-am făcut lui Nanu, directorul de Protocol, observaţiile de

rigoare. Nanu nu a răspuns nimic, deoarece nu avea ce să spună. Ne-am lăsat soţiile în primul rând, iar noi ne-am aşezat, în semn de protest, chiar în spatele tribunei, unde se aflau însărcinaţii cu afaceri. Am fost urmaţi de Reuterswärd şi de Truelle. Dacă aceşti domni din guvern îşi sporesc servilismul faţă de prietenii lor nemţi, încât să calce în picioare cele mai vechi misiuni, pe viitor ne vom abţine să mai stânjenim cu prezenţa noastră emoţiile lor interaliate. Fie că ne acordă poziţia care ni se cuvine, fie că rămân între ei şi să ne lase în pace: nu cerem decât să rămânem la locul nostru. [...].

11 mai. Am fost la masă la Fischer, în casa lui cea nouă, care este plăcută. Atmosfera este agreabilă. Printre invitaţi se află soţii Cantacuzino, pe care nu-i cunoşteam. Cuplul este destul de simpatic; soţia este din Geneva, tânără, destul de drăguţă şi foarte vioaie. [...].

14 mai. Azi am împlinit 55 de ani.

Se sărbătoreşte înălţarea Domnului. În România se comemorează „Ziua eroului", în amintirea morţilor din timpul celuilalt război.

126

127

Inamicii de atunci se îmbrăţişează astăzi batjocorindu-i pe foştii aliaţi. Până anul acesta, diplomaţii ţărilor neutre nu erau invitaţi la ceremonia comemorativă, care se desfăşoară în parcul Carol I, în faţa mormântului Soldatului Necunoscut. Ieri, adjunctul şefului de Protocol mi-a telefonat din partea lui Ică şi mi-a spus că ar fi bucuros să mă vadă. I-am răspuns că nu mă aşteptam la o asemenea invitaţie neobişnuită, că aveam deja un program pentru dimineaţă (era adevărat), dar că mă voi strădui să trimit pe cineva. L-am desemnat pentru această misiune pe Fischer. La întoarcere, îmi raportează că totul s-a petrecut bine. Protestele noastre din 10 mai nu au fost inutile: Killinger a fost aşezat după rangul şi vechimea misiunii sale. În acelaşi timp, sunt mulţumit că n-am răspuns personal invitaţiei, pentru că această corvoadă m-ar fi plictisit groaznic; totodată, le-am arătat acestor domni de la guvern că nu sunt dispus să-i las să mă calce în picioare.

15 mai. Am fost invitat să iau masa la Mihai Popovici, unde se afla şi Maniu. Acesta din urmă, cunoscând demersul meu din 7 aprilie la Ică, însă nu şi cuprinsul exact al memorandumului american, dorea să mă întrebe despre evenimente care ar putea schimba politica

externă a României. Am fost informat de proiectele sale printr-o scrisoare pe care mi-a trimis-o alaltăieri9 prin unul din „oamenii de legătură”. Sunt interesante, însă premature. Pentru moment, nici englezii, nici americanii nu au cel mai mic interes să medieze pe lângă ruşi în favoarea României. Or, pentru a crea în această ţară o mişcare susceptibilă de a nelinişti regimul, ar trebui o declaraţie comună a celor două puteri anglo-saxone, care să garanteze că U.R.S.S.-ul nu se va atinge nici de Basarabia, nici de Bucovina de Nord. O astfel de declaraţie nu este posibilă decât în ziua în care germanii vor fi înfrânţi iar ruşii să fie destul de slăbiţi pentru a renunţa la revendicările lor teritoriale. Va veni acea zi vreodată? Ne putem întreba dacă înfrângerea germană (care este sigură) şi epuizarea ruşilor (care este probabilă) vor fi sincronizate într-o manieră care

9 Despre proiectul lui Maniu de a obţine ca România să iasă din război, vezi *Rapportpolitique no. 33*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 47. René de Weck mai notează că Maniu însuşi ar fi gata să-şi asume responsabilitatea unei campanii politice în acest sens, dacă ar obţine anumite garanţii de la Aliaţi.

să creeze o ocazie favorabilă. Dacă aşa va fi, Maniu10 va avea de câştigat, deoarece Antonescu va trebui sau să-şi redreseze politica, sau să plece de la putere. Însă toate aceste fapte necesită o sumă extraordinară de coincidenţe foarte dificil de realizat. […].

18 mai. Am luat masa la Bova Scoppa, ministrul Italiei. Invitaţii care se găseau acolo erau cei pe care el însuşi îi întâlnise la noi pe data de 6, luna aceasta: Ică, Nunţiul apostolic, Stoenescu şi soţia sa, ministrul Spaniei, Henri şi Barbu Catargi. Adevărata vedetă, după părerea mea, era Clodius, delegatul Reich-ului, însărcinat de „Führer” să stoarcă de la români ultimele rezerve de grâu şi de petrol. L-am observat doar din depărtare. La masă, el era aşezat lângă Blanche şi i-a vorbit într-o franceză impecabilă despre Paris, unde ar fi petrecut cei mai frumoşi ani din viaţă. Blanche mi-a mărturisit că el trebuie să fie un negociator de mare clasă. Mă îndoiesc de asta. Bineînţeles, jocul său în materie de grâu şi de petrol se opune în totalitate cu al nostru. Astfel, am profitat de o conversaţie între patru ochi cu Ică pentru a-l pune în gardă în legătură cu acest personaj periculos. L-am făcut să înţeleagă pe acest „vânzător de gogoşi” că eram la curent cu pretenţiile partenerului său, ceea ce l-a surprins. Mi-a jurat că are să reziste. Însă

mă tem că n-are să facă nimic, chiar dacă ar dori foarte tare. […].

21 mai. […] Am luat masa la Snagov, la doctorul Constantinescu. Era o zi frumoasă şi însorită. Pe lac, navigau regate cu pânză. La întoarcere, am avut o senzaţie de oboseală datorată, fără îndoială, aerului tare cu care nu mai sunt obişnuit. […].

23 mai. Prinţul Caragea, căpitanul Statului-Major al Apărării Antiaeriene din Bucureşti, mi-a spus că această apărare a fost în mod special întărită de câtva timp, mai ales în sectorul de Sud, pentru a preîntâmpina raidurile avioanelor venind dinspre Turcia sau, poate, dinspre Cipru. Este mai sigur ca niciodată că nemţii sunt pierduţi.

10 Liderul naţional-ţărănist îi solicită lui René de Weck o întrevedere secretă, întâlnirea are loc în 22 mai 1942, încercând să afle dacă poate găsi sprijin pentru a intra în contact cu anglo-americanii; de Weck însă îi răspunde că rolul său este limitat. *Rapport politique no. 35*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 47.

129

Necşeşti l-a văzut în 9 mai pe „Conducător”, care i-a făcut afirmaţii similare celor pe care mi le-a făcut şi mie. Credinţa sa în victoria finală a Axei rămâne de neclintit. Nu admitea niciun comentariu pe acest subiect. Celor care, asemeni lui Maniu, insistau, le răspundea: „Dacă m-aş fi înşelat atât de mult, m-aş fi pedepsit pe mine însumi: mi-aş zbura creierii”. Astăzi încă mai continuă să susţină că Germania va câştiga. Însă adaugă: „Dacă, în ciuda oricărei aşteptări, politica mea va fi greşită, voi ceda locul celor care cred că pot să facă ceea ce este mai bine”. Ce schimbare!

Clodius se pare că nu a obţinut încă nimic. Românii încep să înţeleagă că intenţia lui este de a nu le mai lăsa decât ochii să plângă. Ei se împotrivesc. În faţa ameninţării de forţă, vor ceda. În fine, vor fi sabotaţi de nemţi, care se pricep foarte bine să o facă.

24 mai. Am luat prânzul la ţară, la invitaţia lui Stelian Popescu, alături de Lugoşianu şi de Bastos. Am servit o „mămăligă” cu o smântână la fel de consistentă ca a noastră de la munte, cu brânză albă şi cu ouă de raţă. Apoi, a urmat un purceluş de lapte făcut la cuptor. Oamenii care au pământ în România nu vor muri de foame atâta timp cât li se vor lăsa produsele. Soţii Stelian Popescu, altă dată amici intimi ai cuplului Antonescu, sunt scârbiţi de regim. Ginerele lor, Lugoşianu, este şi mai mult decât ei. În ceea ce-l priveşte pe Bastos, ministrul Portugaliei, mai prudent ca niciodată, pot să-l consider ca pe unul

dintre discipolii mei cei mai buni. În momentul în care brazilienii au rupt relaţiile cu Axa şi i-au încredinţat apărarea intereselor lor, a venit de mai multe ori la mine să mă consulte, considerând că eram deja un specialist în acest domeniu nou pentru el. Am profitat de acest lucru pentru a-i însufleţi zelul şi cred că am reuşit. Curajosul de Bastos râde acum de nemţi cu mai mult apetit decât anul trecut.

25 mai. Suphi Tanrioer, care tocmai a petrecut în ţara lui mai mult de două luni, îmi spune că în cercurile turceşti bine informate nu există încrederea într-o victorie germană. Fără să vrea să se pronunţe încă asupra rezultatului luptelor angajate în Ucraina, constată că noua campanie din Rusia se prezintă, pentru nemţi, în condiţii mult mai defavorabile decât cele din anul trecut.

130

Belfrage, fost secretar al Legaţiei suedeze, trimis în Turcia în misiune de guvernul său, are acelaşi limbaj. El este şi mai categoric: la auzul spuselor sale, toată lumea din Suedia este convinsă că Germania merge spre catastrofa totală. [...].

27 mai. [...]. La Bucureşti, Clodius se luptă de mai bine de două săptămâni pentru a lua din România ceea ce-i mai rămânea din resursele naturale şi din independenţa economică a acestei ţări. Îmi place să-l întâlnesc pentru că-mi povesteşte de rezistenţa vie pe care o întâmpină.

Din surse diverse, mi se confirmă faptul că încrederea românilor în Axă este în scădere, chiar şi în cercurile cele mai oficiale.

Tensiunile româno-ungare devin tot mai accentuate. Nagy a plecat ieri la Budapesta. Filotti este la Bucureşti. Cauza întregii afaceri pare să fie un discurs pronunţat de Antonescu, în 14 mai, la mormântul Soldatului Necunoscut. Ică, acest „vânzător de gogoşi”, i-a răspuns lui Nagy, care a protestat contra unor pasaje din această cuvântare, că nu putea permite nimănui să „cenzureze” cuvintele „şefului de stat”. După aceea, brusc, a pus capăt conversaţiei.

29 mai. Am văzut azi un document a cărui publicare, într-o ţară unde oamenii dacă ar fi păstrat puţin de bun-simţ, ar fi fost suficientă să provoace căderea regimului care îi reprezintă. Este o scrisoare datată din 25 mai, adresată primarului din Bucureşti de către generalul D. Popescu, ministrul de Interne. În esenţă, se spune: „Creşterea preţurilor, care nu a putut fi oprită, provoacă o vie nemulţumire în rândul populaţiei. Sunt posibile agitaţii. Personal, îmi

declin orice responsabilitate în această stare de lucruri, însă, dacă nu vă pregătiţi să remediaţi situaţia până la sfârşitul lunii, mă voi vedea obligat să adresez un raport mareşalului”. Într-un stil gazetăresc, am zice că „orice comentariu ar diminua mesajul acestei declaraţii de principiu”.

Cu siguranţă că Antonescu nu va vedea niciodată scrisoarea ministrului său de Interne. Ce ar fi putut să gândească şi să spună pe vremea când juca pe omul cinstit şi persecutat, despre un individ capabil să scrie şi să semneze o scrisoare de protest în timpul exercitării funcţiilor sale?

Este o zi foarte caldă. Am fost la familia Bălănescu să iau prânzul.

131

30 mai. Astăzi am primit două noutăţi importante, una bună şi alta rea.

Mai întâi cea rea: Lardy îmi scrie de la Ankara că „dacă anumite evenimente se vor produce”, Elveţia îşi va asuma apărarea intereselor britanice în Turcia. Aceasta înseamnă că englezii nu mai sunt siguri de turci. Asta zdruncină şi distruge încrederea pe care am avut-o în loialitatea succesorilor lui Kemal.

Ştirea bună este că, alaltăieri, Lahovary s-a dus la Pilet pentru a-l întreba dacă Elveţia ar fi dispusă să faciliteze „schimburile de puncte de vedere” asupra păcii şi asupra condiţiilor postbelice. Am telegrafiat imediat la Berna pentru a afla: 1) dacă Lahovary vorbea doar în numele ţării sale, sau pentru toate puterile din Axă; 2) dacă spera din partea noastră nişte propuneri concrete, sau dacă voia doar ca noi să ne oferim bunele oficii ţărilor beligerante care şi-au exprimat dorinţa de a „sta de vorbă” şi 3) cum vedea el aceste „schimburi de vedere” despre care vorbeşte.

Pentru moment, Pilet a răspuns foarte înţelept că orice tentativă de conciliere ar fi prematură şi destinată eşecului. Sunt curios să aflu ce-mi va răspunde la întrebările pe care i le-am pus.

Am luat masa la generalul Mihail, alături de câţiva supravieţuitori ai vechiului regim. [...].

1 iunie. Am reţinut o anecdotă românească:

Într-un tramvai, un ofiţer neamţ calcă un evreu pe picior. Acesta scoate un strigăt de durere şi trage, dintr-un reflex irezistibil, o palmă bădăranului. Asistenţa, stupefiată, priveşte fără să spună nimic.

Deodată doi soldaţi români se aruncă peste german şi-l bat măr. Se face un tărăboi general. Toată lumea este adusă la postul de poliţie, apoi la Curtea Marţială.

Acolo, un general îl întreabă pe evreu:

„— Cum ai îndrăznit…?”

„— Mi-a cauzat o durere atât de mare încât mi-am pierdut cumpătul. Sunt vinovat. Vă cer iertare”.

Atunci generalul se întoarce spre militarii români, întrebându-i:

„— Dar voi? Este înspăimântător să ridici mâna asupra unui ofiţer al glorioasei armate aliate”.

132

„— Domnule general, răspunde unul dintre soldaţi, când am văzut că un evreu plesneşte un german, am crezut că războiul s-a terminat”.

2 iunie. […]. Ică îmi vorbeşte despre demersul făcut de Lahovary. Miniştrii României de la Lisabona şi Stockholm au fost însărcinaţi să facă sondaje similare. Îmi cere opinia în privinţa unor „schimburi de puncte de vedere” pe care ministrul său buhăit şi burtos le-a propus lui Pilet, sub forma unui comentariu încâlcit. I-am răspuns limpede că nu este nimic de făcut. […].

7 iunie. Plecăm mâine în Elveţia.

16 iunie. Berna. Am primit multe vizite. Dimineaţa a venit Stucki (cel mic) şi Secretan. După-amiază, au urmat consilierii federali Kobelt şi Steiger.

Am luat prânzul, în intimitatea cea mai strictă, la Pilet, care locuieşte într-o vilă frumoasă, pe *Junkergas. se11*.

După părerea mea, atitudinea „acestor domni” de la Berna s-a modificat sensibil. Şi-au dat seama că nu m-am înşelat şi că Germania nu poate câştiga războiul. Afirmaţiile mele au mai mare greutate decât anul trecut. Lumea începe să înţeleagă că, într-un război de uzură, succesele militare, oricât de strălucitoare ar fi, nu înseamnă nimic dacă moralul pretinşilor învingători este mai slab decât cel al adversarilor.

Seara am fost la Harrison, ministrul Americii, fostul meu coleg de la Bucureşti. L-am pus pe amfitrion la curent cu ultimele evenimente din România. Printre invitaţi se afla Benton, care pleacă mâine la Lisabona, pentru că maică-sa este bolnavă, după care, dacă Laval va fi de acord, va pleca la Marsilia, unde este numit consul general. […].

26 iunie. Geneva. Ieri, i-am văzut pe soţii Gafencu, în apartamentul lor drăguţ de pe strada Granges. Este o casă veche din secolul al XVIII-lea, demnă de cartierul Saint Germain hughenot.

1 Junker desemna în secolul XIX aristocraţia rurală din Prusia; această clasă va deveni un instrument de aducere a lui Hitler la putere. Evident, autorul face aluzie la poziţia politică a ministrului elveţian al Afacerilor Externe faţă de Germania.

133

Locuinţa, ale cărei ferestre dau spre o grădină frumoasă, aflată pe o parte a colinei Saint-Pierre, are doar două camere cu lambriuri de lemn şi bine mobilate. Nouchette este puţin nemulţumită, dar Grigore se simte în largul său. El lucrează, întreţine relaţii secrete cu „inamicii" ţării sale şi se pregăteşte să pledeze pe lângă aceştia, atunci când vor obţine victoria, cauza poporului român, trădat de şefii săi din trecut şi de astăzi. M-a însărcinat să-i comunic lui Maniu că el este de acord cu acesta privind împiedicarea reîntoarcerii lui Carol al II-lea, autorul tuturor greşelilor care sunt la originea nefericirii de astăzi a României. M-a rugat să transmit acelaşi mesaj şi lui Ică. [...].

9 iulie. L-am vizitat pe Truelle. Eşecurile repetate ale englezilor impresionează. Ştirile, totuşi optimiste, pe care i le raportez despre Elveţia par că l-au remontat puţin.

Îmi spune că, în timpul absenţei mele, situaţia din România s-a agravat. Incapacitatea guvernanţilor devine pe zi ce trece mai reală. Tensiunea româno-maghiară persistă, iar Antonescu este în relaţii reci cu nemţii. Se spune că este bolnav: are o *nervous breakdown12*. [...].

13 iulie. Am petrecut weekend-ul la familia Constantinescu, la Pucioasa. Este un peisaj de dealuri împădurite: râul, care este aproape secat în timpul verii, devine câteodată torenţial. Oamenii de aici duc o viaţă patriarhală, iar stăpânii îşi tratează cu bunătate servitorii, unde o populaţie serviabilă dar nu şi servilă şi-a construit casele în jurul uneia care le domină şi le protejează pe toate. Aici poate fi percepută ospitalitatea largă şi simplă a locuitorilor, sau bonomia generoasă a unui cuplu în vârstă fără copii, care se interesează de cei ai grădinarului sau ai menajerei, de parcă ar fi copiii lor.

Sâmbătă după-amiază, tot ţinutul a fost alertat de sirene. Aflu astăzi că nu era vorba, aşa cum ne-am gândit la început, de o ameninţare aeriană. Un depozit important de muniţii de la Buzău a explodat. Este vorba de un accident sau de un sabotaj?

14 iulie. În anticamera lui Ică, „colegul” meu croat, care este doctor, îmi dă informaţii despre boala „Conducătorului” pe care pretinde că a aflat-o dintr-o sursă foarte sigură: în timpul tinereţii sale, Antonescu, asemeni oricărui ofiţer român care se respectă, s-a

12 Depresiune nervoasă.

134

Îmbolnăvit de sifilis. El şi-a sărbătorit recent cea de-a şaizecea aniversare şi, cu această ocazie, „semnele greşelilor” i-au revenit sub forma unei paralizii generale. Tratamentul contra malariei este cel care a produs accesul de febră şi zdruncinarea nervoasă de care am vorbit. Desigur, Ică prezintă o altă versiune, mult mai benefică: este vorba de nişte intoxicaţii alimentare, dintre care ultima a avut-o vara trecută. De aici a rezultat o stare de rezistenţă mai slabă, care s-a grefat pe extenuare, anemie şi alte necazuri. Criza a fost destul de violentă, însă ea va fi astăzi limitată.

15 iulie. În calitate de ministru de Externe, Ică face progrese. Puţin câte puţin, îşi învaţă meseria. […].

19 iulie. Am petrecut după-amiaza şi seara la Truelle, la Snagov. A închiriat micul *bungalow* de la Gafencu, unde am fost de mai multe ori anul trecut, după ce s-a întors de la Moscova. Dacă este să o cred pe Nouchette, această baracă curioasă, plină de sticle şi de canapele, a fost pe vremuri *la Mulson du Peche13*, „nebunia” construită de un *Don Juan* bucureştean pentru a găzdui aici orgii amoroase. Acest mare amorez a sfârşit prin a se căsători cu actuala soţie, care l-a obligat să renunţe pentru totdeauna la patima de a mai goli sticle. Am petrecut liniştiţi, într-o atmosferă de calm.

La începutul sejurului meu la Bucureşti, nu-mi plăcea deloc lacul Snagov; îl găseam strâmt şi sinuos. Este înconjurat de o pădure frumoasă. Pe mal, au fost construite câteva vile, dintre care unele sunt destul de drăguţe. Însă regiunea este atât de plată încât prezenţa unei fâşii de apă este evidentă doar atunci când te apropii să o atingi. Peisajul nu are un plan secundar. Ai mereu impresia că domini. Până la urmă m-am obişnuit şi îi descopăr un oarecare farmec, mai ales la apusul soarelui.

21 iulie. Ieri seară, între orele 10 şi 11, a fost dată o alarmă antiaeriană. Nu am mai avut aşa ceva din vara anului trecut. Cum frontul se îndepărtează de noi, mai ales de când ruşii au evacuat Crimeea, nu ne-am mai gândit deloc la „pericolul aerian”. Doresc cu

ardoare victoria popoarelor cărora românii au făcut prostia să le declare război. Acest incident mi-a produs, totuşi, un sentiment de

1 Casa păcatului.

enervare. Ciudată este natura umană! Mi-am stăpânit acest impuls şi am dorit ca bombele să-şi atingă ţintele. Şi oare le-au atins? Deşi D.C.A. a reacţionat cu oarecare rapiditate, tare mă îndoiesc. Astăzi este imposibil să obţin cea mai mică informaţie cu privire la cele petrecute. Poate a fost vorba de un zbor de recunoaştere a regiunii Ploieşti; se pare că unul dintre avioane ar fi survolat periferia de nord a Bucureştiului.

În dimineaţa aceasta m-a vizitat Ebrard. Spre amiază, l-am condus la Ică.

22 iulie. A venit la mine în vizită ministrul Justiţiei, Constantin Stoicescu. N-am putut să-mi amintesc dacă l-am întâlnit vreodată. Sunt însă sigur că nu am avut niciodată prilejul să vorbim atât de deschis cum am făcut-o azi dimineaţă. Situaţia acestui om este ciudată. Mi-am dat seama de la primele cuvinte că dezaprobă toate liniile generale de politică ale guvernului din care face parte. În plus, nu este un secret pentru nimeni că şi-a prezentat de mai multe ori demisia. Generalul nu i-a acceptat-o. Stoicescu este cu certitudine un om curajos, destul de inteligent, bine intenţionat, însă are un caracter slab. Când i-am vorbit de problema evreiască, s-a înroşit tot şi mi-a dat dreptate. I-am spus din ce motive nu admiteam ca noţiunea de „origine etnică”, aşa cum este cunoscută în România, să fie aplicată cetăţenilor elveţieni. A fost pe deplin de acord cu abordarea mea şi s-a mulţumit să pledeze, umil, pentru circumstanţe atenuante: „noi nu mai suntem stăpâni la noi acasă”. Vai de el!

23 iulie. Ieri, i-am invitat la masă pe Ică, pe Ebrard şi pe colaboratorii săi şi ai mei. Ică se lasă aşteptat.

Aflu astăzi de la Fischer motivul acestei întârzieri. Una din tinerele femei pe care preşedintele Consiliului o onorează cu favorurile sale şi cu care se vorbeşte că urmează să se însoare, este şi amanta consilierului meu. Acesta mă asigură că nu pretinde exclusivitate. Din contră, îl amuză tare declaraţiile pe care i le face protectorului său influent pe care aceasta îl înşală. Aşadar, i-a povestit lui Fischer că dacă Ică nu ajunge la mine până la ora nouă, este din cauză că nu s-a îmbrăcat încă. Din alcovul prezidenţial, invitatul meu de onoare a

telefonat să-şi ceară scuze pentru întârziere.

136

27 iulie. Ebrard ne-a invitat ieri la Snagov, împreună cu Murner, Infeld şi alţi doi colaboratori ai acestuia. După-amiază, am făcut două tururi pe lac, într-o barcă cu motor.

Regele nu era acolo. Această absenţă mi-a părut stranie, deoarece ştiam de mai mult timp că el îşi petrece weekend-urile în căsuţa doctorului Constantinescu. Aceasta îi dă o dublă plăcere pentru că scapă de Sinaia şi se consacră sportului său favorit, acela de a-şi pilota „şalupa" cu toată viteza, făcând viraje bruşte în apropierea vaselor care plutesc liniştite, udându-i astfel copios pe pasageri. Or, tocmai am aflat că săptămâna trecută, distrându-se aşa, Mihai I a răsturnat un vas unde se aflau cinci soldaţi nemţi. Aceşti războinici nu ştiau să înoate. Au fost salvaţi la timp de spaniolii Ximenes şi Merry del Val, cărora, de fapt, tânărul rege îşi propusese să le facă un duş. N-ar fi exclus ca Mihai să-i fi vizat în mod special pe aceşti aliaţi (vezi nota din 1 martie). Puştiul simpatic nu a fost ieri la Snagov, fiindcă a fost pedepsit pentru nesăbuinţa sa.

Gazdele noastre au fost din plin recompensate după ce am plecat: vedeta cu care ne-am plimbat la începutul după-amiezii i-a depus la un debarcader alăturat pe mareşal cu soţia sa, pe Ică şi pe câţiva zbiri. Ică se zorea să facă cunoştinţă cu ei şi să le vorbească.

29 iulie. De aproape o lună, mă luptam cu Ică să obţin ca presa elveţiană să fie admisă din nou pe piaţa românească, de unde ea dispăruse în totalitate. În sfârşit, am obţinut câştig de cauză.

Cât am lipsit luna trecută, poliţia a pus sigiliu pe librăria *Literatura14*, depozitară a periodicelor şi ziarelor noastre. Poliţia a acţionat la instigarea Gestapoului în complicitate cu cenzura. Ică se străduia de câteva săptămâni să mă convingă că făcea totul pentru a mă mulţumi. În realitate, el atingea doar pârghiile care ştia că nu sunt capabile să acţioneze acolo unde era necesar. Asta permitea tuturor administraţiilor interesate să-şi paseze reciproc mingea, să mă

L

14 Era condusă de un român, Radu Donici, şi de un evreu, Hiibscher. O societate româno-germană, *Interpress*, creată în octombrie 1942, urma să impună pe piaţa românească monopolul asupra importurilor de cărţi şi de ziare străine. René de Weck se opune acestui proiect şi reuşeşte, în martie 1943, să deschidă o nouă

societate, *Orbis*, care să se ocupe de difuzarea cărţilor, revistelor, periodicelor şi ziarelor elveţiene în România.

Învăluiască în asigurări de bunăvoinţă şi de liniştire. Când a văzut că ştiam dedesubtul maşinăriei, a înţeles că nu mă voi lăsa prostit de manevrele sale şi a sfârşit prin a ceda. Nemţii, care montaseră toată afacerea, vor protesta. Fără îndoială că vor încerca să mă „aibă la mână” prin alte mijloace. Până atunci, eu îi am pe ei.

30 iulie. În această dimineaţă, devreme, îmi telefonează mareşalul Antonescu. Mă aşteaptă la el la ora 10 şi jumătate. N-am solicitat nicio audienţă. Cândva l-am întrebat pe Ică de sănătatea „Conducătorului”, adăugând că, atunci când se va face bine, aş vrea să stau de vorbă cu el.

Antonescu locuieşte deja de mult timp în casa lui Nae Ionescu. Este o vilă somptuoasă, în mijlocul unei grădini cu tufe de verdeaţă şi cu o piscină. Aceasta este situată la ieşirea de nord din Bucureşti, pe partea stângă a şoselei care duce la Ploieşti şi care trecea pe lângă aeroportul Băneasa, într-o regiune unde sunt cantonaţi mulţi soldaţi germani. Oare stă acolo din precauţie?

Îl găsesc pe mareşal foarte calm şi cu un aer odihnit. A îmbătrânit puţin şi a cam slăbit. Mâna îi este rece ca gheaţa. Recunoaşte că a fost grav bolnav: a avut intoxicaţii alimentare repetate, agravate de o proastă funcţionare a ficatului, de surmenaj, de puţină anemie şi de numeroase supărări care nu au rămas fără efecte asupra nervilor. Crede mereu în victoria nemţilor, cel puţin pe frontul rusesc. Însă, mărturiseşte că o nouă campanie de iarnă îi pare a fi inevitabilă. Îmi spune: „Anglo-saxonii trebuie să înţeleagă că a sosit momentul pentru o înţelegere, căci, dacă războiul continuă, vom avea revoluţii peste tot”. Ia te uită!

2 august. În discursul meu ţinut ieri la *Maison Suisse*, am spus câteva cuvinte la adresa turnătorilor şi a trădătorilor, împotriva cărora m-am hotărât să-mi apăr turma care mi-a fost încredinţată. Sper că m-am făcut înţeles. În fine, am descoperit în ultimele luni că cel puţin trei elveţieni n-au ezitat să-şi denunţe compatrioţii la Gestapo. Vom pune mâna pe ei. [...].

8 august. Colette de Weck, care a sosit cu avionul de la Atena, a venit la prânz în acelaşi timp cu cumnatul ei, Moruzzi, pe care nu-l

cunoştea încă. Am mai invitat şi o româncă, al cărei soţ, de origine grec, este unul din cei mai mari avocaţi din Atena. Bineînţeles, am vorbit îndelung despre Grecia. Cele două femei au recunoscut că, în ciuda ocupaţiei inamice, suferind mult din cauza mizeriei şi a foametei, moralul şi spiritul de rezistenţă al populaţiei rămân extraordinare. Ele confirmă că italienii au o conduită mai bună decât nemţii. [...].

12 august. Ieri seară, la dineul oferit de Legaţia italiană au participat 28 de invitaţi. Eu şi cu Blanche am fost aşezaţi la un loc de onoare. Dar, nu pentru noi a reunit Bova Scoppa, în toiul verii, toată această lume. N-a fost invitat niciun român: ceea ce mi-a folosit de minune, deoarece am stat la dreapta stăpânei casei, în calitate de cel mai vechi şef de misiune prezent. Mai erau acolo: ministrul Suediei, al Ungariei şi însărcinatul cu afaceri al Turciei. Poate că românii au fost omişi pentru a se evita orice incident româno-ungar. Bineînţeles că nemţii erau numeroşi: soţii Neubacher, Stelzer şi prinţul Salm. Fostul meu colaborator, Zuber, s-a simţit ca în familie. Restul asistenţei se compunea din italieni. Deşi doamna Bova Scoppa, care este rusoaică de origine, s-a arătat o amfitrioană desăvârşită, serata a fost destul de monotonă. Relaţia dintre fascişti şi naziști nu mi s-a părut a fi prea cordială. Soţii Neubacher sunt gălăgioşi şi prost crescuţi. N-am văzut pe nimeni să converseze cu ei, în afară poate de o amabilă şi drăguţă Florentine, soţia lui Luigi.

14 august. Acum două zile, un comunicat german plin de fanfaronadă proclamă că luptele de pe Don au sfârşit prin nimicirea forţelor ruseşti încercuite într-un sector. Se făcea apoi o recapitulare a prăzilor luate anul acesta pe frontul rusesc, de la ocuparea peninsulei Kerci de către nemţi şi de către aliaţii lor de arme. Se menţionau peste un milion de prizonieri şi o pradă fantastică. Povestindu-mi toate acestea în anticamera lui Ică, colegul meu italian, Bova Scoppa, care nu este totuşi un emoţional, s-a înveselit. Îmi spune: „De acum înainte, putem spera că anul acesta problema rusească va fi lichidată”. Or, toate astea erau nişte exagerări: chiar Berlinul recunoştea că luptele de pe Don continuă. Desigur, situaţia ruşilor este critică în Caucaz. Însă asta nu îl împiedică pe generalul „Iarnă” să-şi reia ofensiva, în timp ce anglo-saxonii îşi vor multiplica raidurile aeriene deasupra Germaniei.

138

139

18 august. Guvernul mă invită, împreună cu alţi colegi, într-o

excursie de şase zile în „Transnistria”. Nu am niciun chef să mă duc acolo. În primul rând, pentru că detest să călătoresc şi, mai ales, să dorm într-un vagon. Apoi, prevăd că va fi un bluf: ne vor arăta ceea ce vor crede că poate să-i umilească pe naivi, restul se va ascunde, iar cei curioşi vor fi împiedicaţi să umble după bunul lor plac. În fine, mi-e teamă că mă voi compromite: este peste imaginaţia mea să petrec şase zile în compania lui von Killinger.

Bineînţeles, nu vorbesc de motivele politice pentru care prefer să mă abţin. Am vrut să mă consult cu „guvernul meu” asupra acestui lucru. Pentru că Pilet se afla în vacanţă, am vorbit cu Bonna. Cu vocea lui de eunuc, acest pitic umflat m-a făcut să înţeleg că am fost foarte impertinent că l-am deranjat, că nu-i plăcea să trateze prin telefon asemenea chestiuni şi că nu era în măsură să mă „acopere”. S-a oferit să-i ceară părerea preşedintelui şi să-mi telegrafieze instrucţiunile acestuia. Deoarece Pilet nu era „accesibil”, Etter îi ţinea locul şi confirma propunerile „cocoşatului”.

19 august. Telegrama pe care am primit-o azi dimineaţă a fost redactată de Bonna. El a conceput-o astfel: „Noi nu vedem niciun inconvenient în această excursie, însă preferăm *să vă abţineţi* de a participa, deoarece toţi şefii de misiuni neutre au refuzat invitaţia”. Ceea ce aşteptam era, cu siguranţă, interzicerea formală de a participa la acest turneu de propagandă şi de a mă face reprezentat. Limbajul meu de ieri de la telefon indică limpede acest lucru. Răspunsul lui Bonna era singurul pe care-l aşteptam de la acest tâmpit. Este conform previziunilor mele de care sunt mândru. În plus, Fischer îmi va semnala, la întoarcere, dacă ar fi ceva interesant de văzut. Iar eu, care am oroare să călătoresc cu trenul, voi fi cruţat de cinci nopţi consecutive de dormit în vagon. Pe de altă parte, prezenţa unui „observator” neutru în această caravană are anumite avantaje: va împiedica, fără îndoială, manifestările axiste şi ne va aduce informaţii utile. [...].

21 august. Prinţul Caradgea, căpitanul Statului-Major de la D.C.A. din Bucureşti, îmi aduce următoarele informaţii:

„Dacă s-ar fi decretat şi s-ar fi realizat imediat mobilizarea generală a tuturor forţelor române, de la cele active la cele în vârstă.

ele ar fi constituit cel mult jumătate de divizie, cu o valoare inegală, în prezent, ne mai rămân 26 de divizii, dintre care 20 se găsesc

peste Nistru. Din celelalte 6 divizii, două au un armament şi efective net inferioare nivelului mediu. Putem deduce din aceste date dimensiunea pierderilor noastre. Alte categorii de recruţi n-ar putea avea un aport semnificativ".

Explozia care s-a produs la Buzău pe data de 11 iulie a distrus un stoc de muniţii al unui corp de armată. Altă explozie, mai recentă, de la Chitila, aproape de Bucureşti, a distrus imense cantităţi de praf de puşcă. Fără să mai vorbesc de „accidentele" produse în uzine, sau de numeroasele incendii semnalate în ultimele săptămâni. Refuz să cred că este vorba de o simplă întâmplare. Mai mult, acele baloane care aveau legat la extremităţi un recipient cu fiole pline cu fosfor au distrus recoltele în mai multe locuri. Avioanele de recunoaştere survolează continuu. Propaganda legionară şi comunistă agită spiritele printre ofiţeri şi subofiţeri: adesea este dificil să faci deosebirea între ele. Soldaţii nu par să fie încă afectaţi, însă dau semne de oboseală. [...].

25 august. Am petrecut sfârşitul de săptămână la Drajna, la Lugoşianu, împreună cu Truelle şi cu Savel Rădulescu; Blanche, care s-a simţit puţin cam obosită în ultimele zile, nu m-a însoţit.

Drajna este un domeniu forestier de 2000 de hectare, situat într-o regiune muntoasă de lângă Vălenii de Munte. Elementul său de legătură cu lumea exterioară este lemnul şi fabrica de cherestea. Aici se produc nu numai scânduri, ci şi roţi pentru carele ţărăneşti şi mobilă rustică. Calea ferată, care formează cu alte ramificaţii 80 de km, permite exploatarea domeniului. Zece locomotive şi numeroase vagoane-platformă asigură transportul lemnului şi al altor produse. Proprietarii acestui teritoriu trimit în întâmpinarea oaspeţilor lor un automobil pe şine, care-i conduce pe un traseu sinuos până la reşedinţă. Este o construcţie foarte simplă, dar confortabilă, construită la circa 1.000 m altitudine, pe un pisc, încercuit de munţi împăduriţi. [...].

28 august. Fischer s-a întors ieri din Transnistria, cu 24 de ore întârziere. Din toată caravana condusă de Marcu şi Killinger, el era singurul neutru. Nu-mi pare rău că l-am trimis în această companie *i*

4

nobilă: prezenţa sa a putut, într-o oarecare măsură, să modereze zelul unor domni participanţi. În plus, îmi aduce nişte informaţii interesante. Timp de o săptămână, el s-a întâlnit cu toţi

diplomaţii Axei. Mediocritatea lor intelectuală s-a arătat în toată splendoarea ei. Mi-a spus că doar spaniolul era mai descuiat la minte.

Prima întâlnire dintre Fischer şi Killinger a fost de comedie: neamţul l-a întrebat în engleză dacă are informaţii de la *Intelligence Service*. Este adevărat că rapoartele de la *Siguranţă* şi de la *Gestapo* îl prezintă pe apropiatul meu consilier ca pe un agent gaullist, spion dublu anglo-americano-iudeo-bolşevic.

Nici eu şi nici Truelle nu ne-am înşelat, duminica trecută, la Drajna, când am repetat toată ziua: „Să spui că ne putem afla în Transnistria împreună cu Killinger".

29 august. [...]. Dintr-un comunicat oficial al guvernului federal rezultă că funcţionarii consulari ai Franţei din Elveţia au acordat vize la nouă jurnalişti elveţieni, care urmau să plece în Anglia, prin Franţa, Spania şi Portugalia. Însă guvernul de la Vichy a anulat aceste vize din ordinul Berlinului, împiedicând astfel presa noastră să-şi îndeplinească misiunea. Cred că ar fi fost interesant dacă aş fi fost eu în locul lui Stucki!

31 august. Cheftaki, însărcinatul cu afaceri al Turciei, îmi povesteşte că s-a întâlnit la Sofia cu Dessonaz, unul din curierii noştri speciali, cu care a luat masa la mine acum zece zile. Bietul om ieşea din spital, cu capul încă bandajat. În tren, între Sofia şi frontiera turcă, a fost atacat noaptea de cinci indivizi, care au pătruns înarmaţi în vagonul său de dormit şi l-au lăsat fără bagaje. Dessonaz s-a apărat bărbăteşte, a reuşit chiar să-l dezarmeze pe unul dintre bandiţi, însă a primit o lovitură cu pistolul în cap. Cei cinci saci pe care-i avea cu el au dispărut. Totul pare să se fi desfăşurat într-o relativă linişte, căci ceilalţi călători din vagonul de dormit (printre care se afla şi Frick) nu au auzit nimic. Atacatorii au putut să dispară în negura nopţii.

Cheftaki bănuieşte că a fost mâna Gestapoului, care a organizat lovitura, folosindu-se de bulgari. Conţinutul valizei sale diplomatice nu poate să-i intereseze pe cei de la Sofia. Din contră, nemţii au motive să afle ce conţineau sacii, mai ales că Dessonaz avea

probabil şi corespondenţa noastră secretă pentru Cairo, Teheran şi Bagdad. Asta îi interesa pe nemţi: natura relaţiilor noastre cu adversarii lor, adică ţările ale căror interese sunt reprezentate de Elveţia.

1 septembrie. Astăzi intrăm în al patrulea an de război. Românii

sunt la începutul celui de-al doilea an, deoarece au demarat ostilităţile în 22 iunie 1941. Însă au suferit deja pierderi importante, au lăsat Germaniei ultimele vestigii ale independenţei lor, au distrus bogăţiile ţării şi au ruinat populaţia (aşteptând, ceea ce nu va mai întârzia, să o înfometeze). Nemţii încă nu au cucerit Stalingradul. Iar refacerea armatei lor nu pare să fie atât de spectaculoasă pe cât o arată propaganda. Mareşalul von Manstein tocmai a adresat un mesaj personal ministrului român al Economiei Naţionale (Finţescu), pentru a cere să trimită de urgenţă cereale şi alimente de orice natură. Dacă totul ar merge mai bine, e clar că nu ar trebui să se dea ascultare acestui demers neobişnuit.

3 septembrie. Germania îl trimite în România pe Funk, „ministrul Economiei Reich-ului", pe care Bucureştiul se preface că-l primeşte cu bucurie. Se ştie foarte bine ce reprezintă vizita acestui personaj. El tocmai le-a declarat românilor că: „Ceea ce aţi făcut pentru noi nu este suficient. Nu ne interesează că peste 200.000 din tinerii voştri au murit în Rusia. Cei care rămân şi mai ales civilii voştri trăiesc foarte bine. Nu este tolerabil ca o rasă inferioară să fie mai bine hrănită decât cea a superiorilor. Nu este suficient ca să ne daţi ce aveţi în plus. Trebuie ca toate resursele să fie vărsate în această masă comună a «Europei», unde noi suntem administratorii. Nouă ne revine dreptul să decidem ce vi se cuvine, să ordonăm şi să reglementăm norma voastră. În plus, la voi mai există încă evrei! Grăbiţi-vă să-i trimiteţi pe toţi să crape în Transnistria. Asta vă va permite, poate, să măriţi raţiile voastre de mâncare. Însă, dacă nu sunteţi deştepţi, să nu vă gândiţi că veţi primi ceva în plus. Toate protestele, probabil că veţi avea destule, vor fi sancţionate printr-o strângere a curelei".

4 septembrie. Am reţinut o anecdotă evreiască: „Conducătorul" se hotărăşte, de câtva timp, să trimită într-un lagăr de concentrare o duzină de „speculanţi". Lista conţinea un evreu cu numele de Fried, tăbăcar, la care poliţia a descoperit o cantitate de

piele nedeclarată. Administraţia militară intervine: „Fried este furnizorul nostru; oricât de vinovat ar fi, noi avem nevoie de serviciile sale. Lăsaţi-l să lucreze: o cere interesul de ţară". Mareşalul rămâne inflexibil. Cu toate acestea, Fried continuă să-şi vadă de lucru şi să-şi păstreze buna dispoziţie. Ştie că o altă intervenţie se va face în favoarea lui şi că nu va fi fără rezultate. În fine, Antonescu primeşte un

mesaj personal de la Killinger, care-i cere eliberarea tăbăcarului. De această dată, el se supune.

Fried, întrebat de prietenii săi care nu înţelegeau cum a reuşit să fie protejat de ministrul Germaniei, răspunde nepăsător: „Este foarte simplu: pentru că-i furnizez piele pentru pantofii lui şi ai baroanei”. [...].

7 septembrie. [...]. Funk a părăsit ieri Bucureştiul. Se spune că nu a putut să-şi realizeze decât o parte din obiectivele propuse.

8 septembrie. L-am văzut pe Ică. Trebuia să semneze un document prin care România se angaja să ne furnizeze, în 1943, cantităţile de petrol şi de produse derivate care figurau în programul nostru de achiziţionări pe anul acesta, însă pe care nu le-am putut importa din cauza dificultăţilor de transport impuse de nemţi.

I-am spus că nu cunosc şi că nu urmăresc să aflu ce obligaţii are el faţă de Funk, dar că documentul pe care l-am semnat trebuie să permită, deopotrivă României şi Elveţiei, să se apere de imixtiunile Reich-ului. Pentru a păstra între cele două ţări relaţii economice directe, în interesul lor comun, ar fi bine ca acest document să fie antedatat. Astfel, domnii de la Berlin nu vor putea pretinde că sunt incompatibile cu promisiunile sau convenţiile recente, iar noi le vom opune împreună anterioritatea acordului nostru.

Mi-a răspuns că nu i-a dat nimic lui Funk în afară de nişte contingente de produse petroliere, valabile pentru luna septembrie şi octombrie din acest an.

Cu toate acestea, el a scris deasupra semnăturii sale data de 2 septembrie 1942.

Când am discutat despre situaţia generală, mi-a părut a fi neliniştit. Foarte amabil, şi-a exprimat dorinţa de a mă revedea curând pentru a face un „tur de orizont”. Fără nicio îndoială, simte că roata se schimbă. Vizita lui Funk i-a dezvăluit slăbiciunea germană pe care nu o bănuia. [...].

12 septembrie. Am avut două conversaţii importante15, una cu Ică, cealaltă cu Maniu, la Mihai Popovici.

Primul este, cu siguranţă, neliniştit16. Începe să-şi dea seama că regimul pe care l-a instaurat împreună cu mareşalul se scufundă încet în nisip. I-a spus lui Funk: „«Führer»-ul, care a strâns în jurul său o mulţime de oameni, poate să-şi permită multe lucruri la care noi românii nu ne-am gândit din simplul fapt că orice responsabilitate

apasă pe umerii a doua persoane”. Am impresia că el se pregăteşte să preia succesiunea „Conducătorului”. Ca urmare, face sondaje, încearcă să afle de unde bate vântul, cu intenţia de a putea, la timpul şi locul potrivit, să modifice orientarea politică a ţării sale. În acest scop, mi-a cerut să vin la el.

Maniu aşteaptă în continuare victoria Aliaţilor cu o siguranţă mai mare ca niciodată. A fost primit de mareşal în 23 august. Conversaţia, pe care amândoi o păstrează în secret, a durat două ore. Maniu a recunoscut că nu a reuşit să-l convingă pe interlocutorul său. Obiectul demersului său era de a obţine o reducere pe cât de mult posibilă a asistenţei militare şi economice dată Reich-ului de România precum şi oprirea persecuţiilor împotriva evreilor. În privinţa primului punct, Antonescu reconfirmă încrederea sa în Germania, cel puţin pe frontul rus. Referitor la evreii din Basarabia şi din Bucovina, antiromâni şi bolşevici, aceştia îşi merită soarta. Pentru ceilalţi evrei, el se arată dispus să-i trateze cu mai multă înţelegere… dacă Hitler îi va permite.

15 Ambele discuţii sunt prezentate în *Rapportpolitique no. 65*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 47.

16 Unul din subiectele abordate de Mihai Antonescu este şi posibilitatea unei medieri, cu concursul neutrilor; René de Weck îşi menţine aceeaşi poziţie de refuz categoric. Iată motivele pe care le invocă în raportul său: atitudinea lui Mihai Antonescu şi a mareşalului, care continuă să fie convinşi de victoria Germaniei naziste; impresia că nici anglo-americanii, nici sovieticii nu par dispuşi să încheie o pace de compromis şi că aceştia sunt hotărâţi să ducă războiul până la sfârşit.

144

145

13 septembrie. Am făcut o vizită rapidă la Giurgiu. Acest mic oraş de provincie picotea la soare, într-o atmosferă duminicală. Soldaţii germani şi români, care se plimbau cu un aer plictisit, nu semănau deloc cu băieţii veseli de anul trecut. Între cele două armate nu era niciun semn de cea mai mică fraternizare. Nemţii, dintre care majoritatea sunt oameni maturi, aveau o figură adormită şi dezamăgită. Le este silă de tot. Mai profită încă de o viaţă uşoară de garnizoană. Perspectiva de a merge să-şi găurească pielea în Rusia nu le surâde deloc.

14 septembrie. Stalingradul continuă să reziste.

În noaptea trecută, la Bucureşti s-a dat alarma. Avioanele ruseşti, destul de numeroase, aveau ca obiectiv precis oraşul Ploieşti. De aici nu am văzut decât coada cometei. Alarma a început la ora 22 şi 20 de minute, în momentul când mergeam la culcare. A durat până la ora 2 sau 3 dimineaţa, dar noi ne-am culcat înainte de miezul nopţii. Am auzit vag, mai târziu, semnalul de sfârşit al alarmei: nu am avut curajul să văd cât era ceasul şi am adormit imediat. Din cele observate în timpul primelor ore de raiduri aeriene, D.C.A. se auzea destul de departe, la Nord, Vest şi Sud.

Mă voi vedea mâine cu Caradgea, care-mi va da detalii precise.

15 septembrie. Este inutil să repet aici informaţiile date de Caradgea, deoarece am redactat un raport detaliat.

Marius Chaulmontet, care se întoarce din Turcia prin Sofia, este convins că agresorii prietenului şi colegului său Dessonaz erau bulgari plătiţi de Gestapo. De aceeaşi părere este şi Redord. Asta nu-l împiedică pe Lardy să acuze *Intelligence Service*. Este un paradox sau, pur şi simplu, un sentiment germanofil? Mai degrabă este valabilă a doua ipoteză. Aflu că Frick, abia ajuns la postul său, nu se mai înţelege cu el. Se pare că i-ar fi spus dactilografei sale, care voia să închirieze un apartament în Ankara: „Nu vă prea grăbiţi. Probabil că nu voi rămâne aici. Nu-mi ajunge să mă ocup doar de Turcia. Voi cere să mi se mai dea România şi Bulgaria, cu sediul la Bucureşti”. Sunt foarte mândru de mărturia de încredere şi de prietenie pe care mi-o face acest comandant curajos, dar mă tem că lucrurile nu vor merge aşa cum ar vrea el.

146

Fără să mai vorbim de dificultăţile pe care Berna ar putea să i le facă, nemţii niciodată nu vor admite, cât timp sunt stăpâni în România, ca eu să am un ataşat militar. Şi asta cu atât mai puţin decât alţii!

Am luat prânzul la Truelle, unde am fost surprins s-o văd pe mama lui Darvari.

16 septembrie. Am avut o discuţie cu Nicolae Caranfil. I s-a propus şi lui, acum câteva săptămâni, să fie „dictatorul economic” al regimului Antonescu. A avut înţelepciunea să refuze. El este unul dintre puţinii oamenii care, la momentul cuvenit, ar putea, dacă nu să salveze România, cel puţin să pledeze pentru a primi circumstanţe atenuante şi, eventual, pentru a îmbunătăţi verdictul.

20 septembrie. Stalingrad mai rezistă: este a 52-a zi de lupte.

Redau o poveste pe care mi-a povestit-o Sabina Cantacuzino, născută Brătianu:

La Predeal, o femeie a născut deodată trei copii: o fată şi doi băieţi. Doamna mareşal Antonescu a vrut să le fie naşă. Ea a spus mamei: „Veţi veni în fiecare lună să-mi aduceţi veşti despre finii mei. Vreau ca fata să se numească Patria, iar pe băieţi, să-i botezăm Mihai, ca pe rege, şi Adolf, ca pe marele «Fu hrer»". Femeia a fost de acord, cu atât mai mult cu cât naşa s-a angajat să le dea o pensie lunară. La câtva timp, doamna mareşal a vrut să ştie ce fac pruncii. Iată care a fost răspunsul în româneşte: „*Patria plânge*, *Mihai tace şi Adolf suge*".

21 septembrie. Ieri, am luat masa la Posada, aproape de Comarnic, la Martha Bibescu. Deoarece „castelul" a ars, George V. Bibescu a decis să nu-l mai reconstruiască, lăsând să rămână ruinele şi transformând fostele anexe în locuinţe. Ideea nu a fost rea. Ruinele, care formau o grămadă de pietre invadate de plante căţărătoare, au luat un nou aspect. Casa există, destul de vastă, amintind de câteva locuinţe de ţară englezeşti sau normande, care nu au pretenţia să fie un monument istoric, dar care au totuşi ceva mai aristocratic decât un *cottage11* chiar şi confortabilă. Decoraţia florală este superbă. Terasa, unde am băut cafeaua, dă spre o peluză al cărei gazon este ca şi cel de la Oxford, încadrat de coline împădurite şi deschise către

Căsuţă de tară.

147

munţii din depărtare, ale căror culori şi linii aproape perfecte se succed în armonie. Era un cer de toamnă foarte clar, care se pierdea la orizont, suficient pentru a ne face să simţim că vara era pe sfârşite. Martha, cu un aer de „prinţesă", însă mai puţin înzorzonată ca în alte ocazii, are aerul că îşi suportă văduvia cu destulă veselie. Ea mi-a povestit multe istorii şi a binevoit să le asculte pe ale mele cu multă înţelegere. Fiica şi ginerele ei, Ghica Comăneşti, mi-au părut a fi foarte liniştiţi. Amabilităţile pe care ni le-a arătat din plin sunt destul de surprinzătoare, ţinând cont de faptul că noi nu am cerut niciodată prietenia sa princiară. Desigur, ea însăşi realizează că roata se schimbă. Aşa inteligentă cum este, n-ar fi trebuit oare să-şi dea seama mai devreme de acest lucru?

22 septembrie. Am luat prânzul la ministrul Bulgariei. Davidescu, secretarul general de la Externe, trebuia să fie invitatul de onoare. El nu a venit şi nici nu s-a scuzat. În timp ce toţi ceilalţi invitaţi

aşteptau, s-a telefonat la Minister şi la el acasă fără să se obţină vreun răspuns. Nimeni nu ştia unde ar putea fi Excelenţa sa. După trei sferturi de oră de aşteptare, ne-am aşezat la masă toţi treisprezece. Absenţa şi bădărănia lui Davidescu au dat naştere la tot soiul de interpretări.

23 septembrie. Este a cincizeci şi cincea zi de când au început luptele la Stalingrad.

I-am avut la prânz pe soţii Mihai Popovici, soţii Caranfil, Lugoşianu şi Truelle.

Deoarece negocierile germano-române au ajuns la un impas de exasperare reciprocă, delegaţii ambelor părţi par a se fi pus în acord să-i lase pe şefii mari să decidă. Mareşalul voia el însuşi să meargă la „Führer”. Însă, sfătuit de doctori, a cedat şi l-a trimis pe Ică. Acesta a plecat ieri cu avionul, flancat de Davidescu şi de Neubacher. Plecarea lui, fixată mai întâi pentru azi, a fost atât de brusc amânată cu 24 de ore, din raţiuni necunoscute, încât nu a mai putut să contramandeze invitaţia pe care i-a făcut-o Hierl, „ministrul Muncii”. Pe drum, Ică a fost înştiinţat că Hitler nu-l va putea primi şi că îl ruga să se întâlnească cu Ribbentrop la Berlin. De cealaltă parte, Killinger, care a rămas la Bucureşti, a primit ordin să vină imediat în Capitala Reich-ului. Toate astea sunt foarte ciudate. De ce anume

Încearcă Hitler să scape? De ce românii se văd deodată rugaţi să discute cu Ribbentrop? Scopul plecării lor părea să fie de a explica că nu este posibil să sacrifice totul pentru Minotaurul german. Se spune acum că guvernul german are nevoie să le adreseze comunicate urgente. Despre ce este vorba?

24 septembrie. După comunicatul oficial de azi dimineaţă, Ică, întors ieri seară la Bucureşti, s-a întâlnit nu doar cu Ribbentrop, ci şi cu Hitler. Evenimentul s-a produs nu la Berlin, ci la Cartierul General al „Führer”-ului. Oare este adevărat? Fără îndoială că vom afla în curând. Ieri, Adolf Hitler l-ar fi primit pe „Poylavnik” al Croaţiei, adică pe asasinul brevetat de Ante Pavelici. Ce înseamnă toate acestea?

Am primit astăzi, pe lângă vizita şarmantului meu coleg Killinger, un bilet de la un individ care se defineşte astfel: Horst Bohme, reprezentant S.S. şi colonel de poliţie, ataşat de poliţie la Legaţia din Bucureşti. Aşadar, Gestapoul intră cu faţa descoperită în tot

corpul diplomatic. Ni se pretinde să tratăm drept „coleg” un spion patentat. Trebuie ca guvernul român să se fi degradat atât de mult încât să accepte un afront de acest fel şi să-l aplice, la rândul său, oamenilor care pretind că reprezintă în România statele libere şi suverane. [...].

29 septembrie. [...]. Ică a venit la mine. Mi-a spus că vizita sa la Cartierul General al lui Ribbentrop şi Hitler a revelat conducătorilor Reich-ului „păreri realiste” şi o mare moderaţie. El mă asigură că a obţinut rezultate satisfăcătoare în materie economică, iar în domeniul militar, posibilitatea de a regrupa efectivele româneşti în aşa fel încât să „le scutească de riscul de a se găsi în faţa lor alţi adversari decât ruşii”. El a adăugat că, atunci când va intra în vacanţă, speră să-mi poată vorbi mai pe larg despre ceea ce a văzut şi a înţeles în Germania. Mai precizează că: „Am constatat o evoluţie interesantă”. Ei, şi? De asemenea, a făcut o aluzie vagă la raportul în care am scris guvernului meu că el nu credea în victoria Axei. [...].

6 octombrie. Ică îmi vorbeşte despre raportul în care, comentând guvernului meu declaraţiile pe care mi le-a făcut, aş fi afirmat că el nu mai credea în victoria Axei. Îmi arată facsimilul fotocopiat al unui document redactat în română, pe care mi-l traduce în franceză. Cu siguranţă că este un document de la poliţie, conţinând o amestecătură

149

f ciudată de adevăr şi minciună. Este vorba de o telegramă pe care am primit-o de la Berna, în luna mai, pe subiectul unui demers făcut de Lahovary şi pe conversaţiile mele cu Ică însuşi. Toate acestea se bazează fie pe telegrame descifrate, fie pe conversaţii telefonice înregistrate, fie chiar pe nişte indiscreţii făcute de persoane cărora eu, sau el, le-am încredinţat câteva frânturi din afirmaţiile schimbate între noi. Autorul raportului presupune sau inventează informaţiile lacunare. Din ceea ce mi-a spus „preşedintele”, cred că documentul ar fi o traducere în română a unui raport redactat de Gestapo, al cărui text i-a fost comunicat lui Ică de către Ribbentrop însuşi, în timpul ultimei lor întrevederi. Sau, poate că zbirii lui Cristescu au fabricat o altă hârtie, folosind câteva informaţii de la camarazii lor nemţi şi de la cei din anturajul lui Maniu, printre care s-ar putea să fie şi spioni.

8 octombrie. [...]. În Elveţia, doi subofiţeri, care au vândut Germaniei câteva planuri de fortificaţii naţionale, au fost condamnaţi

la moarte. Se pune întrebarea dacă vor fi împuşcaţi. Dreptul de graţiere aparţine Adunării federale, care, în această epocă de fier, este foarte anacronică. Numeroşi complici, printre care un german şi un italian, au fost condamnaţi la mai mulţi ani de închisoare.

Dacă Killinger protejează un tăbăcar evreu care-i furnizează piele, amabila sa nevastă ia lecţii de acordeon de la un evreu, în Viena.

9 octombrie. De câteva zile, se vorbeşte mult la Bucureşti despre Elveţia şi despre mine însumi.

Ieri toate jurnalele cântau aceeaşi simfonie, dictată de Berlin, care transmitea că Reich-ul nu mai admite neutralitatea, că aceasta nu mai este permisă, că trebuie să se adopte o poziţie netă pro sau contra noii ordini europene.

Lugoşianu, căruia i-am exprimat regretele mele văzând că presa joacă un rol în această orchestră, a venit să mă vadă şi să se explice cu toată sinceritatea. La sfârşitul conversaţiei, îmi spune: „Circulă un zvon că aţi avut recent o întâlnire de trei ore cu Ică Antonescu şi că v-ar fi întrebat dacă Elveţia ar putea să medieze demersurile de pace ale României. Dumneavoastră aţi fi răspuns pozitiv, dacă vi s-ar fi cerut acest lucru acum un an, însă astăzi este prea târziu”. Bineînţeles că am dezminţit.

150

Necşeşti îmi povesteşte că l-a auzit recent pe un colonel, care era directorul Justiţiei militare de la Ministerul de Război, afirmând cu martori că, în timpul ultimelor raiduri deasupra Bucureştiului (în noaptea de 13 pe 14 septembrie), avioanele ruseşti ar fi primit informaţii privind coridoarele de acces de la Legaţia elveţiană. […].

10 octombrie. La prânz, i-am avut pe doamna Étienne Lardy şi pe fiul ei, familia Bastos, Chaulmontet şi „Pupi” (Antoinette Popovici), care a fost „doctorul de familie” al lui Günther. În atmosfera creată de ceilalţi invitaţi, „neutralismul” doamnei Lardy face notă aparte.

Cheftaki, însărcinatul cu afaceri al Turciei, a venit să mă vadă azi dimineaţă. A avut ocazia să se întreţină îndelung cu doi compatrioţi de la căile ferate, care tocmai au făcut o călătorie de studii în Germania. Îmi spune că aceşti oameni, formaţi în disciplina germană, nu sunt deloc germanofili. Imediat ce au văzut pierderile înregistrate de R.F.A., s-au întors acasă, convinşi că nemţii sunt pierduţi. Doamne ajută!

Stalin tocmai a suprimat comisarii politici din armată: eroii de la Stalingrad nu mai au nevoie de nimeni să le stimuleze civismul. În

acelaşi timp, Hitler decretează că, pentru a deveni ofiţer german, nu mai este nevoie să fii nobil, ca altă dată, şi nici să ai diplome sau să treci câteva examene: este suficient să fii „arian”, un bun nazist şi să depui jurământ de fidelitate „Führer”-ului. Pe lângă aceştia, mai există încă oameni care vorbesc de „cruciada contra comunismului”. [...].

16 octombrie. Doctorul Angelescu, fost ministru pe vremea lui Carol al II-lea şi preşedinte de Consiliu câteva zile după moartea lui I. Gh. Duca, era revoltat contra unor militari care au adunat averi scandaloase pe seama războiului. Mareşalul Antonescu nu glumeşte deloc când este vorba de „onoarea militară”. El l-a poftit pe cel care a făcut aceste acuzaţii să aducă dovezi. Angelescu nu dispunea de nimic. S-a dus să-şi spună necazul lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”. Acesta a strecurat în jurnalul său câteva mici anunţuri de vânzări imobiliare la preţuri foarte ridicate. Era vorba mai ales de proprietăţi agricole, de apartamente şi de case de lux. În câteva zile, a recoltat nenumărate scrisori de la generali sau colonei

doritori să-şi investească economiile. Atunci, Angelescu a putut să se prezinte la „Conducător” cu un dosar bun şi să pună întrebarea fatidică: „De unde vin banii?” [...].

20 octombrie. [...]. M-am întâlnit cu Ică. Nu i-am vorbit decât de afaceri curente. Totuşi, primirea care mi-a făcut-o şi răspunsurile favorabile pe care le-am primit de la el în ultimele două săptămâni, mă fac să cred că mă menajează. El vrea să conteze pe mine pentru a pleda la momentul cuvenit cauza ţării sale. Conversaţia noastră a durat mai puţin de un sfert de oră. Nu a făcut nicio aluzie la faimosul „document” pe care Ribbentrop i l-a comunicat în septembrie. [...].

22 octombrie. Am reţinut o anecdotă maghiară: Iată versiunea de la Budapesta a comunicatului german despre luptele de la Stalingrad: „Trupele noastre continuă să înainteze. Ele au pus stăpânire pe un apartament cu două camere. Lupta se duce în sala de baie, pentru posesia bideului”.

Redau o altă povestire umoristică, de origine incertă: Churchill este la Moscova şi discută cu Stalin. Ţarul roşu, prost dispus, se plânge de anglo-americani. Rezistenţa lor nu se va putea prelungi la infinit, dacă nu vor da armatei sovietice un ajutor mai substanţial.

Churchill se străduie să-şi liniştească colegul: „Pesimismul domniei voastre, prieten drag, nu este justificat. Lucrurile nu merg aşa

de rău. Ce ne trebuie ca să câştigăm în acest război? Sânge, bani şi răbdare. Or, puterile democratice dispun de toate acestea. Sângele îl daţi voi, americanii se obligă să dea banii, iar în ce priveşte răbdarea, noi, englezii, am dovedit că rezistăm la orice”.

Ch. De Schumacher, care citează această anecdotă în ultimul său articol din „Weltwoche”, demonstrează faptul că ea este nu numai crudă, ci şi lipsită de o bază reală. […].

27 octombrie. Iată şi o anecdotă românească:

Mareşalul Antonescu efectuează o vizită la Hitler, pe frontul rusesc. „Führer”-ul proclamă: „Victoria ne aparţine. Armata mea este invincibilă pentru că fiecare din soldaţii mei este inteligent, instruit şi, mai ales, supus până la moarte. Vreţi o dovadă?”. Apoi cheamă un bărbat la întâmplare. „Îl voi întreba în faţa dumneavoastră: acesta

vă va arăta ce înseamnă educaţia politică. În fine, îi voi da ordinul cel mai absurd: îl va executa fără să cârtească”.

Antonescu desemnează un soldat; omul avansează, salută şi aşteaptă un ordin. Hitler îi spune, arătând spre mareşal:

„— Îmi poţi spune cine este acest domn?”

„— Da, Führerul meu: este mareşalul Antonescu, Conducătorul României, prietenul nostru devotat şi aliatul nostru fidel. Trupele sale ne-au fost de mare folos în luptele contra bolşevicilor şi evreilor. Fără el…”

Adolf îl întrerupe: „Bun răspuns. Şi acum, dacă ţi-aş spune să-l împuşti?”

„— La ordinele dumneavoastră, Führerul meu”.

Hitler îl opreşte: „Am glumit”. Apoi se întoarce spre Antonescu: „Vedeţi ce obţin de la ei. Care alt şef s-ar mai mândri ca mine?”

Mareşalul răspunde: „Cu siguranţă că nu vă voi putea oferi aşa ceva. Dar, dacă vreţi, o să-l chem pe soldatul care-mi păzeşte sabia şi cascheta, în anticamera dumneavoastră. Este un ţăran simplu de pe la noi, dar nu chiar aşa de tâmpit…”

„— Să vedem”, acceptă Adolf.

Românul intră, salută şi rămâne neclintit. Antonescu îl întreabă:

„— Ai putea să-mi spui cine este domnul de lângă mine?”

„— Bineînţeles, domnule mareşal, este măreţul Führer, prietenul nostru protector, cel mai bun comandant militar, cel mai mare om de stat din toate timpurile, geniul căruia îi datorăm victoria

contra inamicului comun…”

„— Nu este rău, nu-i aşa?”, întrerupe „Conducătorul”, privindu-şi gazda. Apoi, îl întreabă din nou pe soldat:

„— Şi dacă ţi-aş ordona să-l ucizi?”

Omul îşi pregăteşte imediat arma.

„— Domnule mareşal, întreabă soldatul, a sosit deja momentul?”

30 octombrie. Ieri a fost sărbătoarea naţională a Turciei. Suphi Tanrioer a dat o recepţie mare. Noi am ajuns destul de târziu. Oamenii din Axă, români oficiali sau germanofili, au sosit la timp, ceea ce ne-a scutit să-i întâlnim. Spre sfârşit, am rămas în termeni amicali. Toţi prietenii „veritabili” au fost reţinuţi pentru cină.

Am avut o conversaţie interesantă cu doamna Georgescu, al cărei soţ, inginer la o companie petrolieră româno-americană, a fost arestat

153

În vara lui 1941, fiind suspectat că era, după formula consacrată, un „agent anglo-americano-iudeo-bolşevic”. Procesul său nu a avut loc, însă el este în închisoare. Nevasta lui începe prin a mă întreba dacă aş putea să-i procur ţigări americane pentru nefericitul captiv. Cred că mai am câteva cartuşe acasă şi-i promit că-i voi da unul. Apoi îmi spune că verişoara ei, doamna Ropală, şefă de cabinet la Ică, îi povesteşte despre starea acestor domni din guvern. „Ei ştiu acum, spune ea, că Germania este pierdută şi sunt de-a dreptul înnebuniţi”, începeam să mă îndoiesc de acest lucru, însă pentru că informaţia vine de la o astfel de sursă, îmi este foarte preţioasă.

Doamna Stelian Popescu, pe care am întâlnit-o la aceeaşi reuniune, îmi spune că povestea cu doctorul Angelescu (vezi nota din 15 octombrie) nu este adevărată.

31 octombrie. Davidescu este un mare ticălos. Am fost să-l văd azi dimineaţă pentru afaceri curente. Înainte de a intra în concediu, mi-a spus: „Trebuie să vă vorbesc de un incident supărător. Colaboratorul dumneavoastră, Stroehlin, îşi permite să folosească un limbaj inadmisibil când se referă la oamenii mei. Ieri, s-a plâns că demersurile Legaţiei în favoarea elveţienilor care cer viză rămân fără efect, în timp ce alţii, care dau câteva milioane de lei unui funcţionar de la «Siguranţă», obţin viza imediat. După plecarea lui, a fost redactată pe loc o notă. Am trimis-o mareşalului care a luat următoarea decizie: „Acest domn va trebui să aducă dovezi, dacă nu, va părăsi România”.

Am avut impresia că individul îmi întindea o capcană pentru ca să mă provoace să-mi pierd cumpătul. I-am răspuns foarte calm: „Ignor ce a putut Stroehlin să spună: voi vorbi cu el luni, deoarece l-am lăsat să plece în weekend. Chiar dacă ar fi fost prea liber la gură, el trebuia să beneficieze de circumstanţe foarte atenuante: avea motiv să fie exasperat fiindcă trebuia să revină de zece ori asupra unei chestiuni de minimă importanţă, fără să obţină niciun răspuns. În orice caz, nu văd niciun motiv să dramatizăm un incident regretabil fără ecou. Luni, îl voi întreba pe colaboratorul meu şi vom vedea cum trebuie să judecăm lucrurile”.

2 noiembrie. L-am chestionat pe Stroehlin. Recunoaşte că a făcut aluzie clară la corupţia care înfloreşte în birourile poliţiei române.

154

Mai adaugă – ceea ce Davidescu nu mi-a spus – că interlocutorul său de vinerea trecută era o femeie, doamna Kogălniceanu. Este un procedeu tipic feminin de a asculta fără să cârteşti nişte afirmaţii pe care le consideri ofensatoare, de a surâde unui vizitator şi apoi de a aşterne pe hârtie cuvintele acestuia. Însă, fapta unui om precum Davidescu, secretar general al Afacerilor Externe, de a pune această hârtie sub ochii „Conducătorului” este o ticăloşie. Se ştie cât de imbecil poate reacţiona Antonescu. Pretenţia de a aduce dovezi de practică administrativă, care este denunţată în termeni generali şi se cunosc sute de exemple, înseamnă să incriminezi terţa parte, adică să devii un denunţător, ceea ce nu este pe placul nimănui.

Bietul Stroehlin este foarte necăjit. L-am sfătuit să se consulte cu Styrcea, care ştie bine rotiţele palatului Sturdza şi caracterul persoanelor în cauză. Mâine ne vom consulta cu el şi vom afla.

3 noiembrie. Aflând că merg la Ică după-amiază, Styrcea m-a pus să abordez afacerea Stroehlin.

Reacţia preşedintelui a fost cea pe care Styrcea a prevăzut-o. „Cum poate Davidescu să se amestece şi să treacă peste mine în chestiuni care privesc ministerul meu? a strigat el. Şi se pune să umfle un incident neglijabil. O să vedem”. A luat imediat telefonul şi l-a apostrofat cu vehemenţă pe secretarul său general. Apoi, m-a rugat să merg să vorbesc zilele acestea cu Davidescu şi să aranjez lucrurile. Am reţinut din afirmaţiile lui un indiciu interesant: „Davidescu este răzbunător. Trebuie să aibă contra colaboratorului dumneavoastră un

resentiment personal”.

Am de făcut o altă remarcă: vinerea trecută, Ică trebuia să-l însoţească pe rege la Cernăuţi sau la Chişinău, dar nu s-a dus. În plus, pentru că au fost manifestaţii antiromâneşti la Cluj-Kolosvar, i-a recomandat secretarului general să-l ţină pe mareşal la curent cu toată afacerea aceasta. Însă Davidescu profită şi se ţine de spionaj.

Am fost să văd dacă vrea scandal. Poate că încearcă să mă exaspereze. Prietenii săi nemţi i-ar fi foarte recunoscători dacă ar putea să împuşte doi iepuri dintr-un foc, reuşind să se debaraseze de mine şi de Stroehlin în acelaşi timp.

4 noiembrie. Aşa cum mă aşteptam, ticălosul contraatacă.

155

T

Am primit azi un telefon de la Ică. În esenţă, mi-a spus că: „Incidentul Stroehlin este mai serios decât aş fi crezut. Din cele spuse de domnul Davidescu, el ar fi manifestat de mai multe ori şi sistematic o atitudine ostilă faţă de administraţia românească. Mareşalul a apreciat că acest lucru trebuie sancţionat”. I-am răspuns că, în conversaţia noastră, secretarul general nu a formulat alte plângeri decât cele de care i-am vorbit ieri domniei sale. Mi-a repetat sfatul de a lămuri toată afacerea cu Davidescu, adăugând că mai putem vorbi marţea viitoare. Nu mi se pare că este ceva grav la mijloc. [...].

7 noiembrie. [...]. Am discutat din nou cu Davidescu despre incidentul Stroehlin. Mi-am dat seama că omul acesta este încăpăţânat. A început prin a pretinde că nu are nimic să-mi spună. Evident, este furios din cauza intervenţiei mele la Ică. M-am străduit să-l fac să înţeleagă faptul că nu am avut niciodată intenţia să-l ponegresc în faţa preşedintelui şi că m-am limitat să-i cer acestuia un „sfat amical” asupra unei chestiuni neplăcute. Apoi, cred că i-am demonstrat (pe bandă, dacă am curajul să spun în termeni eufemistici) că, dacă se încăpăţânează să facă fiţe, dispuneam de posibilitatea de a transmite dezbaterea în alt teren, unde el, Davidescu, nu s-ar simţi prea grozav. Cred că acest imbecil tot n-a priceput nimic.

Au venit la mine în vizită Savel Rădulescu şi Necşeşti, ambii încântaţi de ceea ce se întâmplă în Africa. [...].

10 noiembrie. [...]. Am petrecut 40 de minute la Ică. Îşi dă perfect seama că nemţii sunt pierduţi. Nu mi-a spus-o direct, însă toată atitudinea lui arăta acest lucru. Pentru a mă face să înţeleg o evoluţie

ale cărei etape eu le cunosc, fără ca el să ştie ce gândesc, a uzat de un subterfugiu ingenios: vorbind de o gravă criză europeană, a afirmat că prevedea de mult o întorsătură a războiului. Cu toate că mi-a întărit spusele, arătându-mi procesele verbale ale şedinţelor Consiliului de Miniştri, nu m-am lăsat prostit: nu era dificil de prevăzut că, dacă războiul nu se termină la sfârşitul anului 1942, înaintea sezonului de iarnă, situaţia Germaniei şi a sateliţilor ei va deveni foarte critică. Însă lovitura de teatru s-a produs nu în Rusia, ci în Africa de Nord. Dar Ică nu a ghicit acest lucru.

156

Nu se mai vorbeşte deloc de afacerea Stroehlin. [...].

12 noiembrie. Davidescu m-a rugat să trec pe la el. Aşa cum mă aşteptam, mi-a vorbit de reclamaţiile nesfârşite ale italienilor adresate guvernului român, pe tema intereselor greceşti reprezentate de Elveţia din 12 decembrie 1941. Bineînţeles că guvernul federal refuză să discute problema respectivă cu „Ducele". Acesta din urmă pretinde că Italia, în calitatea sa de „putere ocupantă" este singura în măsură să se ocupe de interesele greceşti, cel puţin în ţările raliate la Axă. Cabinetul de la Bucureşti pare că a rezistat destul de mult timp, dar nu îndrăzneşte să ţină piept la toţi Aliaţii. El a reuşit să convingă Berna că o concesionare temporară către guvernul român a apărării intereselor greceşti, care să fie ulterior cedată în sarcina Italiei, îi va permite să apere mai bine rolul actual al Elveţiei contra revendicărilor italieneşti. Invocând evenimentele din Africa, am judecat util să temporizez. Deşi am primit de câteva zile instrucţiunile de la Berna, am aşteptat ca românii să ia iniţiativa. Iată că s-a împlinit. Însă voi aranja ca lucrurile să treneze cât mai mult posibil. Davidescu s-a arătat blând ca un miel. Nu a scos niciun cuvânt despre incidentul Stroehlin. Marea schimbare din Libia şi din Franţa a antrenat totul. [...].

14 noiembrie. Am luat masa la Truelle. Trebuia să fie o reuniune destul de numeroasă, pentru că ne-a trimis invitaţiile de acum opt zile. Datorită evenimentelor şi a rezervei pe care o are faţă de „relaţiile" nu prea sigure, el a decomandat o mare parte din invitaţii pentru a fi împreună doar cu prietenii adevăraţi: soţii Lugoşianu şi noi doi. Au mai venit şi soţii Legarde, care deşi sunt francezi, făcând parte din Legaţie, nu-mi inspiră o încredere absolută. Dar mai ales era şi Hiott, ministrul României în Franţa. Mi se pare o imprudenţă să arăţi acestui om speranţele şi bucuria noastră. Căci acest Hiott, chiar dacă ar fi în

adâncul său de partea noastră, nu îndrăznește să o mărturisească. În plus, nu cred că este inteligent. De pildă, el ar putea să repete, din prostie, la Vichy anumite afirmații și să-i facă mult rău gazdei sale. […].

M-a vizitat Ralea. Îmi povestește că marți seara, la un restaurant, câțiva ofițeri români în uniformă au cerut să se cânte *Marseillaise* și că toată sala s-a ridicat și a cântat. […].

157

18 noiembrie. În România, regimul autoritar se caracterizează prin dezordine și anarhie. Nimeni nu îndrăznește să-și asume vreo responsabilitate. Pentru a obține ceva, chiar de mică importanță, trebuie să te adresezi la vârf. Și chiar atunci când te poți baza pe sprijinul sau pe ordinul președintelui de Consiliu, te confrunți adesea cu cele mai mari dificultăți de rezolvare: funcționarii subalterni au rolul de forță de inerție. Lecca, directorul afacerilor administrative de la Ministerul de Externe, mi-a mărturisit în această seară că nu putea impune punctul de vedere al departamentului său în fața celui al poliției Statului-Major. Se plânge amarnic, dar se resemnează.

19 noiembrie. Am luat masa la Ghelmegeanu, împreună cu Argetoianu, Lugoșianu și Ralea. Argetoianu nu mai este atât de germanofil precum era acum doi ani. Însă îi este frică de ruși și de bulversările sociale din România. Cu un cinism propriu, dorește ca războiul să se prelungească. El spune că: „Atâta timp cât va dura, nu vom avea de ce să ne temem; atunci când războiul va înceta, toate ecluzele se vor deschide deodată iar torentul va spulbera totul”. Din punctul de vedere egoist al unui mare burghez septiiagenar, această atitudine este de înțeles: lăsați-mă să mor în pace.

Acum câtva timp, îmi povestește Ralea, Argetoianu i-ar fi răspuns nevestei sale, Valentina, care i-a cerut bani să-și cumpere haine, că: „La ce bun? în câteva luni, poate vom fi împușcați cu toții”. Însă, Valentina nu s-a lăsat și a replicat: „Atâtea mai sunt de făcut, prefer să mor îmbrăcată”. […].

26 noiembrie. Am fost la Ică să-i dau un răspuns la întrebarea care pare să aibă o mare importanță pentru el. Voia să știe dacă guvernul american a acordat regelui Carol și doamnei Lupescu – a cărei moarte fusese anunțată în toată presa, însă a fost o minciună – autorizația de a se stabili în Statele Unite. Aș putea să-l liniștesc, bazându-mă pe o declarație oficială a Departamentului de Stat, că autorizația solicitată nu numai că nu i-a fost dată, dar că nu o va avea

deloc. Bineînţeles că l-am făcut să înţeleagă ce am spus la Washington, că ar fi în interesul Americii să se opună total oricăror tentative ale ex-suveranului. S-a arătat extraordinar de recunoscător. Am profitat de acest lucru pentru a regla două sau trei afaceri, pe care palatul Sturdza nu putea sau nu voia să le soluţioneze. [...].

158

28 noiembrie. Am luat ieri masa cu mai mulţi colegi, la rege şi la regina-mamă. Maiestăţile lor s-au arătat amabile, în special faţă de noi. Ică pare că este ascultat de auguştii suverani, care mi-au mulţumit amândoi pentru „concursul meu preţios".

Regina mi-a spus despre Ică: „Înţelege foarte bine ce se întâmplă. Ştie ce trebuie făcut... însă celălalt..."

Peste o clipă, adaugă (vorbind de acelaşi Ică): „Într-una din zile, ar putea foarte bine să primească un glonte în cap".

„— El? Dar de ce tocmai el?"

Ea răspunde cu o voce scăzută: „Gestapoul".

Când am părăsit palatul (cel al prinţesei Elizabeta), nu ştiam nimic de evenimentele de la Toulon. Mă întreb care ar fi fost atitudinea Maiestăţilor lor? Ică îmi trimite în seara aceasta, cu dedicaţii foarte măgulitoare, două opere scrise de mâna sa. Ştiu foarte bine că se foloseşte de această ocazie aşa cum procedează şi cu alţii: fără îndoială că mărturisirile sale de prietenie sunt la fel de sincere precum cele ale unei curtezane abile. Şi totuşi... el se străduie să mă câştige, ştiind bine că toate convingerile mele rămân de nezdruncinat. Poate că are, precum Hitler, câteva sincerităţi succesive. Cea de faţă este bine orientată... [...].

1 decembrie. L-am văzut pe Ică. I-am spus, cu titlu personal şi amical, că oprirea deportărilor de evrei în Transnistria a impresionat favorabil Cabinetul de la Washington. Acest fapt nu este străin de decizia Departamentului de Stat de a interzice regelui care] accesul pe teritoriul american. O reluare a persecuţiilor antisemite ar putea distruge bunele maniere. Apoi îl anunţ pe interlocutorul meu că fosta tipografie a ziarului „Adevărul" tocmai a scos în 20.000 de exemplare un manifest antisemit, care este o veritabilă incitare la omor. I-am comunicat textul. Cei care l-au redactat şi imprimat îl păstrează pentru momentul oportun declanşării unui pogrom. Ei pretind că acţionează din ordinul, sau cel puţin cu aprobarea guvernului. Adică, acesta din urmă este responsabil. „Sunt sigur că nu sunteţi deloc de acord cu

dezastrele care se pregătesc, folosindu-se de numele dumneavoastră”, i-am spus lui Ică. „Dispuneţi de mijloacele, care mie îmi lipsesc, să verificaţi dacă informaţiile pe care vi le dau sunt exacte. S-ar putea să fie o manevră a legionarilor. Nu vă vorbesc în calitate de ministru al Elveţiei, ci ca un prieten care, pentru a vă

4

L

159

face un serviciu, vă semnalează un posibil pericol. Prin gestul meu nu mă amestec în treburile interne, ci vreau doar să vă pun în situaţia de a fi în măsură să contracaraţi în orice eventualitate”.

3 decembrie. Aflu de la unul dintre informatorii mei că pogromul de „diversiune” pregătit la instigarea Germaniei, dacă nu chiar de guvern, sau cel puţin de poliţiştii acestuia, ar trebui să se declanşeze mâine. Pe lângă manifestul pe care i l-am prezentat lui Ică, mai erau pregătite şi altele, precum şi texte care promiteau victoria poporului alarmat, pe bună dreptate, de evenimentele de pe frontul rusesc. Am în mână facsimile fotocopiate. Aceste apeluri la naţiune, în care odiosul devine grotesc, par a fi fost inspirate de un domn Müller, redactor şefia ziarul „Bukarester Tageblatt”. După demersul meu de alaltăieri pe lângă Ică, tot materialul tipografiei „Adevărul” a fost transportat la Ministerul Propagandei. S-a deschis o anchetă pentru a se stabili cine sunt autorii, de unde au primit ordinele şi cum au putut să se producă anumite „scurgeri de informaţii”. Cred, totuşi, că pogromul nu va avea loc. Mai mult, dacă aş redeschide acest subiect, Ică ar putea să-şi dea seama că nu i-am spus tot ce ştiam şi că mai am încă săgeţi de aruncat. Pentru că am semnalat acest eveniment la mai mulţi prieteni români, nu am avut nevoie să alerg după alte informaţii, căci ele au venit de la sine.

4 decembrie. Novac Popovici, fost cancelar la Legaţia Iugoslaviei, în prezent funcţionar la Divizia mea specială, unde se ocupă de interesele compatrioţilor săi, a dispărut de ieri. Locuia la reşedinţa Legaţiei, în calitate de gardian agreat de Ministerul de Externe. În plus, el a păstrat, pentru întâlniri amoroase, un mic apartament pe bulevardul Dacia, nr. 16. L-am văzut pentru ultima oară ieri, pe la orele 15 sau 16. Se pare că seara a revenit însoţit de poliţiştii care l-au arestat şi care au operat o percheziţie la el acasă. L-am chemat la telefon pe Eugen Cristescu, şeful poliţiei lui Ică. Pretinde că

nu ştie nimic de această arestare şi mă asigură că va face tot ce-i stă în putinţă pentru a-l găsi pe colaboratorul meu. Bănuiesc că ştie perfect despre ce este vorba, dar nu vrea să vorbească. De luni, Popovici se plângea că este urmărit în mod constant. Ritter a cerut la Ministerul de Externe să i se spună dacă aveau ceva să-i reproşeze, precizând că, dacă existau plângeri, dorea să le cunoască.

160

Lovitura a fost fără îndoială montată de nemţi, iar Cristescu nu vrea să-i descopere. Pentru ei, care au ucis deja peste un milion de sârbi, unul în plus nu are nicio importanţă.

5 decembrie. Am primit-o ieri, de două ori, pe prietena lui Popovici. Este o femeie din înalta societate, care ne-a avut ca oaspeţi şi pe care am invitat-o şi noi de mai multe ori (cu soţul ei, bineînţeles). Mă asigură că el nu a făcut politică şi că nu s-a deplasat la Timişoara: el nu putea să facă nimic fără ca ea să ştie, deoarece se întâlneau zilnic. Apropo de Timişoara, Popovici a fost acuzat că s-a dus acolo pentru a se întâlni cu partizanii lui Mihailovici. Nemţii pretind că recent a avut loc în acest oraş un complot contra lor. Se pare că au arestat un preot şi l-au împuşcat la Belgard. Guvernul de la Bucureşti s-a opus extrădării celorlalţi făptaşi, subiecţi români de etnie sârbă. Este posibil ca Popovici să nu fi avut niciodată raporturi cu acest mediu. Dar, se poate să fi primit emisari fără să ştie exact cine îi trimitea. Cred că „Siguranţa" ştie foarte bine unde se află Popovici. Poate că l-au arestat pentru a-l livra Gestapoului, iar acum, datorită demersurilor noastre, acesta are dificultăţi să-l livreze nemţilor. Fără îndoială că ordinele au venit de sus. În funcţie de aceste ordine, Popovici va fi eliberat cu un surâs pe buze şi mi se va spune că a fost o neînţelegere. Sau, dimpotrivă, vor afirma că toate cercetările au rămas zadarnice şi că, probabil, el a fost capturat de nişte bandiţi necunoscuţi. [...].

8 decembrie. Ică îmi jură că Popovici nu a fost arestat de zbiri. Pretinde că i-a spus lui Killinger că se va supăra amarnic dacă poliţiştii germani şi-au permis, fără aprobarea colegilor lor români, să facă arestări. Killinger i-a răspuns că nu ştia nimic şi că Gestapoul nu se amestecă fără un motiv serios. Iată-ne că am progresat mult! Iubita lui Popovici speră să obţină, cu ajutorul unei prietene, care este amanta mareşalului, să fie primită de Eugen Cristescu. Imediat ce va afla ceva îmi va comunica.

În privinţa pogromului care trebuia să izbucnească în noaptea

de 5 pe 6, Ică mi-a mulţumit că l-am informat prietenește. „Am confiscat tot materialul imprimat, îmi spune. Textele nu erau întocmai cum mi le-aţi arătat dumneavoastră”. I-am răspuns: „Știu că au fost și altele, de pildă, acesta”. Și am scos din servieta mea

161

facsimilul fotografiat al unui manifest mai lung, dar nu mai puţin violent decât celălalt. Cred că a înțeles că nu m-am implicat fără să fiu pregătit. Nu mi-a cerut nicio explicaţie, limitându-se să mă asigure încă o dată că l-a făcut pe Killinger să înţeleagă că evenimentele din ianuarie 1941 (pogrom şi rebeliune legionară) nu se vor mai repeta vreodată. [...].

11 decembrie. S. Îmi strecoară o informaţie scăpată de un general român: în primăvară, nemţii pregătesc pe frontul oriental un război în care vor folosi gaze. Armata română a fost invitată să trimită în Germania 150 de ofiţeri, repartizaţi în şase echipe, pentru a primi o pregătire specială.

Acum câteva zile, Finţescu i-a spus lui Donche: „Când se vor simţi striviţi, vor folosi gazul”. [...].

Ritter a vorbit de afacerea Popovici, în două rânduri, cu comisarul Angelescu, de la Prefectura de Poliţie, trimis de generalul Pălăngeanu. Acest Angelescu, prieten cu Popovici, crede că Gestapoul îl reţine într-una din casele ocupate de nemţi în Bucureşti, unde au câteva carcere. Se vede clar că el nu îndrăznește să relateze tot ce știe. I-am telefonat lui Ică pentru a-i semnala faptul că Angelescu știe mai multe decât vrea să spună, însă că nu se poate decide să vorbească. Ică îmi promite să-l chestioneze.

20 decembrie. Savel Rădulescu m-a anunţat, din partea doamnei Ralea, că poliţia a venit să-l aresteze pe soţul ei şi să-l ducă la Târgu-Jiu. Ralea, care bănuia aceasta, a petrecut noaptea la nişte prieteni. Dar este clar că nu se va putea ascunde mult timp. Intenţia lui este să se prezinte el însuşi la zbiri. Scăpând de această arestare, va avea timp să-şi alerteze prietenii, care ar putea interveni. Eu nu mă număr printre aceştia, nu pentru că mi-ar fi teamă că mă compromit sau că aş fi indiferent la soarta lui Ralea, ci pentru că sunt convins că un demers din partea mea ar fi mai mult dăunător decât util. Savel împărtăşeşte acest sentiment.

În plus, am impresia că guvernul joacă un rol dublu: arestează în acelaşi timp legionari, pentru a se apăra contra nemţilor, care se

servesc de ei ca de o gogoriţă, şi „anglofili”, pentru a adormi neîncrederea crescândă a Germaniei.

Până acum, nu am primit nicio veste despre Popovici.

162

22 decembrie. Se pare că situaţia dintre germani şi români devine tot mai încordată.

Primii cer celorlalţi să reînceapă mai „energic” persecuţia contra evreilor. Ică l-a acuzat pe Killinger că a încercat să organizeze un pogrom. Celălalt neagă şi se preface că este foarte indignat că pot fi alimentate asemenea bănuieli la adresa lui.

De cealaltă parte, nemţii, bătuţi în Rusia, cer românilor întărituri, în timp ce opinia publică din toată ţara imploră guvernul să salveze ce mai poate fi încă salvat din armata română, angajată nebuneşte în Caucaz, în faţa Stalingradului şi pe Don. [...].

24 decembrie. A venit la mine în vizită Mocsonyi-Styrcea, mareşalul Curţii.

„Din ordinul Maiestăţii Sale”, vine să-mi spună că Regele se desolidarizează de acum înainte, pe cât posibil, de guvernul său. În această perioadă de sărbători, având prilejul să ţină mai multe alocuţiuni, el a refuzat să se facă ecoul tezelor oficiale şi nu a vrut să se sfătuiască decât cu cei din anturajul său imediat. Mocsonyi-Styrcea, care deţine şi funcţia de secretar particular, mi-a remis textul discursului prin care Suveranul a răspuns unei cuvântări a Patriarhului. Este de inspiraţie pacifistă şi nu conţine nici cea mai mică aluzie la victoria Axei, sau la legăturile dintre România şi Germania. Regele voia ca acest text şi cele care vor urma să fie cunoscute şi difuzate în ţările neutre. Ca urmare, el îmi cere concursul. Am răspuns emisarului că mi’s e părea dificil să respect dorinţa stăpânului său, fără să-l implic şi pe acesta, ceea ce el voia să evite. Am să văd ce se poate face fără prea multe riscuri.

Ionel îmi spune că situaţia armatei române pe frontul rusesc este pe zi ce trece tot mai critică. [...].

28 decembrie. Aud din diferite părţi că Ralea, trimis într-un lagăr de concentrare la Târgu-Jiu, ar fi fost interogat asupra relaţiilor cu mine şi despre opiniile mele politice.

Când am să-l văd pe Ică, am să-i spun: „Dragul meu preşedinte, continuaţi să mă mai primiţi, să mai frecventaţi casa mea şi să-mi trimiteţi cadouri. Veţi fi arestat chiar de poliţia dumneavoastră. Se

pare că sunt un personaj suspect, din moment ce este suficient să fii prieten cu mine pentru a fi închis la Târgu-Jiu”.

163

I

29 decembrie. Tot felul de zvonuri circulă pe seama lui Popovici. După unele, se pare că el ar fi fost arestat de poliţia română şi că aceasta din urmă, încercând să explice detenţia sa lungă, s-a oferit să-l treacă în Turcia, dar că el a refuzat să se lase convins. Suphi Tanrioer ştie de la Ică însuşi că Popovici a fost arestat de „oameni plătiţi” şi dus în Bulgaria, via Giurgiu. Doamna, care se interesează de iugoslavul nostru, a încetat de opt zile să-mi mai telefoneze, ceea ce mă face să cred că este mai mult sau mai puţin liniştită de ceea ce a aflat. Acum câteva zile, colonelul Diaconescu, directorul general de la Siguranţă, a încercat să mă convingă de faptul că Popovici a fugit la Sofia sau la Istanbul. Este sigur că poliţia română, dacă ştie ceva, nu vrea să spună nimic pozitiv. […].

30 decembrie. Am fost la Ică şi ne-am făcut reciproc urări, cadouri şi ne-am adresat mulţumiri.

După aceea, îmi povesteşte că Horia Sima a fugit în Germania. Guvernul român pare să creadă că această plecare s-a realizat cu sprijinul autorităţilor germane. „Am petrecut noaptea de Crăciun, îmi spune Ică, într-o conferinţă cu Statul-Major şi cu şefii de poliţie. Am întărit serviciile de supraveghere la frontiere şi la garnizoanele din interior şi am arestat 1 700 de legionari. Odată luate toate aceste precauţii şi după ce m-am asigurat că toate ordinele date au fost executate, i-am dat lui von Killinger un mesaj pentru Führer”.

Acest mesaj, pe care mi l-a citit, face apel la „onoarea” lui Hitler şi a Reich-ului pentru a obţine ca Horia Sima, calificat drept anarhist şi trădător, să fie prins de poliţia germană şi livrat României. „Se face aluzie, concluzionează Ică, la consideraţia pe care o naţiune întreagă trebuie să o dea unui Aliat, ai cărui soldaţi cad cu miile în Rusia pentru o cauză comună”.

I-am reamintit lui Ică povestea mea legată de Ralea. După ce l-a consultat la telefon pe sinistrul Cristescu, mi-a jurat pe ce are mai sfânt că nimeni nu a pus asemenea întrebări în legătură cu mine. Este de văzut. Se pare că Ralea este autorul unui manifest rusofil.

31 decembrie. „Ică îşi imaginează că ar putea deveni un Darlan”, îmi spunea Ionel Mocsonyi-Styrcea, acum câteva zile.

A doua zi, am aflat de asasinarea lui Darlan. Ică ar putea avea şi el aceeaşi soartă.

1943

1 ianuarie. Am fost invitat la Palatul regal unde, după obiceiul iniţiat de doi sau trei ani. Nunţiul apostolic ţine un discurs cu ocazia Anului Nou. În textul său, pe care mi l-a dat să-l citesc înainte, recunosc câteva adjective pe care i le-am sugerat. Regele, care anul trecut a citit un lung discurs în româneşte, redactat, fără îndoială, de Ică, răspunde în franceză. Rosteşte câteva fraze, fără să facă referire nici la victorie, nici la „noua ordine", nici la Aliaţii României şi la fidelitatea acesteia faţă de Axă şi nici la „războiul sfânt contra bolşevismului". Cum se mai schimbă vremurile!

Am primit, de altfel, toate textele alocuţiunilor, proclamaţiilor şi ordinelor de zi ale Maiestăţii Sale. Limbajul este acelaşi. Toate sunt redactate cu deplină ştiinţă. Să fie voinţa lui Mihai sau influenţa anturajului său? Nu voi reuşi să aflu.

Cert este, însă, că regele a devenit mai sigur pe el, în timp ce mareşalul a îmbătrânit, a slăbit şi pare îngrijorat. Regina Elena era bine dispusă şi s-a arătat foarte amabilă faţă de noi. Ică, surâzător ca de obicei, mi-a adresat multe urări. Mai mult, a folosit ca pretext sărbătorile pentru a ne copleşi, pe mine şi pe soţia mea, cu diferite cadouri.

Anul începe bine. Putem spera că dorinţele ne vor fi împlinite.

Ruşii au cucerit Velikieluky.

2 ianuarie. I-am invitat, la prânz, pe soţii Moruzzi şi pe Wladimir de Steiger1.

A

1 Pentru a recompensa activitatea sa din România şi pentru serviciile pe care le-a adus populaţiei din ţară, guvernul român i-a decernat la terminarea războiului o medalie onorifică „*pentru merite sanitare*".

Acest delegat al Crucii Roşii cumulează calităţile unui patrician din Berna cu ale unui emigrant rus. Tatăl său, care a murit anul trecut la Bucureşti, ocupa o funcţie la Curtea ţaristă din Rusia. El însuşi a participat la războiul din 1914, în garda imperială.

Moruzzi este un prinţ român, profesor la Facultatea de Medicină

din Iaşi şi a devenit vărul meu prin alianţă, după ce s-a căsătorit cu Suzanne de Weck. El se întoarce de pe frontul rusesc, unde a comandat o formaţiune sanitară. Era cât pe ce să cadă în mâinile ruşilor, căci maşinile sale au trecut la limită pe lângă o coloană de tancuri şi de cazaci; el crede că nemţii sunt încă foarte puternici şi prezice că nu vor întârzia să reacţioneze energic.

Însă, numeroase informaţii, aproape toate din surse româneşti autorizate, mă fac să cred că înfrângerea germano-română ar putea foarte bine să se transforme într-un dezastru. În mod vizibil, este tare nemulţumit de ceea ce i-am spus. Totuşi, ştiu că doreşte victoria anglo-americanilor, în care speră. Da, însă el este român şi, ca atare, ar vrea ca nemţii să bată armata roşie, care apoi să fie făcuţi *knock-out* de americani şi de britanici, iar războiul să se prelungească pe mai mulţi ani.

S-a supărat când i-am spus că eram la începutul sfârşitului şi că anul acesta ne va aduce victoria. Însă s-a limitat să răspundă: „Vă faceţi iluzii”. La fel mi-a spus şi Schulthess în primăvara lui 1941, pe peronul gării din Berna, în momentul în care englezii erau pe punctul să piardă Creta. Poate că astăzi recunoaşte că-şi făcea mult prea multe iluzii.

Afirmaţiile lui Moruzzi nu mi-au zdruncinat convingerea, dar constat că au deprimat-o pe Blanche.

Cum se poate ca Moruzzi să nu vadă că nemţii, învingători ai ruşilor, le-ar impune acestora o alianţă, şi-ar echipa armatele şi apoi le-ar arunca spre Occident, câştigând războiul? Atunci, sovietizarea Europei ar reveni unei victorii germano-sovietice.

4 ianuarie. Am avut o masă excelentă, ca în vremurile bune, la Henri Catargi: cegă cu vin roşu de Burgundia, muşchi de vacă cu sos bearnez, pui de curcă în aspic şi pateu de ficat de gâscă, salată, fructe răcoritoare, totul stropit cu *Meusault fruite*, *Richebourg 1919* şi *Mutrim*, Cordon rouge. România, cel puţin cea a boierilor rurali, va continua, fără îndoială, să mănânce pe săturate. Şi, mai ales, când

eşti servit în sosiere de porţelan de Sèvres de pe vremea lui Napoleon, sau în farfurii de porţelan din epoca lui Louis Philippe!

Au mai fost invitaţi soţii Bastos, Truelle, Dimitrie Ghica cu nevasta lui, colonelul şi doamna Ullea, doamna Procopiu, soţii Costinescu etc.

Îi repet lui Costinescu afirmaţiile lui Moruzzi, la care el îmi

răspunde: „Să nu credeţi niciodată ceea ce povestesc oamenii care se întorc de acolo: ei nu văd mai departe de vârful nasului lor”.

În calitate de preşedinte al Crucii Roşii române, el însuşi este în măsură să aibă o părere de ansamblu asupra situaţiei, cel puţin pe frontul unde se găsesc români. Apreciază că această stare de fapt este critică. A cerut deja, de mai multe ori, fără succes, retragerea unor formaţiuni sanitare de pe front, deoarece sunt prea expuse pericolului militar. El crede că ruşii vizează Rostov-ul şi că vor ajunge acolo, tăind liniile de retragere ale armatei germane şi ale aliaţilor rămaşi la Est de Don.

Ullea declară, cu îngrijorare, că armata română nu mai există.

Costinescu îmi spune că anumiţi politicieni din opoziţie sunt deja în legătură cu englezii şi americanii. Aceştia se preocupă să multiplice contactele şi să le dea un caracter stabil, trimiţând emisari în Turcia, de unde vor putea să ajungă în ţările unde îşi au de îndeplinit misiunea. Probabil că guvernul va trece cu vederea ceea ce se petrece în spatele său.

6 ianuarie. Ieri am avut o conversaţie cu Ică. Mă anunţă că urmează să plece la Cartierul General al „Führer”-ului, unde îşi propune să lămurească firele încâlcite ale relaţiilor germano-române. Mi-a spus: „Este inadmisibil că ni se pretinde în acelaşi timp – şi fără reciprocitate – să ne vărsăm tot sângele pe câmpul de luptă, să dăm toate resursele economice şi să facem enorme sacrificii financiare”.

În privinţa afacerii Horia Sima, pe care-şi propune să o abordeze cu Ribbentrop, îmi dă următoarele detalii:

1) Rebelul a fost arestat de italieni în momentul când se pregătea să treacă frontiera croată pentru a se întoarce la Bucureşti. După vechiul său obicei, era deghizat şi avea documente false.

2) Italienii s-au grăbit să-l predea nemţilor.

3) Bucureştiul a protestat la Roma contra acestei proceduri nu Prea amicale.

L

167

4) Germanii promit să-l pedepsească pe Horia Sima, pentru că a abuzat de dreptul de azil şi de ospitalitatea pe care i-a acordat-o Reich-ul. Însă românii insistă.

5) Numărul legionarilor arestaţi în România se ridică în prezent la 2000.

L-am întrebat dacă este adevărat că în România, gardiştii se ascund în uniforme germane sau italiene, iar Ică mi-a răspuns: „Sunt motive să se dea crezare unor asemenea zvonuri, însă nu există încă probe”. [...].

10 ianuarie. Mareşalul însuşi a plecat alaltăieri la Cartierul General al „Führer”-ului, însoţit de Ică, de generalii Şteflea, şeful Statului-Major român, Dobre, ministrul Armamentului, de un general neamţ şi alte personaje de mai mică importanţă.

Aceasta înseamnă că, pe ansamblu, problemele militare ocupă primul loc. Cei doi Antoneşti vor refuza, probabil, să mai trimită alte trupe în Rusia. Deoarece Germania nu şi-a ţinut promisiunea de a înlocui materialul pierdut de români, contribuţia lor la „victoria comună” ar fi lipsită de eficacitate. Tânărul rege nu a menţionat nimic despre aceasta în discursul său de Anul Nou. În plus, situaţia nu poate fi restabilită nici cu tineri neinstruiţi, nici cu ce a mai rămas din regimentele extenuate şi decimate.

Pentru a fi păsuiţi pe plan militar, „Conducătorul” şi Ică vor trebui să facă noi concesii pe plan economic şi financiar. Cercurile interesate se îngrijorează de acest lucru, deoarece estimează că limita a fost uneori depăşită şi în acest domeniu.

Sper ca ninsoarea abundentă de dimineaţă să întârzie sosirea unor considerabile întărituri germane dirijate, după cum se pare, spre Rostov. Un general german a spus unor prieteni români că Wehrmachtul punea totul în acţiune pentru a cuceri acest oraş, a cărui soartă va fi decisă în două sau trei săptămâni. Apoi a concluzionat: „Dacă vom reuşi să ne menţinem pe poziţii, vom putea ierna în condiţii suportabile în Rusia. Dacă nu, se va impune o retragere generală, spre regiuni mai ospitaliere care să ne permită regruparea forţelor”.

Se ştie, însă, din cunoscuta scrisoare a lui Dinu Brătianu, din octombrie anul trecut, că „liniile de retragere ale armatei germane, în caz de un eventual eşec, trec prin România şi Ungaria”. În acel

moment, înfrângerea germană părea improbabilă pentru un bărbat ca Antonescu. Deci, el nu se ferea să-i spună lui Brătianu că perspectiva unei replieri pe sau de-a lungul teritoriului român era „liniştitoare”. Astăzi, această variantă este mai puţin liniştitoare, chiar şi în ochii românilor celor mai germanofili. Se pare că Şteflea propune de mai mult timp nemţilor un alt traseu: prin Polonia. Până acum ei

s-au prefăcut că nu înțeleg, pretextând că polonezii le sunt ostili. De reţinut este că germanii îşi fac iluzii asupra sentimentelor de masă din România. Dacă Ică ar avea curajul să-i spună lui Hitler adevărul, poate că ar reuşi să-l convingă de comunitatea de sentimente între români şi polonezi: şi unii şi ceilalţi nutresc aceeaşi ură cordială pentru „poporul seniorilor”. [...].

17 ianuarie. Ică nu s-a dus singur la Hitler. Mareşalul a ţinut să reprezinte doar clasa militară (numai dacă Hitler nu i-a dat vreun ordin în acest sens). Cei doi Antoneşti au luat cu ei pe generalii Dobre (ministrul Armamentului) şi pe Şteflea (şeful Statului-Major), plus câţiva ofiţeri şi experţi. Efectivul total al grupului se ridica la 27 de membri, inclusiv bucătarul hotelului *Continental*.

Iată care ar fi fost rezultatul discuţiilor:

1) *Pe plan sentimental*.

— Reconciliere totală între germani şi români. Hitler şi oamenii săi îl cunosc bine pe Antonescu. L-au cucerit încă o dată prin vanitate. „Sunteţi un mare om de război, un mare politician, prietenul nostru cel mai fidel şi cel mai iubit. Soldaţii voştri se bat precum leii. Nu vom putea să le fim niciodată atât de recunoscători pentru tot ceea ce au făcut pentru noi etc”. Nu mai trebuia nimic altceva pentru „Conducător” ca să se declare gata să facă orice sacrificii pentru cauza comună şi să se decidă ori să învingă, ori să moară alături de Aliaţii săi curajoşi. Ei vor trebui să-şi amintească de acest lucru la momentul cuvenit.

2) *Pe plan politic*.

— Eşecul românilor. Dând asigurări că va susţine guvernul mareşalului contra tuturor inamicilor, din interior şi din afară, Hitler a refuzat să-i livreze pe Horia Sima şi pe acoliţii acestuia. Deci, vrea să păstreze în rezervă sperietoarea legionară în cazul că Antonescu, impresionat de victoriile Naţiunilor Unite s-ar dezmetici la întoarcerea din pelerinaj şi s-ar gândi să se îndepărteze de alianţa germană.

I

169

În privinţa problemei transilvănene, „Führer”-ul s-a mărginit să repete că nu putea fi rezolvată în plin război. El ar fi spus: „Recunosc că serviciile date de români au fost mai importante decât cele aduse de unguri. Continuaţi să luptaţi alături de noi şi veţi fi recompensaţi pe

măsura sacrificiilor voastre”. Este ca şi cum ai alerga un măgar înhămat la o şaretă, punându-i în faţă un morcov pe care nu-l va atinge niciodată.

3) *Pe plan militar*.

— Succesul, cel puţin provizoriu, al tezei româneşti. Conducătorii Reich-ului binevoiesc să accepte că armatele lui Antonescu au nevoie de un răgaz, fiind în mare parte distruse. Li se acordă dreptul de refacere şi li se promite înlocuirea armamentului distrus. Guvernul este încurajat să formeze noi unităţi, pe care Germania speră să se bizuie când vor fi pregătite de luptă. Bănuiesc că românii au câteva reţineri mentale în această privinţă. Ei îşi spun că, dacă situaţia militară a Aliaţilor lor continuă să se înrăutăţească, ar fi util ca noii militari instruiţi să fie reţinuţi în ţară şi să se dovedească utili altor cauze decât pentru distrugerea bolşevismului.

4) *Pe plan economic şi financiar*.

— Obţinând scoaterea provizorie din luptă, românii trebuie, însă, să sporească furniturile lor de carburanţi lichizi, de lemn, de cereale şi de alimente. Au fost preveniţi că nu vor putea pretexta recolte proaste pentru a reduce contingentele pe care sunt obligaţi să le livreze.

În materie financiară, românii marchează un punct datorită fermităţii Băncii Naţionale, care a refuzat germanilor, încă din 1 decembrie, toate cererile de creditare. Pentru a fi din nou primiţi la ghişeu, nemţii aduc în România aur şi devize (100 de milioane de mărci în lingouri de aur şi 30 de milioane de franci elveţieni). Ar fi putut să facă asta şi prin predare de produse; dacă nu au procedat aşa, este pentru că sunt incapabili. Aportul lor de metal galben şi de bancnote elveţiene le va fi suficient pentru a stopa degringolada leului? Este o altă chestiune. [...].

23 ianuarie. [...]. Truelle a venit să mă vadă azi dimineaţă. S-a întâlnit, ieri, cu doi industriaşi francezi, mai mult sau mai puţin „colaboraţionişti”, care i-au relatat conversaţia pe care au avut-o în ajun cu partenerii lor nemţi. Aceasta nu este lipsită de interes, deoarece unul dintre nemţi este fratele subsecretarului de Stat, care lucrează direct cu Göring.

170

Afirmaţiile personajului în cauză reprezintă un amestec ciudat de mărturisiri elocvente şi de iluzii curajoase. Recunoaşte că lucrurile

din Rusia nu merg aşa cum ar trebui. Dar, mai speră că Wehrmachtul va putea să recâştige teren în faţa ruşilor, în primăvara care vine. „Punând în faţă ce este mai rău, am putea să ne apărăm mult timp în fortăreaţa noastră europeană, de la nord de Brenner până la Carpaţi”. Asta înseamnă că Germania va abandona la voia întâmplării Italia şi ţările balcanice. Pentru că i-a fost făcută această remarcă, neamţul răspunde: „Fără îndoială. De ce ne-am încăpăţâna să salvăm o Italie care nu vrea sau nu poate să se bată? Din cauza ei am fost în Africa, de unde a trebuit să ne retragem. Nu ne interesează dacă italienii se descurcă sau nu. În ce priveşte popoarele balcanice, tot ce am făcut pentru ele nu a servit la nimic. Le lăsăm să se certe între ele. Nu merită altceva mai bun, nefericirea lor este incurabilă şi sunt lipsiţi de spiritul european”. Această ultimă observaţie este deosebit de savuroasă în gura unui supus al lui Hitler.

Ar fi trebuit însă întrebat cum ar fi putut Germania să se lipsească de petrolul românesc şi de grâul din Ucraina. Este adevărat că – după acest neamţ – Germania speră să păstreze Ucraina. Însă, această speranţă se împacă greu cu ideea de a renunţa la Italia şi la Peninsula balcanică. […].

Truelle mi-a vorbit şi despre ultima lui întrevedere cu Ică. Acesta l-a găsit pe „Führer” îngrijorat (aspect mai puţin ştiut). Ică i-a spus că Hitler deplânge războiul cu Anglia („Nu eu am vrut asta”, a declarat Wilhelm II, în timp ce vedea cum victoriile sale efemere se prăbuşesc). „Dacă ar fi depins numai de mine, pretinde bunul Adolf, am fi fost în pace cu Anglia. De câte ori nu i-am oferit amiciţia mea?” (Da, dar cu ce preţ?) în schimb, acest om impunător, după opinia lui Ică, tună şi fulgeră contra americanilor. „De ce se amestecă acest Roosevelt? Şi toţi evreii din jurul său? Iată o conjuraţie diabolică, făcută să arunce Europa în mâinile slavismului şi bolşevismului. Ea urmăreşte moartea continentului!”

Ică nu-şi mai face iluzii nici asupra Germaniei, nici asupra Şanselor sale de victorie. Nu vede prea bine situaţia României, mai ales pe plan militar. „După dezastrul armatelor noastre, îi spune lui Truelle, nu mai trebuie să ne gândim decât la noi înşine”. Se plânge

171

cu amărăciune de lipsa de înţelegere din partea Germaniei faţă de alte popoare. […].

Evreul lui Maniu, Kaufmann, îmi povesteşte că în anturajul

mareşalului se vorbeşte de un proiect aprobat de Hitler, prin care trupele române vor înlocui garnizoanele germane din Grecia, care, la rându-le, vor fi trimise în Rusia. Aceste trupe vor lua locul celor din Transnistria, care nu au suferit direct şocul „dezastrului”. Informatorul meu merge însă şi mai departe. Dacă este să-l cred, cei doi dictatori ai Germaniei şi României au încheiat un acord secret, în cazul că „Wehrmacht”-ul nu va reuşi să reziste presiunii ruseşti şi ar fi obligat să abandoneze Regatul danubian. Notez în trecere că această ipoteză corespunde, în mare măsură, cu pronosticul neamţului citat de Truelle. Asta nu înseamnă că aşa-zisul plan între Hitler şi Antonescu trebuie acceptat ca fiind real, sau măcar posibil. Să presupunem că armata germană nu poate să se opună invaziei armatei roşii în România şi, cu siguranţă, că nici forţe române decimate nu vor putea să reziste. În această ipoteză, trupele care au fost staţionate în Grecia s-ar preda Aliaţilor, cărora le-ar ceda porturile din Tracia şi, împreună cu englezii, s-ar îndrepta spre România, luând-o înaintea trupelor sovietice.

În lipsă de altceva mai bun, acest program demonstrează, cel puţin, până unde poate zbura imaginaţia românilor. De asemenea, el vine în contradicţie cu pregătirile în desfăşurare de la Salonic, unde nemţii execută nişte lucrări atât de misterioase, încât au cerut sateliţilor să-şi închidă consulatele din acest oraş.

Începând cu regele, toate victimele „Conducătorului”, convinse de-acuma că planul german nu mai are nicio valoare, se întreabă cine-i va apăra de pericolul rusesc. Suphi Tanrioer îmi spune că mulţi contează pe turci. Este plauzibilă o lovitură de stat în Bulgaria, unde poporul este destul de rusofil şi de impregnat de comunism şi ar putea să-l răstoarne pe regele Boris. O dată ce armatele ruseşti intră în Basarabia, bulgarii nu vor mai fi separaţi decât de Dobrogea, care nu este un obstacol dificil. Dacă vor reuşi să dea mâna cu soldaţii lui Timoşenko, va fi făcut un pas important pentru slavizarea (alţii vorbesc de bolşevizarea) Balcanilor. Oare asta doresc anglo-americanii? Să-mi fie îngăduit să mă îndoiesc de acest lucru. De aici

şi dorinţa lui Churchill şi Roosevelt de a face apel la turci să ocupe România şi să întărească un spaţiu contra sovieticilor.

Se va merge şi mai departe şi se va pretinde şefilor naţiunilor aliate să acţioneze cu fermitate. Iar, dacă ar fi să-i dau crezare lui

Suphi, turcii s-ar oferi voluntar să joace rolul care le este desemnat.

24 ianuarie. [...]. Aş vrea să-l întâlnesc pe Moruzzi pentru a-l întreba ce este adevărat din toate acestea.

Astăzi este sărbătorită Unirea Principatelor.

Am invitat multă lume la masă: Nunţiul apostolic, familia Argetoianu, un grup cosmopolit format dintr-un turc, câţiva danezi, francezi, croaţi (soţii Kulmer, care se consideră iugoslavi) şi bineînţeles mai mulţi români. Unul dintre ei m-a întrebat dacă mă bucuram pentru Tripoli sau pentru Almavir.

Mai mult, toţi păreau că doresc – cu excepţia lui Argetoianu, care mai credea în Germania – un singur lucru: instaurarea cât mai repede posibil a păcii. Situaţia tragică în care se afla ţara lor nu părea să-i emoţioneze deloc. Toţi încearcă să se convingă de faptul că anglo-americanii îi vor salva din ghearele ruşilor. Au mâncat şi au băut pe săturate.

25 ianuarie. Am povestit câtorva colegi de-ai lui Ralea discuţia pe care am avut-o cu Ică pe subiectul respectiv (vezi notele din 28 şi 30 decembrie anul trecut). Am ţinut să afle şi doamna Ralea, pentru a-i putea transmite soţului ei când îl va vizita la Târgu-Jiu. Savel Rădulescu mă asigură că, astăzi, Ralea a aflat tot ce trebuia să ştie. El avea să-mi confirme că printre acuzaţiile aduse prietenului nostru se numără şi aceea de a-l fi frecventat pe ministrul Elveţiei.

Eram sigur că negările lui Cristescu nu meritau să fie crezute. Însă, Savel Rădulescu afirmă că întrebările şi răspunsurile privitoare la mine au fost imediat înscrise în procesul verbal al interogatoriului la care Ralea a fost supus, înainte de a fi trimis în baraca infestată de ploşniţe, unde el aşteaptă zile mai bune.

Fără să vreau, remarca mea adresată lui Ică a făcut turul Capitalei. Să-i fie ruşine celui care vede ceva rău în asta.

27 ianuarie. [...]. Consilierul meu, Fischer, are o relaţie amoroasă cu o văduvă tânără şi frumoasă, căreia Ică îi împărtăşeşte afecţiunea sa deschisă. Această copilă amabilă tocmai a obţinut de la

173

protectorul său puternic (vreau să spun, de la preşedinte) autorizaţia de a petrece două săptămâni în Elveţia. Ea a aflat de la Ică faptul că Fischer va însoţi delegaţia română, condusă de Ghiolu, care mergea la Berna pentru negocieri economice. Ieri, a venit la prietenul ei elveţian şi i-a cerut imediat să-i acorde o viză. „Consilierul” mi-a

cerut părerea în această privinţă.

Din capul locului, i-am bănuit că au pus la cale împreună această escapadă agreabilă, pe care frumoasa lui urma să o întreprindă fără prea mare cheltuială. El se jură pe tot ce are mai sfânt că este străin de orice pregătire sau proiect. În plus, se teme că prezenţa acelei văduve în Elveţia, în momentul în care şi el va fi acolo şi cele ce vor rezulta, inevitabil, din această conjunctură, să nu provoace cancanuri şi neplăceri. La Legaţia României lucrează un ofiţer camuflat în ataşat militar adjunct, care, în realitate, este un agent de poliţie însărcinat să-i supravegheze pe ministru şi pe colaboratorii săi. Dacă ar fi să ne luăm după fantezia lui Ică, care i-ar putea recomanda acestui agent să-i păzească prietena, atunci escapada lui Fischer ar putea să-i aducă mai multe necazuri în Elveţia decât în Bucureşti. Mai ales că, înseşi circumstanţele în care s-a ţesut această intrigă impuneau prudenţă şi discreţie. La urma urmei, este un băiat destul de mare să se poată descurca şi singur. [...].

2 februarie. [...]. L-am vizitat astăzi pe Ică. După trei sferturi de oră de aşteptare, i-am văzut ieşind pe generalul Petre Dumitrescu, comandantul şef a ceea ce a mai rămas din armata română, pe Şteflea, şeful Statului-Major, şi alţi doi generali. Scuzându-se că m-a făcut să aştept atât de mult, Ică mi-a spus că a trebuit să discute cu aceşti militari repatrierea trupelor angajate pe frontul din Rusia.

L-am găsit preocupat ca de obicei să mă convingă, pe bază de documente, că nu este omul Germaniei, ci un bun patriot român, constrâns de circumstanţe să se alăture unor camarazi care nu sunt întotdeauna pe placul său. Pentru a-mi dovedi că ştie când trebuie să vorbească ferm cu Hitler şi cu sateliţii săi, mi-a arătat un memoriu pe care l-a remis, în noiembrie trecut, lui Hitler şi lui Ribbentrop, în care le expunea doleanţele ţării sale. De asemenea, mi-a dat câteva extrase de procese verbale unde se relata o conversaţie cu şefii misiunii de anchetă germano-italiene din

174

Transilvania. Toate astea erau foarte încurcate, iar eu abia am reuşit să extrag „esenţialul”.

De asemenea, mi-a vorbit de „nerăbdătorii” de astăzi, pe care-i acuză că sabotează, prin prea mare grabă, munca sa perseverentă de a pregăti starea de fapt creată de evenimentele din ultimele trei luni; făcea aluzie la Dinu Brătianu şi la Maniu.

Din adunătura de formule emfatice şi vagi, am putut să discern următoarele:

Guvernul şi opoziţia admit deopotrivă că a sosit momentul să pledeze în străinătate cauza României. Prin „străinătate”, ei înţeleg mai ales ţările neutre şi ţările „inamice” cu care sperau să nu fi fost niciodată în stare de război adevărat. Cuvintele pronunţate de Churchill în Turcia, apoi în Cipru, i-au făcut să vadă lucrurile sub un alt unghi. De unde necesitatea imperioasă, mai urgentă ca niciodată, să trimită emisari capabili să înduplece puterile anglo-saxone. Există un dezacord în alegerea metodelor şi a persoanelor. Maniu şi Brătianu îi spun lui Antonescu: „Dumneavoastră nu aveţi dreptul să vorbiţi în numele ţării, mai întâi pentru că v-aţi înşelat tot timpul, apoi pentru că, fără să fi consultat vreodată naţiunea, aţi aruncat-o într-o aventură pe care nu o dorea. Şi, la urma urmelor, timpul ne presează”. Ică crede că aceşti oameni se gândesc mai degrabă cum să discrediteze regimul decât să salveze ţara. Şi este convins că doar el este în măsură să meargă mai departe până în momentul în care lovitura decisivă poate fi dată cu un minimum de risc. Poate că nu se înşală în totalitate: este mai bine plasat decât opozanţii pentru a aprecia în ce ordine trebuie să se succeadă operaţiunile pregătitoare.

3 februarie. Kaufmann, evreul lui Maniu, îmi povesteşte că întrevederea de la Adana provoacă o vie emoţie în toate cercurile. Ică îmi spune ca a vrut să cunoască imediat reacţia Berlinului. Bossy i-a răspuns că liderii de la Berlin s-au arătat consternaţi. Ribbentrop, din ordinul lui Hitler, ar fi telegrafiat lui von Papen pentru a-l întreba cum s-a putut ca un diplomat ager să se lase înşelat în aşa măsură încât să nu-şi anunţe guvernul de cele ce se pregăteau. […].

6 februarie. În România se găsesc vreo patruzeci de prizonieri de război francezi, care au evadat din Germania. Au sosit cu trenul.

În grupuri mici sau individual. Mulţi alţii se aflau în Polonia, în lagărele de concentrare. Au fost ajutaţi imediat ce au pus piciorul pe pământ românesc. Peste tot, ţăranii îi sărbătoreau şi cinsteau cu ei pentru înfrângerea nemţilor. Proprietarii le ofereau adăpost şi de lucru.

Legaţia franceză a cerut guvernului să-i protejeze, în spiritul convenţiilor internaţionale, contra acţiunilor Gestapoului. Truelle a găsit la Ică sprijinul cel mai binevoitor. Toţi protejaţii săi au obţinut

permise de sejur în România.

Acum câteva zile, s-a dus la preşedinte să-i înmâneze o scrisoare de mulţumire cu semnăturile tuturor soldaţilor. Ică s-a arătat foarte emoţionat şi, la rândul său, a elogiat măreţia Franţei. Evident, cu formaţia sa de avocat, simţea o adevărată plăcere să poată adăuga la dosar această piesă de dezvinovăţire.

Eu însumi am avut aceeaşi ocazie de a face apel la generozitatea lui în favoarea unui evadat belgian. De fapt, nu este vorba de un prizonier de război. Acest Paul Dinoire a fost prins de germani la Bruxelles, fiind îmbrăcat într-o uniformă franceză, cu o brasardă şi

O zvastică. Apoi, a fost încredinţat organizaţiei Todt şi trimis în Krasnodar, unde nu a rămas decât zece zile, cazat cu alţi 50 de ocnaşi, într-o baracă infectă, fără apă şi hrănit mai prost decât un câine. La

1 ianuarie, a reuşit să se urce într-un tren militar al nemţilor, unde se pare că nimeni nu a luat nicio măsură contra lui, ceea ce dovedeşte că, din acea perioadă, dezordinea a început să înflorească în armatele Reich-ului din Caucaz. Din tren în tren, omul nostru a reuşit să ajungă în Transnistria, care era ocupată de trupele române. Un ofiţer român, recunoscându-i uniforma (de la care el a rupt brasarda şi zvastica) l-a întrebat:

„— Sunteţi francez?”

„— Nu, belgian”.

„— Ah, este acelaşi lucru. Veniţi pe aici”.

Şi românul l-a încredinţat pe belgian unui bucătar de la vagonul restaurant, care avea să-l ascundă în bucătărie până la Bucureşti.

Din punct de vedere juridic, poziţia lui Dinoire este mai puţin favorabilă decât cea a evadaţilor francezi pentru că: 1) România a rupt relaţiile diplomatice cu ţara sa; 2) convenţiile referitoare la prizonierii de război nu se aplică deportaţilor civili, decât prin analogie.

176

Totuşi, din momentul în care i-am vorbit de omul meu, Ică a dat imediat ordin să fie tratat asemeni francezilor lui Truelle. Este un punct bine marcat.

7 februarie. Am luat prânzul la Tabacovici, fost preşedintele Consiliului de administraţie la Căile Ferate Române şi al Consiliului economic din Mica Antantă. Era un prieten şi admirator al lui Titulescu, pe care-l însoţea adesea la Geneva, pe vremea când Societatea Naţiunilor era în vogă.

Avea un băiat care era locotenent de cavalerie, trimis pe frontul din Caucaz. Deşi este foarte bine informat, tatăl, fidel ideilor sale, se declară încântat: „Totul are să fie bine, nu am avut motiv să ne plângem”. Această frază, rostită de un român, este plină de recunoştinţă. [...].

14 februarie. Iată o anecdotă românească plină de savoare, care se referă la toată istoria contemporană a României, trecută şi viitoare (adică, aşa cum este dorită de patriotismul şi de optimismul congenital al prietenilor noştri).

Această poveste se împarte în şase tablouri, rezumate sub formă de formule de salut foarte uzitate.

Primul tablou. Înainte de primul război mondial: Bonjurică, Bonjurică, Ţara noastră este mică

Al doilea tablou. După primul război mondial: Salutare, Salutare, Ţara noastră este mare

Al treilea tablou. După mutilările teritoriale din 1940 (Basarabia, Bucovina de Nord, Transilvania şi Cadrilaterul): Sănătate, Sănătate, Am dat ţara pe jumătate *Al patrulea tablou*. Sub ocupaţia germană: *Grüss Gott*, *Grüss Gott*, Am dat tot.

Al cincilea tablou. Nemţii sunt bătuţi, iar evreii cântă satisfăcuţi: La revedere, La revedere, Iar suntem noi la putere

177

Al şaselea tablou. Când au sosit soldaţii britanici: *Hello*, *boy*! *Hello*, *boy*! Ne dă Anglia tot înapoi.

(M.)

Am reţinut o altă istorioară amuzantă:

În grădina Cişmigiu, un om scrutează cu atenţie pietrişul unei alei. Un trecător se apropie şi-l întreabă:

„— Aţi pierdut ceva?”

„— Da, geanta mea”.

„— Sunteţi sigur că este pe aici?”

„— Nu, am lăsat-o în parcul Carol”.

„— Atunci, sunteţi nebun să căutaţi în Cişmigiu o geantă pe care aţi pierdut-o în parcul Carol”.

„— Nu atât de nebun precum este mareşalul, care vrea să caute Transilvania în Caucaz”.

15 februarie. Am avut o lungă conversaţie cu Maniu la Mihai Popovici.

Îmi confirmă informaţiile pe care Stroehlin mi le-a furişat asupra conflictului dintre rege şi guvern. La originea conflictului se află o persoană. Ambii Antoneşti vor să-l îndepărteze de la Curte pe Ionel Mocsonyi-Styrcea, pe care îl acuză că exercită asupra Suveranului o influenţă nefastă, adică se opune planurilor lor. Or, regele, ca şi mama lui, este convins de mult timp că nemţii sunt înfrânţi. Pe de altă parte, regele vrea să-l păstreze pe Ionel, sau, cel puţin, să nu-l trimită pe front. Un aranjament ar putea fi posibil, chiar probabil, dacă i s-ar da în schimb, în calitate de mareşal de Palat, unul dintre cei doi diplomaţi pe care i-a cerut anul trecut, care, însă, i-au fost refuzaţi (Bossy sau Grigorcea) şi dacă i se acordă lui Ionel o compensaţie substanţială în administrarea domeniilor Coroanei.

Însă acum este vorba despre cu totul altceva. Tânărul Mihai a dat de liţeles mentorilor săi că nu vrea să le facă jocul. Discursul pe care l-a pronunţat de Anul Nou dovedeşte că este hotărât să conducă singur şi că vrea să arate că nu împărtăşeşte părerile guvernului său.

Antonescu ameninţă că va organiza al treilea plebiscit, unde va cere poporului (sub forma şi cu mijloacele specifice regimurilor totalitare) să aprobe politica sa şi să-şi dea acordul la continuarea războiului. Regele se opune şi spune că va adresa un apel.

178

Maniu este de părere că a sosit momentul să înceapă o campanie în favoarea unei păci separate. Se teme, însă, că ungurii şi bulgarii vor profita de dezordinea creată şi se vor arunca asupra României dezarmate. El voia să ştie dacă Anglia va fi în măsură (şi va dori) să oprească iureşul acestor vecini răi. Cum aş putea să-l determin să rămână pe această poziţie?

20 februarie. Se pare că tânărul rege Mihai a câştigat jucându-şi rolul contra „Conducătorului”; Antonescu a renunţat la plebiscitul de care vorbea.

Înaintarea ruşilor îi înnebuneşte pe români. […].

27 februarie. […]. Ieri a fost aniversarea prinţesei Anton Bibescu, născută Elizabeth Asquith, fiica celui care a guvernat Anglia cu mult timp în urmă.

Ca şi anul trecut, soţii Bibescu ne-au invitat la un dineu la „Clubul Miliardarilor” din Calea Victoriei, instalat în fostul palat al prinţesei Elizabeta a României, ex-regina Greciei. […].

Iată că de trei săptămâni, tânărul rege Mihai nu a părăsit

Bucureştiul. Este pentru prima dată, de la începutul domniei sale, că se întâmplă aşa ceva. Cearta lui cu mareşalul nu s-a încheiat. Am crezut că problema persoanelor din anturaj a fost reglată. Se pare că, la propunerea lui Ică, cele două părţi au căzut de acord să supună diferendul lor arbitrajului primului preşedinte al Curţii de Casaţie, Dr. Lupu. Acest magistrat a propus un aranjament care pare să menajeze orgoliul propriu al adversarilor. Regele a anunţat că acceptă. Însă, Antonescu ţine morţiş să-l trimită pe Ionel Styrcea pe front. Pentru a doua oară a încercat să-l aresteze, chiar la Palatul regal. Suveranul a reacţionat imediat în faţa acestei provocări, Ionel împreună cu nevasta lui s-au refugiat în Palat şi aşteaptă să fie protejaţi de către rege.

Ică, realizând că poate nici regimul, nici ţara nu vor rezista unei crize dinastice, se străduie să aranjeze lucrurile. Aleargă de la unul la altul. La începutul socotelilor, el era purtătorul de cuvânt al mareşalului. Astăzi, înclină spre partea regelui, ceea ce nu-l face să slăbească nici relaţiile personale cu „Conducătorul” şi nici cu nemţii. Oare conflictul se va mai prelungi?

179

28 februarie. [...]. Ar fi monstruos de a-i lăsa nepedepsiţi pe „Führer” şi pe complicii lui. Bucuria de a trăi nu va putea să renască pe pământ până când aceia care provoacă moartea – asasinii, negustorii de sclavi şi complicii lor – nu vor fi puşi în imposibilitatea de a mai face rău vreodată.

O metodă excelentă de utilizat ar fi să se reia toate tezele hitleriste antisemite pentru a demonstra germanilor crimele de care ei sunt capabili şi de care-i acuză pe evrei. Această demonstraţie ar duce la concluzia că rasa seniorilor trebuie tratată aşa cum ea a procedat cu evreii. Să se facă ghetouri pentru nemţi, legi pentru a proteja „puritatea” altor rase contra lor, lagăre de concentrare şi tatuaje; să se procedeze la foamete organizată, la o expropriere sistematică şi totală; să li se dea de ales între o moarte lentă şi o execuţie în masă. Şi, nu în ultimul rând, toţi bărbaţii nemţi să fie sterilizaţi.

Vom cunoaşte adevărata pace numai dacă aplicăm aceste măsuri.

1 martie. [...]. Conflictul dintre rege şi mareşal pare că s-a calmat. Sâmbăta trecută, cei doi Antoneşti au prânzit la Palat. Styrcea a asistat şi el la această agapă. Cred că relaţiile dintre „Conducător” şi Ică

sunt mai puţin încordate decât altă dată. Obiectul conflictului a fost proiectul lui Ică de a înlocui miniştrii României din Portugalia, Suedia, Elveţia şi Turcia cu nişte oameni mai în măsură să ia contact cu reprezentanţii Naţiunilor Unite. [...].

5 martie. În primăvara lui 1938, când Mussolini i-a bombardat pe albanezi, mă plimbam pe terenul de golf de la *Country Club* din Bucureşti, împreună cu poetul Iovan Ducici, ambasadorul Iugoslaviei în România.

Reflecţiile noastre asupra evenimentelor ne-au condus la problema evreiască. Antisemitismul nazist, deja foarte virulent în Germania, a început să se răspândească în Europa continentală. Persecuţiile se înmulţeau tot mai mult.

„— Îi compătimesc pe evrei, însă îi dispreţuiesc", îmi spune Ducici.

„— De ce?", l-am întrebat.

„— Pentru că, de atâtea secole de când sunt oprimaţi, nu au găsit încă mijlocul să ucidă un rege, un împărat, sau un papă..."

180

Ca poet, bătrânul Ducici era fascinant. Însă, el era sârb şi, ca atare, trebuia să fie un dur. L-am auzit mormăind pentru sine: „La noi, asta se face altfel".

Această incapacitate a evreilor de a se revolta este o caracteristică asemănătoare persecutorilor lor germani de astăzi (şi dintotdeauna). Ludwig, un german evreu, care are în fiinţa sa calităţile şi defectele a doua rase, insistă, în cartea sa, că germanii nu au ştiut niciodată să se lupte pentru libertatea politică. Este exact, t explicaţia caracterului germanilor, care sunt firi supuse, dar cu o pasiune de a domina. []

Este adevărat că, în zilele noastre, un evreu iugoslav a încercat să ucidă în Elveţia un şef nazist şi că un alt fiu al lui Israel, care era polonez, şi-a răzbunat poporul la Paris, omorând un diplomat, reprezentant al celui de-al III-lea Reich.

6 martie. Stroehlin îmi povesteşte o anecdotă nemţească pe care o ştie de la Hardenberg, consilier la Legaţia Germaniei.

Hitler contemplă melancolic falezele portului Douvres. Vede cum un nor negru se formează pe cerul senin şi se apropie de el, iar din nor apare Moi se.

„— Dacă nu ai fi fost atât de rău cu poporul meu, i-a spus

profetul, ţi-aş fi revelat minunea mea de la Marea Roşie”.

Ică mi-a cerut marţea trecută să vin astăzi la el pentru a „face un tur de orizont” împreună.

Conversaţia a durat o oră, din care două treimi au fost risipite. Ică a ţinut să-mi explice, o dată în plus, toată politica sa internă şi externă. Pe plan intern, reţin faptul că interlocutorul meu îşi dă seama că tentativele regelui Carol pentru un „partid unic” au eşuat. Şi această situaţie s-a produs în ciuda dorinţei germanilor şi a unor români (Cuza, doamna’ Goga, Vaida, Giurescu, Gigurtu ş.a.). Recunoaşte că după represiunea legionară, guvernul României este o dictatură de circumstanţă, exercitată de cei doi Antoneşti. Mărturiseşte că ţara nu are o asemenea tradiţie şi că nu poate să conceapă faptul că toate reformele de structură (în sensul Statului corporatist) la care s-a gândit, să fie amânate până la sfârşitul războiului. El se declară un monarhist convins.

Pe plan extern, mărturiseşte că politica de raliere totală la al III-lea Reich a fost falimentară. În esenţă, preşedintele răspunde de pe o poziţie de apărare la reproşurile adversarilor săi şi ale propriei sale

181

conştiinţe. „Am fost de bună-credinţă când am sperat că salvarea ţării consta în alianţa cu Germania. Când mi-am dat seama că această credinţă putea fi zdruncinată, am făcut tot ce am putut pentru apărarea libertăţii de acţiune a ţării mele. Nu am reuşit decât într-o mică măsură şi nu ignor faptul că va trebui să dau socoteală într-o zi pentru tot ce am făcut. Rămân încă în postul meu, deoarece cred că voi mai putea aduce servicii ţării mele”.

Iată câteva din confidenţele pe care mi le-a făcut Ică despre situaţia generală actuală: „Germanii depun un mare efort să opună rezistenţă armatelor sovietice, care vin ca un torent. Dacă adversarii lor anglo-americani ar fi de acord, ei ar accepta să restaureze Occidentul cu condiţia să aibă libertate de acţiune în Est”.

Pentru că i-am spus că ambele tabere proclamau încrederea în victoria lor definitivă, a simulat o mimică ce voia să sugereze că: „Ceea ce spunem nu exprimă întotdeauna şi ceea ce suntem dispuşi să facem”.

Italienii se retrag de pe frontul rusesc, continuă el. La care am adăugat că asta aduce românilor un mare serviciu. „Fără îndoială”, îmi răspunde Ică. Apoi, mă informează în secret că va pleca luna viitoare la

Roma. Guvernul italian i-a transmis că, pentru a armoniza deciziile celor două ţări privind conduita lor în război, în mod special pe frontul de Est, ar fi de dorit să existe un contact personal. El crede că „Ducele” este mult mai slab decât „Führer”-ul pentru a rezista valului pacifist din ţara sa.

Pentru România, formulele de care uzează astăzi sunt asemenea cu cele din luna trecută: „Se impune cea mai mare vigilenţă. Trebuie urmărită îndeaproape evoluţia situaţiei, atât pe plan politic, cât şi militar”. Îmi cere să-l ajut să „fie perceput corect” şi să-i comunic informaţiile de care dispuneam. Îmi atribuie o putere pe care de departe n-o aveam, din moment ce mi-a spus: „Nu aţi putea să comunicaţi la Londra şi la Washington că bombardamentele aeriene de pe teritoriul nostru nu vor avea alt efect decât să creeze poporului nostru sentimente contrarii celor pe care le cunoaşteţi?” Referindu-se la câteva afirmaţii făcute de Suphi Tanrioer, mi-a mai vorbit de interesul pe care anglo-americanii îl au pentru gurile Dunării şi pentru petrolul românesc.

182

Când am ieşit de la el, m-am întâlnit cu Dinu şi cu George Brătianu, care aşteptau să fie primiţi. […].

13 martie. […]. Colaboratorul meu Fischer a plecat, de mai bine de o lună, la Berna pentru a participa la negocierile economice româno-elveţiene. Când a plecat, a lăsat în casa lui din Bucureşti o tânără care-i plăcea. Se pare că era originară din ţările baltice şi măritată cu un german pe care nimeni nu l-a văzut. Bineînţeles, Fischer nu m-a consultat. Dacă ar fi făcut-o, i-aş fi spus imediat că săvârşea o gravă imprudenţă de a pune casa la dispoziţia unei persoane, ale cărei farmece erau poate remarcabile, dar ale cărei „origini etnice” şi antecedente mi se păreau a fi suspecte.

Azi dimineaţă, şoferul prietenei noastre soseşte răvăşit la Legaţie şi-i povesteşte lui Stroehlin că la soţia lui a venit un ofiţer german, care a intrat în casă şi i-a pus întrebări despre doamna Schmidt. A mai adăugat că doamna Schmidt a plecat cu ofiţerul. Șoferul a putut să înţeleagă că vizitatorul indezirabil era un agent al Gestapoului, însărcinat să verifice, din punct de vedere nazist, „situaţia” doamnei Schmidt. Eu, personal, cred că voia s-o interogheze, în special, în legătură cu conturile lui Fischer şi, cu această ocazie, să se informeze şi despre Legaţie şi şeful acesteia.

În timp ce Stroehlin şi cu mine ne gândeam la o modalitate de a-l preveni pe Fischer, apare şoferul înseninat, anunţând că doamna s-a întors acasă. Deci, nu a fost „furată” de Gestapo, precum nefericitul de Popovici. Însă, acum trebuia aflat de la ea ce voiau acei domni şi ce anume au întrebat-o. [...].

16 martie. [...]. Lunga discuţie pe care am avut-o cu Ică îmi aduce dovada că nemţii sunt bătuţi. Înainte de a o rezuma, este bine să amintesc vizita de azi dimineaţă a lui Moruzzi. Nu l-am revăzut din 2 ianuarie. Este întotdeauna tras la uniformă, însă formaţiunea sa medicală a fost dizolvată şi nu se va mai întoarce pe front până nu va primi material nou. [...].

„— Continuaţi să credeţi că războiul se va prelungi pe o durată nelimitată?”, l-am întrebat.

„— Da, deoarece, mai întâi, Rusia trebuie distrusă”.

„— Cu siguranţă că nu v-aţi schimbat deloc”. [...].

183

În cazul Moruzzi, este curios că, şi în momentul în care Franţa s-a prăbuşit, nu s-a îndoit niciodată de victoria britanicilor. Pe atunci, U.R.S.S.-ul nu era implicat.

Ică nu mi-a vorbit niciodată într-un limbaj atât de net ca astăzi. S-a arătat exagerat de amical şi de fratern cu mine.

Deoarece am abordat chestiunea evreiască, a ţinut să mă convingă că a renunţat definitiv să-i mai persecute pe copiii lui Israel, că distribuirea de fotografii şi de manifeste antisemite (şi antiamericane), la care am făcut aluzie, erau opera Legaţiei Germaniei. Aceasta a profitat de un om de bună-credinţă, Neamţu, un funcţionar de la Ministerul Propagandei. Pentru a-şi susţine demonstraţia, mi-a arătat rapoartele poliţiei şi procesele-verbale ale conversaţiei dintre Davidescu şi Steltzer şi între el (Ică) şi Killinger. Datorită acestor demersuri, Cabinetul de la Bucureşti a devenit protectorul evreilor în faţa atacurilor naziste.

Apoi, am vorbit despre refugiaţii polonezi. Ştiind că Steiger se interesa de aceştia în calitatea sa de delegat al C.I.C.R., Ică mi-a remis diferite documente să i le transmit, fără ca eu să fiu însărcinat oficial cu apărarea intereselor poloneze. Acele acte dovedeau că guvernul regal îi tratează ca şi cum ar fi tatăl şi mama lor. Cu certitudine, Bucureştiul se îndoieşte că Naţiunile Unite fac un bilanţ politic al României. De aceea, el se străduie să-şi răscumpere datoriile, adunând un punctaj

pozitiv.

În timpul întâlnirii noastre, am aflat că scumpul meu interlocutor şi-a propus să-mi dea o mare decoraţie, pe care el însuşi a ordonat să fie trimisă regelui sub formă de proiect de decret. Acest profesor de Drept constituţional ignora că, în Elveţia, Constituţia federală interzicea funcţionarilor Confederaţiei să accepte ordine străine. El a telefonat imediat la Cancelarie, care, mai bine informată, a reţinut dosarul. Cu toate astea, îi sunt recunoscător curajosului de Ică pentru buna sa intenţie: este într-adevăr mişcătoare.

Am făcut împreună un vast „tur de orizont", pentru a folosi expresia consacrată. Pentru prima dată, fiind încurajat de atitudinea cordială şi respectuoasă a preşedintelui, am riscat să-i expun în termeni categorici motivele pentru care nu m-am îndoit niciodată de înfrângerea Reich-ului. Am avut bucuria să-l ascult că este de acord

184

cu mine. Nu ştiu până unde mergea sinceritatea lui, însă constat că nu a făcut nici cea mai mică obiecţie la judecata mea.

Cel mai mult se teme de un acord între Hitler şi Stalin. „Ar fi sfârşitul tuturor", mi-a spus. Am concluzionat că von Killinger a găsit o nouă manieră să-l terorizeze, şi anume să agite sperietoarea bolşevică.

Pe de altă parte, sunt convins că declaraţiile lui Suphi Tanrioer şi ale mele îl fac să primească mai deschis ideea unei federaţii balcanice şi, chiar, a unei alianţe mai largi, înglobând ţările din Orientul Apropiat şi Mijlociu, pentru a contrabalansa influenţele germană şi rusă, sub egida Angliei.

17 martie. După părerea lui Stroehlin, prietena, sau mai exact, una din prietenele lui Fischer nu a fost interogată de Gestapo. Ea pretinde că a fost condusă la Legaţia germană, unde a fost obligată să semneze nişte documente referitoare la „mobilizarea totală" decretată de Reich. Asta înseamnă că va trebui să se prezinte la prima rechiziţie pentru a fi trimisă pe câmpul de luptă, la uzină sau într-un birou, după voia domnilor naziști. Chiar dacă doamna Schmidt nu ar fi fost germană prin căsătorie, nimic nu i-ar fi împiedicat pe aceşti domni să o declare „aptă pentru serviciu". Mă întreb, totuşi, dacă în ciuda negărilor ei, putem să avem încredere în ea, atunci când afirmă că nu a fost interogată nici asupra lui Fischer, nici asupra colaboratorilor mei, nici asupra persoanei mele. Este foarte posibil că aceşti domni amabili au pregătit-o şi au pus-o să povestească minciuni, ameninţând-o cu cea

mai cumplită pedeapsă dacă divulgă ceva.

18 martie. [...]. Din nou despre afacerea doamnei Schmidt; aflu că locuia de mult timp la Fischer, în calitate de „guvernantă”, cu alte cuvinte de servitoare amantă. Cred că în relaţia amoroasă era destul de îngăduitoare, din moment ce el avea alte prietene pe care le aducea acasă.

Ieri, ea a fost din nou convocată de Gestapo. Pentru că doamna nu s-a întors, şoferul lui Fischer, un polono-american, a venit să-l alerteze pe Stroehlin. Spre amiază, ea a reapărut, hărţuită şi bolnavă. Stroehlin a văzut-o şi a rezumat astfel spusele ei:

Interogatoriul de la *Splendid Park Hotel*, unde se află sediul soldaţilor şi birourile comandaturii (şi a celor de la Gestapo), a

1

185

Început spre miezul nopţii. Când anchetatorii au obosit, au lăsat-o: şi pe doamna Schmidt să se odihnească puţin. Interogatoriul a reînceput dimineaţa, fiind apoi întrerupt de deplasarea într-un alt cartier, unde se găsea un serviciu anexă al Legaţiei Germaniei. Spre prânz, aceşti domni au repus „victima” în libertate, nu înainte de a-i lua paşaportul şi toate actele de identitate. I-au dat ordin să fie gata să plece în Germania, în 24 de ore. Totodată, „Siguranţa”, care de câteva zile nu a încetat să supravegheze casă, a convocat-o şi pe doamna Schmidt. Nefericita nu a găsit să facă altceva mai bun decât să se pună în pat şi să cheme un doctor. Fără îndoială că speră să obţină, astfel, câteva zile de răgaz.

Mărturiseşte că a fost îndelung interogată asupra „patronului” şi amantului ei, despre opiniile lui Fischer, despre relaţiile şi drumurile sale. Bineînţeles, ea spune că nu a mărturisit nimic, pretinzând că nu prea ieşea, că nu asista la recepţiile date de Fischer, că acesta mergea adesea la dineuri, însă fără ea, şi că nu putea să ştie ce fel de oameni frecventa. Ea este sigură că nu au percheziţionat casa şi că, de altfel, Fischer a ars toate documentele înainte să plece şi că pe altele le-a dus la Legaţie, fie pentru a le păstra acolo, fie pentru a le trimite în Elveţia prin valiză diplomatică.

Anchetatorii ar fi concluzionat, din declaraţiile sale, că ea trăia la Bucureşti într-o atmosferă „nesănătoasă” şi că, pentru binele ei, se impunea întoarcerea sa în Germania.

21 martie. Întotdeauna găsesc neajunsuri pentru a acuza

regimul politic al ţării de unde vin. Altă dată, criticam liber instituţiile unei democraţii federaliste, unde totul părea a fi calculat pentru a reduce lupta de idei, pentru a îngusta orizontul conducătorilor şi al supuşilor precum şi pentru a asigura peste tot triumful mediocrilor. [...].

Între 1908 şi 1909, am petrecut câteva luni la München, unde, regretând Parisul tot timpul, am învăţat să dispreţuiesc o Germanie contra căreia nu aveam, odinioară, nicio prejudecată. Apoi, când am fost la Londra, între anii 1913 şi 1917, am învăţat că englezii sunt nişte oameni speciali, dificil de înţeles şi de cunoscut, guvernaţi de un ansamblu de tradiţii, legi şi prejudecăţi care, însă, se arată foarte eficace în realitate.

De aici, am reţinut o anecdotă povestită de bietul Pierre Miile-Odată, directorului revistei „Revue des Deux Mondes" i-a fost

186

prezentat un „strălucit candidat", un tânăr economist neghiob. Acesta din urmă îi aduce lui Brunetière un studiu despre patria reginei Elizabeta şi a lui Cromwell.

„— Reveniţi la mine peste opt zile", îi spune. „Voi citi manuscrisul şi vă voi da un răspuns".

În ziua fixată, „strălucitul candidat" se întoarce.

Atunci, Brunetière îi spune: „Am citit lucrarea dumneavoastră. O voi publica, deoarece nu vreau să-mi jignesc prietenii care mi-au vorbit de dumneavoastră. Însă, permiteţi-mi să vă spun că aţi uitat esenţialul".

„— Ce anume?", a întrebat tânărul autor, cu un aer înţepat.

„— Aţi uitat să semnalaţi cititorilor că Anglia este o ţară înconjurată de apă. Credeţi-mă că este esenţial. Datorită acestei particularităţi, englezii pot comite toate prostiile imaginabile: asta nu contează deloc, cel puţin pentru noi".

Am petrecut în Elveţia cea mai mare parte a anului 1917, când neutralitatea, aşa cum a fost concepută de Hoffman, a creat o atmosferă pe care o consideram sufocantă. Am avut bucuria să asist la căderea răsunătoare a acestei germanofilii incorigibile. [...].

Cum aş fi evoluat dacă aş fi rămas în Franţa? Nu am nicio idee. Tot ce pot spune este că vedeam slăbiciunea Republicii, însă, în 1933, în momentul plecării mele la Bucureşti, nimic nu părea pierdut. Mi se părea că era posibilă o redresare şi fără îndoială că aşa ar fi fost dacă

nu intervenea catastrofa şi propaganda comuniştilor, fasciştilor şi naziştilor, ajutaţi de trădarea câtorva politicieni francezi. Aceştia au semănat confuzia în gândirea maselor, răsturnând toate poziţiile ocupate de celelalte partide.

Am ajuns într-o ţară monarhică. M-am convins imediat că regimul nu era mai bun decât altele. L-am văzut funcţionând în diferite ipostaze. Când am sosit, Parlamentul se apăra contra acţiunilor lui Carol al II-lea. Apoi, dictatura regală s-a întărit progresiv, datorită ambiţiei regelui, dar şi din cauza fricii pe care o resimţea de a se vedea subminat de Codreanu şi de Garda de Fier. Ralierea lui Carol la Axă şi la ideologiile totalitare nu l-au ajutat să-şi salveze tronul. Lovitura de stat, executată de Antonescu, nu a făcut decât să sporească aservirea României faţă de Germania şi să precipite

războiul. Cu siguranţă că toate regimurile sunt la fel. Ceea ce contează este inteligenţa liderilor şi solidaritatea spontană a maselor. [...].

25 martie. [...]. Alaltăieri, Ică a venit la noi, la masă, pentru a se întâlni cu Paul Heymans, fost ministru belgian, preşedintele operaţiunii *Secours d'Hiver* în Belgia, care caută să-şi procure din România sau din Ungaria, cu ajutorul lui Wladimir de Steiger, delegatul C.I.C.R., alimente pentru ţara lui înfometată de nemţi. Am impresia că rezultatele întrevederii sunt destul de bune. [...].

26 martie. De câtva timp, un domn Barbu, care provenea din anturajul lui Ică, a provocat un scandal la restaurantul *Capsa*. Se spune că acesta ar fi moştenit de la şeful său plăcerea pentru o blondă, cu numele de Brigitte P., care l-a părăsit pentru profesorul Basilescu, jurist şi fabricant de şampanie. Aflând că infidela urma să cineze *la Capşa*, *en fete a fete* cu noul ei amant, Barbu s-a dus şi el acolo, însoţit de doi prieteni, cu gândul să-l provoace pe Basilescu. Precum în epopeile lui Homer, scena a început prin cuvinte şi s-a terminat cu bătăi. În ciuda efortului celor doi participanţi, chelnerul nu a putut să-i despartă. Un bărbat, care se pare că era sportiv, i-a dat un pumn încât l-a aruncat pe masa plină de mâncare. Barbu s-a trezit tot pictat cu maioneză.

Asistenţa, care trebuie să fi urmărit lupta cu cel mai mare interes, ţinea partea profesorului. Însă, intimidată de situaţia de învingător a celuilalt, nu a îndrăznit să-şi manifeste sentimentele

sincere.

Dacă este să îl cred pe Stelian Popescu, epilogul acestei istorii s-a stabilit astfel: Barbu urmează să fie numit consul general la Geneva, cu o leafă de 5.000 de franci pe lună. Frumoasa va fi trimisă în acelaşi oraş, pentru a reprezenta ziarul „Timpul”, cu un salariu lunar de 3.000 de franci. Iar Basilescu va primi din partea „Conducătorului” şi a Consiliului comenzi uriaşe de şampanie.

Îmi permit să urmăresc eu însumi aceste evenimente. Dacă vor confirma versiunea de mai sus, deznodământul ar putea să se schimbe. Nu este necesar ca moravurile româneşti, atât de nostime, să fie exportate şi în străinătate. [...].

30 martie. Ică dezminte toate zvonurile răspândite de două zile pe care Donche mi le-a repetat chiar în această dimineaţă: mareşalul a petrecut câteva zile în Basarabia, însă fără să meargă la Carte

188

General al „Führer”-ului. Ică va merge luna viitoare la Roma, aşa cum mi-a spus în 6 martie. În anticamera lui, i-am văzut pe Bova Scoppa, ministrul Italiei, pe Nunţiul papal şi pe Grigorcea, ministrul României de la Roma; acesta din urmă mi-a spus că se va întoarce la post pentru a pregăti vizita preşedintelui.

Ică recunoaşte că au existat unele conflicte între el şi mareşal, însă mă asigură că s-au reîmpăcat. Nu sunt sigur de acest lucru, deoarece părerile politice ale celor doi oameni diferă din ce în ce mai mult. Însă criza iminentă anunţată în străinătate nu se va mai produce.

Ionel Styrcea este singura persoană care m-ar putea ajuta să verific declaraţiile interlocutorului meu. Trebuie să-l văd cât de repede posibil.

31 martie. Fischer s-a întors alaltăieri de la Berna. A găsit-o la el pe doamna Schmidt, care susţinea că a fost bolnavă şi nu a mai putut să plece din casă.

Ieri, încă mai spera să poată negocia de la egal la egal cu cei de la Legaţia Reich-ului problema plecării prietenei sale în Germania. A motivat că au făcut un contract prin care ea se angaja până la sfârşitul lunii aprilie să lucreze la el ca „menajeră”. Convins că ea a răspuns inteligent la toate întrebările, el îşi imagina că afacerea era clasată, iar dacă „autorităţile” germane mai insistau să o ducă pe tânăra femeie în lagărul naziştilor, era pentru simplul motiv că urma să se supună mobilizării generale decretate de „Führer”. Se mai permite un răgaz.

Deci, el îşi propunea să obţină pentru ea o amânare de la termenul fixat.

Când l-am văzut azi dimineaţă, era mai rezervat. Ieri seară, doamna Schmidt s-a dus la domnul Richter, „ataşatul de poliţie” de la Legaţia Germaniei, pentru a anunţa întoarcerea „patronului” ei. Gestapoul a reţinut-o la *Splendid Park Hotel*. Fischer, văzând că nu mai apărea, s-a dus la Legaţie, la Steltzer, la Hardenberg şi chiar la Killinger. Acesta a avut curajul să-i spună că prietena lui este bănuită de spionaj şi că trebuia trimisă urgent în frumoasa ei patrie. Fischer a reuşit totuşi să o vadă pe tânăra femeie, dar în prezenţa unui poliţist. Azi dimineaţă a reuşit să o aducă la el acasă pentru a-şi face bagajele. Însă nu a obţinut nici cea mai mică întârziere. Seara aceasta şi-a luat

189

liber şi s-a dus să-şi conducă prietena la Gara de Nord. Mai mulţi agenţi de la Gestapo, dintre care un comisar, au asistat la plecare.

Sper că Fischer nu este prea îndrăgostit de cucerirea lui de la Riga. Deşi rămâne convins că toată maşinaţia a fost urzită împotriva lui şi a prietenei sale, nu poate totuşi să se elibereze de o nelinişte foarte justificată. Nemţii sunt capabili de orice. Simplul fapt de a partaja patul cu un „străin” este deja o crimă. I-au reproşat doamnei Schmidt că „este lipsită de patriotism”. Fără îndoială că-i vor smulge mărturisiri şi denunţuri. Din moment ce ea refuză să le satisfacă cererea, ei pot să o trimită de urgenţă „în patrie”.

Mă tem foarte tare pentru Fischer că s-a compromis inutil. Logic ar fi ca el, ori să se abţină de la orice intervenţie, ori să reziste la provocarea Gestapoului şi să meargă până la capăt. […].

4 aprilie. Fischer s-a întâlnit ieri cu o altă prietenă, doamna K., care este dragă şi bunului nostru Ică. Aceasta i-a făcut în pat nişte confidenţe, care sunt o confirmare şi o dezminţire a celor spuse mie de preşedinte marţea trecută.

Ea a confirmat faptul că Ică nu este ameninţat de dizgraţia „Conducătorului”. Nimeni nu poate să-l oblige să cedeze puterea. Excepţia poate fi în cazul izbucnirii unei revoluţii naţionale, pentru care nu a sosit încă vremea, sau transformarea tutelei germane într-un simplu protectorat.

Dezminţirea constă în informaţia că omul nostru este conştient că regimul Antonescu este condamnat. Nu s-ar supăra dacă ar putea să iasă din joc înaintea catastrofei. Dacă este să dau crezare frumoasei,

care îi dă lui Fischer frisoane de bucurie, Ică se va căsători cu amabila văduvă (bineînţeles, cu condiţia ca ea să accepte, ceea ce nu este prea sigur). Apoi, va juca rolul de soţ îndrăgostit, care, pentru a face pe placul soţiei sale doritoare să strălucească într-o anume capitală, va părăsi postul de comandă pentru a pleca într-o misiune diplomatică. El ar alege Roma şi, în Roma, Vaticanul, unde crede că va putea lua contact cu lumea anglo-americană. Speră că acest regim din România va dura suficient pentru a-i seduce pe americani şi pe britanici. Atunci când va veni falimentul, el nu se va număra printre cei responsabili şi va putea spune: „*Hello*! *boy*\ cucu, şi eu sunt pe aici”.

190

În teorie, combinaţia este seducătoare. Însă există câteva hopuri. Mai întâi, trebuie ca dama să accepte să se recăsătorească. Or, ea pretinde că nu-l iubeşte pe Ică. Se pare că i-ar fi cerut chiar lui Fischer să se căsătorească cu ea. Mai mult, mama lui nu încetează să o prevină de pericolele unui mariaj cu un politician. Să presupunem că prima problemă s-ar rezolva. Dacă este să-l cred pe Truelle, care cunoaşte dedesubturile, Vaticanul va fi, din punct de vedere diplomatic, doar o casă de retragere pentru cei „obosiţi” de cariera profesională. În orice caz, pentru un român din anul 1943 nu pare să fie locul ideal de a întâlni oameni precum Churchill sau Roosevelt. Admiţând că Ică face totul pentru a-i întâlni, asta nu înseamnă că va reuşi să-i convingă că trecutul său este o ipotecă apăsătoare. În fine, în ziua în care România va avea un guvern naţional, care să se ralieze Naţiunilor Unite, acesta nu va fi compus din oamenii care fac parte din echipa actuală.

Să nu uităm că, pe de altă parte, este vorba de un veleitar: câte din proiectele deja concepute au reuşit? El urmăreşte să-şi salveze pielea gândindu-se că se va căsători cu doamna K. şi va fugi cu ea la o legaţie, unde să beneficieze de imunitate absolută.

A murit Anton Mocsonyi, mare vânător şi tatăl adoptiv al lui Ionel Styrcea. Am aflat ştirea prea târziu pentru ca să merg la serviciul funebru de azi dimineaţă, oficiat la domiciliul defunctului. Stroehlin m-a reprezentat acolo şi a transmis familiei condoleanţele mele. Înmormântarea va avea loc undeva lângă Timişoara, unde Mocsonyi poseda un domeniu întins.

Joi, am fost să-l vizitez la clinica Saint Vincent pe Paul, unde a fost operat de ocluzie intestinală. Acolo m-am întâlnit şi cu Ionel (care

devine astăzi, la moartea tatălui său adoptiv, unul dintre cei mai mari proprietari funciari ai regatului).

Iată ce mi-a spus despre conflictul dintre rege şi mareşal:

Există un dezacord între cei doi. Luna trecută, Antonescu a trimis o scrisoare prin care îl ruga pe suveranul său să nu se ocupe de treburile politice. În urma consultării sale cu mai multe persoane, a hotărât să abandoneze ideea organizării unui plebiscit. Mai mult, a remis tânărului rege un dosar în care se arăta în ce grad de pericol se afla România datorită politicii personale a tatălui său.

191

Regele nu a răspuns. Însă el rămâne foarte ferm pe poziţii. În plus, mareşalul pare că regretă deja misiva lui, scrisă, probabil, sub influenţa unei mânii subite, care îl apucă destul de des. La Chişinău, într-un discurs din 27 martie, în care celebra a 25-a aniversare de la revenirea Basarabiei la România, s-a observat că a strecurat un paragraf elogios la adresa dinastiei şi a monarhului.

La început, nemţii se aflau probabil în spatele mareşalului. Considerând Palatul regal un focar al rezistenţei contra Germaniei, ei nu s-ar fi supărat să pună capăt „intrigilor" de aici. Fără îndoială că lui Antonescu îi ajungea efortul de a-l teroriza pe „tânărul om", însă, acest tânăr nu şi-a pierdut cumpătul. Astăzi, germanii realizează că o ceartă ar fi utilă doar adversarilor lor şi se străduiesc să minimizeze furia „Conducătorului".

„Mazarin a primit scrisoarea de la Turenne: îl sfătuieşte să aştepte".

(*B.B.C.*, 3 – 4 aprilie). [...].

24 aprilie. [...]. Intrigile germanilor nu au reuşit să pună capăt carierei politice a lui Ică. Evoluţia lui, care datează de aproape un an, o consideram a fi o căinţă întârziată, o încercare timidă şi ezitantă de reparare, o tentativă nobilă de a readuce România pe calea cea bună. În ochii nemţilor, asta este pur şi simplu o trădare. Ei voiau să se debaraseze de un om care nu mai credea în victoria lor. Asta nu era surprinzător. Din diferite motive, care ar face prea lungă enumerarea altor fapte, manevrele lor au eşuat pe moment.

O angină sau o amigdalită a permis eroului acestei drame să se sustragă, în tot timpul crizei, întrebărilor indiscrete ale diplomaţilor străini. Totuşi, sper că Ică va găsi timp să mă primească înainte de plecarea sa apropiată la Roma. [...].

Dacă este să-l cred pe Suphi Tanrioer, în cursul ultimei vizite la Cartierul General al „Führer”-ului, mareşalul Antonescu ar fi refuzat să se angajeze pe alte fronturi şi chiar să mai trimită trupe în Rusia, atâta timp cât germanii nu-i vor livra armamentul promis. Problema este de a afla dacă aceştia sunt în măsură să le furnizeze şi în cât timp. […].

9 mai. Am neglijat mult acest jurnal. […].

192

În 30 aprilie s-au împlinit zece ani de la sosirea mea la Bucureşti, în 4 mai 1933, am remis regelui Carol scrisorile mele de acreditare. Colonia elveţiană a ţinut să marcheze acest eveniment duminică, în 2 mai 1943, la *Maison Suisse*. În prezenţa a 120 de convivi, invitaţi la masa festivă, am ţinut un discurs, apoi am primit o cupă de argint, de provenienţă turcă. În 4 mai, după ce am luat cina la Fischer, colaboratorii mei mi-au oferit o tavă de argint cu dedicaţie.

Nu pot să spun că, pentru misiunea mea, toate acestea mi-au dat sentimentul unei reuşite perfecte. Aşa cum am spus duminica trecută, răspunzând discursului lui Eggerman, nu se poate afirma succesul unei misiuni, precum este cea pe care o deţin în prezent, până nu este încheiată. Şi, la urma urmelor, eu nu sunt decât un scriitor rătăcit în diplomaţie. Totuşi, am avut plăcerea să constat că atât cei care lucrează toată ziua cu mine, cât şi elveţienii din Bucureşti apreciază activitatea mea. Toţi înţeleg faptul că eu lupt pentru ei şi pentru ţară şi că, dacă aş eşua în ultimul moment, nu ar fi din cauza lipsei de fermitate sau de energie.

11 mai. […]. L-am văzut pe Ică. În momentul în care mă pregăteam să plec, mi-a fost adusă o scrisoare cu semnătura lui, un desen colorat reprezentând fete în costum naţional românesc, o cutie de caviar şi, pentru Blanche, un costum oltenesc. Toate astea pentru a marca, cu câteva zile de întârziere, cei zece ani de numire a mea la Bucureşti.

Această generozitate m-a pus într-o încurcătură groaznică. Am fost însărcinat să transmit preşedintelui că, dacă România nu va accepta un supliment de 20 % din preţul armelor de la *Qerlikon*, desemnate în acordul comercial parafat recent cu pudicul eufemism de „furnituri speciale”, noi vom fi obligaţi să nu-l semnăm. Din fericire, trebuia să-i înmânez, din partea lui Marcel Godet2, directorul Bibliotecii Naţionale, două documente privind istoria Principatelor danubiene şi a dinastiilor lor: era vorba de două telegrame adresate, în

1877, de către prinţul Carol I de Hohenzollern nevestei sale, Elizabeta, prin care îi anunţa victoria de la Plevna. Asta mi-a permis să îndulcesc pilula amară. Însă, în ciuda oricărei griji pe care am

2 între 1906 şi 1909, Marcel Godet a îndeplinit funcţia de bibliotecar privat al regelui Carol I al României.

I

avut-o prin repetarea neîncetată că eu nu eram autorizat să negociez, că mă limitez să transmit cererile guvernului meu, observ cum începe o tocmeală penibilă în stil oriental.

22 mai. [...]. În această dimineaţă a venit la mine în vizită Paul Heysmans, fost ministru belgian, care mai făcuse un sejur la Bucureşti în martie. Se arată foarte mişcat de ceea ce fac pentru a-l ajuta în misiunea lui. Mi-a spus că, „dacă evenimentele îi permit", va reveni în septembrie. Îl întreb dacă pot să-i doresc ca a treia călătorie să se realizeze. Îmi răspunde: „numai dacă evenimentele nu o vor face inutilă". [...].

23 mai. Ică trebuia să plece la Roma pe 28 aprilie. Nici n-a stabilit bine programul de audienţe, recepţii, dineuri etc, că a sosit contramandarea vizitei. Explicaţia care i s-a dat părea plauzibilă: lucrurile mergeau prost pentru italieni în Africa şi se prefera să nu fie expus unei situaţii neplăcute (să afle căderea Tunisiei sau a oraşului Bizerta) în cursul unei festivităţi în onoarea primului-ministru dintr-o ţară aliată. De fapt, dacă versiunea pe care mi-o dă Al. Popescu-Necşeşti este exactă, atunci înseamnă că nemţii au sugerat discret lui Mussolini să amâne vizita lui Ică. Se pare că nu au renunţat să se răzbune pentru trădarea de care îl acuză. Şi se spune că nemţii vor duce tot timpul o campanie contra lui Ică.

Bastos îmi povesteşte că la festivităţile din 10 mai s-a produs un nou incident între rege şi mareşal. Trupele fiind mai reduse la număr decât altă dată, defilarea lor a durat mai puţin decât de obicei. Regele s-a întors la Palat în aceeaşi maşină cu mama sa. El s-a înţeles să ia prânzul la ora unu, împreună cu cei doi Antoneşti. După o lungă aşteptare, apare Ică, singur şi încurcat. I-a explicat suveranului că mareşalul, foarte supărat că regele nu l-a luat şi pe el în maşină la terminarea defilării militare, s-a decis să nu vină la prânz. Orgoliul acestui soldăţoi este cu siguranţă mult mai sensibil decât mi-l imaginam. Bădărănia lui Killinger s-a extins şi asupra lui. Ce

asemănare frapantă este între cei doi!

29 mai. Tocmai l-am condus la gară pe Édouard Chapuisat, fost director la „Journal de Genève”, membru al C.I.C.R., care pleca la Sofia. El a petrecut zece zile la Bucureşti, după ce a fost înainte în Ungaria. Misiunea lui era să viziteze lagărele de prizonieri şi să

194

constate în ce condiţii de viaţă trăiesc. În plus, am insistat de mai mult timp pe lângă Comitet pentru a numi delegaţi care să se intereseze de soarta evreilor. Anul trecut, Rohner şi, anul acesta, Wladimir de Steiger au făcut tot ce au putut. Însă Comitetul este prea ezitant, pentru a nu spune fricos. Atitudinea lui Chapuisat şi a tânărului Traz, secretarul său, se aseamănă oarecum: le este frică să nu se compromită. Degeaba le-am repetat că eu însumi, când ceream ceva guvernului român, nu o făceam cu jumătăţi de măsură şi nu m-am căit niciodată. Ei nu s-au lăsat convinşi, în aşa măsură au fost „potemkimzaţi” de români. Cu siguranţă, cei doi oameni se îndoiesc de faptul că li s-a arătat tot. Răspunzând în acelaşi limbaj la demonstraţiile de prietenie călduroasă arătate de indigeni, ei au păstrat o oarecare rezervă.

Au fost lăudaţi şi sărbătoriţi aşa cum ştiu să facă românii. Ei au organizat un concert de recepţie, unde bineînţeles trebuia să-mi joc rolul. Cel puţin, încerc să deschid ochii celor doi pelerini asupra dedesubturilor regimului. Într-o oarecare măsură, Costinescu m-a ajutat în acest demers, deoarece nu aprecia deloc politica „Conducătorului” şi, mai ales, detestă cu cordialitate „Patronajul”, o organizaţie concurentă dirijată de Doamna mareşal care, prin acest titlu, beneficiază de toate favorurile oficiale.

31 mai. Dizolvarea Kominternului3 mi-a oferit o bună ocazie să-i amintesc lui Pilet importanţa pregătirii opiniei publice elveţiene pentru reluarea relaţiilor diplomatice dintre Elveţia şi Uniunea

Sovietică.

Încerc de un an să explic liderilor noştri ce se petrece în U.R.S.S… Bucureştiul a fost întotdeauna un post destul de bun pentru a urmări evenimentele de acolo. Fără îndoială că nu putem avea o observaţie directă, aşa cum s-ar fi putut face din Moscova. Însă, se pot înregistra efectele tuturor evenimentelor importante din spaţiul sovietic. În calitate de martor direct, care trăieşte într-o atmosferă ostilă a tot ceea ce este rus sau „bolşevic”, am ajuns la concluzii

3 Creat de Lenin în 1919, la cel de-al III-lea Congres al Internaţionalei Comuniste. Viza reunirea tuturor partidelor comuniste cu scopul final de a declanşa revoluţia mondială. Deşi a fost dizolvat în 1943, după terminarea războiului va fi reînfiinţat sub denumirea de *Cominform* (1947).

favorabile privind realizările lui Stalin. Până astăzi, avertismentele nu au mai fost auzite. Vor fi ele mai bune pe viitor? [...].

1 iunie. Antonescu tocmai l-a deportat în Transnistria pe W. Filderman, şeful incontestabil al evreilor din România.

Filderman, pe care antisemiţii cei mai intransigenţi îl consideră a fi un om onorabil, a fost colaboratorul lui Ion Brătianu la Conferinţa de Pace din 1919. Creatorul „Marii României" i-a decernat atunci un brevet de patriotism românesc. În 1926, cei doi oameni s-au prezentat pe aceleaşi liste la alegerile electorale pentru un nou Parlament.

Filderman, care este un avocat cunoscut, prezida o „Federaţie a comunităţii israelite din România" până când aceasta a fost dizolvată din ordinul germanilor, pentru a fi înlocuită cu „Centrala evreilor", dirijată de sinistrul Radu Lecca. El a rămas totuşi, în ochii guvernanţilor, evreul „notabil" prin excelenţă. Antonescu îl consulta adesea. Israel nu făcea jurământ decât pentru el.

Acum câtva timp, „Centrala" a primit ordinul să scoată de la evrei o contribuţie de 4 miliarde de lei. A fost convocată imediat o reuniune la care a asistat şi Filderman. El a declarat că, ruinaţi de toate actele de violenţă la care au fost supuşi, coreligionarii săi nu erau în măsură să strângă, într-un termen atât de scurt, o sumă foarte mare. Argumentaţia sa a părut atât de pertinentă încât preşedintele „Centralei", un domn Gingold, l-a rugat să facă un memoriu pe care să-l remită mareşalului. Filderman l-a făcut.

Însă Antonescu, fără să ţină seama că acest document nu era adresat lui personal, ci preşedintelui de la „Centrală", a considerat că era un act de impertinenţă şi s-a supărat de parcă ar fi fost o crimă de lez-maiestate. De fapt, pot să spun, după ce l-am citit, că era un expozeu foarte obiectiv şi pe un ton moderat. De altfel, mareşalul a declarat că nu poate să admită că încă nu a fost ridicată „contribuţia" evreilor, care ar fi trebuit să fie furnizată de anul trecut. Din acest motiv, a decis să-l trimită pe Filderman în ghetoul Moghilev din Transnistria.

Generalii D. Popescu, ministru de Interne, Vasiliu, subsecretar de Stat, şi Pălăngeanu, prefectul de poliţie au încercat, fără reuşită, să-l facă pe mareşal să revină asupra situaţiei. Chiar Ică a crezut că poate să amâne deportarea până în momentul când va fi posibil să vorbească cu „Conducătorul”. Vinerea trecută, în 29 mai, mi-a spus: „Nu vom face o asemenea prostie”. El a avut acelaşi limbaj când a vorbit cu Chapuisat. Toate aceste rezistenţe nu au făcut decât să mărească furia mareşalului. Astfel, în 30 mai, duminică seara, Filderman a fost ridicat de la casa de sănătate, unde a fost trimis de Ică. Printr-o stranie inconsecvenţă, care demonstrează că guvernul nu este sigur de ceea ce face, a fost urcat într-un vagon la clasa întâi şi i s-a acordat dreptul de a fi însoţit de nevasta lui, de a-şi lua bani şi alimente cu el. A fost însă acompaniat de trei comisari de poliţie, pentru a-l proteja contra S.S.-ului, care era stăpân în Transnistria şi care ar fi fost bucuroşi să-l poată lichida pentru totdeauna.

2 iunie. Ică a venit ieri la mine în vizită. Nu am sosit bine de la birou, că a şi început să-mi vorbească de afacerea Filderman. Aproape că m-a implorat să-i explic lui Chapuisat de – ce n-a putut să-şi ţină promisiunea de vinerea trecută: „Mareşalul a fost furios când a aflat că mi-am asumat sarcina de a amâna ordinele sale. Rugăminţile celor trei generali nu au făcut decât să-l irite şi mai mult. Pentru a diminua răul, mi-a fost imposibil să-l întâlnesc pe Filderman înainte să plece spre Moghilev. M-am văzut însă cu el azi dimineaţă. Bineînţeles că a început să-mi facă o scenă. Apoi, a strigat că voiam să-l fac ridicol, obligându-l să revină asupra deciziei sale. Încetul cu încetul, a început să se mai calmeze. I-am arătat din nou că gestul său era nepotrivit pentru că se va număra printre toate incidentele nefericite pe care străinătatea nu va tăgădui să le utilizeze contra noastră. Cred că l-am făcut să se cutremure şi aproape că l-am convins. Mai aşteptaţi câteva zile şi voi face totul să-l readuc pe deportat în Bucureşti. Mai ales, aveţi bunăvoinţa de a transmite acest lucru lui Chapuisat”.

Deci, să trecem la fapte. Viitorul apropiat ne va arăta dacă Ică ia taurul de coarne sau dacă steaua lui se va stinge.

4 iunie. L-am însărcinat pe curierul Trumpy, care pleacă mâine la Sofia, să transmită lui Chapuisat mesajul preşedintelui. Să sperăm că va fi repetat exact aşa cum i-am spus. În plus, Chapuisat şi Traz vor fi marţea viitoare la Bucureşti. Oare voi putea să anunţ eliberarea lui Filderman, la sosirea lor? [...].

196
L
197

10 iunie. De câtva timp, l-am întrebat pe Ică dacă mă autorizează să merg pe cont propriu la Odessa. Mă puteam aştepta să aibă rezerve, deoarece vara trecută am refuzat să particip la excursia colectivă, organizată de Ministerul de Externe pentru corpul diplomatic (de altfel, nu ţineam să vizitez Transnistria în „suita" lui von Killinger). Însă Ică nu a ţinut cont de aceasta. M-am decis, deci, să cer de la Protocol pentru Blanche, Steiger şi pentru mine paşapoarte eliberate de autorităţile militare. Le-am obţinut destul de repede. Voiam să plătesc biletele de avion ca orice pasager. Dar Vlădescu ne telefonează azi dimineaţă, spunându-ne că biletele de avion au fost reţinute şi că guvernul are plăcerea să ni le ofere. Protestez contra acestei „generozităţi" care mă umple de confuzie, pentru că nu aş fi încercat niciodată să solicit o autorizaţie de deplasare dacă ştiam că am nevoie de asemenea favoruri. Răspunsul a fost: „Aşa s-a decis de sus". Îmi dau seama imediat că acest cadou mai prevede o măsură. Un anume domn Mironescu, de la Oficiul Naţional de Turism, se pune la dispoziţia noastră şi că se va îngriji de noi. L-am ales în mod special pe Steiger, deoarece este născut în Odessa, cunoaşte limba şi locurile, ceea ce ne-ar permite să ne descurcăm fără ajutorul unui ghid oficial. În concluzie: Ică mă iubeşte mult, dar nu poate să conceapă că dorinţa mea de a vizita capitala „Transnistriei" nu ar ascunde altceva. Pentru a mă consola, mi-am spus că, sub regimul sovietic, nu am fost scutit de supravegherea unui camarad de la *Inturist*.

17 iunie. Călătoria la Odessa. Am plecat de pe aeroportul Băneasa sâmbătă, 12 iunie, la ora 7 şi 15 minute, la bordul unui avion Lockheed. [...].

La aeroportul din Odessa am fost aşteptaţi de secretarul general al guvernatorului Alexianu. Acesta ar fi venit el însuşi să ne întâmpine dacă nu ar fi fost convocat de mareşalul Antonescu. Delegatul său îmi prezintă doi colaboratori, pe care-i pune la „dispoziţia" noastră (aveam, deci, trei „îngeri păzitori": asta este un lux). La rândul meu, îl prezint pe Wladimir de Steiger, delegatul C.I.C.R.; Dinu Mironescu, de la care am aflat în timpul zborului că nu era doar un funcţionar de la Oficiul Naţional de Turism, ci şi ofiţer aviator) şi, în fine, Richard Schindler, un compatriot, directorul companiei Ford din Bucureşti,

care întreprinde lucrări de recuperare

198

În beneficiul guvernului român (el s-a asociat grupului nostru pentru a ne da câteva detalii despre resursele locale).

Odată prezentările făcute, cu o solemnitate care evocă întâlnirile regale, ne-am aruncat cu „suita” noastră în două maşini, care ne-au dus la hotelul *Londra*. Acesta este situat pe o lungă esplanadă cu arbori. Pe vremuri, era o aşezare de mare lux. Holul de la intrare este impunător. Scările sunt de marmură albă, palierele de la coloane din marmură policromă, culoarele sunt pavate cu mozaic, toate fiind demne de un palat princiar. Camera noastră, al cărei balcon dă spre mare, este vastă, cu un plafon înalt şi foarte sumar mobilată. Sala de baie, cu un aspect învechit, funcţionează prost. Pentru că am insistat mult, am obţinut un prosop pentru amândoi, care nu va fi schimbat timp de patru zile. [...].

În timpul plimbării noastre, am fost asaltat de numeroşi cerşetori. Cei mai mulţi sunt bătrâni, dar sunt şi femei cu prunci. Un puşti de 12 ani arată un braţ amputat. Se risipesc de îndată ce unul dintre noi le strecoară în mâini o bancnotă de două sau de cinci mărci.

Moneda legală din Transnistria este marca germană. Însă modelul ei special nu a pătruns încă pe teritoriul Reich-ului. Nu poate să fie exportată. Cursul oficial este de 60 de lei pentru o marcă. Este interzis, sub pedeapsa cu moartea, de a cumpăra sau de a vinde la un curs inferior. Bineînţeles, toată lumea o face. Funcţionarii guvernului sunt primii care ne previn de acest fapt şi, în acelaşi timp, ne oferă serviciile lor pentru toate operaţiile de la „bursa neagră”. Însă Steiger are deja cu el un agent care ne procură mărci între 20 şi 22 de lei. [...].

Am intrat în câteva buticuri, în librării improvizate sau în magazine cu diferite mărfuri, aparţinând unor oameni care încearcă să câştige bani din nişte obiecte (mai mult sau mai puţin utile), pe care le-au păstrat de-a lungul războaielor şi a revoluţiilor. Timpul „bunelor afaceri” pare că a trecut, dar se mai găsesc încă, printre aceste obiecte eteroclite, câteva piese interesante: icoane, porţelanuri de Saxa sau manufacturi imperiale din Rusia, fildeşuri, obiecte lăcuite şi argintărie.

Steiger ne conduce la casa unde tatăl său a instalat, într-un apartament de 11 camere, birourile companiei de navigaţie pe care le conducea. Administratorul care lucrează pentru familia lui a rămas să ne întâmpine. [...].

199

Nevasta acestuia ştie câteva cuvinte în franceză. Ne înţelege destul de bine. Când are dificultăţi să se facă înţeleasă, se întoarce spre însoţitorul nostru şi îi explică în rusă, cu un ritm extraordinar de vioi, ceea ce ea ar dori să ne spună. După cum mărturiseşte, populaţia din Odessa nu ar avea motiv să se plângă de regimul român. Indigenii din Transnistria sunt mult mai bine trataţi decât cei din regiunile administrate de germani; nu mă îndoiesc de acest lucru. Viaţa este scumpă, dar reuşeşti să te descurci. Cel puţin dormi liniştit, în timp ce sub bolşevici trebuia să munceşti din greu şi să te supui, ceea ce nu-i împiedica să te trezească în miezul nopţii pentru a fi deportat în Siberia sau altundeva, după nevoile economiei naţionale sau după capriciile poliţiştilor. Astăzi respirăm mai liniştiţi, dar ştim bine că asta nu va dura prea mult timp.

Mai mult, românii, care la începutul ocupaţiei lor erau mult mai îngăduitori (cu excepţia evreilor, pe care i-au masacrat sau i-au expulzat în masă), încep să se arate nervoşi. De câtva timp, arestările se multiplică şi „Siguranţa" tratează victimele cu o brutalitate deosebită. Propaganda comunistă, sau cel puţin sovietofilă, a reînceput.

Ne-am întors la hotelul *Londra*, unde ne aştepta o masă somptuoasă, oferită de guvern. Îngerii noştri păzitori ne asistau, mulţumiţi de misiunea lor. În realitate, niciun restaurant din Bucureşti nu putea la vremea aceea să ofere un meniu atât de bogat şi de bine pregătit: caviar, icre de tot felul, macrou din Marea Neagră (românii îi spun „scrumbie"), fripturi bune, tot felul de legume, îngheţată, fructe, cafea şi lichior. [...].

Masa a fost prelungită până în momentul când a trebuit să ne retragem în camerele noastre pentru o scurtă siestă, după care să mergem la Operă, unde ne era rezervată o lojă. [...].

13 iunie. În a doua zi de la sosirea noastră, am aflat că „Conducătorul" trebuia să facă un scurt sejur la Odessa. Cu siguranţă că era informat de prezenţa mea, după cum şi eu eram la curent cu ce se întâmpla. Bineînţeles, nu încerc să mă impun, însă aş regreta dacă aş ignora ceea ce toată lumea cunoaşte. În plus, să nu uităm că sunt „oaspetele guvernului". Se cuvine, deci, să trimitem mulţumirile noastre mareşalului şi nevestei sale. îi mărturisesc acest gând „îngerului meu păzitor", Mironescu, care este, de altfel, un tip foarte

simpatic, discret, bine crescut şi, pe deasupra, aviator. El este de acord cu mine.

La întoarcere, ne-am dus să adresăm aceleaşi formalităţi şi guvernatorului, la palatul Voronţov. În timp ce ne pregăteam să ne urcăm în maşină, un ofiţer a venit să ne spună că Alexianu ne aşteaptă. Am traversat un vestibul mare şi apoi am intrat într-un salon destul de elegant, mobilat în stil *à l'Empire tsariste* (cu ramuri de iarbă-neagră în tonuri deschise). În cabinetul guvernatorului erau patru portrete mari, iluminate prost, reprezentând pe regele Mihai, pe „Conducător", pe Hitler şi pe Mussolini. Stilul şi dimensiunile acestor mâzgălituri sunt o amestecătură între genurile de tablouri aparţinând regimurilor autoritare din Occident.

Alexianu, amabil şi banal, pare că ia totul în serios. Pune la dispoziţia noastră tot aparatul administrativ. Decide că, în după-amiaza aceasta, vom face o excursie pe un vas al marinei militare, împreună cu directorul portului.

Aşteptând momentul, ne-am dus la biserică. Ieri, Steiger ne-a spus că se împlinesc doi ani de la moartea tatălui său şi că vrea să facă un parastas, la care ne roagă să venim şi noi. Am ajuns la sfârşitul slujbei solemne, oficiată de mitropolitul ortodox. A fost o bună ocazie să examinez asistenţa. Este numeroasă, destul de curat îmbrăcată şi de reverenţioasă. Observ mai mulţi ucraineni şi ruşi, în timp ce românii sunt puţini (orice s-ar spune, ei nu sunt prea religioşi). Cea mai mare parte dintre femei poartă bluze albe, iar pe cap, baticuri de aceeaşi culoare. Multe seamănă cu *Babuşca*, reprodusă în sculpturile populare şi în ceramica naţională. O mare parte dintre bărbaţi poartă cămăşi cu broderie roşie, care mă fac să mă gândesc la cămăşile de noapte ale părinţilor noştri. Câteva femei sunt îmbrăcate în rochii roşii: oare este o rămăşiţă a epocii sovietice?

Când mulţimea se mai răreşte, intrăm şi noi în biserică. Ni se dau lumânări galbene, pe care trebuie să le ţinem aprinse până la sfârşitul slujbei. Din fericire, aceasta nu durează prea mult timp, mai ales că trebuia să stăm în picioare. Ceara se prelinge pe degetele noastre. Este ciudat că mulţi credincioşi, care nu l-au cunoscut pe mort, asistă la liturghie cu aparenţa devoţiunii celei mai sincere. La sfârşit, Steiger îi îmbrăţişează pe câţiva din asistenţă: sunt oameni

pe care i-a cunoscut în tinereţe şi pe care i-a invitat la biserică

prin administratorul său. [...].

Guvernatorul l-a trimis pe şeful său de cabinet să ne transmită că mareşalul ne aştepta la cină în seara asta. [...].

Doamna mareşal ne întâmpină, flancată de doamna Goga şi de o altă doamnă. Alexianu, generalul Piky Vasiliu (un Himmler român) şi alţi câţiva ofiţeri sunt prezenţi. Întreb de Antonescu; mi se răspunde că se plimbă în parc. La căderea nopţii, un bătrân militar măsoară cu pasul său greoi treptele din faţa clădirii. Este îmbătrânit şi obosit.

Suntem 12 la masă. Cina a fost mai frugală decât cea de la hotelul *Londra* şi am servit caviar, peşte prăjit cu sos tartar, apoi desert şi fructe. Serviciul este făcut de câţiva zbiri în civil. Sunt aşezat la dreapta Doamnei mareşal. Am purtat o conversaţie fără importanţă: încrederea de altă dată a dispărut, iar protocolul ţine locul prieteniei.

După cină, a urmat un concert dat de artiştii de la Operă. Printre invitaţi, se aflau consulii generali ai Germaniei şi ai Italiei precum şi colonelul comandant al trupelor nemţeşti din Transnistria, al căror efectiv nu depăşea, după cum mi-a declarat, 6.000 de oameni. Prezenţa mea îl intrigă în mod vizibil pe Ribbentrop. Întreabă pe toată lumea despre mine. Nevasta lui, aşezată lângă mine în timpul concertului, mă întreabă cu nelinişte dacă este adevărat că eu sunt născut la Odessa. îi răspund că însoţitorul meu, Steiger, este din acest oraş. Voia să ştie de ce am venit aici. I-am răspuns că pentru turism. Şi, pentru a o nelinişti şi mai tare, i-am spus că am avut onoarea să cinăm în intimitatea mareşalului. O văd cum îl caută din ochi pe soţul ei pentru a-i da imediat această informaţie preţioasă. Am avut acelaşi joc, puţin mai târziu, cu un italian. Mă distrez extraordinar pe treaba asta.

Ne-am retras la hotel spre miezul nopţii. [...].

15 iunie. În a patra zi de la sosirea noastră la Odessa, Alexianu mi-a promis că vom vizita un magazin alimentar creat de el însuşi, şi de care se simte mândru. Este bine aprovizionat, totul este aranjat şi pare a fi curat. Personalul care vinde este numeros şi îmbrăcat corespunzător. În rândul publicului, sunt mai mulţi curioşi decât cumpărători. Mi se dă imediat explicaţia: nimic nu se poate cumpăra fără tichete şi doar românii beneficiază de preţuri reduse

] a produsele scumpe. În alţi termeni, cea mai mare parte din populaţie nu poate frecventa magazinul lui Alexianu, fie neavând tichetele pretinse, fie că alimentele oferite sunt prea scumpe. Încă o

„adaptare” a regimului sovietic la „noii stăpâni”.

Ieşind de acolo, am fost să vizităm, pe strada Adolf Hitler, o expoziţie de pictură şi sculptură. Nu era nimic senzaţional. Numeroase efigii ale regelui Mihai, ale „Conducătorului”, ale lui Alexianu şi ale altor domni de mai mică importanţă. Pânzele de calitate, puţin numeroase, au eticheta de „vândut”, ceea ce pare să indice că „noii stăpâni” au câţiva consilieri avizaţi, pentru a le compensa lipsa gustului lor personal. [...].

19 iunie. Bucureşti. M-am întâlnit ieri cu Truelle, la Magda Sturdza. Mâine începe marea aventură. Sub pretextul că merge să se îngrijească la un spital francez din Istanbul, el speră să treacă de acolo în Egipt şi apoi în Algeria. Cel mai dificil va fi să ajungă în Turcia. Ultima staţie bulgară, Svilingrad, este în întregime controlată de nemţi. Dacă au cea mai mică bănuială, tot planul se va prăbuşi. Strâng în tăcere mâna acestui coleg, care mi-a devenit un excelent prieten. Oare când ne vom revedea? Poate, ne vom reîntâlni într-o Franţă liberă şi curăţată de uscăciuni.

2 septembrie. Am plecat, pe 25 iunie, în Elveţia, lăsând acest caiet la Bucureşti. Nu voiam să risc să-l pierd în avion sau să am necazuri cu poliţia. Voi încerca acum, cu ajutorul unor puncte de reper din agenda mea, să reconstitui timpul dintre 25 iunie şi 25 august. [...].

4 iulie. Berna. Şmecherul de Ebrard a aranjat să ne ofere o masă somptuoasă la *Veltinerkeller*, pe banii societăţii *Petrola*, din partea căreia erau prezenţi directorul Infeld şi vicepreşedintele Consiliului de administraţie, Fleischmann. [...].

11 iulie. Săptămâna mea la Berna a început de luni, 5 iulie. Ne-am instalat la hotelul *Bellevue Palate*. [...].

Am luat prânzul la *Cafe du Théâtre*, împreună cu George Oprescu, sosit de puţin timp în Elveţia, pentru a se ocupa de o expoziţie de artă populară românească, care urmează să se deschidă la Zürich. [...].

1

203

15 iulie. [...]. De la Berna, am plecat la Geneva. La gară, am avut surpriza să ne întâlnim cu Heymans, fost ministru al Finanţelor în Belgia. L-am văzut în două rânduri la Bucureşti, unde cumpăra alimente pentru populaţia înfometată din ţara lui. Aceeaşi misiune l-a adus şi la Geneva. Însă, de această dată, nemţii de la Bruxelles i-au dat

un „înger păzitor”, care, de altfel, pare să fie mai degrabă ruşinat şi confuz de rolul care i s-a dat. L-am însoţit pe Heymans la hotelul *des Bergues*.

16 iulie. Geneva. L-am invitat la prânz, la restaurantul *Amphitrion*, pe René Payot, directorul ziarului „Journal de Genève” şi şpicher foarte apreciat la postul de radio elveţian de limbă franceză. I-am dat câteva „informaţii secrete” privind afacerile româneşti.

După-amiază, i-am vizitat pe Ruegger, fostul meu coleg de la Roma, şi pe soţii Gafencu, pe care-i voi revedea mâine. […].

17 iulie. Geneva. […]. Sâmbătă seara, am cinat la Gafencu, la *Bellerive*. Locuiesc într-o căsuţă plăcută, situată pe malul lacului. Am mâncat în grădină. Apoi am ascultat la radio un discurs scurt, ţinut de Wickham Steed. Grigore, care a fost prevenit, nu a vrut să-l piardă. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât prietenii săi englezi l-au rugat să le comunice eventuale observaţii. Steed s-a adresat românilor în calitate de prieten, pentru a le spune că singura şansă de a obţine sprijinul anglo-americanilor este să-şi retragă trupele din Rusia, altfel…

Soţii Gafencu ne-au condus până la staţia de tramvai. Am mers într-o plimbare pe jos, sub un clar de lună, şi am făcut un popas la un han, în drum. […].

19 iulie. Luni, am avut o masă agreabilă la René Payot, împreună cu Adrien Lachenal şi nevasta sa. După-amiază, am făcut o baie la *Paquis*. Seara, am fost invitaţi la cină la Gafencu. […].

23 iulie. Berna. […]. Astăzi, l-am regăsit pe doctorul Nussbaum la Berna. El şi-a păstrat apartamentul său din Paris. Nemţii i-au acordat o viză valabilă pentru mai multe luni, care îi permite să se deplaseze când vrea, între Paris şi Elveţia. Aflând acest zvon, m-am întristat: oare prietenul nostru a devenit un „colaborator”? Aş fi

mâhnit dacă ar fi adevărat, căci îl stimez mult. Declaraţiile sale mă consolează. Nu-i serveşte pe nemţi, dar ştie să se servească de ei. Iar cele ce ne povesteşte despre rezistenţa franceză sunt liniştitoare.

26 iulie. Mussolini a demisionat. Fascismul se prăbuşeşte după ce a tronat mai mult de douăzeci de ani în Italia. Pe când armistiţiul?

Am discutat despre toate acestea, la Fribourg, împreună cu Modzelenski, fost ministru al Poloniei.

30 iulie. Harrison, fostul meu coleg american de la Bucureşti, pe care l-am văzut săptămâna trecută pentru a-l informa asupra situaţiei

din România, ne-a invitat la masă, împreună cu Norton, ministrul Marii Britanii. Acesta din urmă este destul de rezervat. Ar trebui totuşi să se ştie în ce ape mă scald. Rezerva sa se explică, poate, pentru că, neputând să ajungă la masă decât la servirea cafelei, nu era la acelaşi diapazon cu ceilalţi convivi.

14 august. I-am invitat pe Oprescu şi pe doctorul Nussbaum la Fribourg. [...].

20 august. [...]. În cursul după-amiezii, am avut o conversaţie cu Pilet, care mă face să sper că, anul viitor, îmi va da un alt post important. Încerc să-i sugerez ceva. Însă, îmi răspunde: „Toate porţile sunt deschise". Şi o închide astfel pe a sa.

Apoi am fost la Gafencu, după care ne-am instalat la hotelul *Bellevue Palate*. Îmi înmânează un memoriu privind afacerile României, rugându-mă să îl transmit, la întoarcerea mea în Bucureşti, lui Lugoşianu, care îl va remite lui Maniu. [...].

6 septembrie. De când m-am întors în România, am fost de două ori în vizită la Ică. Prima vizită am făcut-o pe 27 august. Am insistat asupra concluziei pe care am tras-o din informaţiile strânse din Elveţia: anglo-americanii nu pot face nimic pentru România cât timp aceasta va continua să se bată contra aliaţilor lor sovietici. Deci, trebuie să îşi retragă trupele de pe frontul de Est. Ică înţelege foarte bine, însă nu are curajul. „Soldaţii noştri, îmi spune, sunt amestecaţi peste tot cu armata germană, care dispune de sursele de aprovizionare şi de căile de comunicaţii". Atunci, i-am replicat: „Încercaţi, cel puţin, să-i faceţi să înţeleagă faptul că aveţi nevoie de toate forţele voastre Pentru a vă apăra pământul şi că nu vă mai puteţi sacrifica prea mult

L

205

timp pentru ei. Mai mult, că armata voastră nu va mai putea fi un factor decisiv; aceasta trebuie să fie destul de puternică pentru a rezista presiunii sovietice, iar germanii nu au dreptul să vă antreneze în ruina lor". [...].

1 octombrie. Evenimentele se derulează atât de rapid încât aproape că nu mai reuşesc să mă ocup de jurnal.

Terorizaţi de ceea ce se întâmplă în Italia, românii nu se mai gândesc, după cum se pare, nici să răstoarne guvernul Antonescu, nici să se ridice contra Germaniei. Ştiu că într-o zi sau alta, vor trebui să ajungă la acest final. Însă pierd un timp preţios. Cu toate că, poate, este

prea devreme să joace cartea cea mare, nu trebuie să piardă niciun minut pentru a face pregătirile necesare. Nu am impresia că fac acest lucru. În timp ce ungurii lucrează cu hotărâre să-şi recâştige independenţa, oamenii de pe aici nu se decid nici măcar să retragă trupele de pe frontul rusesc, decât în cazul unei ofensive a armatei roşii, care să-i oblige să se retragă de sub cizma aliaţilor lor nemţi. Când vor respinge tutela germană, va fi pentru a o schimba cu alta. Şi va mai trebui să treacă încă un timp pentru a realiza că noul tutore îşi asumă, în numele lor, să regleze conturile cu inamicii şi cu fostul lor protector.

5 octombrie. Noul ministru al Franţei, Paul Morand, se află în vizită în România. Înainte de război, am fost încântat să fiu coleg cu el. Astăzi, nu mai avem nimic în comun.

Întâlnirile noastre de altă dată – la Londra, în 1913, şi la Bucureşti, în 1935 – au fost prilej de conversaţii interesante. Când am abordat actualitatea politică, vizitatorul meu a devenit în mod vizibil jenat şi nu ştia cum să iasă la mal. Este informat despre mine, la fel cum şi eu sunt informat despre el, nu încerc nici să-i ascund ce gândesc, nici să moderez exprimarea părerilor mele. Abia dacă îndrăzneşte să mă contrazică. Riscă totuşi să obiecteze că diviziile britanice şi americane nu vor fi în stare să salveze Europa de bolşevism dacă „Wehrmacht”-ul, „cea mai puternică armată din lume”, nu va reuşi să se opună soldaţilor lui Stalin. Când l-am întrebat ce ar fi gândit el despre un străin care, la 1811, vorbind de Franţa în timpul lui Napoleon, ginerele împăratului Austriei, ar fi avut acelaşi limbaj ca pe timpul lui Robespierre, el nu a dat niciun răspuns. Doar a adăugat:

I

m

„Ca să-mi schimb părerea despre Stalin, voi aştepta ca el să fie încoronat împărat”.

Îmi propun să-l întreb cum se face că un mare călător cum este el, autor al romanelor *Rien que la terre* şi *Route des îndes*, nu s-a gândit să consulte mapamondul înainte ca să facă o opţiune. Lăsând orice chestiune de sentiment la o parte şi fără să pretind că aş fi mai inteligent decât Morand, mi-a fost suficient să privesc o clipă pentru a-mi da seama, încă din 1939, că războiul va fi mondial şi că învingători vor fi cei care controlează mările. Nu este oare, pe

suprafaţa globului, de trei ori mai multă apă decât pământ şi un imperiu britanic unde soarele nu apune niciodată? [...].

15 octombrie. Ieri, am luat masa la soţii Spitz. Ambii consideră că noul lor patron, Paul Morand, este înainte de toate un om bogat. Poate că de aceea s-a căsătorit cu Hélène Chrissoveloni, care ar fi fost modelul personajului Irene din romanul său *Lewis et Irene*. Ea este mult mai în vârstă decât el, uscăţivă, autoritară şi are o fată din prima căsătorie.

Asta îmi aduce aminte de ce mi-a spus odată Anton Bibescu. Fiind foarte legat de Morand, pretinde că s-au certat în momentul când cel din urmă şi-a anunţat căsătoria. Într-o telegramă transmisă fericitului mire, i-a scris: „Înainte de a te felicita, aş vrea să ştiu dacă te căsătoreşti cu mama sau cu fiica".

24 octombrie. [...]. La Moscova, se desfăşoară o conferinţă între Molotov, Eden şi Cordell Hull.

Maniu, pe care l-am văzut ieri, pretinde că şefii de la *Intelligence Service* din Turcia scontează pe deschiderea în viitorul apropiat, a unui front nou în Europa occidentală. Până atunci, înaintarea trupelor anglo-americane pare a fi destul de lentă. [...].

1 noiembrie. În această seară, Radio *Londra* ne dă, în sfârşit, un comunicat asupra conferinţei de la Moscova. Este mai puţin sumar decât alte documente de acest gen. Cu siguranţă că nu spun totul. Cel Puţin, se străduiesc să evite clişeele uzuale („*comunitate de păreri*", „*acord perfect*"), dând indicaţii precise asupra unor puncte.

Conferinţa a durat din 19 până în 30 octombrie. S-au ţinut 12 Şedinţe plenare.

207

S-au luat decizii, dintre care unele sunt pe cale de a fi puse în aplicare, privind măsurile de terminare a războiului în Europa. Pe lângă deciziile de ordin strategic, Molotov, Eden şi Cordell Hull s-au decis să întărească pe viitor şi mai mult colaborarea militară dintre ţările lor. În problema păcii, vor adopta acelaşi contact strâns între ei.

La sfârşit, a fost semnată o declaraţie comună de către cei trei miniştri de Externe, plus ambasadorul Chinei.

Se prevede instalarea la Londra a unei comisii consultative speciale pentru studierea problemelor europene. O altă comisie se va ocupa de problema Italiei, fiind constituită din reprezentanţii Comitetului francez din Alger precum şi din reprezentanţii Iugoslaviei

şi ai Greciei. Încă de acum, puterile reprezentate la conferinţa de la Moscova proclamă voinţa lor de a distruge fascismul şi de a lua toate măsurile necesare instaurării unui regim democratic în Italia. De asemenea, ele afirmă intenţia de a restabili independenţa Austriei.

Se va crea un nou organism, similar Societăţii Naţiunilor, pentru asigurarea păcii şi securităţii în lume. Toate ţările, mici şi mari, vor fi în raporturi de egalitate. În aşteptarea momentului în care acest organism va putea să-şi îndeplinească sarcinile, cele patru „naţiuni unite" vor supraveghea pe cât posibil reînarmarea… celorlalţi.

Într-o declaraţie Stalin-Churchill-Roosevelt, se afirmă că, atunci când se va încheia armistiţiu] cu Germania, prima condiţie va fi predarea către Aliaţi a tuturor ofiţerilor şi soldaţilor germani şi a membrilor partidului nazist, urmând să fie pedepsiţi pentru crimele făcute.

Conferinţa a examinat şi problema tratamentului aplicat Reich-ului şi vasalilor săi, însă fără să fi putut ajunge la o rezolvare precisă. […].

Oricum, în ciuda lacunelor sale, comunicatul aduce o lovitură grea propagandei germane. Aceasta a pretins că anglo-americanii s-au plecat în faţa exigenţelor lui Stalin, cedând sovieticilor întreaga Europă sau, cel puţin, jumătatea ei orientală. Or, textul publicat stabileşte clar că nu este vorba de niciun partaj al continentului european în „zone de influenţă", că Naţiunile Unite acţionează într-un efort „comun" în favoarea păcii, în special, în chestiunile privind fie trasarea frontierelor, fie ocuparea de teritorii.

2 noiembrie. Textele publicate la sfârşitul conferinţei de la Moscova se compun dintr-un comunicat general (definind obiectul megocierilor şi indicând câteva din rezultatele obţinute), precum şi patru declaraţii. […].

În această după-amiază, m-a vizitat Ică. Ştirile de la Moscova par mai curând a-l fi reconfortat. Se declară fericit să afle că principiul securităţii colective, privind egalitatea în drepturi între statele mici şi mari, a fost aplicat în problema sferelor de influenţă. În plus, propaganda germană proclamă că, deja, Stalin a impus anglo-amencanilor împărţirea Europei. []

25 noiembrie. Ică nu s-a mai prezentat la birou de două săptămâni. Suferă de un reumatism care-i afectează ochii şi muşchii feţei. Toate încercările pe care le-am făcut la cabinetul său pentru a

obţine câteva minute de audienţă, au eşuat. Mi se spunea întotdeauna că mi se va da a doua zi un răspuns. M-am decis atunci să apelez la alte mijloace. Am reuşit să forţez nota prin intermediul lui Kaufrnann, un evreu, omul de încredere al lui Maniu. Nu ştiu cum a reuşit, însă trebuie spus că el reprezintă măsura incredibilei corupţii care domneşte în acest regat. În timp ce nici colegii mei din corpul diplomatic, nici miniştrii români nu au reuşit să se strecoare la preşedinte, eu am reuşit să obţin o audienţă în cel mai scurt răgaz. Astfel, ieri seara, la ora opt, într-o vilă pe care o partaja cu mareşalul, l-am găsit pe Ică, aşteptându-mă răbdător, purtând pe nas o pereche de ochelari mari cu ramă neagră.

I-am vorbit despre situaţia italienilor din România.

După „trădarea lui Badoglio” 4 şi luarea sub tutelă a „Ducelui” de către oamenii de la S.S.5, Hitler i-a cerut mareşalului să recunoască guvernul „republican fascist”. Antonescu a răspuns fără ezitări la mesajul trimis de către KilHnger că acceptă o recunoaştere de

4 După campaniile victorioase din Africa de Nord, trupele anglo-americane se pregătesc să invadeze Italia. Debarcarea în Sicilia a fost lansată din Malta. În iulie 1943. Pe continent, armata germană se retrage spre nordul Italiei şi ocupă aeroportul din Roma. În aceste condiţii, regele Victor Emmanuel al III-lea îi cere lui Mussolini să demisioneze-Noul guvern format, condus de generalul Badoglio, semnează, în 8 septembrie, armistiţiul cu anglo-americanii şi declară război Germaniei. În acelaşi timp, Mussolini creează în Nord „Republica socială italiană”.

5 Abreviere de la *Schutzstqffel*, poliţia militarizată a partidului nazist, creata

n 1925 din garda personală a lui Hitler.

208

1

209

principiu. Ică, însărcinat să traducă în limbaj diplomatic decizia mareşalului, s-a străduit să reducă din conţinut. Din ceea ce-mi spune, România, pentru a nu-şi contraria aliatul neamţ, recunoaşte „de facto” Cabinetul Mussolini. Însă, nu se gândeşte, pentru nimic în lume, să rupă relaţiile cu Italia monarhică, reprezentată de Bova Scoppa şi de colaboratorii săi, care au refuzat să asculte apelurile „Ducelui”, declarând că sunt de partea regelui.

Mussolini a desemnat în funcţia de însărcinat cu afaceri pe un domn Trandafilo, fost corespondent la Agenţia *Ştefani*. Acest fanfaron, adus de Killinger, a constituit la Bucureşti un, /*ascio di combatimente*". Mai mult, el încearcă să pună mâna pe Legaţie şi pe alte imobile ale statului italian. Bova Scoppa refuză să părăsească localurile. Ică declară fasciştilor şi naziştilor că, dacă încearcă să folosească forţa, vor avea de-a face cu el. În acelaşi timp, el negociază la Berlin şi la Bucureşti pentru a se acorda ministrului Italiei şi personalului său, permise de liberă trecere spre Turcia, via Svilingrad (aflat sub controlul Gestapoului). Nemţii se prefac că nu înţeleg, deşi nu au cerut niciodată României să rupă formal relaţiile cu dinastia de Savoia.

Bova Scoppa, văzând cum se intensifică presiunea fascistă, m-a întrebat dacă am fi dispuşi să preluăm apărarea intereselor regatului italian şi ale fidelilor săi supuşi. O cerere similară a fost prezentată la Berna de către contele Magistraţi. Departamentul politic mă presa să sondez, cu titlu personal şi oficial, dispoziţiile Cabinetului de la Bucureşti, pe care nu voia să îl pună în încurcătură.

Ieri am vorbit cu Ică de toate acestea. El estimează că problema nu se pune, încă, într-o manieră concretă, din moment ce nu există o ruptură între România şi guvernul Badoglio (în ciuda declaraţiei de război adresată de acesta din urmă Germaniei). Pe de altă parte, preşedintele afirmă că nu va accepta niciodată să rupă legăturile, dacă Reich-ul nu va garanta lui Bova Scoppa şi personalului său dreptul de a trece într-o ţară neutră, conform regulilor de curtoazie internaţională. Dacă această ipoteză s-ar realiza, Ică nu se opune ca Elveţia să accepte mandatul încredinţat de regatul italian.

Odată ce am căzut de acord asupra acestui punct, am discutat despre situaţia generală.

210

Am repetat ceea ce afirm de câteva luni, că: „Nu există o fisură în blocul aliat. Conferinţa de la Moscova a confirmat acest fapt. Deci, România nu se poate gândi să-i folosească pe anglo-americani contra ruşilor. Dacă vrea să arate vreo deschidere adversarilor săi, atunci trebuie să se adreseze simultan celor trei guverne de la Londra, Washington şi Moscova, şi, *mai ales*, celui din urmă". În ce priveşte modul de conducere a dialogului, se pot spune următoarele: „Am făcut o greşeală, pe care am vrea să o reparăm. Până în prezent, teritoriul nostru a fost cruţat de război. Resursele sale agricole, miniere şi

industriale sunt intacte. Datorită acestora, Germania a reuşit să reziste până acum. Suntem gata să le punem, fără restricţii şi rezerve, în serviciul Naţiunilor Unite. Aveţi, deci, acelaşi interes ca şi noi să conservăm aceste bogăţii, care, mâine, vor fi puse la dispoziţia voastră. Ajutaţi-ne să evităm soarta Italiei. Fiţi gata să interveniţi de partea noastră, când, de comun acord, vom estima că a sosit momentul favorabil să ne batem contra Germaniei şi să schimbăm bazele politicii româneşti".

Ică îmi spune că Lisabona îi transmite un mesaj similar. Ceea ce înseamnă, fără îndoială, că ministrul Cădere s-a exprimat în acelaşi sens. îi răspund că, de la sfârşitul lunii august, anul trecut, reiau aceleaşi cuvinte şi că, dacă m-ar fi ascultat mai devreme, lucrurile de acum s-ar fi petrecut altfel. Ică mă aprobă. Mai adaugă că, de câtva timp, mareşalul s-a „schimbat mult". La drept vorbind, este puţin cam târziu. Dacă vrea ca Bucureştiul să nu fie bombardat ca şi Sofia, nu mai este niciun minut de pierdut.

27 noiembrie. Ieri dimineaţa, în prezenţa regelui, a avut loc deschiderea oficială a cursurilor universitare. Ca şi anul trecut, unui savant elveţian i s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Cama*. De această dată, alegerea senatului universitar a fost pentru geologul Maurice Lugeon. Am fost invitat la ceremonia de decernare a diplomei. M-am găsit aşezat între Paul Morand şi Suphi Tanrioer, ambasadorul Turciei. Acesta din urmă a fost promovat doctor cu titlu personal, pentru care s-a arătat foarte emoţionat.

Morand părea destul de caraghios. Poate că şi-a dat seama că, la Bucureşti, adepţii guvernului de la Vichy nu sunt iubiţi. Sau, poate credea că meritele sale literare sunt mai valoroase decât cele ale colegului nostru turc (care, după cum se spune, era un mare poet în

ţara sa). Oricum, în momentul în care acesta din urmă cobora de pe podium, cu diploma sa, autorul romanului *Ouvert la nuit* nu a catadicsit să se ridice pentru a-i strânge mâna.

De câteva săptămâni circulă o anecdotă despre Morand, care, de altfel, este falsă: eminentul diplomat (căruia-i place atât de mult să vorbească despre „şeful" său, Laval), se afla în biroul lui. îl cheamă pe unul dintre colaboratori şi-i spune: „Mi s-a transmis o listă cu personalităţile româneşti cu care ar fi foarte util să întreţin bune relaţii. Fiţi amabil să o verificaţi şi să vedeţi ce ar fi de făcut".

Celălalt a parcurs lista, a citit-o şi răscitit-o şi, cu un aer stânjenit, i-a răspuns: „Domnule ministru, vreţi să fiţi în raporturi bune cu aceşti oameni? Nu vă ascund că va fi dificil…”

„— Dificil? Şi, din ce motiv?”

„— Pentru că sunt cu toţii francofili”. […].

23 decembrie. […]. Alaltăieri, Ică mi-a spus că şefii germani, convinşi că au pierdut războiul, se gândesc la posibilitatea de a ieşi din luptă. Ei ar fi dispuşi să redea libertatea şi teritoriile ocupate de ei tuturor popoarelor din Europa. Vor renunţa la toate revendicările coloniale şi maritime şi se vor mulţumi cu anumite avantaje economice în Est şi în Balcani, care să fie garantate printr-un tratat.

Ică m-a asigurat, ieri, că informaţiile sale proveneau direct de la Cartierul General al lui Hitler. Şi, a mai adăugat: „Aş putea să le comunic la Londra. Am posibilitatea aceasta. Însă, mă întreb dacă mesajul meu nu ar fi interpretat ca o tentativă de salvare. Ce părere aveţi dumneavoastră?”

I-am răspuns: „Fără îndoială că aceşti domni ar vrea să evite alte campanii militare, în Occident sau în Balcani, pe care, de altfel, Naţiunile Unite sunt capabile să le susţină fără probleme. René Payot, care nu vorbeşte în necunoştinţă de cauză, pomeneşte de un atac rusesc contra Bulgariei şi de o campanie anglo-americană în Iugoslavia. Succesul acestor două operaţiuni coordonate între ele ar putea să fie pentru români o afacere bună”.

El mi-a replicat: „Am înţeles”.

Kaufmann mă anunţă că, în această seară, nemţii i-au pus în garda pe români.

Alaltăieri, adică după vizita mea la Ică, ar fi fost iniţiat un dublu demers: la Berlin, pe lângă ministrul României, convocat de

212

Ribbentrop, şi la Bucureşti, prin Killinger, care, neobţinând o audienţă la mareşal, a trebuit să se mulţumească cu ministrul de Externe.

Aşadar, s-au transmis două comunicate, în care se preciza: „Atitudinea României ne nelinişteşte. Trebuie să-şi definească net poziţia. Vrem să ştim dacă putem să contăm pe ea, pentru ducerea războiului până la capăt contra tuturor adversarilor noştri comuni. Nu cerem un răspuns imediat. Vă acordăm câteva zile de gândire, însă, nu putem să admitem prelungirea acestei situaţii echivoce. Duplicitatea

italienilor a fost pedepsită. Meditaţi la toate acestea”.

Vom trăi şi vom vedea.

31 decembrie. Până astăzi, nimic nu a fost confirmat din cele spuse de Kaufmann.

Morand îmi trimite ultimele sale două cărţi, cu dedicaţii. Orice exeget ar trage concluzia de aici că eu şi cu Morand am fost şi suntem prietenii cei mai buni din lume.

Or, în chestiuni politice, totul ne separă. Iar din punct de vedere literar, talentul „dragului meu coleg, confrate şi prieten” nu-mi mai inspiră aceeaşi stimă pe care o aveam acum cincisprezece ani faţă de el. Este amuzant că, pe vremea când îl admiram, lui puţin îi păsa de existenţa mea, deşi ne-am întâlnit la Londra în 1913.

Truelle mi-a scris de la Madrid, pe 12 decembrie. I-am răspuns, trimiţându-i o copie a scrisorii mele către René Payot, din 20 noiembrie. Voiam să-i arăt că, în problemele franceze, am reacţionat asemeni lui la comentariile apărute în „Journal de Genève”.

I-am spus că succesorul său de la Bucureşti îmi părea destul de „stânjenit în postura sa”. Apoi, i-am vorbit de cartea lui Grigore Gafencu, *Preliminaires de la guerre à l'Est6*, din care am primit un exemplar. Încă nu ştiu dacă cenzura elveţiană va autoriza publicarea acesteia. […].

6 Cartea a fost tipărită în toamna anului 1943, la tipografia lui Kiinding din Geneva, fără a se mai aştepta acordul cenzurii federale. Pentru acest delict, editorul elveţian, Walter Egloff, a fost amendat cu 300 de franci.

Răspunsul favorabil pentru publicare a venit în martie 1944, cu condiţia ca scriitorul Gr. Gafencu să accepte unele modificări şi suprimări de pasaje care imaginea Germaniei naziste în războiul din Europa de Est.

213

1944

9 ianuarie. […]. În această dimineaţă, a venit la mine în vizită prinţul de Wied. Mi l-a recomandat pe avocatul său, un român, care! este preşedintele consiliului administrativ la o societate elveţiană. Se pare că protejatul fostului Mbret al Albaniei se teme de o invazie al ruşilor şi îşi imaginează că aş putea să-l apăr de pericolul de care se crede ameninţat.

Acest demers banal al prinţului mi-a dat prilejul să am o

conversaţie lungă cu Alteţa Sa. Deşi este german de origine şi român prin adopţie, ceea ce-i oferă un pretext dublu de a avea prejudecăţi anti-ruseşti şi anti-sovietice, l-am găsit mai deschis şi mai înţelegător pentru politica lui Stalin şi pentru evoluţia U.R.S.S.-ului. Cea mail mare parte dintre interlocutorii mei de aici gândesc de parcă am fi în 1918. Să nu uităm că Lenin şi Troţki sunt morţi, iar Stalin a angajat Rusia pe noi direcţii.

În ce priveşte Germania, prinţul recunoaşte că Hitler a comis o \ greşeală ireparabilă atacând U.R.S.S.-ul şi că, din acel moment, el a pierdut războiul.

Nu i-am ascuns nici părerile, nici sentimentele mele, însă am avut grijă să mă bazez în afirmaţii pe mărturiile germane (Papen, Guido Schmidt etc). I-am vorbit, în mod special, de clarviziunea lui] Schulenburg şi de eforturile sale fără rezultat de a-l împiedica pe stăpânul lui să comită eroarea colosală din 1941. Toate acestea demonstrează mai pregnant cele scrise de Gafencu.

Mai curajos decât cei mai mulţi români pe care-i cunosc, Wied îmi mărturiseşte intenţia lui de a rămâne până la capăt pe domeniile]

214

sale din Moldova, teritoriu mai expus invaziei ruseşti decât este regiunea Bucureştiului. Acum se află în Capitală deoarece a fost invitat de guvern să participe la aniversarea centenarului naşterii reginei Elizabeta (Carmen Sylva), mătuşa lui.

După o oră de conversaţii, pe care le-a calificat drept „foarte interesante”, m-am întrebat dacă nu mă va turna la Gestapo. Cu „imprudenţa” mea obişnuită, m-am exprimat fără ocolişuri, ca în faţa unui vechi camarad. La urma urmei, ce ştiu eu despre acest du Mbret? Nu prea multe. Nu m-ar surprinde dacă mă va denunţa lui Killinger sau zbirilor acestuia. Eh! Ce mai contează în situaţia de faţă?

30 ianuarie. [...]. În primele două săptămâni din această lună, Sofia a fost violent bombardată de americani şi de R.A.F. în ţară domneşte o dezordine de nedescris, iar Chaulmontet, care s-a întors de acolo, are impresia că se pregăteşte o revoltă populară. El a observat simptome de indisciplină atât în armată cât şi în echipele destinate să refacă drumurile şi instalaţiile indispensabile vieţii urbane. După părerea lui, o zecime din imobile sunt complet distruse, iar altele sunt de nelocuit. La o populaţie de 450.000 de suflete, abia dacă se mai găsesc 30.000 de oameni în capitala bulgară. Restul s-au refugiat la

întâmplare, în toate direcţiile: urcau în tren fără bilet şi coborau într-un loc unde se credeau în siguranţă. Între timp, serviciul de vagon de dormit tocmai a fost restabilit între Sofia şi frontiera turcă.

Toate acestea par să anunţe că va veni şi rândul Bucureştiului.

Am luat deja câteva măsuri de precauţie:

1) Am expediat la Zürich, cu un vagon special care aducea mobilierul lui Pella, colegul meu român de la Berna, trei cufere cu argintărie, covoare, tablouri, câteva cărţi preţioase şi alte obiecte de valoare.

2) Am negociat închirierea unui adăpost la periferia vestică a Bucureştiului, în vederea unui posibil refugiu al personalului meu. Această dărăpănătură, pe care proprietarul o numea pompos „castel", are avantajul că este situată într-o zonă nu prea îndepărtată şi unde nu există niciun obiectiv militar. În plus, acolo se află 30 sau 40 de Paturi, ceea ce ar putea să fie de folos sinistraţilor, în caz de distrugere a locuinţelor urbane. Bineînţeles, proprietarul cere un preţ exorbitant. Ministerul de Externe l-ar putea aduce la o înţelegere reciproc

215

avantajoasă, însă el trebuie să obţină acordul autorităţii militare, deoarece comuna Grădinari, unde este proprietatea în cauză, nu se află în niciuna din zonele propuse de guvern spre a servi drept loc de refugiu pentru corpul diplomatic. Mai mult, aceste două zone, după cum mărturisesc şi românii, sunt foarte prost alese. Una, în valea Timişului, este prea departe de Bucureşti pentru a ne permite să ţinem legătura cu guvernul, dacă cel din urmă se hotărăşte să rămână în Capitală. Cealaltă, formată din satele Săftica şi Preoţeşti, ar avea un acces mai uşor (la o distanţă de circa 25 de km de oraş), însă este plină de baraci militare, are pe teritoriu o staţie de reperaj aerian prin sunet şi constituie un centru al grupului de aeroport şi baterii ale D.C.A.-ului.

3) Pentru mine personal, caut o casă mobilată, uşor accesibilă, unde să putem avea suficientă linişte în situaţia în care Bucureştiul va avea soarta Berlinului. Cred că am găsit una la Buftea. Proprietarul este o doctoriţă, care tocmai şi-a pierdut soţul. Am impresia că locuinţa va fi agreabilă. Chiar în situaţia în care teama colectivă de bombardamente nu se va adeveri, nu strică să am o căsuţă plăcută pentru sezonul cald.

Ieri am luat prânzul la Nunţiul apostolic, împreună cu Ică, cu alţi miniştri (Pantazi, Marcu), cu câţiva demnitari de la Curte şi colegi

străini, printre care Bova Scoppa, ministrul regelui Victor Emmanuel, alături de Ponţi, însărcinatul cu afaceri al Republicii Argentina, care tocmai a rupt legăturile cu Germania şi cu Japonia. Cassulo a ţinut un discurs elogios la adresa lui Ică, iar acesta a lăudat Sfântul Scaun. Cassulo i-a remis o medalie mare, cu reproducerea imaginii Suveranului Pontif. Nu a fost nimic interesant. [...].

14 aprilie. Evenimentele tragice la care suntem martori1 mă obligă la o activitate externă timp de câteva ore pe zi.

După ce am expediat tot mobilierul meu personal în Elveţia, la începutul acestei luni, m-am instalat într-o casă mobilată de pe aleea

1 René de Weck crede că situaţia actuală a României se datorează atât guvernului, cât şi opoziţiei, care nu au conceput niciun program de măsuri politice şi militare a cărui punere în aplicare să le permită o acţiune eficace şi rapidă. *Rapport politique no. 20*, *Encore les oscillations du pendule*, A.F.B... fond E 2300, Bucureşti, rola 47.

Zoe, nr. 18, în apropiere de parcul Filipescu. Locuinţa aparţinea văduvei lui Filaliti, fost secretar general la Ministerul de Externe. Această doamnă, refugiată la Sibiu, mi-a cedat parterul vilei sale, într-un cartier care aproape că nu a cunoscut niciun bombardament. Schimbarea de decor accentuează starea mea de suferinţă. [...].

19 aprilie. Am plecat din Bucureşti la Comarnic, sâmbătă dimineaţa, cu câteva ore înaintea bombardării Capitalei, care a sporit distrugerile considerabile provocate în 4 aprilie. Am revenit abia miercuri. Mă întreb până când voi putea menţine Legaţia din strada Pitar Moş.

În aceste zile de răgaz, fiind Pastele ortodox, am petrecut cea mai mare parte din timp cu Julien Peter, care administrează exploatările industriale şi forestiere ale Marthei Bibescu.

În ultimele două weekend-uri, am fost în apropiere de Posada, unde am stat de vorbă cu castelana locului. Martha Bibescu estimează că situaţia casei sale impunătoare este în pericol, fiind aproape de drumul naţional Bucureşti-Braşov. Alteţa Sa s-a mulţumit cu o căsuţă modestă, unde mâncarea a fost excelentă. Uitând că în războiul precedent ea a fost prietenă cu Prinţul moştenitor şi cu mareşalul von Mackensen, încearcă, acum, să salveze România din ghearele vulturului german. În acest scop, Martha a făcut o călătorie în Turcia, unde pretinde că prietenii săi englezi i-au oferit mai multe soluţii

infailibile de a redresa greşelile mareşalului Antonescu. Cu aerul unei conspiratoare de la 1830, se străduie să-i facă pe compatrioţii ei să înţeleagă această cauză. [...].

25 aprilie. [...]. De când am deschis ultima oară acest caiet, două noi bombardamente mi-au impus umilinţa de a mă refugia la ţară, împreună cu personalul meu.

Şi iată că locuiesc în casa Filaliti de o lună. Am început să mă obişnuiesc. În curând, va trebui să plec de aici. Pentru a-i linişti pe colegii mei, care se gândeau că şederea la Bucureşti dă tot mai multe griji şi belele, am acceptat oferta Marthei Bibescu2. Ea se temea că

„Reşedinţa Legaţiei elveţiene se mută de la Bucureşti la Mogoşoaia (27 aprilie-24 septembrie 1944), în palatul Marthei Bibescu, pentru care i se achita suma de 1 (X).000 de lei lunar.

217

palatul său de la Mogoşoaia va fi rechiziţionat într-o bună zi. Este un imobil cu adevărat princiar, unul din cele mai frumoase din tot regatul. Totuşi, ideea de a mă stabili aici, cu tot personalul meu, nu îmi prea surâde. Fără îndoială că vom fi obligaţi să ne instalăm pe unde vom putea până la sfârşitul războiului. [...].

Aici nu am aproape nimic, în afară de ce-i pe mine. Mobila mea se plimbă prin Ungaria sau Austria, pe căile ferate care sunt mereu bombardate. Nu ştiu dacă va mai ajunge în Elveţia. Din tot ceea ce mi-a mai rămas, am făcut mici pachete. Am trei valize depozitate în judeţul Timiş, cea mai mare parte din garderoba mea se află pe aleea Zoe, iar cărţile şi proviziile se găsesc în localul de pe strada Pitar Moş. Această împrăştiere îmi dă sentimentul că totul fuge şi dispare în jurul meu. La urma urmei, ce mai contează? Ce pot să mai aştept de la viaţă, acum, când totul a dispărut. Trebuie să rezist. Mi-a fost încredinţată o misiune: trebuie s-o duc până la capăt. [...].

10 mai. Mogoşoaia. Este Ziua naţională a României, a douăsprezecea pe care o sărbătoresc în această câmpie valahă, unde am ajuns plin de speranţe în 30 aprilie 1933. Eram amândoi şi ni se deschidea un nou capitol de viaţă comună şi de istorie universală. Pentru mine, acest destin s-a terminat printr-o catastrofă. Nenorocirea ţării, unde am cunoscut atâtea bucurii, este că moare de foame sub loviturile adversarilor săi şi din cauza greşelilor conducătorilor ei.

În Bucureştiul devastat, regele a anunţat că nu va face o defilare militară anul acesta. Ceea ce a mai rămas din armata română pare să

fie condamnată a duce o luptă fără speranţă, datorită nebuniei sângeroase a mareşalului.

Mă gândesc la defilările din anii trecuţi.

Prima la care am asistat, în 1933, s-a desfăşurat la palatul Cotroceni. Regele Carol, purtând o cască de oţel şi o manta lungă, albă cu roşu, precum un cavaler al lui Mihai Viteazul, călărea un armăsar alb. Moştenitorul Tronului, încă un copil, cu o uniformă albastră cu galben, de la liceul militar Nicolae Filipescu, călărea un ponei gri. Regina Maria, cu o bonetă de astrahan cu panglică roz şi într-o tunică ornată cu broderie şi cu butoniere, a defilat în faţa regimentului său. Un alt regiment de cavalerie, al colonelului Dombrowski, înainta plin de entuziasm. Toate acestea evocau cavaleria vieneză şi, în acelaşi timp, fastul trecut al armatelor

europene din secolul al XIX-lea: pantaloni roşii după model francez, căşti cu vârf ascuţit după model german şi pălării cu penaj.

Pentru prima dată, scumpa mea soţie, Kiku, mă însoţea într-o tribună oficială plină de diplomaţi elegant îmbrăcaţi, de ofiţeri şarmanţi şi de femei cochete. Am simţit cum se emoţionează, că este mândră de mine, fiind cucerită de noutatea spectacolului, atentă să-şi joace bine rolul, surâzătoare şi fericită.

Desigur, repetarea aceluiaşi spectacol a început să ne plictisească. Ne doream totuşi să vină ziua de 10 mai. Aproape în fiecare an, primăvara scurtă din Bucureşti se arăta în toată splendoarea. Steagul românesc, ce reuneşte trei culori esenţiale din spectrul cromatic, era arborat în mii de exemplare, înviorând peisajul.

Nu-mi mai aduc bine aminte în cean, în 1935 sau 1936, defilarea a fost umbrită de un accident grav: o tribună care se afla în faţa lojei regale s-a prăbuşit cu spectatori cu tot, provocând mulţi morţi şi răniţi. În timp ce regina Maria a rămas la locul ei cu oaspetele de onoare, mareşalul Franchet d’Espèrey, bătrân şi destul de important, l-am văzut pe regele Carol îndreptându-se la locul accidentului.

În 1939, uniformele de paradă au fost închiriate de la un magazin de accesorii. Trupele au defilat în kaki, iar anumite unităţi au purtat uniforme franceze din primul război mondial, alţii au avut căşti noi de culoare verzui, fabricate în Olanda.

În 1940, defilarea s-a făcut în Piaţa Palatului regal. Ofensiva

germană pe frontul vestic a început în aceeaşi dimineaţă. Am fost plini de speranţă. I-am văzut pe ataşaţii militari ai Franţei şi ai Marii Britanii, cărora le-am strâns mâna. Ce nefericire, ce întorsătură, câte deziluzii şi probleme ne aşteptau! [...].

Chiar din toamna acelui an a trebuit să ne resemnăm, cu mânie în suflet, să vedem cum soldaţii lui Hitler fraternizează cu cei ai lui Antonescu. În anii 1941, 1942 şi 1943, cu ocazia zilei de 10 mai, cu marşul în pas de gâscă, românii se străduiau să imite rigiditatea şi automatismul „aliaţilor lor glorioşi". Anul acesta, înfrângerea Germaniei şi catastrofa care îi ameninţă pe sateliţii ei, m-au scutit să mai privesc acest spectacol josnic. Ce nefericire că draga mea (soţie) Kiku nu mai este să se bucure cu mine. [...].

19 mai. [...]. Sănătatea colegului meu Tumheer s-a agravat atât d tare, încât nu a mai putut să rămână ministrul Elveţiei la Londra.

219

A fost înlocuit cu Ruegger, pe care Italia fascistă l-a obligat să părăsească Roma. Se pare că nimeni nu s-a gândit la mine. Absenţii nu au niciodată dreptate. Cu toate acestea, în timp ce Ruegger nu s-a putut menţine pe poziţia sa, eu am rămas încă, în condiţii la fel de dificile precum cele cunoscute de el! [...].

24 august. Ziua de ieri ne-a adus două evenimente care vor marca istoria universală [...]. Un comunicat special al generalului Koenig ne-a înştiinţat eliberarea Parisului de către francezi. În patru zile de lupte, între 19 şi 22 august, 50.000 de francezi i-au izgonit pe nemţi din tot oraşul. [...].

Ieri seară, în jurul orelor nouă şi jumătate, am aflat că regele Mihai tocmai a constituit un nou guvern democrat3, prezidat de generalul Sănătescu, şeful Casei Militare, alături de Maniu şi de Dinu Brătianu, în calitate de miniştri de Stat. Despre cei doi Antoneşti, care; se arătau de câteva zile total dezamăgiţi de tot ce se întâmplă şi care mai ieri conduceau încă ţara, nu se mai spunea niciun cuvânt. Guvernul Sănătescu înglobează reprezentanţi din toate partidele, inclusiv de la comunişti.

Proclamaţia regală menţionează că primul act al noului guvern a fost să accepte condiţiile de armistiţiu impuse de Aliaţi. Aceştia promit să respecte independenţa şi structura internă a României. Pe frontul din Moldova şi din Basarabia, ostilităţile au luat sfârşit.

3 în ziua de 23 august, în jurul orelor 16: 00, mareşalul Ion

Antonescu şi Mihai Antonescu, vicepreşedintele guvernului şi ministrul Afacerilor Externe, au fost convocaţi la Palat de regele Mihai I, asistat de generalul Sănătescu, şeful Casei Militare regale. Discuţiile s-au desfăşurat în „salonul galben" al Palatului, iar la capătul unei ore de dispute aprinse privind încheierea imediată a armistiţiului şi a refuzului categoric al mareşalului, regele Mihai a decis demiterea Cabinetului Antonescu. Aceasta a marcat momentul loviturii de stat. Despre rolul factorului extern la acest eveniment, ziarul „Gazette de Lausanne" scria următoarele în 30 august 1944: „Acum când România a ieşit dintr-o alianţă care i-a fost nefastă… iniţiativa răsturnării alianţei revine unui grup de patrioţi români refugiaţi în Elveţia". Se făcea aluzie la activitatea dusă de grupul *de* diplomaţi din jurul lui Grigore Gafencu, la Geneva. Această declaraţie euforică trebuie luată cu moderaţie, însă fără a se exclude contribuţia adusă din exterior de Gafencu pentru organizarea acestui moment.

220

Regatul danubian trece imediat în rândul puterilor aliate, ale căror armate îl vor ajuta să reia Transilvania de Nord.

La Bucureşti, noaptea pare să fi fost destul de calmă. În Piaţa Palatului regal, mulţimea îl aclama pe suveran, care a trebuit să se arate la balcon de mai multe ori. Mi s-a spus că, în câteva restaurante, ofiţerii Wehrmachtului au fost batjocoriţi şi daţi afară, după care ceilalţi clienţi s-au pus să danseze.

În această dimineaţă, devreme, numeroase avioane survolau pe cer la mare înălţime. Mi se spune că ar fi americanii, deoarece bateriile germane ale D. ca – ului trăgeau asupra lor, în timp ce bateriile româneşti nu reacţionau. Dacă este adevărat, se poate presupune că paraşutiştii şi trupele aeropurtate au aterizat în jurul Bucureştiului.

Începând de la ora nouă, am auzit rafale neregulate de artilerie. Fără îndoială că românii au de-a face cu detaşamente de nemţi care refuză să se dezarmeze. În momentul în care scriu aceste rânduri, totul s-a liniştit. Cred că luptele, care se desfăşurau la Chitila, Buftea şi Băneasa, nu par să fi fost foarte violente deoarece se făceau mari pauze între tragerile de tun. Probabil că forţele militare care au mai rămas sunt destul de slăbite.

Până la ora zece, telefonul între Bucureşti şi Mogoşoaia a funcţionat normal. Am putut să vorbesc cu Lugoşianu, al cărui ziar a apărut cu o oarecare întârziere. Mi-a spus că prefectura de poliţie,

unde s-au repliat nemţii, era în flăcări. Se semnalau alte incidente în diferite puncte. Puţin mai târziu, serviciul telefonic a fost întrerupt. A fost restabilit însă în prezent.

Spre orele nouă, postul de radio german *Soldatensender Gustav*, stabilit, cred, la Snagov şi pe care-l ascultam zilnic în timpul raidurilor aeriene, a lansat în româneşte un apel către popor şi armată. Şpicherul era un român, probabil un legionar. Iată, în mare, conţinutul apelului: „La ora când fraţii noştri germani luptă şi mor alături de noi pentru a salva Europa de bolşevism, un «rege de paie», câţiva generali care nu au văzut niciodată câmpul de luptă, câţiva Politicieni corupţi, vânduţi evreilor, sovieticilor şi aliaţilor lor anglo-americani, încearcă să-i înjunghie pe la spate. Aceşti criminali vor fi pedepsiţi într-o manieră exemplară. Tot poporul român se ridică împotriva lor. Ofiţerii şi soldaţii români nu le mai ascultă ordinele. Ei vor rămâne fideli fraţilor lor de arme. Trăiască alianţa

1

221

germano-română! Trăiască armata germană care va fi din nou victorioasă!”

Ca urmare, trupele aliate erau pe drumul victoriei! Ruşii au intrat adânc în Moldova şi în Basarabia. În Polonia, ei înaintează rapid spre Cracovia. În Franţa, oraşele Lyon şi Marsilia au scăpat de trupele Wehrmachtului. [...].

26 august. Deşi au fost bătuţi în Moldova şi în Basarabia, germanii continuă să reziste în regiunea Bucureşti ului.

Chiar în oraş, ei au fost anihilaţi încă din primele momente. Prin urmare, se răzbună prin bombardarea aeriană zi şi noapte. Deoarece bazele lor de la Mizil şi Buzău sunt foarte aproape, germanii au posibilitatea să provoace, cu un număr mic de aparate, pagube pe care nici americanii nu au putut să le producă Capitalei, atunci când luptau în calitate de „inamici”. Se presupune că nemţii au incendiat Palatul regal şi că au distrus numeroase alte clădiri. Sirenele se aud atât de des încât cea mai mare parte a locuitorilor nu-şi părăsesc nici adăposturile.

Din palatul de la Mogoşoaia, nu putem afla nici măcar ce se mai întâmplă. Nu mai avem nici telefon, nici curent electric. Aparatul nostru de radio pe baterii funcţionează destul de prost, ne dă informaţii interesante, bineînţeles, despre marile fronturi militare, dar nu ne spune nimic despre situaţia pe plan local şi regional. Din când în

când, ne parvin câteva zvonuri vagi, contradictorii şi nesigure.

Se pretinde că cele 700 de avioane americane percepute alaltăieri, la începutul dimineţii, trebuiau să aterizeze pe un aeroport din apropiere, dar că au fost împiedicate de o luptă violentă dintre trupele germane şi româneşti, în acel loc. Aşadar, aceste aparate puteau ori să se întoarcă din drum, ori să fie dirijate spre frontul rusesc.

În această dimineaţă, am zărit din nou aripile avioanelor americane care străluceau pe cer. După trecerea lor, toate geamurile noastre au început să tremure câteva minute. Vântul foarte violent şi suflând din faţă ne-a împiedicat să auzim bubuiturile, dar ne gândim că americanii au aruncat un covor de bombe între Buftea şi Otopeni, unde se aflau nemţii.

Armistiţiul român nu aduce nimic nou, din ceea ce ne aşteptam să fie. Ştim că luptele continuă în jurul nostru. Oare noaptea care vine va fi mai calmă decât celelalte două precedente? *Chi Io sal*

222

Un lucru este sigur: ruşii avansează cu rapiditate. Urmau să se apropie de Galaţi. După toate aparenţele, grosul armatei germane în retragere se va găsi blocat între ruşi şi români.

În aceeaşi zi, la ora 18.30, mi-am făcut în linişte siesta de după-amiază. Bateriile, care la ora prânzului au fost puse sub copacii din parc, au părăsit locul.

Buchler, sosit din Bucureşti, ne spune că oraşul a suferit mult, mai ales pe Calea Victoriei. Ministerul Justiţiei a fost distrus în întregime. Cretzianu vorbeşte de pagube uriaşe produse pe străzile Luterană, Regală şi Sărindar.

Însă jurnalul de azi dimineaţă, adus de B., este plin de ştiri bune: Ploieşti, Câmpina, Braşov şi Sibiu au fost eliberate. Peste puţin timp, toate drumurile care duc spre Transilvania vor fi eliberate.

Avioanele nemţeşti nu au mai revenit. Fără îndoială că americanii le-au distrus din plin. Zgomotul luptelor s-a îndepărtat de noi. Abia dacă aud de două ori o rafală de mitralieră sau vreo detunătură. În regiunea noastră, centrul de rezistenţă inamică se află între Snagov şi Săftica. În această localitate, Diviziunea mea specială nu a păţit nimic. Iar colaboratorii mei care au rămas la Bucureşti sunt teferi.

30 august. Astăzi, îmi dau seama că, timp de patru zile, ne-am

aflat în zona de lupte. Au avut loc ciocniri chiar şi în satul Mogoşoaia. Din cele spuse de primar (care este şi grădinarul şef al prinţesei Bibescu), în timpul acestor evenimente au murit 15 români. Germanii au avut aproape acelaşi număr de morţi, dar au lăsat 200 de prizonieri în mâinile trupelor regale.

Bombardamentele efectuate ieri dimineaţă, de către avioanele americane, au contribuit în mare parte la salvarea Bucureştiului, omorând mii de soldaţi nemţi care se pregăteau de asalt. Aceştia se aflau în pădurea Băneasa, pe aeroportul din apropiere şi în regiunea Otopeni. Din nefericire, câteva sute de români, care se găseau în legătură cu inamicul, au fost loviţi de aceleaşi focuri date de noii lor aliaţi. „Covorul de bombe" se întindea până în apropierea noastră; m-am convins personal când am văzut craterele. Alaltăieri, mergând în oraş, am putut zări în şanţul de pe stradă cadavrele unui cal şi al Unei vaci, iar pe câmpul din apropiere, vreo douăzeci de oi moarte.

Ieri, primele coloane motorizate ale armatei roşii au traversat Capitala, fără să se oprească. Veneau de la Slobozia şi de la

223

Afumaţi. Au intrat în oraş pe şoseaua Colentina şi s-au separat în trei grupuri: primul, mergea spre Ploieşti; al doilea, spre Piteşti (fără îndoială, cu intenţia de a se alătura forţelor mareşalului Tito); al treilea se îndrepta spre Ungaria, prin Palanca, Ghimeş şi Sfântu Gheorghe.

Alaltăieri dimineaţă am fost într-o vizită la Maniu, împreună cu Ştefănescu („omul din stradă"), care mâncase cu noi la Mogoşoaia. Maniu s-a refugiat într-un adăpost al Băncii Naţionale.

Deşi noul guvern regal este prezidat oficial de generalul Sănătescu, şeful Casei Militare a suveranului, adevăratul conducător este Maniu; el va conduce şi în viitor politica românească.

Fără îndoială, regele a fost cel care a răsturnat regimul Antoneştilor şi a readus regatul său la rangul naţiunilor care au fost Aliaţii săi din primul război mondial şi care au creat România Mare.

Mi s-a părut just şi oportun să remarc discret admiraţia mea faţă de curajul Maiestăţii Sale şi bucuria pe care o am constatând succesul eforturilor sale. Ca urmare, m-am dus ieri, împreună cu Stroehlin, la Palatul regal, foarte distrus de bombe, deoarece nemţii s-au năpustit cu o furie sălbatică asupra reşedinţei Suveranului, la câteva ore după audienţa celor doi generali. Cu ocazia respectivă, aceştia au fost anunţaţi de semnarea unui armistiţiu cu Aliaţii şi că trupele germane

nu vor mai fi atacate dacă se vor retrage fără să producă alte incidente. Intenţia mea era pur şi simplu să mă iscălesc în registrele regelui şi ale reginei-mamă. Printr-o întâmplare fericită, ne-am întâlnit cu Ionel Mocsonyi-Styrcea, mare vânător şi unul din principalii artizani ai loviturii de stat şi consilier politic al tânărului monarh. El a fost urmat, imediat, de Niculescu-Buzeşti, noul ministru al Afacerilor Externe. Această ocazie ne-a prilejuit o prezentare detaliată a evenimentelor, unde cei doi oameni au jucat un rol esenţial. Notele luate de Stroehlin îmi vor permite să scriu acest capitol de istorie. De asemenea, informaţiile pe care Maniu mi le-a dat mai devreme, prin „omul din stradă", mă vor ajuta să-l completez cu datele necesare.

Mă limitez aici să fac observaţia că nimeni nu a mai semnat în aceste registre regale de mai bine de trei luni, ceea ce explică faptul că familia regală a locuit mai mult la Sinaia. Semnătura mea, din data

de 29 august, este prima. Am adăugat câteva cuvinte: „*Trăiască regele*".

7 septembrie. Din datele culese de la cei care au pregătit această schimbare de alianţă şi de la cei care au urmărit faptele, am putut să termin relatarea evenimentelor care au avut în centrul lor revoluţia regală din 23 august4.

Ieri, regele Mihai a intrat în al cincilea an de domnie. Dar, aşa cum Lugoşianu observă în „Universul", prezenţa regelui pe tronul României a fost revelată naţiunii abia anul acesta, odată cu ziua de 23 august. Până atunci, Suveranul şi mama sa, prizonieri ai Antoneştilor şi ai nemţilor, nu au cunoscut decât umilinţe şi suferinţe morale. Înţelegând că prima lor datorie era să reziste pentru a putea să se pună într-o zi în serviciul poporului lor, ei au suportat această lungă dovadă cu toată forţa sufletească şi cu o fermitate admirabilă.

Soldaţii ruşi, cantonaţi în vecinătatea noastră, au încercat de mai multe ori să intre la noi şi să facă „rechiziţii" din locul nostru de parcare a maşinilor. Cel mai adesea, trei sau patru soldaţi beţi acţionau după bunul lor plac. În această seară, am văzut în curtea noastră un camion aducând 17 indivizi foarte sobri, însă armaţi până-n dinţi şi comandaţi de un ofiţer. I-au explicat lui Girod, interpretul nostru, că nu voiau maşinile Legaţiei noastre. Ştiau însă că în palatul Mogoşoaia ar mai locui un diplomat finlandez şi o prinţesă româncă şi că aici ar putea găsi maşini pe care armata roşie

4 Datele sunt cuprinse într-un *Rapport politique no. 41*, *Une tournant de l'histoire*: *la Roumanie en guerre avec l'Allemagne*. Les *Russes a Bucarest*.

(16 pag.), A.F.B., fond E 2300, București, rola 47, de unde desprindem următorul pasaj: «Vizita celor doi Antonești la Hitler s-a desfăşurat în 5 şi 6 august. Ea a fost precedată de un apel al Suveranului, solicitând «Conducătorului» să nu cedeze deloc. La înapoierea sa, mareşalul a declarat încântat: Germania nu va abandona niciodată România… […]. Din cauza tergiversărilor, regele se decide să acţioneze. Se pregătesc centre de partizani la Bihor, în regiunea Reşiţei, în Munţii Bucegi, în Valea Oltului, în munţii de Pe lângă Târgu-Jiu. În acelaşi timp, se încearcă să se ajungă la o înţelegere cu sovieticii pe frontul militar. […]. Regele este cel care, la momentul decisiv, şi-a asumat toate riscurile. Fermitatea şi curajul său impun respect. Trebuie să recunoaştem aceste merite, cu atât mai mult cu cât mareşalul a făcut totul pentru a-l izola pe Mihai I».

225

nu voia să le scape. Girod i-a răspuns că Palin, ministrul Finlandei, nu se mai afla la Mogoşoaia. A reuşit să ţină secret că acesta ne-a lăsat *Lincoln*-ul său. În ce priveşte prinţesa, le-a spus că aceasta al plecat pe o proprietate situată la 120 km depărtare. Sergentul din garda noastră românească a jurat pe ce avea mai sfânt că era purul adevăr. Din fericire, Girod a putut să afle că plecarea camarazilor sovietici era în zorii zilei următoare.

Vorbind cu primarul, am descoperit care a fost cauza tuturor necazurilor produse atât în sat cât şi la „castel". Acest fapt se datorează şefului de post al jandarmeriei din comună.

După luptele din vecinătate, el a adunat şi a conservat numeroase arme abandonate de germani. O parte din ele le-a dat la trei ţigani, îmbrăcaţi în uniforme româneşti. Această mică echipă, care terorizează populaţia, a indicat ruşilor ce lovituri puteau să dea aici. Le-au arătat unde se află fetele, animalele şi maşinile din sat. Şi tot ei i-au condus pe ruşi de câteva ori la noi.

Vreau să încerc să fac ordine pe aici.

3 octombrie. După o şedere de aproape cinci luni la palatul Mogoşoaia, m-am reinstalat la Bucureşti, pe aleea Zoe.

La Legaţie, mi-am instalat biroul în salonul unde luam masa în zilele fericite din trecut. Sunt mai liniştit decât la parter, unde era

cabinetul meu de odinioară dar, în acelaşi timp, sunt mai îndepărtat de colaboratorii mei. Decorul s-a schimbat, totul din ceea ce era „al nostru” a dispărut. […].

De la lovitura de stat din 23 august, care a salvat România de la un dezastru total, guvernul naţional a multiplicat, din nefericire, dovezile de slăbiciune şi de lipsă de putere. îi acuză pe ruşi. Continuă să facă aceeaşi greşeală: în loc să acţioneze el însuşi, face apel la englezi şi la americani, pe care îi acuză că nu fac nimic pentru a-i ajuta să scape de laba ursului moscovit. Pune carul înaintea boilor, în ºC să ia măsurile de urgenţă necesare pentru a lichida cu trecutul, pentru a inspira încrederea Aliaţilor şi pentru a duce războiul mai repede la bun sfârşit, se formează comitete şi se elaborează programe care dau naştere la dispute. Presa, care şi-a recăpătat libertatea de exprimare, este folosită pentru a arunca înjurături de la om la om şi de la partid la partid. În acest timp, epurarea, care trebuia să fie rapida şi riguroasă, întârzie să se realizeze.

226

4 octombrie. Cu certitudine, nu se poate spune că prezenţa armatei roşii în Bucureşti contribuie la înveselirea oraşului. Ea este mai greu resimţită decât armata germană. Oare acesta să fie adevăratul motiv care explică văicărelile românilor? Nu cred.

În primul rând, românii uită că ruşii nu au ajuns la ei în aceleaşi condiţii ca nemţii. Aceştia din urmă au fost „rugaţi” de regele Carol să trimită o „misiune militară”, care trebuia să instruiască armata regală, să o înveţe metodele de luptă de care au făcut dovadă în Polonia, Norvegia, Olanda, Belgia şi Franţa şi să le arate cum să folosească armele moderne; într-un cuvânt, să o „regenereze”. Proiectul a fost pus în aplicare abia în octombrie 1940, într-un moment în care Antonescu împărţea puterea cu legionarii. Încă îl mai aud pe Sturdza, ministrul de Externe, declarând că: „Este singura idee bună pe care am preluat-o de la vechiul regim: ne grăbim să o realizăm. Şi vă rog să credeţi că a trebuit să insistăm pentru ca «Führer»-ul să se hotărască să ne acorde această favoare”. În iunie 1941, a fost rândul lui Antonescu să solicite onoarea ca armata română să participe la „cruciada contra bolşevismului”. În perioada aceea, trupele germane staţionate în România erau foarte numeroase. Nu cred că războiul contra U.R.S.S.-ului a fost vreodată mai popular în România. Cel mult putem adăuga că opinia publică a acceptat să lupte doar pentru eliberarea

Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Cea mai mare parte a populaţiei a devenit ostilă din momentul în care a realizat că Antonescu s-a lăsat antrenat de Hitler într-un război care s-a depărtat cu mult de provinciile pierdute (cucerite de forţele germano-române încă din prima fază a campaniei). Pe de altă parte, după rebeliunea legionară şi represiunea care a urmat, regimul Antonescu şi înfeudarea totală a ţării faţă de Reich nu aveau nicio tradiţie reală. Deci, neavând încotro, România a fost pregătită de germani să nu se elibereze de jugul dublu al mareşalului şi al: „Führer”-ului. Aceştia au trebuit să-şi mărească prudenţa şi atenţia în momentul în care Antoneştii (mai curând cel mai tânăr şi cel mai Puţin prost dintre cei doi) au început să realizeze că derularea afacerii se înrăutăţeşte.

Cu totul alta este, astăzi, poziţia sovieticilor. În ciuda tuturor avertismentelor (cel puţin, ale mele), românii au pierdut ocazia de a negocia un armistiţiu, atunci când ţara lor era intactă, iar armata

lor capabilă de a lupta contra lui Stalin. Dacă ar fi tratat cu Moscova la sfârşitul lui martie sau la începutul lui aprilie, ar fi scăpat de bombardamentele americane, de invadarea Moldovei şi de pierderile enorme din timpul verii. Când ţara a fost salvată de la o catastrofă finală, prin intervenţia din ultimul minut a Coroanei, Mihai I nu mai avea în mână atuurile de care dispunea în primăvară. Acum, nu se mai punea problema de negocieri. Tânărul suveran a trebuit să se limiteze la acceptarea condiţiilor de armistiţiu formulate anterior de Aliaţi.

Ar fi fost surprinzător ca ruşii, ajunşi în inima României, să se comporte din prima clipă asemeni unor invitaţi politicoşi, îngrijoraţi să nu pricinuiască gazdei lor nici cel mai mic deranj. Ei au mers timp de luni întregi pe pământuri devastate, au văzut cum ţara lor era distrusă sistematic şi transformată într-un deşert de nemţii în retragere şi, deodată, dau de abundenţa Canaanului. Ce armată s-ar fi putut abţine de la pradă, în asemenea condiţii?

Deşi românii din Transnistria şi din Ucraina s-au comportat mai bine decât germanii, ei nu au renunţat, totuşi, la partea lor de pradă. Actele de barbarie ale lui Alexianu şi ale oamenilor săi nu au fost uitate. În toate satele româneşti, armata roşie a găsit animale care purtau ştampila colhozurilor de unde au fost ridicate.

5 octombrie. Pe de o parte, nu se putea spera că ruşii vor uita

trecutul, astfel încât să-i trateze pe români ca pe nişte prieteni. Pe de altă parte, era dificil pentru locuitori să-i privească pe ruşi ca pe nişte eliberatori ai oraşului, după ce au fost intoxicaţi timp de patru ani cu propaganda hitleristă.

Poate se va spune că opinia românească, în marea ei majoritate, a fost întotdeauna favorabilă Aliaţilor. Este adevărat, cunosc destul de mulţi oameni care au fost, încă de la începutul războiului, pentru victoria coaliţiei anti-hifleriste, însă, trebuie să recunosc că victoriile germane din 1940 şi 1941 au redus sensibil numărul acestora. Simpatizanţii s-au multiplicat din nou atunci când lucrurile au început să meargă prost pentru „Führer" şi, mai ales, când şi-au dat seama că Antonescu i-a atras într-o capcană fără scăpare. Or, în ajunul loviturii de stat, românii au fost aproape în unanimitate de acord cu schimbarea puterii. Însă ruşii nu pot să uite că dorinţa cea mai fierbinte a noilor lor Aliaţi a fost, dintotdeauna, să vadă cum

228

Germania „lichidează" U.R.S.S.-ul şi, apoi, să fie bătută la rândul ei de anglo-americani.

Cunoscând această stare de spirit, foarte răspândită şi astăzi, soldaţii lui Stalin şi chiar înalţii şefi nu se arată prea încrezători şi fraterni. Între români şi ruşi, neîncrederea reciprocă este un sentiment secular, întărit mai mult de deosebirea dintre regimurile politice. Deci, incidentele erau inevitabile. Acestea puteau să fie încă mult mai numeroase şi mai grave.

În loc să se plângă şi să se piardă în profeţii sumbre, burghezii din Bucureşti ar face mai bine să mediteze asupra realităţilor imediate:

1) Este în zadar să spere că anglo-americanii vor lupta contra sovieticilor;

2) în loc să aştepte să fie salvaţi de alţii, trebuie să facă ei înşişi ceva. Regele şi cei care l-au ajutat să elibereze ţara de Hitler şi de Antonescu au înţeles acest precept, însă doar un act de curaj nu este suficient: salvarea publică este o creaţie continuă;

3) Pentru a ajuta un popor, după ce a fost oprit în ultimul minut să se rostogolească într-o prăpastie, trebuie să i se dea un guvern puternic. Însă cabinetul instaurat după dictatură pare că este lipsit de forţă. Acesta îi acuză pe alţii în loc să se învinovăţească pe el însuşi;

4) Guvernul predică unirea, dar se arată incapabil să o realizeze. De ce? Pentru că frica îl paralizează. Iar această frică se extinde la

naţiunea întreagă;

5) Există un singur remediu: înfrângerea fricii. Mijloacele de a ajunge la această stare sunt: colaborarea sinceră şi încrezătoare cu armata roşie pentru a scurta războiul; abandonarea metodelor folosite pentru a se sustrage exigenţelor Reich-ului; încredere în sine, fermitate, dar fără umilirea persoanei; încetarea certurilor între partide şi între persoane; adresarea unui apel către toţi oamenii capabili să servească în armată, indiferent cine sunt şi de unde vin.

11 octombrie. Continuă să se bată pasul pe loc.

Guvernul Sănătescu ar fi trebuit să răspundă prin fapte şi nu prin vorbe la manevrele executate de partidele de extremă dreaptă: degeaba se încearcă să se recupereze timpul pierdut, niciodată nu va „l-ai putea fi regăsit.

1

229

Satisfăcând cererile comuniştilor, imediat a doua zi de la lovitura de stat, atunci când acestea reprezentau interesele adevărate ale ţării Consiliul de Miniştri şi-a întărit autoritatea, ceea ce i-a permis să] respingă celelalte revendicări de partid. Generalul Sănătescu a făcut o mare nedreptate să nu le satisfacă şi nu văd cum ar mai putea să repare astăzi această greşeală.

În cursul manifestărilor (de altfel, slab şi prost organizate) la care au recurs aderenţii „frontului unic al muncitorilor”, duminica trecută partizanii lui Pătrăşcanu (comunist) şi Titel Petrescu (social-democrat) au cerut demisia guvernului. Ar fi fost o ocazie frumoasă pentru primul-ministru să-i facă să înţeleagă pe aceşti doi domni că nu pot să fie, în acelaşi timp, în guvern şi în opoziţie. Însă curajosul de Sănătescu, improvizat preşedinte al Consiliului în 23 august pentru a răsturna dictatura mareşalului – şi care ar fi trebuit să se retragă imediat ce a rezolvat această sarcină – pare că nu este capabil nici măcar să aibă un limbaj ferm în asemenea circumstanţe.

Cu atât mai mult, nu-l cred capabil să uzeze de vreun mijloc de apărare care ar consta în alierea cu ruşii contra „bolşevicilor” români, care, în realitate, sunt nişte troţkişti retardaţi. Însă, pentru a juca o astfel de carte, este nevoie de un simţ politic şi de o abilitate de manevră care lipsesc generalului.

Deci, vom asista la schimburi de replici până în ziua în care vor trebui să se ia la bătaie fie cu şefii armatei roşii, fie cu Pătrăşcanu şi

colegii acestuia, fie chiar cu forţele reunite ale comuniştilor. Inactivitatea guvernului tinde să favorizeze o înţelegere a extremei stângi româneşti cu Kremlinul, în timp ce nu ar fi exclus ca o acţiune hotărâtă să convingă Moscova să respingă concursul celor slabi pentru a se alia cu cei puternici. Cu alte cuvinte: „Să arăţi forţa pentru a nu trebui să o foloseşti”. Acest lucru nu avea nicio aplicaţie riguroasă şi rapidă în programul pe care l-am prezentat acum câteva zile.

17 octombrie. Nu mai ştiu care om de stat englez a scris, pentru a caracteriza politica externă a ţării sale în perioada interbelică: „Ne-am înşelat când i-am tratat pe francezi ca şi cum ar fi fost prusaci iar pe germani ca pe nişte englezi”.

Am pus această întrebare, acum opt zile, lui Archie Gibson, care nu a putut să-mi dea un răspuns. Nici el şi nici jurnaliştii anglo-saxoni

230

prezenţi la Mogoşoaia nu au putut să-mi spună care a fost autorul sau cel puţin când a fost scrisă această cugetare. […].

Am luat prânzul cu Ştefănescu, „omul din stradă”, şi cu nevasta lui. Acest *seif macle man5*, este unul dintre cei mai mari industriaşi din România. El a lucrat în umbră, cu o mare discreţie şi eficacitate, pentru a pregăti lovitura de stat. Se distinge de toţi politicienii de profesie. Rolul pe care l-a avut atunci i-ar permite să iasă în faţă şi să ceară pentru el funcţia cea mai importantă în stat. Însă el se limitează să dea sfaturi bune pe care nimeni nu le ascultă. Iată de ce am simţit o satisfacţie deosebită când a fost de acord cu sentimentul pe care-l împărtăşeam despre pretinşii „şefi”. Certurile acestora alimentează de câteva săptămâni presa, care scrie: „Ipocrizia în cuvinte şi brutalitatea în fapte”. Fie că este vorba de Maniu, Dinu Brătianu, Titel Petrescu sau de Pătrăşcanu, situaţia se prezintă astfel: nimeni nu îndrăzneşte să afirme ceea ce gândeşte, dar se încearcă punerea într-o postură penibilă şi în situaţia faptului împlinit a adversarului. În loc să se înţeleagă asupra unui program minimal de realizări imediate, se pregătesc de alegeri. Deci, este mai important să atragă electoratul, promiţându-i orice. De altfel, chiar dacă cei patru „şefi” ar fi capabili să se înţeleagă între ei, tot ar exista prietenii sau partizanii lor care să-i împiedice să-şi ducă la îndeplinire misiunea. Această ţară a cunoscut dintotdeauna o politică de clientelă. Omul care „face carieră” în serviciul statului nu se gândeşte să „servească” pentru ceva, ci să obţină o funcţie lucrativă. El nu se raliază unei idei, ci unui om pe care-l

crede capabil să-i sporească averea. Când patronul său vine la putere, el nu-i va cere acestuia să salveze patria, ci să-i asigure o poziţie onorabilă.

25 octombrie. [...]. Am luat prânzul cu Martha Bibescu, la *Mon Jardin*. Am impresia că am fost ţinta multor priviri. Dacă ea nu se afla la o vârstă canonică (vanitatea mea masculină nu-mi permite să recunosc faptul că aş fi prea în vârstă), s-ar putea spune că încerc, ca un vierme de pământ îndrăgostit de o stea, să arunc ocheade Alteţei Sale. Zeii mă apără!

Mai mult, femeile, chiar tinere şi frumoase, nu mai pot să-mi inspire astăzi decât sentimente de ordin estetic şi senzual.

Milionar.

L

231

Sensibilitatea mea vizuală şi tactilă a rămas aşa cum era la vârsta de 20 de ani. Este o bucurie să contempli şi să mângâi un corp feminin de care nu m-am putut despărţi din momentul în care l-am simţit pentru prima dată. Însă, rămân fidel, cu inima şi cu spiritul, scumpei mele soţii dispărute. [...].

27 octombrie. Dacă pentru mine personal aş vrea să fac un bilanţ al ultimilor ani, ce aş putea să scriu?

Din punct de vedere material, partea care mi-a revenit din suferinţele provocate de război, la cel puţin o jumătate din specia umană, este cu siguranţă foarte mică: n-am dreptul să mă plâng.

Niciodată nu mi-a lipsit ceea ce reprezintă, în ochii celor mai mulţi oameni, aşa-numitul confort al existenţei: când mi-a fost foame, am mâncat; când mi-a fost sete, am băut şi am dormit cât am vrut. Întotdeauna am avut un acoperiş deasupra capului; niciodată nu am fost constrâns, ca atâţia alţii, să rătăcesc pe străzi, fără să ştiu unde să mă opresc. Libertatea mea personală şi pâinea mea zilnică nu au fost puse niciodată în pericol. Cele câteva zile şi câteva nopţi agitate din cauza bombardamentelor aeriene nu mai contează. De asemenea, nu mai au vreo importanţă nici ultimele zvâcniri ale monstrului germanic, când se văzu constrâns să îi scape frumoasa pradă românească, şi nici armatele sovietice care, năpustindu-se asupra ţării, nu mi-au provocat o cât de mică supărare.

De ce sunt atât de plictisit? De ce aceste dureri de vezică, care mă incomodează fără să mă facă să sufăr, nu au cedat încă

tratamentului – destul de dureros – al profesorului Marinescu? De ce meseria mea nu mă mai interesează deloc, sau foarte puţin? Interzicând misiunilor diplomatice folosirea cifrului şi a valizei diplomatice, mareşalul Malinovski mi-a dat timp liber. De ce nu sunt capabil să mă consacru unor activităţi literare? Cui trebuie să-i datorez această dorinţă de ducă şi, în acelaşi timp, simt cum apasă asupra mea resemnarea, fatalismul şi indiferenţa faţă de viitor? Ar trebui să vreau o nouă misiune, într-o altă ţară? Dacă mi s-ar oferi asta, aş fi mai puţin nefericit? Simt că nu mai am nici curajul de a avea răbdare şi nici de a acţiona să-l schimb.

Cauza principală şi esenţială a acestei dezordini este cu siguranţă pierderea ireparabilă, ruptura brutală pe care am suferit-o în

232

14 februarie. Niciodată nu voi mai fi omul care am fost până în ziua fatală.

Aş putea să mai fiu un om util? Aş putea să mai sper într-un final al vieţii care merită să fie trăit? Cu cât mă întreb mai mult, cu atât sunt mai incapabil să-mi dau un răspuns. împreună cu ea, totul mi-ar fi fost uşor. Fără ea, nu mai doresc nimic. De-abia consimt, din obişnuinţă, să mă bucur de micile plăceri care-mi sunt la îndemână.

1 noiembrie. [...]. Am luat masa la Titel Petrescu, ministru de Stat „social-democrat” (după cum se declară). Este un omuleţ cumsecade, jovial, conciliant, asemeni altor români despre care Robert de Flers spunea că nu a găsit niciunul care să zică „nu”. Cu haina sa neagră şi o cravată cu buline verzi, cu un obraz flasc, părul grizonant pieptănat pe spate şi cu o gură rotundă de tenor sau de orator profesionist, el are ceva dintr-un fost student şi dintr-un politician francez din timpul celei de-a treia Republici franceze. Locuieşte în casa cumnatului său, Furnică Minovici. Locuinţa nu are nimic de proletar în ea. Este o vilă din cărămidă roşie, în stilul Tudorilor, plină de obiecte de colecţie şi tot ceea ce conţine este de natură „capitalistă”. Mai mult, Titel şi nevasta lui îmi par că au un aer burghez. În mod vizibil, şeful partidului socialist român regretă deja că s-a îmbarcat la galera comunistă a prietenului său Pătrăşcanu: cu prima ocazie se va ralia partidului lui Maniu.

Se anunţă că guvernul va fi format mâine. Vinogradov, vorbind în numele lui Stalin, îi va face pe comuniştii români să înţeleagă faptul că joaca s-a terminat şi că a venit momentul să renunţe la crearea de

alte dificultăţi.

6 noiembrie. Micul joc ar mai fi durat încă dacă ruşii nu ar fi sfârşit prin a se supăra. Alaltăieri, toate ziarele au publicat o notă adresată de Vinogradov generalului Sănătescu, preşedintele Consiliului. El a acuzat în termeni aspri guvernul român că sabotează executarea armistiţiului.

Efectul a fost imediat. De ieri, s-a creat un nou guvern Sănătescu, format din toate partidele mici de extremă stângă, care nu au fost admise să participe în primul guvern. Se vorbeşte de „frontul Muncitorilor", de „apărarea patriotică" etc.

233

În această dimineaţă, au apărut mai multe texte care demonstrau că România a început să ia în serios obligaţiile impuse: internarea persoanelor inamice, restituirea bunurilor furate din Transnistria, epurarea personalului politic, militar şi administrativ din magistratură şi din corpul profesoral.

Din nefericire, timpul pierdut nu va mai putea fi recuperat vreodată. Aceste săptămâni pline de tergiversări şi de vorbe, vor arăta ruşilor că: 1) românilor le este frică; 2) ei nu sunt capabili să preia imediat asupra lor măsurile necesare; 3) slăbiciunea lui Sănătescu permite U.R.S.S.-ului să facă ce vrea cu el.

Cantonat într-o apărare inertă, generalul curajos a făcut jocul extremiştilor români şi al prietenilor lor ruşi. Astăzi, el cedează în faţa exigenţelor pe care le putea prevedea fără dificultate – în măsura în care ele au apărut sub formă de sloganuri şi de strigăte de răzvrătire – şi pe care a trebuit să le satisfacă.

9 noiembrie. Am oferit la *Clubul miliardarilor* o masă de 24 tacâmuri, în onoarea misiunii britanice, prezidată de vicemareşalul de aviaţie Stevenson. Invitaţii erau opt englezi, opt români şi opt elveţieni.

Cu acest prilej am ţinut un *speech*. Am explicat motivele istorice ale „neutralităţii" noastre şi am arătat că aceasta nu reprezintă o politică de circumstanţă, ci ne-a fost impusă chiar de condiţiile de existenţă ale naţiunii noastre.

Reflecţiile invitaţilor mei mi-au permis să sper că m-au înţeles şi, în special, că au subliniat eroarea comisă faţă de U.R.S.S., care ne-a considerat „pro-fascişti". Prin urmare, Moscova ne-a respins cererea – este adevărat, puţin cam târzie – de a încerca să restabilim relaţii diplomatice normale între Elveţia şi U.R.S.S6. [...].

11 decembrie. Martha Bibescu relatează o fabulă imaginată, pentru a explica prietenilor săi englezi suferinţele României.

6 în noiembrie 1918, Consiliul federal a rupt relaţiile diplomatice cu Uniunea Sovietică şi i-a expulzat pe diplomaţii bolşevici din Elveţia, iar Legaţia elveţiană de la Petrograd a fost închisă în urma unui atac al bolşevicilor. În ciuda eforturilor ulterioare făcute de Consiliul federal de a relua contactele diplomatice, guvernul rus a răspuns printr-un refuz. Această stare a durat până în 1946, la instalarea unei Legaţii elveţiene la Moscova.

234

O tânără femeie şi-a înşelat soţul, în mod intenţionat. Situaţia sa era cu atât mai puţin de scuzat cu cât soţul ei era un om foarte bun. Din cauza unei slăbiciuni de moment, de care el nu a fost vinovat, ea l-a acuzat public de impotenţă totală şi că nu-l mai dorea. Atunci, s-a aruncat în braţele unui amant pe care-l credea puternic şi generos, dar care nu a întârziat să se arate sadic. El a tratat-o atât de rău încât ea a început să regrete greşeala pe care a făcut-o.

A cerut ajutor de la soţul ei. Acesta, angajat într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu amantul, i-a răspuns că o iartă, dar că, pe moment, nu putea s-o ajute să se elibereze de fostele ei legături şi o îndemna să se salveze singură, după care să revină la el.

Deşi era foarte constrânsă de amantul ei, supravegheată de zbirii pe care acesta i-a pus să nu o scape de sub observaţie, ea a reuşit să evadeze şi să ajungă din nou la domiciliul conjugal.

Oare nu s-a căit suficient pentru faptele sale? Cu toate acestea, bunul ei soţ o lasă, astăzi, să fie violată sub ochii lui de un altul. Nu este ea îndreptăţită să se plângă?

18 decembrie. Oare când o să pot pleca din această ţară a minciunii? Ea declară că este eliberată, dar, de fapt, nu face decât să schimbe stăpânii. În singurătatea în care mă găsesc şi până la ora de culcare de la 10 seara, existenţa mea la Bucureşti este lipsită de orice plăcere. Nu văd decât oameni care tremură de frică pentru viitorul ţării sau, cel puţin, pentru averea lor. Câţiva împing judecata până într-acolo încât să-i invidieze pe francezi „care pot să respire liber”. Franţa, de fapt, a reuşit să-şi revină extraordinar. Generalul de Gaulle o guvernează cu fermitate şi-i redă locul printre marile naţiuni ale lumii. Însă, oamenii de bun-simţ nu se gândesc la acest lucru. Ei uită cei patru ani de ocupaţie inamică din Franţa, de umilire, de jaf sistematic, de

foamete. [...]. În cazul României, burghezii nu vor să recunoască faptul că au acceptat cu inima uşoară, mai întâi, dictatura lui Carol al II-lea, apoi pe cea a lui Antonescu. Tiranii pe care-i blamează astăzi au fost aleşi de popor. Au încercat ei să împiedice vreodată realizarea situaţiei din trecut? Oare au îngropat cu totul ceea ce au adorat în ajun sau au refuzat să se plece în faţa noului stăpân, indiferent care o fi fost, când acesta a ridicat biciul asupra lor? Aceşti apostoli nu voiau războiul. Ce au făcut să i se opună? Şi, mai mult, cât i-a costat? Doar ţăranii au plătit cu sângele lor nebunia

fe

235

lui Antonescu. *Lumea bună* a fost foarte rezervată, dar nu a respins micile profituri pe care le aduce războiul celor care ştiu să se pună la adăpost în timp util. De ce se plâng ei astăzi? De ruşi, cărora au trebuit să le restituie, cu oarece uzură, fructele delapidărilor lor din Transnistria? De comunişti, care, la rândul lor, şi prin mijloace similare rivalilor lui Codreanu, se amuză să terorizeze burghezia? Văicărelile lor sunt cu atât mai comice şi sună cu atât mai fals cu cât ei nu sunt privaţi de nimic. Viaţa este scumpă, fără îndoială, însă pentru cei săraci. Bucureştiul este încă unul din oraşele din Europa unde se mănâncă cel mai bine, unde oamenii cărora le place să se distreze găsesc mijlocul cu orice preţ. În realitate, aceşti oameni curajoşi dau imaginea unor pacienţi care, în sala de aşteptare la dentist, încep să urle reprezentându-şi durerea care urmează să le fie produsă. [...].

Eu sunt aproape bătrân. Am destui de mulţi bani pentru a găsi în Bucureştiul anului 1944 o parteneră plăcută. Prietena mea, Mariana, nu a putut să vină la ultima întâlnire, pretinzând că este bolnavă. Alte două femei care, în principiu, ar fi bucuroase să mă primească, nu sunt disponibile astăzi. Nu mai lipseşte mult să fac o criză de plictiseală. Este o plictiseală de văduv. Dacă scumpa mea ar fi fost încă lângă mine, nu aş fi avut vreo altă dorinţă fizică; singura ei prezenţă mă făcea fericit.

Îmi pare că două lucruri sunt necesare unui om normal: o companie care să fie întotdeauna prezentă, căreia să-i poţi spune totul şi care să înţeleagă totul, o asociată inteligentă, sensibilă şi bună; şi o femeie tânără şi frumoasă, pentru a-ţi potoli dorinţele de plăcere fizică şi gustul pentru frumuseţea nudă. [...].

20 decembrie. Încă nu am primit nicio veste de la Mariana. Îmi

este din ce în ce mai greu de suportat. Mâine, voi încerca o diversiune cu R., care îmi face avansuri de câţiva ani şi căreia nu i-am dat niciun semn până acum. Prevăd însă o decepţie.

Întotdeauna am avut oroare de „sărbătorile” de sfârşit de an. Dezgustul pentru acestea este cu atât mai mare cu cât mă aflu într-o stare de abandon. Sunt un om al tenebrelor, văduv şi „incontrolabil”.

În 13 decembrie am oferit o masă la Mogoşoaia, în onoarea misiunii americane. Contrar britanicilor, care au plasat un şef militar, *yankeii* au numit un civil, pe Berry, un om simpatic, dar care nu pare a fi o personalitate de prim rang. La masă, la dreapta mea, l-am aşezat pe noul preşedinte al Consiliului, generalul Rădescu, ia* j

236

la stânga, pe ministrul comunist de la Justiţie, L. Pătrăşcanu. Niciunul, nici celălalt nu sunt prea comunicativi.

Deşi nu mai este tânăr, Rădescu este cu mult superior, prin energie şi prin competenţă, apaticului de Sănătescu. El va putea să se menţină dacă va reuşi să impună un compromis între certurile partizane şi dacă va realiza progrese substanţiale în aplicarea clauzelor de armistiţiu.

22 decembrie. Instinctul meu nu m-a înşelat. R., care mi se părea apetisantă anul trecut, nu a vrut să profite de şansa pe care i-am dat-o. Ea face parte din acele femei care cred că se pun în valoare dacă amână o întâlnire pe care sunt gata să o accepte. Or, eu sunt unul dintre acei bărbaţi care preferă cochetăria, cedarea imediată şi totală la strategia amoroasă a romanelor din epoca lui Paul Bourget. Consider că o încercare sinceră trebuie să fie urmată de o decizie. Această încercare, pe care noi am făcut-o, îmi pare a fi dezamăgitoare. Pentru a mă ţine de vorbă la uşă, R. nu mi-a dat nici măcar un verdict de refuz.

Acesta va fi cu atât mai mult negativ cu cât Mariana mi-a telefonat astăzi dimineaţă. Se pare că a fost într-adevăr bolnavă: a avut o hemoragie. Întâlnirea noastră din această după-amiază, în garsoniera mea de pe strada Londra, a fost decisivă. Cu certitudine, Mariana este mult mai frumoasă, mai inteligentă şi mai drăgăstoasă decât R. Zarurile sunt aruncate.

28 decembrie. [...]. Anul acesta, am petrecut la Mogoşoaia din 23 până în 27 decembrie. Ospitalitatea Marthei Bibescu este foarte confortabilă. Nici mâncarea şi nici locuinţa nu lasă de dorit altceva mai bun. Nu sunt prea mulţumit de oamenii care frecventează casa. În plus,

este un lucru care mi se pare penibil: fantezia care guvernează orele de mâncare. Nu pot să mai trăiesc mult timp într-o casă, oricât de princiară ar fi, unde nu se ştie niciodată când este ora mesei. Şi nu pentru că aş fi un duşman al diversităţii şi nici pentru că mi-ar plăcea monotonia unei existenţe foarte liniştite. Or, astfel se petrece tot timpul la Mogoşoaia: cel puţin, când Martha se află acolo. Vara trecută, când Legaţia mea îşi avea sediul aici, doar un bombardament a putut să mă oblige să accept o stare lipsită de activitate şi, în consecinţă, de aşteptare. [...].

1

237

1945

3 ianuarie. Mariana este din nou bolnavă. Regret cu atât mai mult cu cât la ultima noastră întâlnire, din 29 decembrie anul trecut, nu mi-a dat prea mare satisfacţie. Cândva, am respins avansurile lui R. şi nu cred că regret acest lucru deşi, acum, mă aflu singur în garsoniera mea. Adevărul este că devin nervos şi iritabil dacă nu primesc doza mea normală de excitare. [...].

8 ianuarie. Ah! cum aş vrea să plec din lumea asta! Boala Marianei se prelungeşte. Mai mult, ea are necazuri cu N.K.V.D.-ul din cauza unui neamţ pe care l-a găzduit înainte de 23 august. Fără îndoială că aş găsi mai mult timp dacă întâlnirile noastre s-ar putea desfăşura într-un ritm regulat şi în condiţii satisfăcătoare. Sunt un om care se pliază după situaţia creată.

Niciodată în viaţă nu am fost mai golit în interior decât acum. Nu mă număr printre cei care spun: „*post coitum*, *animal triste*”. Pentru mine, este exact invers. Nu-mi pot imagina vreodată că plăcerea trupului este tristă, bineînţeles, cu condiţia să fie sănătos, iar bucuria lui să fie transmisă armonios celuilalt corp.

9 ianuarie. Am văzut-o pe Mariana în această dimineaţă. Se simte mai bine, dar, din nefericire, nu este în stare să facă dragoste. Poate că mâine va fi capabilă.

1 Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne, pus sub conducerea lui Beria, a constituit, alături de structurile de partid, baza puterii lui Stalin.

238

În ce priveşte conflictul ei cu N.K.V.D.-ul, se pare că este o neînţelegere şi că cele două poliţii, română şi sovietică, care anchetau

împreună, şi-au recunoscut greşeala. Acestea urmăreau o spioană unguroaică, al cărei nume probabil că a fost ortografiat eronat în urma unui denunţ telefonic. Numai că toate cercetările au fost făcute în jurul Marianei. Şi-au dat curând seama că nici locul naşterii şi nici vârsta ei nu corespundeau femeii pe care o căutau. Cu toate acestea, poliţiştii au continuat s-o interogheze. Ea a fost salvată de portarul imobilului, care a mărturisit că este vorba de o servitoare al cărei nume are o oarecare rezonanţă fonetică similară cu numele Marianei.

24 ianuarie. Este rândul meu să mă îmbolnăvesc. În noaptea de 15 spre 16, am avut o criză de rinichi. Pe 18, durerile aproape că au dispărut şi am comis imprudenţa de a face dragoste cu Mariana, în garsoniera mea din strada Londra. A doua zi, boala a revenit şi a trebuit să încep un tratament la doctorul Negrea. Sâmbătă, în 20, mă simţeam atât de slăbit şi de obosit, încât nu am putut ieşi să merg la Legaţie. Am uitat să amintesc faptul că, din 18, doamna Filaliti a început să mă îngrijească, punându-mi ventuze care nu au niciun efect. [...].

25 ianuarie. Tocmai am terminat cea de-a patrusprezecea şedinţă de tratament, la doctorul Negrea. Îmi spune că sunt complet refăcut şi mă sfătuieşte... să mă recăsătoresc. L-am întrebat de îndată dacă el considera că un bărbat de vârsta mea putea să satisfacă o femeie tânără. Mi-a răspuns: „De ce nu?” [...].

6 februarie. Astăzi este un an de când biata mea dispărută a fost pe punctul să răzbată pragul sumbru. Mă revăd cum încercam să o reanimez, fără să reuşesc, după care l-am chemat pe profesorul kmescu-Siseşti. Parcă îl mai aud spunându-mi pe un ton grav. „Viaţa ei este în pericol”. După câteva zile de luptă, el a reuşit să o salveze. Vindecarea părea că este completă. Ce nefericire! Nu a fost decât un puseu. Peste câteva zile, pe 14, ea a plecat din această lume. Oare un alt medic ar fi prevăzut ce urma să se întâmple şi ar fi putut să preîntâmpine accidentul?

239

8 februarie. Din decembrie trecut, niciun străin, fie el şi şef de misiune diplomatică, nu poate să părăsească România fără autorizaţia Comisiei Aliate de Control, cu alte cuvinte, a guvernului de la Moscova. Din 5 ianuarie, am prezentat Ministerului Afacerilor Externe, pentru mine şi pentru colaboratorul meuTJtenche, o cerere de viză cu drept de întoarcere. Până în prezent, nu am primit niciun răspuns, deşi

Vişoianu a intervenit el însuşi la generalul Vinogradov. Astfel m-am hotărât să cer ajutorul anglo-americanilor. Vom vedea dacă ei pot obţine ceva.

Cu toate acestea, Convenţia de armistiţiu din 12 septembrie 1944 nu a ridicat României dreptul de a întreţine relaţii diplomatice cu ţările neutre. Deci, nu se va interzice nici reprezentanţilor acreditaţi să se deplaseze unde cred ei că este necesar. [...].

14 februarie. Azi, se împlineşte exact un an de când am pierdut ce aveam mai bun în viaţa asta, pe Blanche. Nunţiul apostolic a binevoit să oficieze el însuşi slujba religioasă, la capela Sfânta Maria, din apropierea Legaţiei. [...]. Printre participanţi, am identificat 58 de persoane cunoscute, şi anume: doi miniştri în exerciţiu, Ghiţă Pop şi Romniceanu, cu nevestele lor; generalul Vasiliu, subsecretar de Stat la Aviaţie; mai mulţi şefi de misiune (ai Franţei, Finlandei, Danemarcei, Suediei, Olandei, Bulgariei). Spania şi Italia străluceau prin absenţa lor. De asemenea, nu au venit nici reprezentanţii Angliei şi nici ai Statelor Unite. Au participat destul de mulţi prinţi şi prinţese: Elizabeta Ghica, Martha Bibescu, Dede Ghica-Comăneşti, C. Caradgea, Wladimir de Steiger. Printre miniştri, se mai aflau: Buşilă şi Petrescu; iar dintre prieteni: Al. Popescu-Necşeşti, Oprescu, Savel Rădulescu, soţii Mouton şi câţiva elveţieni. [...].

Comisia Aliată de Control (de fapt, guvernul de la Moscova) a transmis în sfârşit Ministerului de Externe român că nu se opune plecării mele, dar că este „prematur" să se ia vreo hotărâre în problema reîntoarcerii. Eufemismul este fermecător. Bineînţeles, nu sunt dispus să plec fără să primesc garanţii că mă voi putea întoarce la Bucureşti, atunci când voi crede de cuviinţă. Doar dacă Berna, care a fost înştiinţată imediat printr-o telegramă, va considera altcumva. Dacă mi se spune că pot să plec fără garanţia revenirii, ar însemna că misiunea mea în România este terminată şi că sunt îndrumat spre o altă cale. F...1.

240

26 februarie. Oare ne aflăm în ajunul unei adevărate revoluţii? evenimentele din ultimele săptămâni ar putea să mă convingă de acest lucru. Dacă revoluţia ar trebui să se producă, atunci ea ar fi realizată de o minoritate infimă, adusă la putere datorită unei apatii generale şi a sen Tâmentului de teamă care a cuprins masele, pe de o parte, iar pe de altă parte, datorită unor elemente ale armatei roşii. Deci, ea va avea

un caracter la fel de artificial precum cele două revoluţii legionare, din septembrie 1940 şi din ianuarie 1941. Probabil, triumful său va fi efemer, însă câteva săptămâni de nebunie sunt suficiente pentru a ruina de tot ţara. Dacă este să ne gândim la amploarea actelor comise de către conducătorii românilor de-a lungul acestor ani, este uluitor să vedem că ţara se găseşte încă în picioare şi că duce o existenţă aproape normală. Cu siguranţă că este dificil să cunoaştem exact gradul de sărăcie a claselor defavorizate (ţărani, muncitori, mica burghezie), mai ales în provinciile devastate de război.

Ţara dispune încă de resurse considerabile, în ciuda a peste trei ani de exploatare sistematică de către Germania, urmaţi de alte şase luni de jaf sovietic şi de două campanii militare dure, dintre care ultima mai continuă. Inflaţia a determinat creşterea costului vieţii, dar lefurile celor mai mulţi salariaţi şi câştigurile anumitor comercianţi permit oamenilor să reziste acestei creşteri. Produsele agricole se vând la preţuri destul de avantajoase pentru ca micii producători şi marii proprietari (cu condiţia ca aceştia din urmă să nu fi fost jefuiţi prea mult de armata roşie) să se poată descurca. Victimele sunt oamenii cu venit fix, funcţionarii oneşti (dacă există), clasele de meşteşugari şi de muncitori necalificaţi. Cei care au bani trăiesc astăzi în România mai bine decât se trăieşte în aproape toată Europa. Niciodată nu am suferit de foame şi, cu excepţia câtorva zile care au urmat primelor bombardamente americane din 4 aprilie 1944, am avut în fiecare dimineaţă baia mea caldă. Nu vorbesc de încălzire: datorită gazului metan, temperatura din casă nu a fost niciodată atât de ridicată pe aleea Zoe, ca în această iarnă.

Oare toate acestea se vor schimba? Este posibil. Cred însă că Rădescu este în măsură să reziste şi că poate fi susţinut de americani şi de englezi.

241

T

Alaltăieri dimineaţă, generalul Vinogradov şi „diplomatul" Pavlov au plecat la Moscova. Fără îndoială că ştiau ceea ce-i aştepta şi voiau să se spele pe mâini. Alibi Paşa nu este mort! Dintre înaltele capete sovietice, doar contraamiralul Bogdenko a rămas în Bucureşti.

27 februarie. Sâmbătă, pe 24, Frontul Naţional Democratic (F.N.D.), un cartel al partidelor de extremă stângă, a organizat o mare adunare în Piaţa Naţiunii. Oratorii i-au atacat pe Rădescu şi pe Maniu

însă, în esenţă, discursurile nu au fost incendiare. Atmosfera s-a stricat în momentul în care câteva grupuri de manifestanţi au sosit de la Palatul regal. Au fost trase focuri de armă şi, bineînţeles, au început să se certe asupra responsabilităţii în declanşarea conflictului. Din fericire, Rădescu a fost foarte precaut şi a invitat un ofiţer britanic şi altul american în cabinetul său de la Ministerul de Interne. Amândoi afirmă că primele rafale au fost trase din tabăra de manifestanţi, dintre care majoritatea erau înarmaţi. Trupele de pază nu trăgeau – în aer – decât în cazul în care mulţimea ar fi încercat să intre în curtea Palatului regal şi în clădirea Ministerului de Interne. Focurile au dezlănţuit însă o panică nebună şi multe persoane au fost călcate în picioare. Puţin mai târziu, când s-a lăsat noaptea, au fost trase focuri de armă de către persoane necunoscute, aflate într-o maşină cu farurile stinse. S-au înregistrat doi morţi şi unsprezece răniţi.

Alaltăieri, Rădescu, recunoscut de mulţime pe când ieşea de la un concert, a fost aclamat. Într-un cuvânt, ţara este de partea lui. Dar, citind presa, se poate crede că el este cu adevărat „inamicul poporului”. Sindicatul tipografilor impune cenzura asupra ziarelor, astfel încât muncitorii refuză să imprime tot ceea ce ar putea să stânjenească F.N.D.-ul. În plus, mai sunt o mulţime de fricoşi de tot = oiul.

Titel Petrescu, şeful Partidului Social-Democrat, nu este membru al guvernului, dar este cel care deţine frâiele situaţiei. Oficial, el aparţine F.N.D.-ului. Cu toate acestea, a arătat de mai multe ori că înţelegea să-şi menţină programul socialist, diferenţiindu-se de comunişti în mai multe principii. A adresat F.N.D.-ului, în 23 luna aceasta, o scrisoare în care explica punctele sale de vedere şi cerea:

242

I) reforma agrară să fie amânată până la sfârşitul ostilităţilor şi să fie însoţită de un cadru legal şi nu de forţă, aşa cum se practică deja în diferite regiuni; 2) presa să rămână liberă, deoarece sindicatele nu au dreptul să se erijeze în cenzori; 3) să se renunţe la numirea de prefecţi aleşi de „popor”, să se pregătească cât mai curând alegerile municipale şi, până atunci, prefecturile să fie repartizate echitabil între partidele din coaliţia guvernamentală, cu sprijinul Consiliului de Miniştri; 4) F.N.D. să nu se transforme într-un partid unificat de extremă stângă, ci să respecte tendinţele şi doctrinele fiecărei supări care o formează, şi, în particular, cea a socialiştilor.

Astăzi, F.N.D.-ul s-ar prăbuşi dacă Titel Petrescu ar părăsi

această coaliţie. Dar, fără îndoială că nu are curajul să facă acest lucru. Trebuia să iau masa cu el, la Fischer, însă nu a venit. Nu sunt prea tare surprins. Mi s-a întâmplat de mai multe ori că politicienii, care pretindeau că se bucură să mă întâlnească, dispăreau în ultimul moment deoarece se temeau să nu fie puşi să răspundă la câteva întrebări stânjenitoare sau să audă nişte lucruri care nu le conveneau.

Pentru a reveni la Titel Petrescu, nevastă-sa ne-a spus că el suferea de o gingivită gravă şi trebuia să rămână în pat. Afirmaţiile ei m-au convins de două lucruri: 1) apostolul bun nu va realiza intenţia de a rupe cu F.N.D.-ul; 2) această dezamăgire se datorează groazei (teama de a nu fi urmat de partidul său şi de a nu avea probleme cu sovieticii).

M-am grăbit să merg la Marjoribanks, care-l înlocuieşte pe delegatul politic al M.S., Le Rougetel, de la Legaţia Angliei, care s-a îmbolnăvit la Bari, pe când se întorcea de la Londra. I-am spus lui Marjoribanks că, dacă mai trebuia să-l susţină pe Rădescu, atunci cel mai bun mijloc ar fi să-l determine pe Titel Petrescu să plece din F-N.D. Or, liderul socialist îşi va recăpăta curajul dacă vom reuşi să-l convingem că această operaţie nu comportă niciun risc personal, ci dimpotrivă, poate să constituie o şansă politică pentru el. Marjoribanks este de aceeaşi părere cu mine. Fără îndoială că va încerca să-l încurajeze pe prietenul nostru fricos. Dar, poate este deja Prea târziu.

4 martie. România traversează de o săptămână una din cele mai grave crize de după 23 august 1944. Urmăresc cu atenţie evoluţia

evenimentelor. Nu am loc să le enumăr pe toate aici: o voi face] într-un raport lung pe care să-l trimit la Berna2.

Ceea ce aş vrea să consemnez este sentimentul dramei obscure, care se petrece chiar în acest moment.

Un lucru este sigur: sovieticii au cerut demisia generalului Rădescu la două săptămâni după ce i-au transmis o dovadă de încredere prin vocea lui Vinogradov. Ce motiv avea Kremlinul să-i exploateze cu atâta ură şi brutalitate evenimentele din 24 şi 25 februarie? De ce Stalin şi Molotov l-au trimis urgent la Bucureşti pe Vîşinski cu ordine atât de imperative?

Cred că la Conferinţa de la Yalta, urmată de intrarea în război a Turciei şi a Egiptului, sovieticii s-au convins că nu mai aveau niciun

minut de pierdut. Dacă voiau să-şi consolideze poziţia în România, trebuiau să acţioneze înainte ca anglo-americanii să fie în măsură să se opună cu eficacitate planurilor lor. Există două motive:

1) La Yalta, U.R.S.S.-ul a trebuit să se alăture politicii generale a asociaţilor ei. Aceştia consideră că în toate ţările eliberate din Europa şi, în primul rând, în ţările foste satelite ale Germaniei, regimul viitor să fie rezultatul unor alegeri libere. Până atunci, ei cer guvernelor acestor ţări să grupeze reprezentanţi din toate partidele democrate coalizate contra hitlerismului.

2) Nu este deloc cert că armatele egiptene şi turce sunt chemate să joace un rol militar foarte important contra Germaniei, în ultima fază a războiului. Dar, prezenţa lor în sectorul oriental al Europei tinde să reducă superioritatea enormă de care beneficiază forţele sovietice pe tot frontul de Est. Poate că anglo-americanii se gândesc să utilizeze trupele lui Ismet Inyionii şi ale regelui Farrouk pentru a asigura libertatea alegerilor în anumite ţări, cum sunt Bulgaria, România şi Iugoslavia, unde ocupaţia militară sovietică poate foarte uşor să falsifice rezultatele scrutinului.

Deci sovieticii aveau un interes evident să forţeze lucrurile: să instaleze la Bucureşti un guvern devotat lor, apoi să pretindă că acest

2 în *Rapport politique no. 8*, *La crise s-aggrave*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 48, de Weck concluziona: „Soarta României este în joc. Nu mai este vorba de certuri între partide sau între persoane. În spatele pionilor pe care îi vedem evoluând pe scena românească, sunt jucătorii reprezentaţi de cele trei mari puteri ai căror şefi s-au întâlnit recent în Crimeea”.

244

uuvern reprezintă poporul român şi să insiste pentru ca Naţiunile Unite să-i lase în grijă să se ocupe de alegerile generale.

Se pare că acest plan întâmpină rezistenţe. Până acum, niciunul dintre oamenii solicitaţi de rege nu a reuşit să constituie un cabinet, gste ca şi cum în spatele acestor persoane şi a partidelor lor se ascund nişte forţe mult mai importante, angajate într-o luptă surdă, dar dură. Presa nu comentează nimic şi, pentru prima dată, oamenii care, de obicei, ştiau aproape tot ce se petrece în culise, de astă dată mărturisesc că dau cu presupusul…

5 martie. Totul pare să dea de înţeles că ziua de azi va fi decisivă pentru viitorul României. Din nefericire, lucrurile se aranjează destul

de rău. Britanicii par hotărâţi să-l susţină pe rege şi să înlesnească formarea unui guvern care se va declara gata să sprijine monarhia constituţională. Americanii afirmă dorinţa lor de a vedea în România un regim cu adevărat democratic şi, conform deciziilor luate la Yalta, un guvern naţional care să includă reprezentanţii tuturor partidelor şi care să organizeze imediat alegeri libere. Cu toate acestea, ei declară că nu au nicio sugestie de făcut în privinţa persoanelor care trebuie să intre în formaţiunea ministerială chemată să succeadă cabinetului Rădescu.

Îl deplâng tare pe bietul rege Mihai3, supus la tot felul de sfaturi şi influenţe contradictorii.

Drama la care, din nefericire, asist fără nicio putere de a influenţa foarte tare asupra deznodământului, îmi lasă puţin timp liber să mă mai ocup şi de problemele mele personale. Cu toate acestea, mă găsesc şi eu la o cotitură a destinului meu. Misiunea care mi-a fost încredinţată în România se apropie de sfârşit. Mi se promite Legaţia de la Roma, însă nu am încă dreptul să spun ceva. Nici măcar nu ştiu dacă *agrementul* a fost deja cerut.

Perspectiva de a mă stabili în Italia nu mă încântă deloc: aş fi vrut să merg în Franţa, deoarece acolo găseam singurul climat care mi se potriveşte perfect. Însă, din motive care îmi scapă, postul de la

3 După notele lui René de Weck, Regele a chemat la Palat, în seara de 5 martie, pe Maniu şi pe Dinu Brătianu, rugându-i să îşi dea concursul la formarea guvernului Groza, „a cărui numire în calitate de şef de guvern a fost cerută de Mareşalul Stalin ca un serviciu personal”. A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 48.

r

Paris a fost dat lui Carl Burkhardt, numit de câteva luni în locul lui Max Huber, în calitate de preşedinte al Comitetului Internaţional al Crucii Roşii. Este adevărat, s-a spus că misiunea lui va fi temporară. Dar cine mă asigură că acest provizorat nu va deveni definitiv? Şi chiar dacă Burkhardt ar trebui să rămână puţin timp la Paris, nimeni nu-mi garantează că mi se va da acest post din moment ce voi fi deja instalat la Roma.

6 martie. Cine trebuie să fie responsabil de faptul că România devine o provincie, sau mai degrabă o colonie a U.R.S.S.-ului? Nu este uşor de dat un răspuns precis.

Înainte de a propune unul, se impune relatarea evenimentelor din ultimele zile. Am făcut deja acest lucru într-un raport, aşa încât nu voi mai repeta şi aici.

Principalul eveniment este că Petru Groza4 tocmai a constituit un guvern de extrema stângă, garnisit cu câţiva dizidenţi liberali şi ţărăniști. De aici rezultă că toate pârghiile de conducere sunt în mâinile comuniştilor5. Atâta timp cât armata roşie va ocupa ţara, nu ne putem aştepta la nicio reacţie, ci numai la alte alunecări spre stânga. Din acest moment, problema românească a devenit o chestiune de timp. Rezistenţa anglo-americană începe să fie simţită, dar ea va rămâne inoperantă atâta timp cât Londra şi Washington-ul menajează Moscova pentru a nu diminua efortul sovieticilor în război. Această atitudine se va schimba imediat la sfârşitul ostilităţilor din Europa, când anglo-americanii se vor simţi cei mai puternici, cum de altfel şi sunt în realitate. În concluzie, dacă războiul se termină repede, România va scăpa fără să sufere prea mult; dacă însă va dura

4 Iată cum îl descrie de Weck pe Petru Groza, liderul Frontului Plugarilor: „... el este astăzi omul Moscovei. Având o avere însemnată, el pretinde că este comunist, însă nu va fi de mirare că guvernul său, dacă reuşeşte să-l formeze, se va arăta docil faţă de ordinele Moscovei”. A.F.B., *Rapport politique no. 8*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 48.

5 René de Weck notează că, ascultând declaraţiile virulente ale lui Andrei Vîşinski la adresa liderilor liberal şi naţional-ţărănist, oricare auditor înzestrat cu memorie poate să-şi amintească imediat de discursurile ministrului german, von Killinger, care folosea acelaşi gen de limbaj contra aceloraşi oameni-*Rapport politique no. 9*, A.F.B., fond E 2300, Bucureşti, rola 48.

mai mult de şase luni, nimeni nu poate spune ce se va întâmpla cu regatul danubian. [...].

19 martie. Ieri, am luat prânzul la Mogoşoaia cu soţii Dampierre. El a fost ministrul Franţei la Budapesta până la sfârşitul anului 1942 sau la începutul lui 1943, când a demisionat pentru că nu mai voia să servească guvernul de la Vichy. Contesa, o scriitoare pedantă, era de origine levantină sau persană. Ambii au rămas în Ungaria, unde au fost destul de bine primiţi până în momentul când amiralul Horthy a impus maghiarilor un guvern devotat lui Hitler (19 martie 1944). De atunci,

soţii Dampierre au luptat contra persecuţiilor operate de Gestapo. În fine, au reuşit să-şi recapete o oarecare libertate. Asediul Budapestei de către sovietici i-a găsit la nişte prieteni unguri aflaţi la cincisprezece kilometri de capitală. Au reuşit cu greutate să obţină de la sovietici autorizaţia şi mijloacele materiale de a ajunge la Bucureşti, unde sunt găzduiţi de Sarret. Jaful făcut de germani în Budapesta, urmat de cel al sovieticilor, i-a făcut să piardă tot ce mai aveau.

Astăzi am luat masa cu locotenent-colonelul Masterson şi cu alte persoane de la *Royal Engineers* şi de la *Intelligence Service*. Înainte de război, a fost inginer la compania petrolieră *Unirea* din România. În momentul rupturii relaţiilor româno-britanice, a ajuns în Turcia, apoi în Egipt. Am făcut cunoştinţă cu el săptămâna trecută la Monica Krupensky, dar îl cunoşteam mai de mult, fiindu-mi prezentat de curierul Chaulmontet. Este un englez jovial şi dinamic şi un mare admirator al lui Churchill.

Mi-a declarat că războiul în Europa se va termina curând. Este convins că rezistenţa nazistă nu se va prelungi mai mult de câteva săptămâni.

În ceea ce mă priveşte, am crezut atât de mult că eram pe punctul de a înfrânge definitiv Germania, încât nu mai îndrăznesc să formulez pronosticuri. Greşeala pe care am comis-o de mai multe °îi nu se referea la şansele nemţilor de a scăpa de la catastrofă: din septembrie 1939, înfrângerea lor era sigură şi previzibilă. Chiar a doua zi după dezastrul francez, am susţinut consecvent că Aliaţii au Pierdut prima etapă, dar că asta nu-i va împiedica să câştige partida. A fost o certitudine aproape matematică. După debarcarea Aliaţilor lfi Africa de Nord şi victoria sovieticilor de la Stalingrad, i-am spus

lui Moruzzi: „Este începutul sfârşitului”. Şi nu mă înşelam, căci nemţii nu şi-au mai revenit de atunci. Doar că sfârşitul lor durează mai mult timp decât îmi imaginam. [...].

20 martie. Mariana este din nou bolnavă. În cotidianul „Jurnalul de dimineaţă” citesc, la rubrica Horoscop, că persoanele născute în zodia Taurului, cum sunt eu, au astăzi succes în dragoste. Dacă aş fi superstiţios, aş pleca imediat la vânătoare pentru a nu-l face pe astrolog să mintă. Însă îmi spun că este mai bine să am răbdare până la însănătoşirea Marianei, care este o parteneră foarte dotată şi de care mă voi despărţi în curând, nu din cauza vreunei decepţii, ci pentru că

voi pleca de aici.

În timp ce continuam să scriu, am fost anunţat de vizita lui Ghica. Venea să-mi reamintească apropierea Paştelui şi m-a rugat să îndeplinesc ceea ce convenisem să numim „obligaţie pascală”. În \ context, nu era bine să accept invitaţia. Nu voiam să-i fac rău acestui om, dar nu am avut curajul să-l refuz.

Oare asta numeşte astrologul succes în dragoste?

21 martie. Horoscopul de astăzi este acelaşi cu cel de ieri. Cura se poate adeveri?

Am fost invitat la masă la Lugoşianu, unde l-am întâlnit pe profesorul Ionescu-Siseşti, care a îngrijit-o de două ori pe răposata mea soţie. Nu l-am mai revăzut din zilele negre ale lui februarie 1944 şi nu voiam să-l mai văd în calea mea. Căci, deşi a îngrijit-o cu devotament şi cu succes pe scumpa mea răposată, a devenit apoi teribil de nepăsător, n-a prevăzut eventualitatea unei reveniri a bolii şi n-a luat măsurile de precauţie. Mereu acelaşi optimism românesc! îl consider responsabil, cel puţin parţial, de nefericirea mea. Doar prezenţa altor convivi, m-a împiedicat să-i arăt ce simt. [...].

25 martie. Iată că primăvara a revenit! Probabil că, înainte de venirea verii, voi părăsi Bucureştiul. Mă gândesc să plec cu Ritter şi cu personalul Diviziunii speciale. Pe 1 aprilie, va trebui să evacuez imobilul din aleea Zoe, pe care doamna Filaliti, amabilă, l-a închiriat pentru şase luni unei tinere familii de diplomaţi turci. Mă gândesc să petrec la Mogoşoaia cele câteva zile sau săptămâni care mă despart de ziua plecării. Asta va da apă la moară bârfelor din Bucureşti. Se zvoneşte de câtva timp deja că mă voi căsători cu

248

tvlartha Bibescu6. Bineînţeles, nu este vorba de o căsătorie din dragoste, ci, pentru ea, este un mijloc de a fugi din ţară, iar pentru mine, o afacere lucrativă. Când zvoniştii vor vedea că plec singur, vor găsi fără îndoială o explicaţie foarte simplă. Parcă şi aud: „Vă asigur, doamnă scumpă, că totul era deja aranjat. Ştiu asta dintr-o sursă sigură. Anunţul oficial urma să se facă în ajunul publicării reformei agrare. Cu fabricile şi cu pădurile din proprietatea ei, Martha va suferi, fără să fie totuşi ruinată, deşi averea ei va fi redusă foarte mult. Pricepeţi acum de ce treaba nu se mai face. Este un om prevăzător. Se spune că exproprierea domeniilor agricole nu este decât un început şi că vor urma şi altele. El nu vrea să se aventureze”.

Mariana nu ştie că dragostea noastră, începută în vara anului 1940, se apropie de sfârşit. Din 1 aprilie, am suspendat verbal contractul de închiriere a garsonierei unde ne întâlneam. D voi reînnoi pentru o lună, până pe 1 mai. Vinerea trecută, Mariana a venit la mine, mai amoroasă şi mai tandră ca niciodată. A fost o întâlnire reuşită, dar inima mea nu mai era acolo.

A fost o poveste specială, despre care aş putea să mai spun precum vorba cântecului:

„Erai o deocheată

Când te-am cunoscut”.

Trebuie să-i aduc acest omagiu: că a fost încă din primele zile erotică, vorbăreaţă şi o parteneră excepţional de înzestrată. Din punct de vedere fizic, ne-am înţeles perfect. Mai mult, pentru mine, fiecare întâlnire era o desfătare estetică, deoarece Mariana, care este de naţionalitate greacă, are frumuseţea sculpturală a femeilor ateniene din secolul V. Inteligentă, ea şi-a dat seama că mă implicasem cu toată dorinţa în această aventură, ceea ce a determinat-o să mă prezinte tuturor prietenelor şi chiar cumnatei ei, Mia. Ştia foarte bine ca această companie era în avantajul ei. De asemenea, nu neglija nici faptul că, pe un alt plan decât cel al iubirii fizice, o iubeam pe fosta soţie. De aceea, s-a arătat întotdeauna prudentă şi discretă.

6 După numirea lui de Weck la Roma şi plecarea Marthei Bibescu la Paris, între cei doi se stabileşte o bogată corespondenţă. O parte din scrisorile ei Bibescu se află în fondul René de Weck de la Biblioteca cantonală din Pribourg.

249

T

Necazul trăit prin moartea soţiei a întrerupt pentru un timp legătura noastră. Apoi, natura şi-a reluat drepturile.

Aceasta s-a petrecut în timpul bombardamentelor. Eu m-am refugiat la Mogoşoaia, iar Mariana a plecat la ţară. Mergeam în fiecare zi în oraş; uneori venea şi ea pentru câteva ore. Deci am continuat să ne vedem, fie la ea acasă, pe strada Dionisie Lupu nr. 20, fie într-o căsuţă de pe aceeaşi stradă, la numărul 61. Era o casă de croitorie, pe care sora Marianei o conducea în asociaţie cu o evreică, obligată de legile rasiale să-şi „camufleze” afacerea prosperă. Bineînţeles, în timp ce avioanele americane bombardau Bucureştiul aproape zilnic, atelierul a fost închis, din lipsă de clientelă şi de muncitoare. Prin

urmare, am putut să amenajăm un loc sigur unde am petrecut momente foarte plăcute. Aveam anumite motive să-l prefer în locul apartamentului prietenei mele. La începutul primăverii, Mariana m-a anunţat logodna ei cu un bărbat cu douăzeci de ani mai tânăr decât mine, pe care nu-l iubea. L-a aţâţat multă vreme şi l-a făcut s-o dorească, dar în momentul în care doliul meu o despărţea de mine şi-a schimbat comportamentul. De atunci, „logodnicul" ei şi-a arogat toate drepturile să vină la ea fără să o anunţe. Deşi se arăta generos, ea îl trata atât de urât încât, de multe ori, credeam că se vor despărţi. Nu am făcut nimic să provoc această situaţie. Îndată ce mi-a comunicat vestea, i-am şi spus Marianei: „Dacă tu crezi că vei fi fericită cu acest om, atunci nu vreau să fiu un obstacol în calea fericirii tale".

27 martie. Pe măsură ce se apropia vara, ofensiva anglo-americană contra Bucureştiului şi a centrelor industriale devenea tot mai violentă. Ea a atins punctul maxim la sfârşitul lunii iulie, anul trecut. În august, Mariana nu a mai revenit la Bucureşti. După lovitura de stat din 23 august, a fost o vreme când n-am mai avut nicio veste de la ea. Circulaţia maşinilor pe străzi era complet paralizată, deoarece sovieticii îi opreau pe cei care le ieşeau în drum şi le luau vehiculele. Am obţinut un permis sovietic pentru maşina mea şi m-am hotărât să merg în satul unde se afla Mariana, pentru a o aduce la Bucureşti. Însă ea mi-a telefonat că puteam să vin să o văd la atelier. Am fugit într-acolo. M-a anunţat că s-a căsătorit cu domnul Ionescu. Circumstanţele politice şi presiunea unei surori mai mari au convins-o să facă acest lucru. Mi-a spus că mariajul nu era întru

totul consumat. Pretindea că nu a vrut să se dea stăpânului ei decât după ce avea binecuvântarea religioasă. Apoi s-a răzgândit, a renunţat la spusele proprii şi s-a hotărât să se culce cu soţul ei. Pe moment, nu ne-am gândit la acest lucru, ci doar la noi doi. A fost o întâlnire frumoasă.

De atunci, nu am mai putut să ne întâlnim la ea acasă decât dimineaţa, în absenţa domnului Ionescu. Pe de altă parte, atelierul a început să funcţioneze. Acolo era mult mai sigur decât domiciliul conjugal, unde soţul putea să apară dintr-un moment într-altul. Mai mult, o femeie măritată este mai puţin liberă. Trebuia, deci, să vedem ce era mai bine de făcut. Cu ajutorul doamnei Filaliti, am putut să închiriez, la sfârşitul lui noiembrie 1944, două camere în apartamentul

doamnei Nasta, pe strada Londra. Am petrecut şi încă mai petrecem împreună momente bune.

Trebuie să mărturisesc că, de când nu mai pot să-mi închipui că Mariana ar fi fost numai a mea, dragostea pentru ea este mai puternică decât înainte. Dificultăţile pe care le întâmpinăm pentru a ne aranja întâlnirile merită tot efortul: greutatea cu care plătim menţinerea legăturii îi sporeşte valoarea (evit, într-adins, cuvântul cucerire).

Pe vremuri, Mariana avea toată libertatea şi tot dreptul să mă înşele. Niciodată n-am încercat să aflu dacă aşa era. Spontaneitatea cu care mi s-a oferit mie, trecător anonim, în ziua când am cunoscut-o, m-a făcut să cred că nu mă va părăsi prea uşor. Zelul ei de a mă păstra ca amant pare să arate că nu acorda o importanţă excesivă fidelităţii faţă de soţul ei. Oricum, până la intrarea în scenă a domnului Ionescu, toate „capriciile Marianei" nu puteau să aibă pentru mine nici nume, nici trup, nici înfăţişare.

Soţul este altceva. Nu l-am văzut niciodată şi probabil că nu-l voi cunoaşte niciodată. În orice caz, aud vorbindu-se despre el, îi cunosc trăsăturile dintr-o fotografie, am făcut dragoste în patul lui, Pot să mi-l imaginez într-un apartament în care prezenţa lui i-a schimbat înfăţişarea. Când se întâmplă să mai trec pe la Mariana, văd numele acestui bărbat încrustat pe o placă de cupru, înainte ca ea să vină să-mi deschidă uşa. Acest bărbat este o realitate.

Sunt gelos, cel puţin într-o oarecare măsură. Existenţa lui mă Acomodează. Însă gelozia alimentează dragostea. În plus, domnul

1

251

Ionescu a devenit un subiect de conversaţie între mine şi Mariana, întrebările pe care i le pun, o obligă să-mi explice natura raporturilor sale cu soţul şi cu amantul ei. Nu-i lipseşte deloc dibăcia care, pe plan pur fizic, ne-a condus treptat pe cel psihologic şi ar putea să ne aducă, într-o zi, până la cel sentimental.

28 martie. Mai mult ca sigur că războiul din Europa se apropie de sfârşit. Am luat masa la Le Rougetel, care, aşa prudent cum este, nu a ezitat să recunoască această evidenţă. Nu m-a contrazis când i-am spus că, în conflictul lor latent cu sovieticii, englezii păreau că I deţin controlul. Mi-a răspuns printr-un surâs larg de satisfacţie.

O voi regreta pe Mariana şi, poate, şi ea mă va regreta pe mine. Nu i-am vorbit decât în termeni foarte vagi de o plecare posibilă la o

dată oarecare. Nu voiam să înveninez prea mult ultimele noastre întâlniri. Îmi place că nu se căieşte niciodată. Pentru mine, „*l'animal triste post coi turn*" este o stare sufletească pe care nu am încercat-o niciodată decât după experienţe dezamăgitoare sau când mă temeam că o întâlnire întâmplătoare cu o femeie putea avea urmări neplăcute pentru sănătatea mea. Dragostea cu o parteneră sănătoasă, tânără, frumoasă şi amoroasă, mi-a procurat numai satisfacţii. […].

31 martie. În seara asta, vreau să mă reinstalez la Mogoşoaia. Nu voi mai locui în „palatul" care a fost vara trecută sediul Legaţiei noastre, ci voi fi musafirul prinţului Dimitrie Ghica-Comăneşti (Dede), ginerele Marthei Bibescu.

Românilor le lipseşte simţul „salvării publice". Îmi dau scama din toate conversaţiile pe care le am despre pedepsirea „vinovaţilor de război" şi despre „responsabilii dezastrului". Interlocutorii mei, chiar şi cei care nu au avut nici cea mai mică admiraţie pentru regimul Antonescu şi pentru politica sa de supunere faţă de Germania, mă acuză de cruzime când cer o represiune fără milă. Românul este un copil bun, mânat din instinct să fie indulgent: nu-i place să pedepsească prea sever. Această stare de spirit este răspândită în lumea politică, din motive care nu sunt întotdeauna foarte onorabile. Este o lume unde fiecare are să-şi reproşeze ceva, unde nimeni nu se gândeşte să calce în picioare pe adversarul învins, de frică să nu-i vină şi lui rândul într-o zi. Aceşti apostoli spun: „faptul că legionarii şi Antonescu au comis erori – a se citi, orori – nu este un motiv

252

de a îneca ţara în sânge. Trebuie să ştim când să ne oprim. Nu vom face niciun masacru. De altfel, cei care le vor ordona nu vor risca să devină la rândul lor victime?"

Argumentul va fi valabil, cel puţin parţial, dacă este vorba de o ceartă de politică internă. Însă problema se pune altcumva. „Vinovaţii de război" sunt oameni care, mai exact, ar trebui citaţi drept „inculpaţi de crime contra legii şi a cutumei războiului", până în momentul în care vina lor va fi demonstrată printr-un proces. „Responsabilii de dezastru" sunt, sub aceeaşi rezervă de drept, nişte oameni acuzaţi că au ruinat ţara pe care o guvernau, printr-o politică nebună sau criminală. Şi unii, şi ceilalţi trebuie judecaţi şi, dacă într-adevăr au comis faptele care li se reproşează, să fie condamnaţi la moarte fără milă.

Aici este momentul în care intervine noţiunea de salvare publică. [...].

2 aprilie. Iată-mă, din nou, la Mogoşoaia, în calitate de musafir la Valentina Ghica-Comăneşti.

După bunică-sa, pe linie masculină, gazda mea descinde (după cum spune) din Napoleon şi din Emilie de Pellapra (vezi cartea dedicată acesteia din urmă şi a progeniturii sale şi prefaţată de Frederic Masson). Vicemareşalul de Aviaţie, Stevenson, şeful misiunii militare britanice, este un admirator al micului caporal. Acesta găseşte asemănări între Valentina şi chipul împăratului.

Datorită doamnei Pellapra, Mogoşoaia este plină de amintiri napoleoniene. Însă cele mai frumoase se găsesc în palatul Marthei, care este o restaurare a celui construit la începutul secolului al XVII-lea de Constantin Brâncoveanu. În casa Valentinei se află multă mobilă, tablouri şi bibelouri din timpul celui de-al doilea Imperiu. În camera în care stau, se află un pat mare de abanos, decorat cu ghirlande de bronz aurite şi cu încrustaţii de sidef. Este de prost gust, însă prezintă deja un anumit interes istoric. Exprimă îndeosebi ideea că un forjar de pe la 1850 avea să-şi facă o avere însemnată şi un fast pe măsură. [...].

Dacă Mariana nu este sinceră când îşi transmite iubirea (şi, întotdeauna trebuie să te îndoieşti de o femeie căreia îi dai bani), atunci ea posedă cel mai desăvârşit talent de actriţă pe care mi-a fost dat să-l cunosc în lunga mea carieră. Căci toate vorbele ei, până la

cele mai mici gesturi, sunt exact ceea ce reclamă vanitatea masculină: dorinţa pasională pe care o încearcă bărbatul de a transmite partenerei aceeaşi plăcere oferită de ea. Toată viaţa am trăit această căutare nebună. Teoretic, nu pot să ştiu dacă am avut succes, căci o femeie abilă are o mie de mijloace de a-şi înnebuni partenerul. Practic, şi prin comparaţie cu altele, trebuie să recunosc, fără îngâmfare, că Mariana este excepţional de dotată şi că puţine amante mi-au dat satisfacţii complete. [...].

6 aprilie. Astăzi, pe la ora 14, a murit Elizabeth Bibescu, soţia lui Anton Bibescu, diplomat şi om de teatru. Era fiica lordului de Oxford, primul-ministru al Marii Britanii pe vremea când debutam în cariera profesională. Căsătorindu-se cu Elizabeth a doua zi după declanşarea primului război mondial, Anton pretinde că voia să o salveze de alcoolism, un viciu dobândit de la vârsta de 18 ani. Nu pare să fi reuşit.

Nefericita putea oare să fie salvată? Cred că destinul ei a fost pecetluit de mult timp. Englezoaică izolată în România datorită războiului – iată unul dintre motivele care au accelerat ritmul cursei către această moarte.

Nu am cunoscut-o pe Elizabeth în tinereţea ei. Primele mele întâlniri cu prinţesa lui Anton Bibescu au fost în 1939. Nu-mi amintesc să fi avut sentimentul că era o intoxicată, ci mai degrabă o creatură artificială, la care nimic nu este spontan şi căreia – poate pentru a nu fi privită de oameni drept inferioară soţului ei – îi plăcea să fie băgată în seamă. Dar, de câtva timp, mergea ca un automat, privea fix în faţă, îl confunda pe Petru cu Pavel, repeta aceleaşi cuvinte, semn al unei amnezii aproape totale.

Duminica trecută, a venit totuşi să prânzească la Mogoşoaia. Singurele cuvinte pe care le-a adresat au fost să ceară vin şi coniac. Ea mă face să înţeleg adevăratul sens al expresiei: „Încăpăţânare de beţiv”.

Se spune că a murit dintr-o doză prea mare de somnifere. Este clar că de câtva timp abuza de droguri, fie pentru a combate efectul alcoolului, fie pentru a-şi alina suferinţele. Pentru a rezolva enigma, trebuie cunoscute cauzele decadenţei acestei femei, încă de pe vremea când era tânără şi părea a fi privilegiată de soartă. Versurile şi nuvelele sale – căci era scriitoare, ca şi Martha Bibescu – ar putea fi un indiciu. De ce să mă ocup eu de necazurile ei? […].

254

10 aprilie. În această dimineaţă, am întâlnit-o pentru ultima dată pe Mariana. Ieri şi azi dimineaţă, am aşteptat un telefon. O mică decepţie este suficient să-mi creeze o stare proastă. Cred că nu sunt un om normal: tot programul meu poate fi dat peste cap dacă intervine ceva care să mă irite.

În timp ce scriam aceste rânduri, îmi telefonează Mariana, dându-mi întâlnire pentru mâine. Şi astfel totul a reintrat pe făgaşul normal.

11 aprilie. […]. Masa oferită de Martha Bibescu a fost excelentă, dar a durat cam mult. Ieri seară, l-am invitat la cină pe vărul ei, arhitectul George Cantacuzino, pe Michel Dard, de la Institutul francez şi pe căpitanul Davies, din armata britanică. Pentru a estompa emoţiile şi oboseala pricinuite de moartea verişoarei sale Elizabeth, Martha a oferit o serată lirică. Trebuie să mărturisesc că interesul meu pentru

acest program cultural a fost mai scăzut decât pentru cina dinainte. Dragostea mea pentru literatură fie că s-a diluat, fie că am fost decepţionat că nu mi s-a solicitat şi mie concursul. Am impresia întotdeauna că asemenea serate durează prea mult. [...].

13 aprilie. Anton Bibescu îmi vorbeşte de nevasta lui. Deşi în aparenţă avem aceleaşi preocupări (literatura şi diplomaţia), suntem la fel de diferiţi unul de altul aşa cum pot fi doi europeni. Experienţele noastre conjugale nu au nimic în comun, în afară, poate, de obligaţia că fiecare dintre noi a trebuit să se impună şi să-şi asocieze soţia în lumea mondenă a diplomaţiei. Luând-o pe fiica contelui de Oxford în căsătorie, acest prinţ român se gândea, fără îndoială, să consolideze principatul valah printr-o alianţă occidentală, întotdeauna, efortul său de a-i asigura o existenţă strălucitoare şi asemănătoare celei pe care ar fi putut să o aibă la Londra, a fost tot timpul dublat de un rol de infirmieră şi de unul de tutore. Diferenţa de vârstă demonstrează acest lucru: Elizabeth a murit la 48 de ani, iar Anton mărturiseşte că are 67 de ani.

Povestea mea este cu totul alta. Căsătorindu-mă cu Blanche, o franţuzoaică de origine modestă, m-am achitat de o dublă datorie faţă de femeia care, din dragoste, mi-a sacrificat toată tinereţea ei, şi faţă tara a cărei cultură şi intelectualitate sunt interiorizate în mine.

255

În timp ce Anton nu i-a adus nevestei sale o prea mare satisfacţie de ordin material şi social, atât de importantă în ochii mai tuturor femeilor, eu am ridicat-o pe scumpa mea dispărută la un rang la care nu a îndrăznit vreodată să viseze şi pe care nici nu putea să-l bănuiască. La început, a fost încântată, apoi, după câţiva ani, era dezamăgită: fie a crezut că va găsi valori reale în cariera profesională şi nu doar o amestecătură de obligaţii şi de aparenţe, fie avea un suflet mai pur şi mai exigent decât prinţesa Elizabeth Bibescu.

Sub rezerva acestor diferenţe şi a altora, reacţiile lui Anton se aseamănă mult cu ale mele. De exemplu, observ la el o nelinişte de natură religioasă, pe care o cunosc bine, precum şi lupta între dorinţa inimii, revoltele instinctului şi răceala gândirii. Fiică-sa, Priscilla (căsătorită cu un bulgar şi stabilită la Londra) nu pare să fie pentru el o consolare. De aici ar trebui oare să trag concluzia că n-ar trebui să regret că nu am avut copii? [...].

14 aprilie. Berna îmi cere să-mi grăbesc plecarea. Nu mai vreau

să prelungesc sejurul aici, însă mă tem puţin de perspectiva unei călătorii prin Bulgaria şi Turcia. Englezii îmi vor oferi un loc în avionul lor de la Bucureşti la Bari şi de la Roma la Marsilia. Dar, asta mă obligă să las la Bucureşti cea mai mare parte din bagaje, care vor ajunge cine ştie când. Voi încerca să mă îmbarc pe un vapor american sau englez, care pleacă din Constanţa. Toate aranjamentele acestea sunt foarte complicate. [...].

15 aprilie. Sunt sigur că mi-a ajuns cât am stat în România. Destul de mulţi români îmi spun că n-ar trebui să-i părăsesc într-o asemenea situaţie periculoasă, când „experienţa" şi sfaturile mele le-ar fi mai preţioase decât înainte. Dacă m-ar fi ascultat mai atent atunci când sfaturile mele puteau să-i conducă la acţiuni mai eficiente, poate că nu ar fi ajuns în situaţia de astăzi. Eu însumi aş putea să mă simt obligat, din punct de vedere moral, să joc până la capăt un rol important, urmărind o acţiune ale cărei rezultate ar fi tangibile. Adevărul este că niciodată nu am fost ascultat şi înţeles decât cu cel puţin şase luni mai târziu. Când şi-au dat seama că am gândit bine, mi-au dat dreptate, însă astăzi este mult prea târziu. Nu m-au ascultat cum trebuia atunci când am propus alte remedii pentru o situaţie agravată. Ce mai puteam să fac la ora asta? Nu voi putea

exercita nicio influenţă asupra sovieticilor, care sunt pericolul cel mai imediat pentru România, deoarece ei refuză să intre în legătură cu mine. Nu încetez să repet că, în primul rând, românii trebuie să se înţeleagă între ei. În al doilea rând, apărătorii lor naturali sunt britanicii şi americanii, ale căror sugestii nu par să fi fost mai bine urmate decât au fost ale mele. În realitate, soarta României se joacă pe câmpul de luptă al Germaniei şi în cancelariile marilor puteri. Am luat prânzul la Mogoşoaia, cu Mocsonyi-Styrcea, cu secretarul Regelui, Ioaniţiu, şi cu Kaufmann. Mi se spune că Maiestatea Sa Regina a fost îndurerată când a aflat că plecarea mea se apropie. Şi-a adus aminte cu plăcere când am exclamat: „Trăiască. Regele!", în 29 august 1944. Suveranul mă invita la masă joia viitoare, la palatul Elizabeta, unde locuieşte cu mama sa.

Styrcea, considerat de anumite persoane drept un cvasi-comunist, este pe cale să devină extrem de reacţionar (legat de acest lucru, am aflat de la doamna Filaliti că în saloanele de la Bucureşti eram considerat un bolşevic şi se întrebau dacă nu aveam

cumva sânge de evreu).

Ionel ne-a dat câteva detalii inedite asupra celor petrecute în 23 august 1944. El afirmă că regele şi alţi conspiratori l-au rugat pe Maniu să preia puterea, dar n-au putut să-l convingă. Ştiam chiar de la bătrânul ardelean că a refuzat să devină şeful guvernului, care trebuia imediat să cedeze sovieticilor Bucovina de Nord şi Basarabia. Mi-a mărturisit că acţiona astfel pentru a menaja viitorul, adică popularitatea sa şi a partidului său. N-am ştiut că a fost pe punctul să cedeze la insistenţele Suveranului: „Dacă Maiestatea Voastră îmi dă ordin în acest sens, mă voi supune”. Poate că lucrurile ar fi stat altfel.

Poate…

După părerea mea, trebuia ca Maniu să fie obligat să devină preşedintele Consiliului, să-i impună un program şi câţiva colaboratori, după care să fie trimis la Moscova să semneze convenţia de armistiţiu. Styrcea pretinde că ar fi fost imposibil dacă ne gândim la caracterul omului. El recunoaşte totuşi că Maniu avea – sau pretinde că avea – o listă a noului guvern. Însă când i s-a cerut s-o prezinte, n-a arătat nimic. Pe de altă parte, Dinu Brătianu şi Pătrăşcanu au ridicat obiecţii legate de interesele partidelor lor. Ar fi

1

257

fost o ocazie extraordinară pentru un monarh energic şi patriot să arbitreze diferendul şi să impună autoritatea regală. Ce păcat!

16 aprilie. […]. Mi se anunţă o nouă criză ministerială pentru această săptămână. Miniştrii socialişti vor demisiona pentru a-i permite lui Groza să remanieze guvernul. Acesta îi va exclude pe dizidenţii liberali şi ţărănişti, pentru a include pe adevăraţii partizani ai lui Dinu Brătianu şi Maniu. Bineînţeles, demisionarii îşi vor reprimi portofoliile. Noul cabinet se va conforma mai mult rezoluţiilor de la Yalta. Deoarece informatorul care îmi aduce această ştire este destul de suspect, aştept să văd ce va urma.

Dacă trebuie să reîncep o carieră la Roma sau la Paris, o voi aborda fără emoţii şi ambiţii, dar, poate, cu o oarecare angoasă. Mă întreb de ce cuvântul de văduvie se foloseşte doar în legătură cu femeile. Poate că se referă la ideea de abstinenţă sexuală, de castitate sau de vid? Din punct de vedere moral, vidul este total atât pentru văduvă cât şi pentru văduv. […].

19 aprilie. Informat de plecarea mea apropiată, regele m-a

invitat la masă. Invitaţia mi-a fost transmisă prin Kaufmann, evreul care lucrează pentru Legaţia mea.

Suveranul m-a plasat în stânga lui; regina-mamă era aşezată la dreapta. O găseam îmbătrânită, toate ridurile de pe faţă s-au accentuat. La masă mai erau invitaţi: Negel, mareşalul Curţii, şi doamna N. Catargi, doamnă de onoare.

Mihai nu mai este atât de vorbăreţ ca altă dată. Atunci când vorbeşte, nu prea deschide gura şi mă chinui să-l înţeleg. Franceza nu i-a devenit mai familiară. Vorbeşte în engleză cu mama sa şi în română cu supuşii.

Nu l-am auzit să-şi exprime vreo idee politică. Este adevărat că pentru un monarh constituţional, ştiinţa tăcerii este poate cea dintâi virtute. Câteva monosilabe şi mai ales fizionomia sunt suficiente pentru a arăta că el a înţeles ce i se spunea.

Regina-Mamă este mai expansivă. Mi-a adresat câteva cuvinte duioase despre doliul meu. În timpul mesei, conversaţia a fost destul de plictisitoare. Eforturile mele de a anima atmosfera au rămas fără ecou. După cafeaua servită la masă şi întotdeauna de aceeaşi calitate proastă, Maiestăţile lor mi-au pus câteva întrebări asupra a

258

ceea ce gândeam despre România şi despre viitorul acesteia. Am folosit momentul pentru a le da asigurări: forţa sovietică nu poate decât să se diminueze în raport cu cea anglo-americană. Dacă războiul se va termina curând în Europa, Moscova nu va avea timp să-şi realizeze planurile ambiţioase în Balcani. Am schimbat apoi câteva urări, după care suveranii s-au retras. […].

23 aprilie. La Bucureşti, urmează să se joace în româneşte piesa lui Anton Bibescu. Pentru că doliul îl va împiedica să asiste la premieră, care va avea loc sâmbăta viitoare, a rugat-o pe Martha să-l reprezinte. Iar ea mă roagă să o însoţesc. Îmi propun să accept, deşi prezenţa noastră în aceeaşi lojă va alimenta toate bârfele care circulă pe seama amândurora. […].

25 aprilie. Astăzi, se deschide conferinţa de la San Francisco. Oare ce se va decide de acolo?

Am fost invitat să iau masa *la Capşa*, împreună cu Kaufmann, Vişoianu, Ştefănescu şi Max Auschnitt. Acesta din urmă este mai puţin optimist decât altă dată. Vişoianu emite pronosticuri sumbre. După opinia lui, U.R.S.S.-ul este de acum înainte inamicul numărul unu al

Europei, deoarece Germania învinsă este pe cale să se autodistrugă. Se teme că Europa occidentală şi Statele Unite, care nu cunosc pericolul sovietic dintr-o experienţă directă, nu vor comite faţă de U.R.S.S. greşeala făcută în 1918, de colaborarea anglo-americană cu orice preţ. Or, această eroare care a dus la slăbirea Franţei, a fost una din cauzele înfrângerii franceze din 1940, ceea ce nu i-a scutit pe englezi de obligaţia să se angajeze într-un nou război contra naziştilor. Vişoianu crede că dacă se cedează prea mult teren lui Stalin, aroganţa acestuia nu va cunoaşte limite şi se va transforma într-un alt Hitler. Cred însă, iar Ştefănescu este de acord cu mine, că e posibil că americanii şi mai ales englezii nu sunt naivi şi că ei au în mână toate atuurile de a câştiga, adică de a-i obliga pe sovietici să-şi dilueze vinul cu multă apă. Mai rămâne de văzut când şi cum vor apela la avantajele lor. Mă gândesc că partida de joc va funcţiona fie la San Francisco, fie în Extremul Orient. Însă, probabil că nu toate cărţile vor fi aruncate dintr-odată. Această perspectivă nu-i va încânta pe români. Înţeleg nerăbdarea lor, dar, ce dracul, România nu este buricul pământului.

259

După războiul din 1914 – 1918, anglo-americanii au ajutat Germania să se refacă, deoarece se temeau de o hegemonie franceză în Europa. În 1945 şi în anii care vor urma, problema care trebuie rezolvată este *apărarea Occidentului*. Este vorba de îngrădirea imperialismului rus, supunerea Germaniei la multe sancţiuni de lungă durată. U.R.S.S., care a sângerat şi a suferit cel mai mult, va trebui să fie ajutată, însă doar cu condiţia ca ea să se abţină să încerce să domine Europa. Teritoriul ei este destul de vast şi de bogat pentru a-i permite să prospere fără să intre în dispută cu vecinii. Singurul lucru care i se cuvine de drept este un port la mare, care să-i permită să participe la comerţul maritim de pe glob. Trebuie să i se dea acest drept şi să fie ajutată să-şi reconstruiască oraşele devastate de război. Toate acestea trebuie făcute însă cu prudenţă şi condiţionate de garanţii serioase. Mai mult, trebuie ca ambiţiile sovietice să fie dirijate spre Asia. O prea mare rigoare i-ar incita pe sovietici să caute din nou apropierea de germani, să se alieze cu aceştia contra Occidentului. O prea mare bunăvoinţă i-ar încuraja să participe la o politică megalomană în detrimentul celorlalte popoare. Este obligatoriu, dar nu uşor, să se găsească o cale justă.

Germaniei trebuie să i se impună o penitenţă lungă, combinată

cu o dezintoxicare. Trupele de ocupaţie nu vor trebui să se mulţumească doar să păstreze acolo garnizoane, ci să civilizeze şi ţara. Ca urmare, soldaţii trebuie să fie dublaţi de pedagogi abili şi bine pregătiţi.

26 aprilie. Înţeleg această rezervă a englezilor faţă de solicitările româneşti. Românii, pe care îi cunosc dintr-o lungă experienţă, cer întotdeauna încurajări. Când cineva riscă să le dea una, oricât de discretă ar fi, ei se pretează imediat la lucrări savante de exegeză şi, cu ajutorul imaginaţiei, ajung foarte repede să denatureze sensul mesajului. De câte ori nu i-am văzut construind un roman întreg de politică internaţională în jurul unui cuvânt! însă, câteodată, englezii exagerează cu prudenţa lor. Conversaţia de ieri cu Le Rougetel mi-a dat acest sentiment. Mă cunoaşte destul de bine pentru a şti că poate să aibă încredere în discreţia mea, drept care, uneori, el mi-a făcut confidenţe preţioase. Ieri a fost foarte ferm! Nu reuşesc să discern ce poate fi adevărat din toate zvonurile care circulă despre o anumită intervenţie americană şi britanică în relaţiile româno-sovietice.

260

La urma urmei, această indiscreţie atât de excesivă reprezintă fără îndoială o forţă şi serveşte planurilor celor care le aplică: în diplomaţie cu cât se vorbeşte mai puţin despre ce urmează să fie făcut, cu atât şansele de reuşită sunt mai mari.

Este adevărat că în România nimeni nu este capabil să ţină un secret. De altfel, există un antidot contra acestei incapacităţi de a-ţi ţine gura: zvonurile contradictorii, adevărate şi false, care circulă în Bucureşti, se pot distinge între ele atât de greu încât o indiscreţie rămâne câteodată inofensivă şi neluată în seamă chiar şi de cei interesaţi. Probabil că din acest motiv lovitura de la 23 august a putut să reuşească. Desigur, nu eram singurul care ştia ce se pregăteşte. Killinger trebuia să fi fost şi el informat prin numeroşii săi agenţi, însă el nu a crezut, fie pentru că situaţia era prezentată într-o lumină neverosimilă, fie că orgoliul său nu-i permitea să se gândească că Regele şi consilierii săi ar putea să fie atât de nebuni încât să înfrunte al ffl-lea Reich. Aşa se explică sinuciderea lui. Probabil că şi-a spus: „Întotdeauna am afirmat în faţa Führerului că aveam controlul deplin asupra întregii României. Cum aş putea să mă mai prezint în faţa lui? Cum să-i mărturisesc că această pradă frumoasă mi-a scăpat în câteva ore?”

27 aprilie. Neîncrederea şi xenofobia sovieticilor i-au făcut să ia decizii stupide, care dăunează cauzei lor mai mult decât ar putea-o face propaganda adversarilor. Sarret, pe care l-am văzut azi dimineaţă, mi-a citat exemplele cele mai stupefiante.

Avioane franceze au adus la Bucureşti piloţi francezi din regimentul de aviaţie din Normandia, care s-a acoperit de glorie pe frontul rusesc. Sovieticii nu permit acestor aparate să ducă pasagerii până în U.R.S.S., unde se găsesc depozitele militare. Oamenii coboară la Bucureşti şi continuă călătoria în avioane ruseşti. Printre cei care au aterizat la Bucureşti, se afla şi colonelul unui regiment cu doi ofiţeri, proclamaţi de Stalin „eroi ai Uniunii Sovietice". Sovieticii le-au interzis orice contact cu exteriorul. La intervenţia energică a lui Sarret, aceştia au permis câtorva aviatori să se instaleze la *Athénée Palace*, însă alţii au fost reţinuţi şi supravegheaţi asemeni unor prizonieri de război.

Pe de altă parte, sovieticii din Bucureşti obligă avioanele franceze să se întoarcă în Franţa fără pasageri, în timp ce aici se

găsesc numeroşi evadaţi (prizonieri militari sau deportaţi civili proveniţi din lagărele de concentrare ale germanilor), care ar putea să fie repatriaţi în 24 sau 48 de ore. Sarret povesteşte că unul dintre aceşti oameni, comunist, care s-a luptat de partea sovieticilor ca partizan, văzând cum este tratat de amicii săi, i-a înjurat copios în prezenţa mai multor martori. Toţi prizonierii francezi, care sunt adunaţi aici, sunt dirijaţi spre Odessa, unde, înainte de a se putea îmbarca pe un vapor pentru repatriere, trebuie să aştepte mult timp în taberele militare, care nu sunt chiar un paradis.

Faptul că românii nu au simţul timpului, joacă un rol important şi dezagreabil în relaţiile mele cu Mariana. Întâlnirile noastre sunt întotdeauna fixate prin telefon. Ea nu ştie niciodată dinainte când va fi liberă. Iar eu, nu pot să prevăd niciodată momentul când îmi telefonează. Mi se întâmplă ca Mariana să sune când sunt în baie şi atunci, până ajung la telefon, nu mai găsesc pe nimeni la celălalt capăt de fir. Ea dă vina pe soţ, spunând că trebuie să aştepte ca acesta să plece de acasă pentru ca să-mi poată telefona. De acord, însă un soţ occidental ar pleca în fiecare zi aproape la aceeaşi oră. Uneori m-am hotărât să contez pe momentele în care am presupus că ar fi absent, însă când mă hazardam să iau iniţiativa de a telefona, riscam întotdeauna să dau de domnul Ionescu. Cu siguranţă că viaţa este prost

organizată.

28 aprilie. Ionel Styrcea este un tip destul de amuzant. Român din Bucovina, după tată (care a fost pe vremuri diplomat în serviciul monarhiei austro-ungare), şi englez după mamă, el s-a căsătorit la 22 de ani cu o elveţiancă din Geneva, Gabrielle Duval, poreclită Bielle, care era mult mai în vârstă decât el. El a petrecut câţiva ani la Geneva, unde a lucrat la Societatea Naţiunilor. Devenit secretar particular al regelui Mihai, a reuşit să-i insufle acestuia încrederea în victoria Naţiunilor Unite. Când şi-au dat seama de această atitudine, nemţii şi Antonescu au încercat să se debaraseze de el. Suveranul a consimţit să-l îndepărteze, însă nu a permis mareşalului să-l trimită la moarte în Rusia. În 1943, după moartea tatălui său adoptiv, Anton Mocsonyi, mare maestru de vânătoare de la Curtea regală, a devenit moştenitorul unei averi imense. Ionel Mocsonyi-Styrcea a moştenit şi misiunea tatălui său pe lângă regele Mihai I. Astfel, a avut o poziţie importantă în lovitura de teatru din

23 august 1944. Imediat după aceea, a primit titlul de mareşal al Curţii, demnitate pe care o exercita de mult timp, însă a refuzat titlul pentru a nu provoca gelozia altora.

Văzând că victoria – cel puţin provizorie – a extremei stângi se apropie, el a demisionat din toate funcţiile oficiale şi s-a retras pe domeniul său din Banat. Din când în când vine la Bucureşti pentru câteva săptămâni. A avut grijă, înaintea loviturii de stat din 23 august, să-şi trimită soţia la Geneva „pentru a fi în siguranţă”.

Dacă pe vremea lui Antonescu trecea drept un „progresist”, astăzi se declară un reacţionar. Cazul său nu este unic. Schimbarea se explică la el, cel puţin parţial, prin loviturile date situaţiei sale de mare proprietar şi de capitalist de către reforma agrară şi de tendinţa generală a regimului actual. Deşi a părăsit viaţa publică, continuă să exercite o mare influenţă asupra regelui. N-a pierdut încă gustul pentru conspiraţie; din contră, complotează acum mai mult ca altă dată. În acelaşi timp, vorbeşte de câteva proiecte mari, destinate să-i salveze averea, fie prin speculaţii cu devize străine, fie prin participarea la anumite firme industriale.

Pentru ca prezenţa sa la Bucureşti să nu atragă atenţia, el se manifestă ostentativ ca un fustangiu. Se scuză că vrea să inducă în eroare, dar, de fapt, contrariul ar putea să fie tot atât de adevărat, căci

acest Ionel a fost întotdeauna un infidel.

2 mai. Ieri, 1 mai, a fost sărbătorită ziua muncii. Oraşul arborează culorile naţionale şi pe cele ale inamicilor din trecut: Anglia, Statele Unite şi U.R.S.S. Au fost foarte puţine steaguri franceze: ingratitudine sau simplă omisiune, treaba este tipic românească. Românul se îndepărtează de oricine care a avut necazuri, chiar şi tranzitorii, aşa cum a fost în cazul Franţei.

Jurnalele din Bucureşti proclamă: „Pentru prima dată, am avut alegeri libere". Pentru ca nimeni să nu ignore evenimentul, această 'întoarcere la libertate a fost marcată prin interdicţia de a lăsa să se circule cu maşina fără un permis special: şoseaua trebuia rezervată Poporului suveran, care, în loc să meargă la ţară şi să mănânce mititei a iarbă verde, a sărbătorit triumful său, defilând pe străzile prăfuite, sub protecţia armatei roşii şi a tancurilor acesteia.

263

Deşi nu aveam un „permis special", am putut să ajung la Legaţie, de unde i-am luat cu maşina mea pe Otto Stern, Kaufmann şi pe un fost ţărănist, Ghilezan, care mergeau la masă la Mogoşoaia.

Nu am văzut marele cortegiu, însă am putut zări grupuri care aşteptau docil, în anumite locuri, să intre în coloană. Aceste grupuri formate, în special, din fete îmbrăcate în rochii albe sau albastre, m-au făcut să-mi amintesc de sărbătoarea Domnului de la Fribourg: câteva steaguri aveau forma unor palmieri care fluturau deasupra capetelor celor din cortegiu. [...].

3 mai. Plimbările mele prin Bucureşti seamănă cu vizitele de adio. Trecând pe lângă anumite case, resimt mai multe amintiri. Ici, nişte gazde amabile ne-au făcut o primire bună; colo, am petrecut momente plăcute cu Jeanne, dincolo, cu Alice, mai încolo, cu Mariana sau cu vreo prietenă de-a ei. Imaginea bietei mele moarte se aşază peste locurile pe care le frecventam împreună. Anumite faţade îmi aduc aminte de tot ce am cunoscut în spatele acestor ziduri: de exemplu, casa lui Gafencu, de pe şoseaua Kiseleff. Revăd petrecerea prin care el cu nevastă-sa şi-au inaugurat casa. Tot aici, am pregătit împreună cu Gafencu, în 1939, plecarea în Elveţia a fostului preşedinte polonez, Moscicki. Mai târziu, ea a devenit sediul legaţiei iugoslave, condusă, pe atunci, de Avakumovici. Apoi, a fost sediul Legaţiei statului fantoşă al Croaţiei, reprezentată prin ministrul său, Benzu. După aceea, am încetat să mai vin în acea casă. Acum câteva luni, m-am regăsit aici,

singur, din nefericire, fiind invitat la un dineu de locatarul ei actual, Stevenson, şeful misiunii militare britanice. Soţia mea s-ar fi înţeles foarte bine cu el: este exact tipul de englez pe care ea îl aprecia, simplu şi jovial.

9 mai. Bucureştiul întâmpină sfârşitul celui de-al doilea război mondial cu o apatie destul de contrastantă faţă de entuziasmul delirant la care am fost martor la Paris, în 11 noiembrie 1918. Înţeleg foarte bine de ce englezii şi americanii păstrează o tăcere asupr bucuriei lor, deoarece ei mai au încă să înfrângă Japonia. Însă războiul este terminat pentru români. Ocupaţia sovietică nu 1 convine, dar această stare poate fi explicată prin lipsa lor d entuziasm. Mai mult, atitudinea unui popor care s-a bătut succesiv în două câmpuri de luptă nu va fi aceeaşi cu cea a naţiunilor care

264

(jin primele zile, s-au ridicat contra Germaniei naziste. În plus, românii încep să-şi dea seama de greşelile comise de guvernanţii lor, după armistiţiul din 12 septembrie 1944, care nu sunt capabili să obţină recunoaşterea calităţii lor de cobeligeranţi.

14 mai. Astăzi, împlinesc 58 de ani.

Atmosfera acestei ţări devine irespirabilă pentru cea mai mare parte din locuitorii ei, străini şi indigeni. Stroehlin, care a petrecut cinci ani la Bucureşti sub ordinele mele, îmi declară că nu mai rezistă. I-am răspuns: „Ce aţi face dacă aţi fi în al treisprezecelea an în România?” Dactilografele, sosite după el, nu visează decât să plece. Martha Bibescu aspiră să părăsească România cât mai repede posibil. Pretextează că trebuie să-şi ducă un nepot în Anglia. Bineînţeles, ar vrea cu această ocazie să facă şi puţină diplomaţie din culise. Ca urmare, caută să obţină patronajul regelui şi al lui Maniu. Sunt sigur că se va pune pe drum cât mai repede posibil pentru a pleca oriunde ar putea în afara frontierelor româneşti. Cu toate acestea, ea are mult mai puţine motive decât cea mai mare parte din compatrioţii săi din clasa boierească sau a marilor burghezi, să se teamă pentru persoana ei ori pentru bunurile sale. Până în prezent, ea a dus-o foarte bine, fapt care o expune unor sentimente de mare invidie în lumea ei. [...].

4 iunie. De această dată, plecarea este aproape. Dacă nu obţin în timp util autorizaţia să mă îmbarc la Constanţa pe o navă britanică, voi folosi trenul special Bucureşti – Istanbul, care este pregătit pentru ministrul Spaniei şi alţi câţiva diplomaţi care pleacă pe 18 luna aceasta.

Această ţară nu va fi niciodată serioasă. Chiar a doua zi după 23 august, autorii loviturii de stat şi imensa mulţime care-i urma au Proclamat că prima obligaţie a noului regim era pedepsirea celor responsabili de dezastrul naţional. Şi-au dat repede seama că dorinţa de a face realmente dreptate nu era atât de intensă la cei care Pretindeau că sunt cei mai animaţi de această idee. Deşi arsenalul de egi existente le furniza un cadru legal suficient pentru această Sarcină, ei au simţit nevoia să prelungească o legislaţie specială cu Scopul declarat de a nu lăsa nepedepsită nicio crimă sau delict. regătirea şi redactarea textelor a fost subiectul unor articole

265

Interminabile de presă. Şi-au permis, apoi, să-i sustragă pe acuzaţi din instanţele judiciare normale şi au instituit un „tribunal al poporului”, al cărui nume însuşi emană un iz de hitlerism. Toate acestea au durat opt luni.

S-a restabilit pedeapsa capitală (abrogată prin revenirea la Constituţia din 1923). Pentru că această pedeapsă exista dinainte, dacă ne-am referi la regimul Antonescu, care „a suspendat” Constituţia, ar fi fost mai simplu să se dea un decret prin care Constituţia să fie repusă în vigoare cu excepţia unui articol care interzice pedeapsa capitală.

În fine, spre sfârşitul lunii mai, totul era deja pregătit: dosarele sunt complete, tribunalul poporului este format, acuzatorii publici sunt numiţi, iar un prim lot va deschide procesul. Este vorba, mai ales, de cei care au perpetuat masacrele contra evreilor şi a indigenilor de la Odessa şi din Transnistria. Ministerul Propagandei cheltuieşte cinci milioane de lei pentru a reaminti crimele acestora, prin afişe care arată ştreanguri şi mormane de cadavre. Se organizează cortegii de manifestanţi care cer pedepsirea celor vinovaţi.

După rechizitorii implacabile, cea mai mare parte dintre acuzaţi sunt condamnaţi la moarte. Curtea de Casaţie şi toate camerele reunite resping recursurile extraordinare.

Câteva zile mai târziu, se află că, la propunerea premierului Petru Groza şi a ministrului de Justiţie, Pătrăşcanu, Suveranul îi eliberează pe cei care urmau să moară. Opinia publică primeşte cu veselie această măsură de clemenţă, aprobată de sovietici.

Nimeni nu pare să se fi întrebat dacă aceştia din urmă, arătându-se generoşi, nu au întins cumva o cursă protejaţilor de români şi dacă, într-o zi, ei nu le vor reproşa această slăbiciune.

Antonescu îi împuşca pe bandiţii care profitau de aceasta dezordine pentru a fura poşeta vreunei doamne. Sub Groza, omul care recunoaşte că a masacrat câteva mii de evrei, scapă de pedeapsa capitală. Cum să mai fie luată în serios justiţia română? [...].

11 iunie. Vin de la doctorul Negrea, care mi-a făcut o injecţie cu calciu. Pentru că din luna martie nu am mai avut nicio problemă de urinare, Negrea m-a întrebat, cu un aer sever, dacă m-am obosit sau dacă am comis excese sexuale. I-am răspuns negativ: de patru zile de când am început să fiu congestionat, nu am mai văzut-o pe

Mariana. Mai mult, în ultimele două zile, m-am culcat mai devreme decât de obicei. Totuşi, ar fi ciudat ca acest mic accident să fie o contrareacţie tardivă la nebuniile mele din 31 mai, 1 şi 2 iunie (ultima a fost fără ejaculare, cealaltă, de dinainte, am avut o dublă ejaculare). [...].

13 iunie. [...]. Azi dimineaţă am răspuns cu o voce sobră la telefonul Marianei, întoarsă de la Constanţa. Am acceptat totuşi să merg la ea, la ora unsprezece, pe strada Dionisie, numărul 61. Mi-a spus că în aceeaşi seară a ultimei noastre întâlniri (adică, pe 5 iunie, după-amiaza), Ionescu a venit acasă cu trei bilete de tren, urmând să o ia şi pe sora ei, doamna Alibi, într-o staţiune la Marea Neagră, unde a închiriat o vilă pentru sezonul de vară. Deoarece trenul era dimineaţa foarte devreme, ea nu a mai avut timp să mă prevină. Nu a încercat să mă sune din Constanţa, deoarece convorbirile interurbane nu sunt posibile decât după o aşteptare lungă. Vocea pe care am auzit-o joi, pe 7, a fost cea a lui Coca, prietenă cu „Bebe", care este unchiul Marianei.

Am acceptat toate explicaţiile cu o mare candoare. Oricum ar fi, nu i-am făcut Marianei o scenă la care să mă fi gândit dinainte şi ne-am împăcat în patul din atelier.

Nu ar trebui să vorbesc de împăcare, deoarece pisicuţa a evitat orice discuţie, povestindu-mi cât de odios s-a comportat soţul ei la Constanţa. Pretinde că, ieri, Ionescu a vrut s-o împiedice să se întoarcă cu el la Bucureşti, replicându-i: „doar dacă n-ai să te vezi cu vreun amant". Îmi promite că va face totul pentru a nu se întoarce la Constanţa săptămâna viitoare.

14 iunie. Negrea îmi impune un regim sever: fără carne, fără cafea şi fără alcool.

Mariana nu ştie că legătura noastră se apropie de sfârşit. I-am

vorbit adesea de o posibilă plecare. Mai trebuie să-i spun că aceasta este iminentă şi definitivă. Fără îndoială că un cadou cinstit de despărţire o va ajuta să vadă lucrurile de partea lor bună. Mai mult, ea se va consola rapid.

În ce mă priveşte, fără să fac o dramă din despărţirea inevitabilă, O voi regreta pe această fată bună, pentru frumuseţea sculpturală a

corpului ei, pentru supleţea atitudinilor sale şi pentru calităţile excepţionale ale reacţiilor amoroase.

5 iulie. Joia viitoare, pe vremea asta (orele 18 şi 10 minute) voi părăsi România, poate pentru totdeauna. Am ajuns aici, amândoi, pe 30 aprilie 1933. Acum plec singur şi profund descurajat. Niciodată nu voi mai fi omul care am fost. William Black are dreptate: grădina dragostei este un cimitir. Iată-mă îmbătrânit. Şi tot ceea ce mi-a oferit viaţa, am lăsat să mi se scurgă printre degete. Numirea mea în postul de la Roma nu-mi aduce nicio bucurie. Perspectiva călătoriei pe care trebuie să o fac nu-mi inspiră decât plictiseală şi nelinişte.

„Prietenii” pe care-i las la Bucureşti mă vor sărbători în seara aceasta. Peste o oră voi începe să-mi joc rolul. Ştiind foarte bine că voi regreta totul în această ţară, poate chiar şi marionetele amabile de care mă voi despărţi în curând.

Şi totuşi, mi-am zis că am stat suficient aici! Dar ce aveam de câştigat înlocuindu-i pe *pupazzi à la mode italienne*, adică pe aceste marionete din România „care nu au coloană vertebrală” (după spusele regelui George al II-lea al Greciei).

Şi dacă aş mai avea vreo idee! Din nefericire, cui aş putea să o încredinţez?

Legaţia elveţiană din România (1939 – 1945)

1. CORPUL DIPLOMATIC (str. Pitar Moş, 12)

René de Weck, însărcinat extraordinar şi ministru plenipotenţiar

Blanche de Weck, soţia ministrului Elveţiei

Zuber, Frederic, secretar I de Legaţie

De Fischer, Beat, secretar I de Legaţie

Schweizer, Ernest, şeful Cancelariei

Biichler, Paul, şeful Cancelariei

Stroehlin, Jean, ataşat de Legaţie
Donche-Gay, René, ataşat de Legaţie
Gândrat, Walter, funcţionar al Cancelariei
2. DIVIZIUNEA SPECIALĂ (str. Dionisie Lupu, 9)
Ritter, Paul, consilier de Legaţie Oederlin, Max, ataşat de Legaţie
3. CONSULATE
BRĂILA Berny, Alfred, consul
GALAŢI Sieberimann, Arnold, consul onorar
4. AGENŢII CONSULARE
CERNĂUŢI Kiinzle, Nicolas, agent consular
CHIŞINĂU Garin, Paul, cancelar de Agenţie
CLUJ Chappuis, Pierre, agent consular
3 ABAG Girod, Georges, agent consular
268
269
Indice adnotat nume de persoane.
ALBERT I, regele (1909 – 1934) – 34.
Belgiei

ALEXANDRU I Karagheorghevici, regele Iugoslaviei (1921 – 1934); a instaurat dictatura regală (1929); asasinat la Marsilia – 28, 30, 69.

ALEXIANU, Gheorghe, profesor universitar; guvernatorul regiunii Transnistria, controlată de armata română (1941 – 1944); arestat şi judecat în grupul mareşalului Antonescu; executat în 1 iunie 1946 – 198, 201 – 203, 228.

ANGELESCU, Constantin, medic şi om politic; fruntaş al Partidului Liberal; prim-mim stru (1933 – 1934); consilier regal (1938 – 1940); – 151, 152, 154.

ANTONESCU, Ion, general; ministrul Apărării Naţionale (1937 – 1938); în 4 septembrie 1940, a primit de la regele Carol al II-lea sarcina să constituie un nou guvern; în 6 septembrie, obţine puteri depline în Stat; înfrânge rebeliunea legionară din ianuarie 1941; primeşte de la regele Mihai I titlul de mareşal; în 22 iunie 1941, decide intrarea României în războiul pentru recuperarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord; apoi, a continuat operaţiunile militare alături de Germania nazistă, până la înlăturarea sa de la putere, în 23 august 1944; din septembrie 1944 până în aprilie 1946, a fost ţinut de armata roşie, pe teritoriul sovietic; în mai 1946, a fost judecat de „tribunalul

poporului”, condamnat la moarte şi executat la închisoarea Jilava, în 1 iunie 1946 – 44, 46 – 50, 53, 55, 59.

— Conceput de Claudia Chinezu şi Narcis Dorin Ion. Au fost incluse nume de personalităţi din scena românească, elveţiană şi internaţională. Mulţumim pe această cale istoricului Simon Roth, de la Universitatea din Fribourg, pentru unele informaţii furnizate.

271

61 – 63, 68, 72 – 74, 76, 77, 81 – 83, 87, 89, 91, 92, 96, 98, 102, 104, 109, 112 – 115, 118, 120, 123, 126, 129 – 131, 134, 138, 143 – 145, 147, 148, 151 – 153, 155, 156, 168 – 170, 172, 175, 178 – 180, 187, 190, 192, 194 – 197, 201 – 203, 206, 209, 213, 217, 219, 220, 224, 227 – 229, 235, 236, 252, 262, 263, 266.

ANTONESCU, Maria, „doamna mareşal”, soţia mareşalului Ion Antonescu – 68, 96, 97, 147, 195, 202.

ANTONESCU, Mihai (Ică), jurist şi om politic român; fruntaş al Partidului Liberal (georgist); din septembrie 1940, devine principalul colaborator al lui I. Antonescu; a îndeplinit succesiv funcţia de ministru al Propagandei Naţionale, ministru de Externe şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri; din 1942, a iniţiat acţiuni diplomatice pentru scoaterea României din război; arestat în timpulevenimentelor din 23 august 1944, condamnat la moarte şi executat la Jilava, în 1 iunie 1946 – 68, 73, 81, 82, 84, 85, 88, 99, 104, 108, 111, 112, 115, 117, 118, 122 – 125, 127 – 129, 133 – 139, 144, 145, 148 – 150, 152, 155, 156, 159, 160 – 165, 167 – 169, 171, 173 – 184, 188 – 198, 205, 209 – 212, 216, 220.

ANTONESCU, Victor, deputat naţional-liberal; ministru de Justiţie (1933 – 1935), de Finanţe (1935 – 1936), de Externe (1936 – 1937); ministru plenipotenţiar al României la Roma (1939) – 96.

ARGETOIANU, Constantin, om politic român; membru fondator al Partidului Poporului şi al Partidului Agrar; intră apoi în Partidul Naţional Liberal; sprijinitor al politicii lui Carol al II-lea, de întărire a puterii monarhice în viaţa de stat; din 1938, consilier regal şi preşedinte al Senatului; prim-ministru (septem-brie-noiembrie 1939); ministru de Externe (iunie-septembrie 1940); a murit în închisoarea de la Sighet, în 1955 – 1, 13, 21, 56, 75, 158, 173.

ARGETOIANU, Valentina (n. Boambă), soţia lui Constantin Argetoianu din 1921 – 158.

AVAKUMOVICI, Aleksandr, diplomat iugoslav; profesor

universitar la Belgrad; ambasadorul Iugoslaviei în România, din iunie 1940 – 58, 68, 74, 264.

AUSCHNITT, Max, mare industriaş român de origine evreiască; directorul uzinelor *Reşiţa* şi *Titan-Nădrag-Călan*; preşedintele Asociaţiei Generale de Industrie din Banat; vicepreşedinte al Societăţii de Telefoane Române şi al Băncii Chrissoveloni – 259.

B

BADOGLIO, Pietro, mareşal şi om politic italian; după căderea lui Mussolini (iulie 1943), negociază armistiţiul cu Aliaţii şi declara război Germaniei – 209, 210.

272

pe BARDOSSY, Ladislau, ministrul plenipotenţiar al Ungariei în România (până în 1941) – 25, 85.

BASTOS, Porty, ministrul plenipotenţiar al Portugaliei în România – 99, 107, 126, 127, 130, 151, 167, 194.

BASILESCU, Nicolae, profesor la Facultatea de Drept din Bucureşti; colaborator la revistele „Cronica”, „Ordinea”, „Noua Revistă românească”188.

BECK, Josef, ministrul Afacerilor Externe al Poloniei (1932 – 1939) – 11, 15, 19.

BENTON, ministrul plenipotenţiar al Statelor Unite în România (până în 1942) – 87, 133.

BERRY, Burton, reprezentantul politic al Statelor Unite în România (1944 – 1947) 236.

BIBESCU, Anton, prinţ român; consilier la Legaţia României din Londra şi din Petrograd; ministru plenipotenţiar la Washington (1920 – 1926) şi la Madrid (1927) – 105, 119, 120, 179, 207, 254 – 256, 259.

BIBESCU, Elizabeth, soţia lui Anton Bibescu; scriitoare de origine engleză – 105, 119, 179, 254 – 256.

BIBESCU, Martha, prinţesă româncă; scriitoare de limbă franceză; membră a Academiei belgiene de limbă şi literatură franceză (1955) – 2, 147, ’148, 217, 223, 231, 234, 237, 240, 249, 252, 254, 255, 259, 265.

BIBESCU, Priscilla, prinţesă româncă; fiica lui Anton şi a Elizabethei Bibescu105, 120, 156.

BIBESCU, George Valentin, prinţ român; fiul lui Gh. Bibescu şi al principesei Valentina de Caraman-Chimay; preşedintele Federaţiei Internaţionale Aeronautice; senator – 147.

BIRRING, ministrul plenipotenţiar al Danemarcei în România – 107, 127.

BLANK, Aristide, industriaş român de origine evreiască; a făcut parte din camarila regală; principalul acţionar al *Băncii Marmorosch-Blank*; după falimentul acestei bănci, influenţa sa la Palat a scăzut, fiind considerat ulterior o victimă a lui Carol al II-lea-95, 96.

BLUMENFELD, Clement (Scrutător), jurnalist român; redactor politic la ziarele „Adevărul" şi „Dimineaţa"; consilier particular al lui Armand Călinescu; se pare că s-a sinucis într-o clinică (1941?) – 70.

BOIERESCU, Mihail, diplomat; ministrul plenipotenţiar al României în Elveţia (1928 – 1936) – 73.

BOGDENKO, amiral sovietic – 242.

BOHME, Horst, colonel german; ataşat de poliţie în România; implicat în fuga lui Horia Sima în Germania (1941) – 149.

BONNA, Pierre, ministru elveţian; din 1935, şeful Diviziei Afacerilor

273

Externe din cadrul Departamentului politic; numit ministrul Elveţiei la Atena (1945) – 6, 7, 18, 45, 75, 140.

BONNARD, Albert, ziarist elveţian; redactor-şef la „Gazette de Lausanne", apoi la „Journal de Genève" în perioada primului război mondial – 18.

BORIS al III-lea, regele Bulgariei (1918 – 1943); îşi asumă puterea dictatorială în stat (din 1935); se alătură alianţei cu Axa (1941); văr cu regele Carol al II-lea al României – 65, 172.

BOSSY, Raoul, diplomat; a fost succesiv ministru plenipotenţiar al României în Austria (1933), Finlanda (1934), Budapesta (1936), Roma (1939), Berna (1940), Berlin (1941), Vatican (1943) – 175, 178.

BRĂTIANU, Constantin (Dinu), om politic; şeful Partidului Naţio-nal-Liberal (1934 – 1947); s-a opus regimului de autoritate monarhică (1938 – 1940); a protestat contra cedărilor teritoriale (1940); s-a opus aderării României la Pactul Tripartit (1940); unul dintre fondatorii Blocului Naţional-Democratic (iunie 1944); a murit în închisoarea de la Sighet (1950) – 35, 113, 114, 123, 168, 169 175, 183, 220, 231, 257, 258.

BRĂTIANU, Gheorghe (George), istoric şi om politic; a înfiinţat o dizidentă liberală (1930); creator de şcoală în istoriografia românească; arestat în 1948; a murit în închisoare la Sighet (1953) – 4,

123, 183.

BRĂTIANU, Ion (Ionel), om politic; şeful Partidului Naţional-Li-beral (1909 – 1927); a contribuit la realizarea statului naţional unitar român – 35, 196.

BRUNEL, Robert, delegatul Comitetului Internaţional al Crucii Roşii în România, Polonia, Finlanda şi Grecia11, 14.

BUJOIU, Ion, inginer român; ministrul Economiei Naţionale (febru-arie-noiembrie 1939) – 68, 118, 119.

BURKHARD, Carl Iacob, profesor de istorie la Universitatea din Zürich; delegat al Comitetului Internaţional al Crucii Roşii în Turcia, Grecia, Ungaria; preşedintele C.l. C.R.-ului în 1944; ministrul Elveţiei în Franţa, din 1945 – 246.

BUŞILĂ, Constantin D., inginer, profesor român; deputat; fondatorul Institutului Român de Energie; ministrul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (iulie 1941-octombrie 1943) – 105, 120, 240.

CANTACUZINO, George M., deputat liberal-georgist; arhitect; a construit hotelurile *Belona* din Eforie Nord şi *International* din Mamaia105, 255.

CANTACUZINO, Sabina (n

Brătianu), sora lui Ionel şi Dinu Brătianu-35, 36, 147.

CARADGEA, C, prinţ român; căpitanul Statului-Major la Apărarea Antiaeriană – 57, 118, 129, 140, 146, 240.

CARANFIL, Nicolae, inginer; subsecretar de Stat al Aerului în Ministerul Apărării Naţionale (1935); ministrul Aerului şi Marinei (1936) – 89, 93, 147, 148.

CAROL I, domnitor (din 1866) şi rege al României (1881 – 1914); în timpul său, România şi-a câştigat independenţa de stat şi a început procesul de modernizare şi industrializare; căsătorit cu Elizabeta de Wied, nu a avut descendenţi direcţi şi l-a adoptat pe nepotul său, Ferdinand, ca succesor la Tron; a murit la Sinaia, fiind îngropat la Curtea de Argeş – 90, 193.

CAROL al II-lea, rege al României (1930 – 1940); fiul cel mare al regelui Ferdinand şi al reginei Maria; a renunţat de mai multe ori la Tron; a instaurat un regim de monarhie autoritară (februarie 1938-septembrie 1940); în timpul domniei sale, România a suferit grave amputări teritoriale (Basarabia, Bucovina de Nord, Cadrilaterul şi nord-vestul Transilvaniei); căsătorit succesiv cu Ioana (Zizi)

Lambrino (1918); cu principesa Elena, fiica regelui Greciei (1921) şi mama regelui Mihai I; şi cu Elena Lupescu (Duduia) (1947); a murit la Estoni (Portugalia); înmormântat în cimitirul regal al Mănăstirii São Vicente, din Lisabona – 12, 23, 26, 30, 43, 45 – 48, 50, 56, 66, 72, 93, 95, 111, 114, 116, 117, 120, 121, 134, 151, 158.159, 187, 193, 218, 219, 227, 235.

CASSULO, Andrea, episcop italian; Nunţiu apostolic la Bucureşti (1936 – 1947) – 23, 99, 127, 129, 165, 173, 189, 216.

CATARGI, Barbu – 119, 129.

CATARGI, Henri, pictor român; apreciat pentru tablourile sale cu peisaje şi natură moartă; a murit în 1976 – 123, 129, 166.

CĂDERE, Victor, jurist, secretar general la Ministerul de Justiţie şi de Interne; director general al Siguranţei Statului; ministrul României la Varşovia (1932 – 1935) şi la Belgrad (1936 – 1939) – 15, 16, 211.

CĂLINESCU, Armand, om politic român; membru de marcă în Partidul Naţional Ţărănesc; ministru de Interne (decembrie 1937-septembrie 1939) şi prim-ministru (martie-septembrie 1939); promotor al politicii tradiţionale de menţinere a legăturilor cu Anglia şi Franţa; adversar al unei alianţe a României cu Germania nazistă; a adoptat măsuri represive contra Gărzii de Fier; asasinat de legionari (21 septembrie 1939) – 2, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 23, 24, 31, 41, 47, 48, 50, 58, 66, 82, 125.

CHAMBERLAIN, Neville, prim-ministru al Marii Britanii (1937 – 1940) – 32.

275

CHAULMONTET, Marius, curierul diplomatic de la Legaţia elveţiană din Bucureşti – 120, 146, 151, 215, 247.

CHEFTAKI, însărcinatul cu afaceri la Legaţia Turciei din Bucureşti – 142, 151.

CHENEVIERE, Jacques, scriitor elveţian; intră în 1919 în Comitetul Internaţional al Crucii Roşii; însărcinat cu două misiuni în Italia, pe lângă Mussolini, şi apoi la Vichy – 101.

CHRISSOVELONI, Jean Nicolae, bancher român; director general al „Băncii Chrissoveloni”; membru în direcţia „Băncii de Control”; vicepreşedinte la Drumurile de fier din Bucovina, *Neue Bukowiner Lokalbahn* – 4.

CHURCHILL, Winston, prim-ministru al Marii Britanii (1940 –

1945) – 17, 19, 20, 69, 73, 87, 112, 120, 152, 173, 175, 191, 208, 247.

CLODIUS, Karl, diplomat plenipotenţiar; director adjunct la Departamentul de Afaceri economice din cadrul Ministerului de Externe al Germaniei naziste; a participat la negocierile economice germano-române-87, 129, 131.

CODREANU-ZELEA, Corneliu, fondatorul celei mai importante mişcări de extremă dreaptă din România; înfiinţează Liga „Arhanghelul Mihail" (1927), transformată în Garda de Fier, în 1930, apoi, în partidul „Totul pentru Ţară", în 1935; arestat şi condamnat la închisoare (mai 1938); împuşcat la Jilava din ordinul regelui Carol al II-lea (noiembrie 1938) – 15, 24, 50, 57, 58, 116, 187, 236.

CONSTANTINESCU, Mitiţă, economist şi om politic liberal; guvernatorul Băncii Naţionale a României (1935 – 1940); ministrul Economiei Naţionale (1938 – 1939), al Finanţelor (1939 – 1940); membru delegat la Conferinţa de pace de la Paris (1946); preşedintele Consiliului de administraţie de la „Cartea rusă"-72, 129, 134, 137.

COSTINESCU, Ioan, medic român; industriaş; proprietar al uzinelor din Sinaia; primarul Bucureştiului (1922 – 1928); ministrul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (1934, 1935, 1938); preşedintele Crucii Roşii Române – 122, 123, 167, 195.

CRETZIANU, Alexandru, publicist şi diplomat; membru al delegaţiei române la Societatea Naţiunilor (1930 – 1932); ministru plenipotenţiar al României la Ankara; s-a stabilit în Statele Unite, unde a activat ca şef al Consiliului Naţional Român; unul dintre gestionarii fondului de 6 milioane de franci elveţieni, trimişi de mareşalul Antonescu în Elveţia pentru susţinerea elitei româneşti în exil-62, 76, 83, 109, 223.

CRISTESCU, Eugen, director de personal în cadrul Ministerului de Interne; membru în Comisia Internaţională de Poliţie Criminală; şeful

Serviciului Român de Siguranţă, transformat în Serviciul Special de Informaţii (1940); judecat în grupul Antonescu (mai 1946); graţiat din ordinul regelui – 117, 150, 160, 161, 164, 173.

CRUTZESCU, Radu, diplomat român; secretar la Legaţia României din Praga (1924 – 1930); ministrul României la Sofia (1936 – 1938), la Praga (1938 – 1939), la Berlin (1939 – 1940) şi la Ankara (1940 – 1941) – 33, 123.

CUZA-Mota, consilier de presă la Legaţia României din Grecia – 31.

D

DANIELOPOLU, Daniel, medic român; pe baza avizului de sănătate emis de el, ex-preşedintele Poloniei a reuşit să obţină o viză de intrare în Elveţia-91.

DARLAN, François, amiral francez; ministrul Marinei (iunie 1940); încheie un armistiţiu cu Aliaţii debarcaţi în Africa de Nord (noiembrie 1942); asasinat-82, 94, 164.

DAVIDESCU, Gheorghe, diplomat român; a făcut parte din delegaţiile române care au perfectat acorduri militare cu Mica înţelegere şi cu Antanta Balcanică; secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Externe (1941 – 1944); – 37, 89, 103, 110, 115, 116, 148, 154 – 157, 184.

DESSONAZ, curier diplomatic la Legaţia elveţiană din Bucureşti – 97, 142, 146.

DJUVARA, Radu, diplomat român; ministrul României la Viena (1937 – 1938), la Berlin (1938 – 1939) şi la Atena (1939 – 1940) – 29, 30, 120.

DOBRE, Gheorghe, subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale, pentru înzestrarea şi Administrarea Armatei (1941 – 1943); ministrul înzestrării Armatei şi al Producţiei de Război (1943 – 1944) – 168, 169.

DOMBROWSKI, Victor, general român; comandantul Regimentului de Gardă Călare; primarul general al Bucureştiului (din 1 octombrie 1938) – 2, 218.

DUCA, Ion Gheorghe, jurist, publicist şi om politic; unul dintre ideologii liberalismului politic din România; directorul ziarului „Viitorul” (1911 – 1914); preşedintele Partidului Naţional-Liberal (1930 – 1933); prim-ministru (noiembrie-decembrie 1933); asasinat de legionari pe peronul gării din Sinaia (29 decembrie 1933) – 57, 72, 151.

DUCICI, Iovan, poet, prozator şi diplomat sârb; ambasadorul Iugoslaviei în România (1937 – 1940) – 21, 180, 181.

DUMITRESCU, Petre, general; comandantul Armatei a 3-a române pe frontul din Est (martie 1941-august 1944); arestat după 1944, a murit în închisoare – 174.

DUMUR, Louis, scriitor elveţian; urmează studiile la Geneva, apoi se instalează la Paris; co-fondator la „Mercure de France” şi la „Courrier europeen”; critică Elveţia germanofonă pentru atitudinea sa politică în favoarea Germaniei naziste – 18.

EBRARD, J., delegatul Consiliului federal în negocierea acordurilor comerciale dintre Elveţia şi România – 103, 110, 136, 137, 203.

EGGERMANN, Manfred, preşedintele Coloniei elveţiene din Bucureşti – 86, 193.

ELENA, Regina-Mamă, principesă de Grecia; căsătorită cu principele-moştenitor al României, Carol al ŢI-lea, de care s-a despărţit (1928); mama viitorului rege Mihai I; după abdicarea regelui Mihai, a trăit în exil în Elveţia şi Italia – 46, 74, 85, 89, 90, 111, 123, 159, 165, 224, 258.

ELIZABETA, principesă româncă şi regină a Greciei; fiica regelui Ferdinand şi a reginei Maria; căsătorită cu principele moştenitor al Greciei, viitorul rege, George al II-lea – 159, 179.

ETTER, Filip, consilier federal la Departamentul de Interne (1934 – 1959); preşedintele Confederaţiei elveţiene (1939, 1942, 1947; 1953); a susţinut fundaţia *Pro Helvetia*, ca instrument de promovare a culturii Elveţiei în exterior; organizatorul expoziţiei naţionale de la Zu rich (1939); adoptă o atitudine prudentă faţă de Reich140.

FABRICIUS, Wilhelm, ministrul plenipotenţiar al Germaniei naziste în România (1936 – 1941) – 22, 32, 59.

FERDINAND I, regele României (1914 – 1927) – 15.

FILALITI, doamna, soţia diplomatului român Gheorghe Filaliti, fost ministru la Ankara, decedat în 1941 – 217, 239, 248, 251, 257.

FILDERMAN, Wilhelm, avocat şi om politic evreu; preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România (1921 – 1941; 1944 – 1946); a plecat în exil la Paris (1948) – 196, 197.

FILOTTI, Eugen, diplomat şi ziarist român; redactor la „Dimineaţa” şi „Adevărul”; director al revistei „Cuvântul liber”; ministru plenipotenţiar la Ankara (1935), Atena (1936), Sofia (1939), Budapesta (1941 – 1944); a făcut parte din delegaţia română la Conferinţa de pace de la Paris (1946) – 131.

FIINŢESCU, Ion N., ministrul Economiei Naţionale (1942 – 1943) – 143, 162.

FLORESCU, Ion Theodor, jurist şi om politic; membru al Partidului Naţional Liberal; ministru de Justiţie; ministru plenipotenţiar la
278
Madrid (1935 – 1939); fondator al Partidului Liberal-Democrat – 116.
FRÂNASSOVICI, Richard, om politic şi diplomat român; ministrul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor (1933 – 1937) şi de Interne (noiembrie-decembrie 1937); ministru plenipotenţiar la Varşovia (1938 – 1939), Paris şi Vichy (1939 – 1940); stabilit la Cannes, apoi se refugiază în Elveţia (1943); ministrul României la Berna (1945 – 1946); delegat la Conferinţa de pace de la Paris (1946) – 1.
FRANCO, Francisco, general spaniol; instaurează dictatura militară (1938); menţine neutralitatea Spaniei în timpul războiului, în ciuda simpatiilor sale pentru Germania nazistă – 16, 52.
FUNK, Walter, economist german; ministrul Economiei (1938); preşedinte la Reichsbank (1939 – 1945) – 143 – 145.
GAFENCU, Grigore, avocat, diplomat, om politic şi publicist român; ca ministru de Externe (1938—940) a încercat să consolideze Antanta Balcanică şi să constituie un „loc al statelor neutre pentru salvata integrităţii teritoriale a României; „Unistru plenipotenţiar la Moscova (1940 – 1941); s-a stabilit în Elveţia (1941 – 1957), unde a desfăşurat o activitate diplomatică (oficială şi oficioasă); a participat la constituirea
Ligii Românilor Liberi, pentru susţinerea intereselor naţionale la Conferinţa de pace de la Paris (1946); a murit la Paris (1957) – 1, 4, 5, 9, 15, 22, 23, 32, 87 – 89, 93 – 95, 98, 103, 112, 133 – 135, 204, 205, 213, 214, 264.
GAFENCU, Nouchette, (Esmee), soţia lui Grigore Gafencu – 4, 5, 25, 26, 98, 134, 135.
de GALATHA, Nagy, ministrul Ungariei în România (din 1941) – 85, 131.
GAMELIN, Maurice, general francez; ministrul Apărării; considerat a fi unul din responsabilii înfrângerii franceze (1940) – 39, 96, 120.
de GAULLE, Charles, general francez; principalul şef al Rezistenţei franceze contra Germaniei naziste; devine preşedintele

Comitetului francez de eliberare, instalat în Alger (1943), transformat apoi într-un guvern provizoriu al Republicii franceze (iunie 1944) – 37, 38, 42, 235.

GAZDA, Virginio, publicist italian; director la „Messagero” şi la „Giornale d’Italia” – 55.

GEORGE al II-lea, regele Greciei (1922 – 1924; 1935 – 1947); după ocuparea Greciei de germani (1941), se refugiază în Creta, apoi în Egipt şi în Anglia; revine în ţară în 1946 – 28, 30, 53, 74, 116, 268.

GHELMEGEANU, Mihail, om politic român; deputat şi subsecretar de Stat în timpul guvernării naţio-nal-ţărăniste; ministrul Lucrărilor

279

Publice (1938 – 1939) şi ministru de Interne (1939 – 1940) – 15, 31, 48, 51, 56, 119, 158.

GHIC A-COMĂNEŞTI, Dimitrie, căsătorit cu Valentina, fiica Marthei Bibescu; s-au stabilit în Anglia – 148, 240, 252.

GHICA, Dimitrie I., prinţ român; diplomat; ministrul României la Paris (1920 – 1922); ministrul Afacerilor Externe (1931 – 1932); ministru la Roma (1932 – 1933) şi la Bruxelles (1933 – 1937) – 57, 66, 74, 78, 83, 87, 90, 167, 248.

GHIGI, Pellegrino, ministrul Italiei în România (1938 – 1940) – 31, 53, 83.

GHIOLU, Stavri preşedintele delegaţiei României în negocierile economice cu Elveţia174.

GIGURTU, Ion, industriaş şi deputat român; directorul general al societăţii „Mica”; ministrul Industriei şi Comerţului (1937 – 1938), al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (1939 – 1940); ministru de Externe (iunie-iulie 1940); prim-ministru (iulie-septembrie 1940); a fost constrâns să accepte Dictatul de la Viena (30 august 1940); mort în închisoare – 4, 41, 44, 45, 47, 48, 181.

GINGOLD, secretar general, din partea Legaţiei germane, la Centrala evreilor din România – 196.

GOEBBELS, Joseph Paul, ministrul german al Propagandei, a introdus parola *Heil Hitler*, care a devenit formulă de salut între membrii partidului nazist – 39, 68, 118.

GOERING, Herman, mareşal german; ales a fi succesorul lui Hitler; ministrul Aviaţiei (din 1933), s-a consacrat modernizării aviaţiei germane, care a devenit prima forţă aeriană mondială;

fondatorul Gestapoului; a creat primele lagăre de concentrare – 20, 39, 42, 49, 170.

GOGA, Octavian, scriitor şi om politic; fondatorul Partidului Naţional-Agrar (1932), care a fuzionat cu L.A.N.C. şi a creat Partidul Naţio-nal-Creştin (1935), de orientare de extremă dreaptă; prim-ministru (decembrie 1937-februarie 1938) – 3.

GRIGOREEA, Vasile, diplomat român; ministrul României la Budapesta, Londra şi Roma – 178, 189.

GROZA, Petru, avocat şi om politic; şeful organizaţiei Frontul Plugarilor; vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (noiembrie 1944-febru-arie 1945), în guvernările Sănătescu şi Rădescu; printr-o lovitură de forţă dată de comunişti, cu sprijinul armatei roşii, regele Mihai I este obligat să-l numească prim-ministru (6 martie 1945); guvernul Groza a iniţiat judecarea mareşalului Antonescu şi a colaboratorilor săi, falsificarea alegerilor parlamentare (noiembrie 1946), distrugerea opoziţiei şi a pa1" tidelor istorice, impunerea actului de abdicare regelui Mihai (decembrie 1947) 246, 258, 266.

GUISAN, Henri, general elveţian; comandantul şef al forţelor militare elveţiene în timpul celui de-al doilea război mondial – 75, 108.

GÜNTHER-MOTT, Franklin, ministrul Statelor Unite în România (până în decembrie. 1941) – 41, 48, 52, 70, 76, 83, 85, 86, 92, 93, 96, 100, 101, 103, 104, 109 – 111, 116, 151.

GYR, Karl, jurnalist elveţian în România; informator al Legaţiei germane şi omul de legătură între aceasta şi legionari în timpul evenimentelor din ianuarie 1941 – 44.

II

HARRISON, Leland, ministrul Statelor Unite în România, apoi, în Elveţia-133, 205.

HIITONEM, diplomat finlandez; însărcinat cu afaceri la Legaţia Finlandei în România – 18.

HIMMLER, Heinrich, organizatorul poliţiei politice germane; ministrul Propagandei şi comandantul gărzii personale a lui Hitler, din care va forma S.S.-ul; se dedică „purificării rasei germane" şi germanizării „spaţiului vital" – 71, 72, 202.

HIOTT, Constantin, ministrul României la Vichy; ministrul Casei

Regale157.

Brulhart, pictor elveţian; a efectuat mai multe portrete ministrului Elveţiei în România, René de

Weck – 55.

HITLER, Adolf, führer şi cancelar al Reich-ului german; liderul Partidului Naţional-Socialist (din 1925); cumulează funcţiile de şef de stat şi de cancelar (1934); instituie statul totalitar în interior, iar în exterior pune în aplicare programul său de hegemonie asupra Europei şi a lumii; declanşează al doilea război mondial (1 septembrie 1939); se sinucide în bunkerul său împreună cu Eva Braun (30 aprilie 1945), în Berlinul ocupat de trupele sovietice – 1, 3, 8, 10, 13, 19, 20, 26, 27, 30, 33, 34, 36, 38, 40, 42, 43, 46, 47, 49, 52, 54, 62, 64, 65, 67, 72, 73, 76, 77, 81, 84, 86, 89, 96, 97, 99, 100, 103, 107 – 110, 113, 114, 118, 121, 126, 145, 148, 149, 151 – 153, 159, 164, 167 – 172, 174, 175, 180, 181, 185, 189, 192, 201, 203, 209, 212, 214, 219, 227 – 229, 247, 259, 261.

HOARE, Sir Reginald, ministrul Marii Britanii în România (februarie 1935-februarie 1941) – 23, 39, 64.

HORTHY, Miklós, om politic maghiar; instituie dictatura în Ungaria; se apropie de Germania nazistă şi de Italia fascistă pentru a primi avantaje teritoriale; în timp ce încearcă să negocieze cu Aliaţii un armistiţiu separat, este arestat de S.S. şi dus în Germania; eliberat, se refugiază în Portugalia (1949) – 69, 247.

HORTOLOMEI, Nicolae, ministrul Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale (noiembrie 1939-iulie 1940) – 33.

280

281

HUBER, Max, profesor elveţian de Drept; consilier juridic la Departamentul politic; preşedintele Comitetului Internaţional al Crucii Roşii (1928 – 1944) – 246.

I

IACOBICI, Iosif, general; subsecretar de Stat; ministrul Apărării Naţionale (1941 – 1942); şef al Marelui Stat-Major – 114.

IAMANDI, Victor, gazetar şi om politic român; deputat liberal (1931 – 1937); subsecretar de Stat în Ministerul de Interne (1933 – 1934); ministrul Cultelor (1937, 1938); ministru de Justiţie (1939); consilier regal (1939 – 1940); asasinat de legionari (1940) – 56.

IANSSEN, Albert, ministrul de Finanţe al Belgiei – 122, 123.

IOANIŢIU, Mircea, secretarul regelui Mihai I; coleg de liceu cu regele Mihai I, pe care l-a însoţit în exil, după abdicarea acestuia (decembrie 1947) – 257.

IONESCU, Nae, filosof şi om politic român; deputat independent (1931 – 1932); simpatizant şi sprijinitor al mişcării legionare; critică democraţia şi sistemul parlamentar şi doreşte instaurarea unei puteri autoritare, exercitată de o elită naţională; apropiat al regelui Carol II – 138.

IONESCU-SISEŞTI, Gheorghe, profesor universitar român – 239, 248.

IORGA, Nicolae, istoric, scriitor şi om politic; şeful Partidului Naţio-nal-Democrat; prim-ministru şi ministrul Instrucţiunii Publice (1931 – 1932); între anii 1933 – 1940, s-a situat pe poziţii anti-naziste, ceea ce i-a atras răzbunarea Gărzii de Fier; asasinat de legionari, în noiembrie 1940 – 9, 48, 55, 66.

K

KAUFMANN, Oscar, industriaş român de origine evreiască; din 1940, colaborator al Legaţiei elveţiene în tranzacţiile şi transportul produselor petroliere din România în Elveţia – 172, 175, 208, 209, 212, 213, 257 – 259, 264.

Von KILLINGER, Manfred, ministrul plenipotenţiar al Germaniei naziste în România (ianuarie 1941-august 1944); s-a sinucis la 2 septembrie 1944, în sediul Legaţiei germane din Bucureşti – 59, 63, 71, 72, 76, 107, 110, 113, 118, 127, 128, 140 – 142, 144, 148 – 150, 161 – 164, 184, 189, 194, 198, 209, 210, 213, 215, 246, 261.

KOBELT, consilier federal; şeful Departamentului militar elveţian – 133.

LAHOVARY, Nicolae, ministrul plenipotenţiar al României la Berna (1941 – 1943) – 132, 133, 150.

LA VAL, Pierre, ministru francez; partizan al colaborării active cu Germania nazistă; devine vicepreşedinte în guvernul de la Vichy; după terminarea războiului, este judecat şi condamnat la moarte (1945) – 52, 55, 133, 212.

LECCA, Radu, ziarist şi om politic român; corespondent economic la ziarul „Volkischer Beobachter”, la Bucureşti; subdirector general la Siguranţă; director la Cabinetul Preşedinţiei; împuternicit al guvernului pentru reglementarea regimului evreilor (decembrie 1941); comisar general pentru probleme evreieşti (septembrie 1943); judecat în grupul mareşalului Antonescu (mai 1946); graţiat din ordinul regelui-l 16, 158, 196.

LEOPOLD al III-lea, regele Belgiei (1934 – 1951) – 34.

LEY, Robert, om politic german; creatorul Frontului Muncii, care urmărea să impună muncitorului o disciplină de soldat; judecat ca un criminal de război, s-a spânzurat în celula sa (1945) – 118.

LIANG, ministrul plenipotenţiar al Chinei în România – 84, 85.

LUGOŞIANU, Ion, om politic român, diplomat şi ziarist; ministrul Industriei şi Comerţului (1932 – 1933); delegat al României la Societatea Naţiunilor; ministru plenipotenţiar la Roma (1933 – 1938); co-director la marele cotidian „Universul" – 89.

93, 115, 130, 141, 148, 150, 157, 158, 205, 221, 225, 248.

LUPESCU, Elena, (Magda Wolf-Lupescu), amanta regelui Carol al II-lea; fiica unui negustor evreu; s-a căsătorit cu maiorul Tempeanu; a avut un rol important în influenţarea actelor suveranului; în septembrie 1940, îl urmează pe Carol al II-lea în exil şi se căsătoreşte cu el (iulie 1947) 46, 66, 158.

LUPU, Dimitrie, magistrat român; preşedintele Comitetului Central Electoral (din 1937); preşedintele înaltei Curţi de Casaţie (din 1940) – 179.

M

MADGEARU, Virgil, economist şi om politic român; deputat naţio-nal-ţărănist; ministrul Comerţului şi Industriilor, al Finanţelor, al Agriculturii, numit din nou la Ministerul Finanţelor (1932 – 1933); asasinat de legionari în pădurea de la Snagov (noiembrie 1940) – 55, 66.

MALAXA, Nicolae, inginer român; proprietarul uzinelor din Bucureşti care-i poartă numele; magnat al siderurgiei româneşti, deţinea majoritatea capitalului sau acţiunilor la uzinele Copşa-Mică, Cugir, Reşiţa, Malaxa – Tohanul Vechi, Malaxa-Tuburi şi Oţeluri, Astra-Arad, Unio-Satu Mare, Compagnie européenne des Participations Industrielles din Monaco; colaborator al camarilei regale şi al Germaniei; moare în exi1 – 91, 123.

282

283

MALINOVSKI, R.I., general sovietic; preşedintele Comisiei Aliate de Control din România – 232.

MANIU, Iuliu, om politic; preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc; s-a opus continuării războiului pe frontul de Est, după ce România a redobândit Basarabia şi Bucovina de Nord, cedate U.R.S.S.-ului prin ultimatumul din iunie 1940; în anii 1941 – 1944, a

dus tratative neoficiale cu Anglia şi Statele Unite, pentru încheierea unui compromis de pace; în 1947, a fost arestat de comunişti şi întemniţat la închisoarea din Sighet, unde a murit (1953) – 46, 89, 93, 113, 114, 123, 128 – 130, 134, 145, 150, 172, 175, 178, 179, 205, 207 – 209, 220, 224, 231, 233, 242, 257, 258, 265.

MANOILESCU, Mihail, om politic român; guvernatorul Băncii Naţionale a României (1931); adeptul neoliberalismului; fondatorul Ligii Naţional-Corporatiste (din 1933); ministrul Afacerilor Externe (iulie 1940 – 4 septembrie 1940); a semnat, din partea României, Dictatul de la Viena (30 august 1940), care prevedea cedarea unei părţi din Transilvania către Ungaria horthistă – 44, 45, 116.

MĂRIA, principesă română de origine engleză; căsătorită cu regele Ferdinand al României; regină a României (1914 – 1938) – 15, 218, 219.

MARINESCU, Gabriel, general român; prefect al Poliţiei Capitalei (1930 – 1939); ministru de Interne

(21 – 28 septembrie 1939); ministrul Ordinii Publice (28 septembrie-24 noiembrie 1939); omorât de legionari (1940) – 50, 56.

MARINESCU, Ion C, ministrul Economiei Naţionale (mai 194 l-ianuarie 1942); ministrul Justiţiei (1943 – 1944) – 102, 103, 110, 125.

MASTERSON, locotenent-colonel de Aviaţie; şeful misiunii militare britanice în România (1944) – 247.

MARJORIBANKS, diplomat englez; şeful interimar al misiunii politice a Marii Britanii în România (1945) – 243.

METAXAS, Ioannis, general şi om politic grec; germanofil; instituie dictatura militară (4 august 1936) în Grecia; respinge ultimatumul lui Mussolini, opunându-i rezistenţa militară grecească (octombrie 1940) – 29, 53, 62.

MICESCU, Istrate, avocat român; deputat de Soroca; ministrul Afacerilor Externe (decembrie 1937-fe-bruarie 1938); ministrul Justiţiei (24 – 29 noiembrie 1939) – 3.

MIHAIL, regele României (1940 – 1947); unicul copil al lui Carol al II-lea; la apelul său, armata română trece de partea coaliţiei anglo-americano-sovietice, la 23 august 1944; forţat să abdice de către comunişti (30 decembrie 1947); pleacă în exil, în Elveţia, unde se stabileşte la Versoix; în 1948, se căsătoreşte cu principesa Ana de Bourbon-Parma *

63, 74, 111, 123, 137, 147, 155, 159, 163, 165, 168, 178 – 180, 184, 191, 192.194, 201, 203, 218, 220, 224, 225, 228, 229, 245, 257, 258, 262, 263, 265, 266.

MIHAIL, Gheorghe, general; şeful Marelui Stat-Major, loial regelui Carol al II-lea; participă la pregătirea actului de la 23 august 1944; numit şef al Marelui Stat-Major şi conduce armata română contra Wehrmachtului german şi contra Ungariei; inspector general al Armatei (1945 – 1947) – 132.

MIHALACHE, Ion, om politic; fondatorul Partidului Ţărănesc (1918); preşedinte al Partidului Naţional-Ţă-rănesc (1933 – 1937); colaborator apropiat al lui Maniu; a murit în închisoarea de la Râmnicu-Sărat (1963) – 72, 73.

MOCSONYI, Anton, baron român; jurist; mare maestru de vânătoare al Curţii regelui Carol al II-lea; fost preşedinte al Partidei Naţionale din Banat 191, 262.

MOCSONYI-STYRCEA, Ionel, diplomat român; înfiat la 16 ani de baronul Anton Mocsonyi, devine unul dintre cei mai mari latifundiari din România; a făcut studiile în Elveţia şi în Marea Britanie; devine consilierul principal al regelui Mihai I; numit mareşal al Curţii regale (1942); joacă un rol important în pregătirea actului de la 23 august 1944; în 1947, este judecat şi condamnat de comunişti la închisoare;

eliberat în 1962; emigrează în Elveţia până la sfârşitul vieţii sale (1992) – 163, 164, 178 – 180, 189, 191, 224, 257, 262, 263.

MOLOTOV, Viaceslav, comisarul

(ministrul) sovietic al Afacerilor Externe (1939 – 1945); semnatar al pactului germano-sovietic (23 august 1939) – 37, 54, 88, 112, 207, 208, 244.

MORAND, Paul, scriitor şi diplomat francez; însărcinat cu afaceri la Legaţiei Franţei din Londra, Roma, Madrid, Badkok; ambasadorul Franţei în România (1943 – 1944), apoi în Elveţia; se raliază guvernului de la Vichy; după război, se exilează în Elveţia; membru al Academiei Franceze (1968) – 206, 207, 211 – 213.

MORUZZI, Alexandru, colonel român, participant, în calitate de medic militar, în campania din Est; după 1944, refugiat la New York – 99, 138, 165 – 167, 173, 183, 184, 248.

MOSCICKI, Ignacy, fizician şi om politic polonez; preşedintele Poloniei (1926 – 1 septembrie 1939); refugiat în România; membru de onoare al Academiei Române, se stabileşte în Elveţia – 18, 21, 22, 264.

MOTTA, Giuseppe, consilier federal elveţian; ministrul Afacerilor Externe (1920 – 1940); preşedintele Confederaţiei elveţiene (1920, 1927, 1932, 1937); în timpul său, Elveţia intră în Societatea Naţiunilor (1920) şi se opune cererii Uniunii Sovietice de a fi primită în această organizaţie;

284

285

admirator al lui Mussolini – 6, 18, 22, 27, 28, 62.

MUNTEANU, Nicodim, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1939 – 1948); traducător al *Bibliei*; din august 1940, devine consilier regal – 3, 163.

MUSELIER, Emile, amiral francez; şeful forţelor navale şi aeriene (1940) – 38.

MUSSOLINI, Benito, (Ducele), om de stat italian; obţine puteri depline (1922) şi instituie dictatura fascistă în Italia; arestat (iulie 1943); este eliberat de un comando S.S. şi pus în fruntea unei „Republici socialiste italiene"; încercând să fugă în Elveţia, este prins de un grup de comunişti; executat împreună cu metresa lui, Clara Petacci (28 aprilie 1945) – 34, 36, 43, 47, 52, 66, 81, 180, 182, 194, 201, 205, 209, 210.

N

O convenţie care stabilea preţurile la produsele petrolifere în relaţiile româno-germane – 61, 139, 148.

NICULESCU-BUZEŞTI, Grigore, diplomat român; director la Direcţia Cabinetului ministrului de Externe (1941 – 1944); ministrul Afacerilor Externe (23 august-4 noiembrie 1944) – 224.

O

OPRESCU, George, critic de artă român; colecţionar; profesor universitar de istoria artei; secretar în Comisia de Cooperare Intelectuală a Societăţii Naţiunilor (1923 – 1931); decan al Facultăţii de Litere şi Filo-sofie din Bucureşti; a murit în 1969 – 85, 86, 92, 122, 203, 205, 240.

OURO, PRETO, CC, ministrul Braziliei în România – 99.

NANU, Constantin, diplomat român; director la Direcţia Protocol din cadrul Ministerului român de Externe107, 127.

NEGREA, doctorul personal al lui René de Weck – 239, 266, 267.

NEUBACHER, Hermann, însărcinat special al Reich-ului cu probleme economice pe lângă Legaţia germană din Bucureşti (din

ianuarie 1940); a semnat, din partea Germaniei, Pactul Petrolului (cunoscut sub numele de Pactul armament-petrol).

PALLADY, Theodor, pictor român; a făcut studii la Dresda şi Paris; coleg şi prieten cu pictorul francez Henri Matisse – 126.

Du PARC, Vicomte, ministrul Belgiei în România – 64.

PAVELICI, Ante, om politic croat; promovează teorii naţionaliste şi naziste; se refugiază în Bulgaria, ce unde lansează atentate (asasinare» regelui Alexandru I al Iugoslaviei la Marsilia, 1934); după invadarea Bal; cânilor de către trupele naziste, i.

Instalează la Zagreb un guvern satelit Germaniei şi Italiei şi aplică o politică de epurare etnică; după 1945, se refugiază în Spania – 69, 149.

PAVLOV, delegat al Comisiei Aliate de Control în România – 242.

PAVLOVICI, Kosta, prim-secre tar la ambasada Iugoslaviei din Bucureşti – 33.

PĂTRĂŞCANU, Lucreţiu, reprezentantul P.C.R. la negocierile cu Casa regală şi cu partidele politice, privind pregătirea răsturnării dictaturii antonesciene; ministru de Stat şi ministru ad-interim la Justiţie, în guvernul de la 23 august 1944; ministrul Justiţiei (noiembrie 1944 – aprilie 1948); a participat în delegaţia română care a semnat Armistiţiul cu Naţiunile Unite (Moscova, 12 septembrie 1944); arestat în 1948 de comunişti, condamnat la moarte şi executat în 1954; reabilitat postmortem în 1968 – 230, 231, 233, 237, 257, 266.

PELLA, Vespasian, diplomat; delegatul României la Societatea Naţiunilor (1927 – 1938); ministrul României la Haga (1936); delegatul titular la Comisiile Internaţionale şi Europene ale Dunării (1939); preşedintele Conferinţei diplomatice privitoare la regimul Dunării maritime (1940); ministrul României la Berna (1943 – 1944) – 215.

PETAIN, Phillipe, mareşal francez; preşedinte de Consiliu (iunie 1940); a semnat armistiţiul cu

Germania; apoi, a instituit un regim autoritar în Franţa, bazat pe colaborarea cu armata germană – 52.

PETER, Julien, cetăţean elveţian, naturalizat român (1918); însărcinat de Centrala federală să se ocupe de elveţienii din străinătate; angajat la Curtea generalului Mavrocordat, la recomandarea pastorului Müller din Geneva; profesor şi, apoi, inspector general în administraţia românească; pentru că a refuzat să

participe la campania din Transnistria, a fost pensionat de mareşalul Antonescu – 2, 56, 57, 65, 82 – 84, 89, 217.

PETRESCU, Constantin Titel, avocat şi om politic român; marxist; preşedintele Partidului Social-Democrat; după 23 august 1944, a fost numit ministru fără portofoliu; după alegerile din noiembrie 1946, în urma refuzului său de a merge pe liste comune cu P.C.R., a fost judecat de comunişti; închis, a murit în 1957 – 230, 231, 233, 240, 243 244.

PETRESCU, Dumitru, subsecretar de Stat la Ministerul de Război (dec. 1944 martie 1945) – 240.

PETROFF, Ciomacov, ministrul plenipotenţiar al Bulgariei în România-33, 240.

PETROVICESCU, Constantin, general român; ministru de Interne (septembrie 1940-ianuarie 1941); implicat în încercarea de lovitură de stat a legionarilor – 65.

286

287

PETRU Karagheorghevici, regele Iugoslaviei (1918 – 1921) – 69.

PILET-GOLAZ, Marcel, consilier federal; ministrul Afacerilor Externe (1940 – 1944); preşedintele Confederaţiei elveţiene (1934, 1940); considerat că a dus o politică de compromis cu Germania nazistă; a fost nevoit să demisioneze din cauza eşecului său de a relua relaţiile diplomatice cu Uniunea Sovietică (7 noiembrie 1944) – 45, 55, 74, 75, 86, 132, 133, 140, 195, 205.

POPESCU, Dumitru, general român; ministru de Interne (1941 – 1944) – 89, 131, 196.

POPESCU-NECŞEŞTI, Alexandru, avocat şi ziarist român; deputat naţional-liberal de Hotin; co-director al ziarului „Universul”; angajat de Legaţia elveţiană în calitate de avocat-93, 97, 100, 130, 151, 156, 194, 240.

POPESCU, Stelian, avocat şi ziarist român; director la cotidianul „Universul”; deputat şi ministru de Justiţie în mai multe rânduri; preşedintele Ligii Antirevizioniste din România; pleacă în Elveţia, în 1944; moare la Madrid – 102, 120, 130, 151, 154, 188.

POPOVICI, Mihai, om politic român; fruntaş în P.N.Ţ.; a deţinut de mai multe ori funcţia de ministru de Finanţe, de Interne şi de Justiţie – 72, 93, 114, 120, 128, 145, 148, 178.

POPOVICI, Novak, cancelar la Legaţia Iugoslaviei din Bucureşti –

160 – 162, 164, 183.

R

RALEA, Mihai, deputat naţional-ţărănist de Fălciu; a redactat revista „Viaţa românească”, la Iaşi, apoi la Bucureşti; ministrul Muncii (februarie 1939-iulie 1940); internat în lagărul de la Târgu-Jiu (1942) pentru poziţia sa antinazistă; a înfiinţat Partidul Socialist Ţărănesc (1943), care a aderat la Frontul Naţional Democrat; ministrul Artelor şi Cultelor (1945 – 1946); ambasador al României în Statele Unite (1946 – 1948) – 15, 31, 33, 41, 48, 51, 56, 58, 75, 86, 87, 89, 93, 119, 157, 158, 162 – 164, 173.

RĂDESCU, Nicolae, general român; s-a opus mareşalului Antonescu de a angaja ţara în războiul dus de Germania nazistă; după răsturnarea puterii dictatoriale, este numit prim-ministru (decembrie 1944); ostil comuniştilor şi politicii sovietice în România; cere azil politic în SUA (1945) – 236, 237, 241 – 245.

RĂDULESCU, Savel, diplomat român; reprezentant al României la Societatea Naţiunilor (din 1927); subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe (1931 – 1936); fidel colaborator al lui Nicolae Titulescu; preşedintele Comisie române de aplicare a Armistiţiului încheiat între România şi Aliaţi – 92, 95, 100, 101, 141, 156, 162, 173, 240.

REUTERSWĂRD, Carl Reinhold, ministrul plenipotenţiar al Suediei în România (1935 – 1948) – 127, 240.

REYNAUD, Paul, om politic francez; s-a opus armistiţiului cu Germania (martie 1940); arestat şi deportat în Germania; eliberat în 1945 – 32, 34.

RIBBENTROP, Joachim von, om politic german; ministrul Afacerilor Externe (1938 – 1945); condamnat la moarte la Nürnberg şi executat – 5, 20, 39, 43, 54, 113, 148 – 150, 152, 167, 174, 175, 202, 213.

RICHTER, ataşat de poliţie la Legaţia germană din România – 189.

RIOŞANU, Alexandru, colonel român; subsecretar de Stat la Ministerul de Interne, pentru Poliţie şi Siguranţă (1940 – 1941) – 56.

ROBERT de Flers, scriitor şi diplomat francez – 233.

ROMALO, Alexandru, diplomat şi om politic român; ministru plenipotenţiar al României la Berlin – 121.

ROMÂNICEANU, Mihail, inginer român; a construit numeroase

căi ferate şi tunele în România – 240.

ROOSEVELT, Franklin D., preşedintele Statelor Unite (1932 – 1945); a semnat cu Churchill Charta Atlanticului (august 1941); a consimţit să-i acorde lui Stalin avantaje enorme în Europa – 59, 87, 111, 112, 120, 124, 171, 173, 191, 208.

Le ROUGETEL, John, reprezentant al misiunii politice a Angliei în România; membru al Comisiei Aliate de Control – 243, 252, 260.

SĂNĂTESCU, Constantin, general român; şeful Casei Militare a regelui Mihai I; preşedintele Consiliului de Miniştri (23 august-6 decembrie 1944); şeful Marelui Stat-Major (1944 1945) 220, 224, 229, 230, 233, 234, 237.

SCOPPA, Renato Bova, ministrul plenipotenţiar al Italiei în România (1941 – 1943) – 83, 84, 125, 126, 129, 139, 189, 210, 216.

SECRET AN, Édouard, ziarist elveţian; redactor-şef la „Gazette de Lausanne" – 18, 133.

SERRANO-SUNER, Ramón, om politic spaniol; cumnatul lui Franco; ministru de Interne (1939), apoi de Externe (1940 – 1942); simpatizant al Axei – 52.

SIMA, Horia, şeful Gărzii de Fier, ministrul Cultelor şi Artelor (iulie septembrie 1940); după eşecul puciului legionar din ianuarie 1941, fuge clandestin în Germania, apoi în Italia şi se stabileşte în Spania; moare la Augsburg, în 1993 – 46, 48, 65, 164, 167 – 169.

288

289

SMIGLY-RIDZ, Edward, mareşal al Poloniei (1936 – 1939); inspector general al armatei; s-a refugiat în România (1939); arestat (octombrie 1940) de poliţia română, a reuşit să evadeze (decembrie) – 11.

SPIESS, Henri, poet elveţian; influenţat de simbolismul francez; colaborează la periodicul „La Voile latine"-31.

STALIN, Iosif Djugaşvili, om politic sovietic; după moartea lui Lenin (1924), se impune ca dictator al U.R.S.S.-ului; după război, a impus regimul comunist în ţările eliberate de armata roşie – 10, 13, 27, 32, 43, 47, 76, 77, 94, 108, 151, 152, 185, 196, 206 – 209, 214, 228, 229, 233, 244, 259, 261.

de STEIGER, Édouard, consilier federal; şeful Departamentului elveţian de Justiţie şi Poliţie – 133.

de STEIGER, Wladimir, delegatul Comitetului Internaţional al

Crucii Roşii în România (12 decembrie 1941 – 12 iulie 1946); deşi solicită guvernului său o viză de a se reîntoarce în Elveţia, este refuzat; în iunie 1947, a fost implicat într-o afacere de trafic cu devize străine; până în iulie 1947, lucrează la Banca de conturi din Bucureşti; în 1949, este arestat în Bucureşti şi condamnat la 18 luni de închisoare pentru evaziune fiscală – 165, 184, 188, 195, 198, 199, 201, 202, 240.

STEVENSON, Donald, vice – mareşal englez al Aerului; reprezentantul

Marii Britanii în Comisia Aliată de Control din România – 234, 253, 264.

STOIADINOVICI, Milan, om de stat iugoslav; prim-ministru, apoi ministrul Afacerilor Externe (1935 – 1939) – 68.

STOICESCU, Constantin, ministrul Justiţiei – 136.

STOICESCU, Costin, senator român liberal – 121.

STUCKI, Cari, (Stucki „cel mic”), diplomat elveţian; director de personal la Departamentul politic – 6, 75, 133, 142.

STUCKI, Walter, diplomat elveţian; ministrul Elveţiei la Vichy, unde a preluat apărarea intereselor a 19 state; apropiat colaborator al mareşalului Pétain – 75.

STURDZA, Alice, (n. Cantacuzino), căsătorită cu Mihai Sturdza, care era fratele Elenei Gh. Brătianu – 4.

STURDZA, Magda, fiica lui Constantin Diamandi, ministrul României la Petersburg, Roma şi Paris; căsătorită cu doctorul Emil Sturdza; s-a stabilit la Paris, unde a lucrat ca redactoare la „Jours de France” până în 1970 – 203.

STURDZA, Mihai, diplomat; ministrul României în Danemarca; ministrul Afacerilor Externe (14 septembrie 1940 – 26 ianuarie 1941); s-a stabilit la Madrid – 50, 58, 59, 227.

SUCHIANU, D.I., critic şi istoric de film; a scris lucrări de critică şi de teorie a cinematografiei; director al cinematografiei româneşti – 48, 113.

ŞTEFLEA, Ilie, general român; s-a distins în campania din Est, pentru recuperarea Basarabiei; membru al Marelui Cartier General – 168, 169, 174.

ŞTIRBEY, Barbu, prinţ – 72. T

TABACOVICI, Nicolae, mare capitalist român; preşedintele Consiliului de administraţie şi director economic la Căile Ferate

Române – 177.

TANRIOER, Suphi Bey, ambasadorul Turciei în România – 13, 51, 57, 65, 69, 70, 107, 113, 130, 153, 164, 172, 182, 185, 192, 211.

TĂTĂRESCU, Gheorghe, (Gută), om politic român; deputat liberal; prim-ministru (1934 – 1937; 1939 – 1940); ministrul României la Paris (1938 – 1939); ad-interim la Interne (24 – 30 noiembrie 1939); prim-ministru (24 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940); după 1944, a pactizat cu comuniştii şi a acceptat să facă parte din guvernul Groza; arestat de comunişti, în 1950; a murit în 1957 – 19, 31, 47, 48, 51, 56, 75, 93, 96, 112.

TITULESCU, Nicolae, şeful diplomaţiei româneşti (1927 – 1928; 1932 – 1936); delegat permanent al

României la Societatea Naţiunilor (1920 – 1936); preşedintele Adunării Societăţii Naţiunilor (1930, 1931); în 1941, solicită viză de refugiat în Elveţia, dar este refuzat; se retrage în Franţa-58, 81, 92, 95, 100, 177.

TRUELLE, Jacques, ministrul plenipotenţiar al Franţei în România – 72, 73, 75, 77, 82, 83, 85, 87, 94, 108, 109, 114, 120, 123, 127, 134, 135, 141, 142, 147, 148, 157, 167, 170 – 172, 176, 177, 191, 203, 213.

U

ULLEA, Octav, colonel român; mareşal la Palatul regal – 167.

VASILIU, Piki, general român, inspector general al Jandarmeriei; subsecretar de Stat la Interne; condamnat la moarte în grupul Antonescu (mai 1946) şi executat – 196, 202.

VICTOR-EMMANUEL III, regele Italiei (1900 – 1945) – 209, 216.

VINOGRADOV, D., general sovietic; vicepreşedintele Comisiei Aliate de Control din România – 233, 240, 242, 244.

VIŞOIANU, Constantin, diplomat şi om politic naţional-ţărănist; ministru plenipotenţiar la Haga (1933) şi la Varşovia (1935); delegat al României la Conferinţa pentru dezarmare, din cadrul Societăţii Naţiunilor; ministrul României la Ankara;

a dus tratative cu anglo-americanii pentru scoaterea României din război; ministrul Afacerilor Externe (4 noiembrie 1944 – 5 martie 1945); fuge clandestin la bordul unui avion american (1946) în Statele Unite; acuzat de a-şi fi însuşit fondul de 6 milioane de franci elveţieni, destinat salvării elitei româneşti din exil – 240, 259.

VÎŞINSKI, A. L, om politic sovietic; adjunctul lui Molotov, ministrul sovietic al Afacerilor Externe; trimis la Bucureşti cu o „misiune specială” (februarie-martie 1945) – 244, 246.

W

de WECK, Blanche Bontemps (Kiku), de origine franceză; soţia ministrului Elveţiei în România, René de Weck; a murit la Bucureşti, în 14 februarie 1944 – 17, 24 – 26, 35, 53, 79, 83, 90, 120, 129, 139, 141, 166, 193, 198, 219, 240, 255.

de WECK, Clotilde-Pauline, (Colette), verişoara lui René de

Weck; căsătorită cu Charles Stucki ambasador al Elveţiei – 138.

de WECK, Suzanne, soţia lui Alex. Moruzzi; verişoara ministrului Elveţiei la Bucureşti, René de Weck – 166.

WEYGAND, Maxime, general francez; ministrul Apărării de la Vichy (iunie-septembrie 1940); delegat al mareşalului Pétain în Africa de Nord (1940 – 1941); semnează cu americanii un acord care să permită debarcarea Aliaţilor (1942) – 32, 34, 51.

de WIED, Wilhelm, principe german, înrudit cu principesa Elena, regina României; în 1913, i se oferă coroana Albaniei, devenită un principat independent; cu această ocazie, ia titlul de mbret; a murit la Sinaia, în 1945 – 214.

ZAMBACCIAN, Krikor, colecţionar şi critic de artă român; a murit în 1963 – 126.

René de Wec (colecţia familiei Dr. Re-e de Wect1

René de

292

Scriitorul René de Weck se hotărăște să noteze într-un jurnal intim evenimentele ieșite din comun pe care le-a trăit, precum și sentimentele inspirate de aceste evenimente. Cititorul va descoperi un observator destul de fin al societății bucureștene, un admirator al literaturii și al artelor, un critic politic sagace, dar și un bărbat nu lipsit de umor și nici de căldură umană, pe scurt, o personalitate captivantă.

JEAN-CLAUDE JOSEPH

Textul de față nu este neapărat un simplu jurnal intim, cât confesiunea discretă a unui intelectual conștient de vecinătatea unui veac agitat și tulbure.

Cititorul să nu se aștepte la o lectură comodă. Laudele lipsesc; va afla însă notițe ce sugerează cunoașterea detaliată a vieții politice și publice din România interbelică, însemnări care creionează diagnostice

culturale, observații psihologice pline de har sau acide, nume, oameni, proiecte, vise.

MIHAI RĂZVAN UNGUREANU

ISBN 973 – 577 – 279 – 5